POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. II. | U ZAGREBU, SIJEČANJ (škol. god.) 1930./31. | BR. 5.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB **JOSIP A. KRALJIĆ, SPLIT.**

MALI ISTRANIN

GOD. II. ZAGREB, SIJEČANJ ŠKOL. GOD. 1930./31. BR. 5.

Sam

Tamna i gluha noć. Psi se zavukli u tople sjenike i ćute. Siti su i snivaju spokojno o lovu na tuđem dobru. I jablani ćute i nijemo strše uz široke ceste. Ptičice, koje su nekada na njima mirno pjevale i noćile odletješe u druge krajeve. Boje se crne i tajanstvene noći . . .

Svi se je boje, samo se je ne boji on. U njemu je srce staroga djeda, koji je »kosirićem« razganjao zle duhove , . .

A taj je kosirić sada njegov.

Kad je u kući sve usnulo, upalio je mali junak svoj fenjerić i izišao napolje. Slabo svijetlo osvijetljavalo mu put i on je žurno stupao kroz tihe doline, kroz usnute šumice, a onda sve dalje i dalje širokom cestom, uskim puteljcima i jedva utrtim stazicama. Na brežuljcima osvijetljavao bi okolo sebe i nemirno tražio i pregledavao svaku grudu i svaki humak. A onda bi i opet išao dalje, sve brže i brže.

Najednom stane.

Pred njim je stajao čovjek velikih razrogačenih očiju, koje su ga gledale kao da će ga progutati.

Dragan protrne, a onda izvuče naglo odnekud svoj kosirić, da se odbrani.

Čovjek se mirno uspravi pred njim i zapita ga umilnim glasom:

— Što tražiš, mali, u ovoj noći?

— Tražim grobove.

— Grobove tražiš? — začudi se došljak.

— Četiri groba, ovdje negdje moraju biti. Vidim trag kola, koja su ovuda prošla. A i srce mi kaže, da nisu daleko.

— Teško ćeš ih naći, dijete moje . . . Zameli im trag i sada na njima trava raste.

— Kako to znaš? — iznenadi se dječak. — Ko si ti?

— Ja sam Vladimir, sin ove zemlje . . .

— Vladimir! — začudi se Dragan i stane jecati.

— Ne plači, dobro dijete, — tvoja ljubav do mene i mojih drugova urodiće zrnom iz kojega će niknuti stablo Novoga Zavjeta a na njemu procvasti cvijet slobode ovom tužnom kraju.

Dječak se gušio u suzama i kleknuo do čovjeka, koji mu je ovako milo govorio.

— Ustani! — progovori iza stanke Vladimir. — Poći ćemo do njih, nisu daleko. Primiće nas, budni su oni i u ovoj crnoj noći . . . Idi! . . . I pruživši mu ruku povede ga na neko povišе mjesto, gdje su iz zemlje gorila četiri plamena.

— Što je ono! — vikne dječak i zaustavi se preplašeno.

— Ne plaši se! Ono su njihova srca, koja uvijek gore. Gore vatrom rodoljublja, koje se u iskrama širi po cijeloj zemlji, da je ožari i da joj navješćuje Veliki Dan, kad će procvasti onaj cvijet, o kojemu sam ti govorio. Svete su ono vatre iz duša njihovih, koje neće nikada ugasnuti — nikad dok bude svijeta i vijeka . . .

Mali je u strahu gledao i približavao se vatrama stišćuć Vladimirovu ruku.

— Ko si? — začu se uto glas iz onih četiriju plamena. — Lozinka?

— Sreća ovoj zemlji! — oglasi se Vladimir.

— Ti Vladimire! Naprijed! . . . A koga nam to vodiš? — zapita opet isti glas.

— Našu Nadu!

Uto se stvore pred njima četiri mlada čovjeka ovjenčanih glava i podragavši Dragana po licu i po glavi utisnuše mu jedan za drugim topao cjelov na njegove blijede i dršćuće usne.

— Nosi cjelov ovaj braći našoj! — reče jedan. — U njemu je sva ljubav i sva toplina naših duša. Neka ga prenašaju usnama i srcem od kolibe do kolibe, pa onda i dalje, tamo preko granica ove zemlje, kao amanet i zavjeru, da će u mislima i u srcu nositi ovu našu tužnu zemlju dok je ne ogrije Veliko Sunce potpune sreće i slobode . . . .

— Vladimire, blagoslovi! — nadoda drugi.

Svi poklekoše a Vladimir izusti:

— Blagoslovljeno neka je sjeme, koje je zasijano u krvi mučenika . . . Blagoslovljen neka je cjelov ljubavi i zavjere za spas ove grude, što će ga djeca naša prenašati usnama i srcem do svanuća Velikoga Dana nad zemljom Novoga Zavjeta.

— Vladimire! — vikne dječak obuhvativši ga rukama oko pasa . . .

— — — — — — — — —

— Smiri se, dijete moje! —izusti majka, koja se bila nadvila nad krevet maloga Dragana a koju je on grčevito obuhvatio svojim ručicama oko vrata budeći se iza sna, kojega neće nikada zaboraviti.

Jos. A. Kraljić.

Magarac

I u staji zapodjeo se razgovor. Mazga stala da divani sa konjem i ogovara dobroćudnoga magarca. Ona je uživala u tom, jer ona se, bajagi, računala među »finije«, u konjsku familiju... Stara priča o opanku, kad se pogospodi. I mazga je najradje tražila razgovore, s kojima je mogla poniziti strpljivog magarca, što je u tamnom kutu staje grizkô nešto slame.

— Ja se ponosim, što sam ti nešto u rodu — progovori mazga gospodskom vrancu. — Ti možeš doista da se dičiš tvojim predjima.

— Da — prihvati vranac. — Moji su predji nosili junake po svim razbojima, svagdje su brali lovorike, spominju ih pjesme svih naroda. Prolistaj povjest, priče, uspomene vasionog svijeta, svagdje ćeš susresti slavno ime konj.

— U istinu preslavno pleme — potvrdi mazga, pa će: — Oj magarče, gdje je tvoja slava — gdje je tvoja historija?

— Pusti ga, nek grizka slamu — progovori konj nekud sažaljivo.

— I pruće — dodade mazga ujedljivo — al ipak ja bih htjela čuti priču njegove slave! Ej, tovare, probudi se, brani se!

Magarac se oglasi: — Moji stari nijesu brali lovorike na krvavim razbojima, na njima nijesu vitezi širili rasap i smrt... Ja sam sirota, zaboravljena raja. Na jednome je od mojih predja unišô samo Spas u Jerusolim sa grančicom mira...

Mazga i konj ušutiše zasramljeni.

Rikard Katalinić Jeretov.

Našoj Istri

Jao, Istro draga!
Jao, sejo mila!
Kakva si nam sada?
A kakva si bila?

Sad te tuga mori
sad te bijeda bije,
vjerne tvoje djece
krv se tobom lije.

— A nekada, Bože!
radosna l' si bila,
bogata i plodna,
u sreći si žila.

Prem i onda tuđin
u tebi je vlad'o,
kó što sada, bolan,
nije narod strad'o.

Ne čuje se pjesma
gorom ti i lugom,
sva si, jadna, crnom
ovijena — tugom.

— Ali Bog je velik,
ta nas tješi nada,
pomoći će jednom
onoga tko strada.

Vjerujemo: neće
tako sveđ da bude,
proći će i nestat
i te sudbe hude.

Kaštel Gomilica **Krsto Mihotić.**

Lijepa naša Istra

DIVIĆ-GRAD U PULI.

Naša je Istra nalik na trokut. kako to možete lijepo razabrati na slici, koja se nalazi na naslovnoj strani našeg »Malog Istranina«. I na vršku svakog tog trokuta nalazi se po jedan lijepi grad. Na istoku je krasna Opatija s Voloskom i Rijekom, na zapadu veliki trgovački grad Trst, a na jugu utvrdjena ratna luka Pula.

I o toj Puli. eto, hoću da Vam danas nešto kažem .Vidite li ovu ogromnu okruglu zgradu bez krova na slici. To je Divić-grad u Puli. Naš narod u Istri priča, da su grad sagradile vile. Gradile ga jedne noći od prvoga mraka pa sve do iza ponoći do prvih pijetlova. Strelovitom su brzinom letile po zraku i nosile ogromno kamenje. čitave klisure. kakovih ni stotinu ljudi ne bi moglo ni maknuti s mjesta.

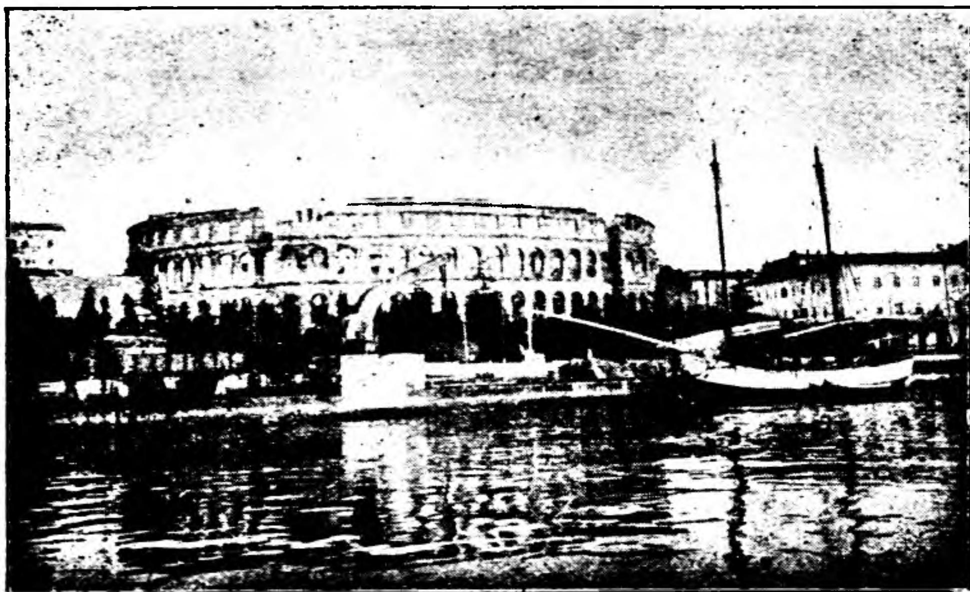

LIJEPA NAŠA ISTRA: Divić-grad u Puli.

Zgrada je bila već skoro dogotovljena. kad li se iznenada, nešto pred zoru, oglase prvi pijetlovi. U tom su trenu vile izgubile svoju snagu i morale odletjeti u planinu. Grad je ostao nedozidan. bez krova, a takav je još dandanas.

Na dnu grada u dubokoj podzemnoj špilji spava naš narodni junak Kraljević Marko. I jer nema njega. da obrani narod. neprijatelj mu nanaša teške nepravde i svakojaka nasilja. Ali narod vjeruje, da će se jednoć Marko probuditi. a tada jao si ga dušmaninu i tlačitelju našem.

Tako priča narod.

Ali zapravo tu zgradu nijesu sagradile vile. Sagradio ju je prije skoro dvije tisuće godina, neki rimski car i to bijaše kazalište u kom su se izvodile svakojake igre. Svuda naokolo posjedali bi gledaoci, a tih je znalo biti do dvadeset i pet tisuća, i zabavjali bi se igrama, koje su se na sredini kazališta izvodile. Te su igre bile strašne i po

njima se najbolje vidi, kako su okrutni i krvoždni bili stari Rimljani, koji su predji današnjih Talijana.

U sredinu bi kazališta stupili borci, nazvani gladijatori, oboružani jedan mačem drugi kao nekim vilama. Borili bi se na život i smrt. Onaj, koji bi pobijedio prerezao bi mačem protivniku grkljan ili bi ga probo ostvama . . .

A gledaoci, kad bi ugledali prolivenu krv i čuli samrtnički hropac pobijedjenoga stali bi pljeskati kao ludi od veselja.

Isto su tako znali u tim gledalištima mučiti i prve kršćane.

Njih bi pohvatali nekoliko stotina i natjerali bi ih u sredinu gledališta, a onda bi pustili na njih divlju zvjerad, lavove, tigre, vukove, pantere i divlje pse. Kad bi zvjerad stala mrcvariti nedužne kršćane, rimski bi gledaoci kliktali od veselja i pljeskali . . .

Takve se divljačke igre danas više ne ponavljaju. Stari su Rimljani izumrli, ostali su njihovi potomci današnji Talijani. Oni više ne priređuju takovih igara nego se naslađuju mukama našega naroda. Tako su i u okolici Pule prije nešto više od godine dana ustrijelili našeg vrlog omladinca Vladimira Gortana, a prije nekoliko mjeseci ispalili su pedeset i šest hitaca u leđa našim mladim junacima kraj Trsta Milošu, Marušiću, Bidovcu i Valenčiću.

Naš pitomi i dobri slavenski narod takovih divljačkih igara nije nikada poznavao. Nikada nije naš narod prolio krv, nego u obrani svog golog života od nasilnika ili u obrani svoje domovine. Naši su se stari djedovi zabavljali uz tamburice i pili slatku medovinu. Zato ni nijesu nikako mogli vjerovati, da su nekakvi kulturni ljudi gradili te ogromne zgrade, da u njima muče . . . ljude, nego su radije stvorili priču o vilama i Kraljeviću Marku, koji u dnu Divić-grada spava . . .

E. R-ć

Vijesti iz Istre

Kako je poznato u Istri sada nema više niti jedne naše škole. Neprijatelj ih je sve pozatvarao, a učitelje bacio u tamnice. Iz raznih krajeva Italije dođoše sada u Istru talijanski učitelji koji ne poznaju naših običaja i našeg jezika i sada oni podučavaju našu malu istarsku braću i hoće da od njih, zgoljnih i tvrdih Jugoslavena, stvore Talijane.

U Vrhpolje u dolinu rječice Vipave došao je tako iz daleke Sicilije neki učitelj po imenu Sottosanti. S njime je došao i njegov brat, pa su zajedno stali učiti našu djecu. Ali naši mali Vipavci nijesu mogli ništa naučiti, jer nijesu razumjeli jedne riječi talijanske. Učitelji su bjesnili. Zabranili su djeci da progovore ma samo jednu riječ u našem jeziku. Ako bi koje dijete progovorilo u svom materinjem jeziku dobilo bi toliko šiba po prstima, da bi mu ruke otekle. Ponekad bi se učitelj znao tako zaboraviti, da je siromašnu djecu bacio na zemlju i nogama je gazio vičući da će tako Talijani zgaziti sve istarske Jugoslavene.

Ali ne samo to. Učitelj je bio teško bolestan i imao je sušicu. Da se što više osveti djeci kažnjavao ih je za svaku našu riječ tako da su morala otvoriti usta, a on bi im pljunuo u usta. Na taj su način mnoga djeca teško obolila od sušice i umrla.

Vidite, djeco, kako teško pate mali Istrani, a koliko ste sretni vi, što ste slobodni. Vaši dobri učitelji su kao vaši ocevi, govore s vama u vašem jeziku, vole vas i s ljubavlju vas podučavaju, da nešto naučite i budete jednom vrijedni sinovi svoga naroda.

Pjev lastavica

Na prozor mi doletjela
Zorom ptica mala,
Pa sve ljupko i sve milo
Cvrkutat mi stala:

»Evo dođoh, nosim cvijeće
Iz dalekih strana;
Nosim pjesmu, pramaljeće
Raspupanih grana«.

»»Ne bi l', ptico, ne bi l' tamo
Preko naših dvora,
Gdje nad morem proljet čeka
Drevna Učka gora?««

»Avaj, ne bi, tužno j' tamo,
Suze svud se krute,
Svisnulo bi srce mlado
Usred zime ljute.

Ali jednom djeca moja,
Pjevat će im milo,
Kad im Orô sunce mlado
Donese u krilo!...

Jos. A. Kraljić.

Slavuj

Zima. Snijeg je padao. Sa Učke odletjele su ptice u dolinu Mirne i posakrile se kojekuda, da se zaklone od studeni. I jedan je slavuj bio među njima. Njemu je najgore. Zaostao je bio na Učki kad su mu drugovi otputovali u toplije krajeve. Zagledao se u žbun, u kojemu je bilo gnijezdo, gdje se je rodio. Kako da ga ostavi, kad je tako lijepo i tako milo. Potsjećalo ga na dobre roditelje, na dragu braću, na prijatelje i znance, koji su s njime tuda skakutali i veselo pjevali. A i on je pjevao i njihao se na grančici već ranom zorom, kad bi prvo jutarnje rumenilo obasjavalo visove a pupoljci se rastvarali i zasićivali okolinu miomirisom svojih opojnih grudi.

Al to je bilo onda . . .

Danas je sam među pticama tuđih rodova. Na Učki ga zatekao mraz. Vjetar ga šibao na goloj grančici, ulazio mu pod perje i prodirao mu do kosti. Sunca već nije bilo, da ga bar na časak ogrije . . . Ako bi i sinulo, on ga ne bi vidio. Prekrivale mu ga druge ptice svojim krilima kao da i nije njegovo. I nešto bi čavrljale. A onda se glasno smijale ko da mu se rugaju. Nije ih razumio, al je shvatio da bi željele, da se smrzne na onoj suhoj grančici, samo da se ga riješe . . . .

Zima bivala je sve to jača, pa se i on spustio u onu dolinu, gdje je uz muklo stenjanje proticala rijeka i gubila se kroz šumu, šikarje i golet u zamagljene doline.

Sve su se ptice posakrile i uzele si bolja i toplija mjesta, samo je on ostao u onoj krutoj noći da prospava na krhkoj grančici nad rijekom. Drhtao je od ljute zime i kad mu se pričinjalo, da će mu se srce slediti i pući, skupi svu svoju snagu i zapjeva pjesmu punu bola i miline. Pjesma je u ledenoj noći prodirala kroz ukočeno granje i ulazila u usnuta sela. Na prozorima podrhtavale su mažurane i uzljuljane kucale tužno o smrznuta okna tamnih kolibica. Mali se prozori otvarali a kroz njih provirivale sijede glave zaplakanih staraca i starica:

— Pjesma u ovoj strašnoj noći . . .

— Slavuj! . . . U ovom smrznutom kraju, — začudi se Mirna.

A ptica je i dalje pjevala. Pjevala je dugo, dugo, sve tužnije, sve tiše i tiše, dok je nije pred zoru zazeblo u srcu. Pjesma joj zapela u grlu i ona se svali smrznuta na ledinu.

Prozori se na kolibicama stali tužno zatvarati, mažurane prekrite snijegom poniknule grančicama, a Mirna i dalje tekla valjajuć se prigušeno i muklo kroz smrznute doline gluhe i ledene zimske noći.

Oko slavuja prikupile se druge ptice i ko pomamne skakutale oko njega. Glavica mu iznemoglo uronila u snijeg, a krila mu i nožice stršile ukočeno u vis.

— Mrtav! — zakrešti šojka i poleti da raznese vijest u okolinu.

— Našto mu pjesma! — nasmije se zlobno vrana kljuvajuć zadovoljno okolo sebe u snijegu i ledu.

— Hu, hu, hu! — rugala se sovuljaga namigujuć svojim velikim mačjim očima pridošlom strvinaru, koji je na visokoj stijeni brusio kljun i požudno pogledavao na ukočena slavuja.

Doletjeli i vrapci:

— Živ! živ! živ! — podigli graju, kao da su na vašaru.

— Hm, živ! — promrmlja zlovoljno ćuk iz neke mirine. Trese krilima, al mu je pjesma zauvijek mrtva.

— Oživiće! — klikne gromkim glasom bijeli orao, koji je tuda proletio.

Ptice protrnuše, a slavuj i jače potrese krilima.

— Iskrisiće! — zašumi Mirna krčeć i lamajuć sve jače smrznute naslage i noseć sa sobom velike ploče leda, da ih razdrobi i rastopi na obalama Slavenskoga mora . . .

Jos. A. Kraljić.

RAZNO

MRTVO MORE. Svi smo čuli za Mrtvo more, čitajući o njem u biblijskoj povijesti. Nalazi se usred Palestine i nema nikakve veze s drugim morima. Jedina važnija rijeka koja u nj utječe je Jordan, rijeka na kojoj je sveti Ivan Krstitelj krstio Isusa. Mrtvo se more s pravom naziva mrtvim. Nema kod njega života, nema valova, nema gibanja. Vrući vjetrovi iz Arabije, koji provjetruju zrak, znadu ponekad uzbibati i njegove valove, ali uzalud. Gusta njegova masa, ne može da se toliko gane da bi bacala valove u vis po nekoliko metara, prštala i pjenila se. Živahni Jordanovi valovi ne mogu ga oživjeti, nego i sami zamru, čim se stope s njegovim valovima. Strašna je i grozna ta voda, ne igra se s pijeskom na žalu, ne žamori razgovarajuć s čovjekom, kome nije prijateljica. Okusi je, ako ne vjeruješ. Tek je njezin gadan i otrovan. Okus je našega Jadrana sladak, ako se usporedi s njim. U tom moru nema riba, a one koje doplivaju Jordanom, smjesta uginu. Uz njegove žale nema ni životinja ni bilja. Po njegovoj površini vidi se često kako plivaju trupla ptica, koje su uginule na lijetu preko njega od zadušljivog morskog zraka. Na daleko od njegove obale nema ni jednog drva. Vidi se tu i tamo po koje povaljeno i osušeno stablo, koje je pokušalo rasti, ali nije moglo, pa sad leži poput mrtvačkih kostiju na medi njegova kraljevstva.

Mrtvo more je široko pet i po sati, a dugačko dvadeset sati, leži u dubokoj kotlini, a njegova je površina za 394 metra niža od površine ostalih mora. Njegova najdubija točka ima 357 m. Voda u mrtvom moru sadržava 23 posto soli, 28 posto otrova i kemikalija i 5 posto broma i klora. Veze s drugim morima nema nikakove. Svakog dana ishlapi u njem masa vode visoka 13 i pol metara. Tu vodu mu nadoknađuje donekle Jordan, ali ipak se naslaga soli i drugih materija uslijed toga neprestano povećava.

KOLIKO SE JEZIKA GOVORI U EVROPI? Čovjek ne bi vjerovao da u Evropi imade ništa manje nego 125 raznih jezika. U tom broju nijesu uračunata nebrojena narječja, kojih imade barem još deset puta toliko.

Najviše se u Evropi govori njemački. Tim jezikom govori 81 milijun ljudi. Iza toga dolazi ruski jezik, kojim govori 70 milijuna ljudi. Na trećem je mjestu engleski jezik s 47 milijuna, pa talijanski jezik s 41 milijunom, te konačno na petom mjestu francuski s 39 milijuna.

Zadnje mjesto u toj statistici zauzimaju pojedini mali narodi, koji lagano izgibaju, jer su ih veliki narodi skoro posvema asimilirali, kao na pr. bretonski jezik u Francuskoj, baskiški u Španjolskoj, keltski u Škotskoj i t. d.

Najmanje se govori u Evropi tzv. mordvinskim jezikom. Njim govori samo nekoliko tisuća pripadnika plemena Mordva, koji prebivaju oko jezera Ladoga u sjevernoj Rusiji.

KOLIKO JE NA SVEMU SVIJETU DOMAĆIH ŽIVOTINJA? — Samo je po sebi razumljivo, da se točan broj domaćih životinja ne može posvema točno utvrditi. Približno se je ipak izračunalo, da na svem svijetu živi oko šest milijardi i šestopedeset milijuna domaćih životinja. Od toga imade 580 milijuna goveda, koja živu ovako raspoređena: u Indiji ih imade 150 milijuna, u Rusiji 70, u Sjedinjenim Državama Američkim 60, u Argentini 38, u Braziliji 22, u Njemačkoj 18 milijuna.

Čovjek bi misiio, da imade dosta goveda u Africi i Australiji, jer te zemlje bar izgledaju kao stočarske, a ipak tome nije tako. Na obim tim kontinentima živi u svemu samo 10 milijuna glava goveda.

Ovaca imade na svem svijetu 640 milijuna glava, a od toga u samoj Rusiji 125 milijuna. Zatim dolazi Australija sa 100 milijuna ovaca, Sjedinjene Države sa 37, Indija s 35, Argentina 30, Južna Afrika isto tako 30 milijuna.

Na trećem su mjestu svinje. Tih imade na svem svijetu 260 milijuna.

Zatim dolaze koze, kojih imade 170 milijuna.

Konja imade u svemu još 110 milijuna. Prije 200 godina bilo je na svijetu mnogo više konja, preko 200 milijuna, ali pomalo su ih istisnuli strojevi i automobili.

Magaraca i mazga imade 28 milijuna.

No najveći broj postigao je medju domaćim životinjama naš drug i prijatelj — pas. Pasa imade na svem svijetu preko jednu milijardu i dvjesta milijuna. Neki Amerikanac ustvrdio je čak, da ih imade dvije milijarde, ali jer nije mogao dokazati, kako je došao do tog broja mi mu ne moramo vjerovati. Svakako ih imade više od tisuću milijuna.

Peradi i kunića imade dvije tisuće i pet stotina milijuna.

Deva imade 4 milijuna, a sjevernih jelena samo šezdeset tisuća, ali izgleda da će ih uskoro sasvim ponestati, jer naglo izumiru.

Sve u svemu imade, kako rekosmo na svem svijetu oko šest tisuća pet sto i šezdeset milijuna domaćih životinja. Kad se uzme da na cijelom svijetu živi oko dvije tisuće milijuna ljudi, znači da bi na svakog čovjeka otpale tri domaće životinje. Tome na žalost nije tako, jer su domaće životinje rasporedjene tako, da mnogi bogataš imade i do sto glava, a sto drugih siromaha nema ni jedne kokoši u kući . . .

ANALFABETI. Ljudi, koji ne znaju čitati ni pisati zovu se analfabeti. Najviše ih ima u Teheranu, glavnom gradu Perzije, tamo živi 82% nepismenih ljudi. Najmanje ih ima u Berlinu, glavnom gradu Njemačke; tamo nema ni ½% nepismenih.

VESELI KUTIĆ

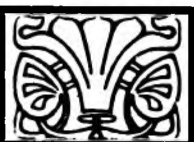

Majstor Grga i opet nastradao.

Sjedi vam tako majstor Grga svakog dana iza objeda u nekom starinskom bršljivom naslonjaču, čita novine i pomalo dremucka, igrajući se s mačkicom. Mačkica se oko njeg mota i mazi, čas mu sjedi na koljenima, čas mu se popne za vrat i tako se s njime veselo zabavlja.

Ali majstor Grga voli i zlatne ribice. Nabavio je lijepu jednu staklenu posudicu, objesio je o stalak na zidu, nalio je vodom i smjestio u nju četiri lijepe zlatne ribice, da se praćakaju.

Sjedi tako majstor Grga, čita i dremucka, a macica mu se popela na rame i zirka na staklenu posudicu s ribama. Jer morate znati, da i macica voli poigrati se s ribicama, a veselo bi ih ona i pojela, kad bi samo mogla do njih.

Razmišlja macica i razmišlja, vrti se i pruža šapicu ali nikako da ih dosegne. Iznenada se zaleti i hop! šapom po staklenoj posudici. Ali da!

Posudica visi na stalku i samo se snažno zanjihala, dok je macica odletjela na pod.

Bums! Što se to dogodilo? Jadni majstor Grga. I opet je nastradao. Posuda se dobrano zanjihala i tres! udarilo ravno Grgu po glavi, ali tako snažno, da je prsnula i razletjela se na tisuću komadića, a voda se razlila po Grginom vratu . . .

Pogledajte, uostalom, sliku, pa ćete vidjeti svu Grginu nevolju . . .

MALI KALENDAR

Siječanj

1. siječnja. God. 1916. umro je toga dana u Zagrebu Mato Gršković, rodom iz Vrbnika na Krku. Radio je mnogo na polju školstva. Grad Požega imenovao ga je počasnim gradjaninom, a Osijek je njegovim imenom okrstio jednu ulicu. — God. 1527. na saboru u Cetinu biraju Hrvati austr. cara Ferdinanda za svoga kralja.

2 siječnja. God. 1844. izlazi toga dana u »Zori Dalmatinskoj« prva Preradovićeva pjesma »Zora puca...« — God. 1924. Župnik u Sv. Vitalu, pop Angjeo Mateljan, prisiljen je od fašista da ostavi svoju rodnu Istru.

3. siječnja. God. 1849. potukao je na taj dan Jelačić Madjare kod Tetenja. God. 1527. sabor hrv. velikaša u Dubravi proglasuje Ivana Zapolju za hrv. kralja. — God. 1920. strašan potres u Meksiku. Zaglavilo je 4000 ljudi.

4. siječnja. God. 1858. Eugen Kvaternik polazi u Petrograd, da traži pomoć protiv Austrije.

5. siječnja. God. 1524. umro je u Splitu znameniti hrv. pjesnik Marko Marulić, autor »Judite«. — God. 1578. umire u Rimu sitnoslikar svjetskoga glasa, naš čovjek Julije Klovije. — God. 1849. grof Jelačić ulazi pobjedonosno s hrv. graničarima u Budimpeštu.

6. siječnja. God. 1411. rodila se u Domremy-u sv. Ivana d'Arc, glasovita narodna junakinja i zaštitnica Francuske. — God. 1928. ukida Kralj Aleksandar Karagjorgjević Vidovdanski ustav i sredjuje Jugoslaviju.

7. siječnja. God. 1715. umro je Fenelon, nadbiskup Cambrai-a, znameniti svjetski pisac.

8. siječnja. God. 1588. rodio se u Dubrovniku veliki hrv. pjesnik Ivan Franjin Gundulić. — God. 1642. umro je veliki fizičar Galileo Galilei. — God. 1869. rodio se u Voloskom najveći od istarskih živućih pjesnika Rikard Katalinić Jeretov. Njegovi stihovi posvećeni Istri pravi su biser hrv. poezije, puni neobične topline i nježnosti. R.K.J. je danas najpoznatiji omladinski pisac.

9. siječnja. God. 1873. umro je Napoleon III.

11. siječnja. Rodio se jedan od najvećih istarskih i uopće hrvatskih književnika, Evgenij Kumičić, u Berseču u Istri. Znameniti su njegovi romani iz hrv. prošlosti »Urota Zrinsko-Frankopanska«, »Kraljica Lepa« i dr.

13. siječnja. God. 1914. strašna provala vulkana u Japanu. Poginulo je 70.000 ljudi.

14. siječnja. God. 1811. rodio se u Bruvnu Frano Kurelac. — God. 1915. nastao je u Italiji strašan i upravo nezapamćen potres. Zaglavilo je u jednom danu 25.000 ljudi.

15. siječnja. Hrvati dobivaju svog sveca, jer im je tog dana god. 1905. Marko Križevčanin proglašen blaženim.

16. siječnja. Karlo V. odriče se prijestolja, god. 1555.

17. siječnja. God. 1793. Francuska revolucija. Konvent zaključuje, da se smakne kralja Ljudevita XVI.

18. siječnja. God. 1921. veliki potres u Albaniji.

19. siječnja. God. 1599. udaraju u noći od 19. na 20. siječnja senjski Uskoci na istarski grad Labin i popale ga. — God. 1832. pojavljuje se ilirski pokret. — God. 1914. umro je u Berseču vrli rodoljub i poznati narodni svećenik Rajmund Jelušić. — Toga dana god. 1924. odgovara rimski papa zagrebačkom nadbiskupu g. dru. Antunu Baueru koji se potužio na progonstva svećenika i pučanstva u Istri, da on tu ne može ništa da pomogne.

20. siječnja. God. 1783. proglašeno je otcijepljenje Sjedinjenih Država Sjev. Amerike od Engleske. — God. 1847. rodio se u Frlaniji kraj Matulja svećenik, veliki istarski rodoljub i nar. zastupnik u ist. saboru, Vinko Zamlić.

21. siječnja. God. 1805. rodio se u Vrbniku na otoku Krku znameniti naš pedagog i pisac prvih udžbenika u našem jeziku, kanonik Fran Josip Volarić. — God. 1793. giljotiniran je francuski kralj Ljudevit XVI.

22. siječnja. God. 1483. tiskana je prva hrvatska knjiga (misal) u Mlecima.

23. siječnja. God. 1857. rodio se u Voloskom istarski naučenjak, upravitelj meteorološkog opservatorija u Zagrebu, Dr. Andrija Mohorovičić. Napisao je veliki broj znanstvenih djela u raznim jezicima.

26. siječnja. God. 1823. umro je De Jenner, koji je prvi otkrio cjepivo proti kozicama.

27. siječnja. God. 1924. potpisali su jugosl. ministri Ninčić i Pašić u Rimu sporazum, kojim se Rijeka prisajedinjuje Italiji. — God. 1756. rodio se u Salzburgu glasoviti glazbenik Mozart.

28. siječnja. God. 814. umro je Karlo Veliki. — God. 1681. austr. general Rabatta pogubio je Uskoke u Senju.

29. siječnja. God. 1823. rodio se u Krku Ivan Jurašić, autor talijansko-ilirskoga riječnika i drugih nekih spisa na našem jeziku. Bio je velik i čestiti rodoljub

31. siječnja. God. 1792. anektirao je francuski konvent (skupština) Nicu, radi koje se Talijani još dandanas bune proti Francuzima. — God. 1808. ukinuo je toga dana Napoleon dubrovačku republiku.

ODGONETKE I ZAGONETKE.

Odgonetka zagonetke u 4. broju:

»SVAKA GRANA TRI JABUKE, A NA VRHU I ČETIRI«.

(Nagrada je podijeljena Dragu Klaričiću od pok. Josipa iz Vrgorca)

ZAGONETKA.

ISPUNJALKA.

(Sastavio je Juraj Karlić, uč. II. razr. građ. škole, Vis.)

I.

. . . . . . najmilije biće
. . . . . . brdo kraj Beograda
. . . . . . državica na sjeveru Evrope
. . . . . . izgubljeni dio naše domovine
. . . . . . krsno ime u petom padežu
. . . . . . pustinjski vjetar
. . . . . . mjesto u Boci Kotorskoj
. . . . . . zanimanje Primoraca
. . . . . . narod u Aziji
. . . . . . protivno od: svatko!
. . . . . . prorok starog zavjeta
. . . . . . narodno ime.

II.

Od I .do II. naziv dječjeg časopisa.

VESELJE JE POLA ZDRAVLJA.

Napišite nam i pošaljite k ovoj slici jednu veselu pričicu. Najbolji sastavak bit će nagrađen.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20 — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara: Dragutin Šulce, Zagreb, Klajićeva ulica 4.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. II. | U ZAGREBU, VELJAČA (Škol. god.) 1930./31. | BR. 6.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB JOSIP A. KRALJIĆ, CRIKVENICA.

MALI ISTRANIN

GOD. II. ZAGREB, VELJAČA ŠKOL. GOD. 1930./31. BR. 6.

Davor

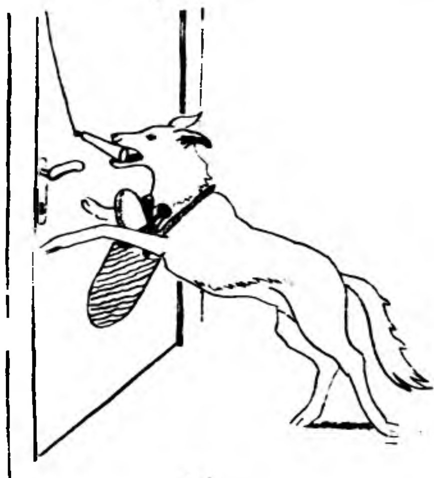

Bilo je to u našoj Istri.

Davor paron Luke Vidrića bio je poznat u cijelom kraju kao veoma pametna i razumna životinja. Sve je za njega znalo i o njemu govorilo. Ta ne manjka mu nego riječ, čudili se seljani kad bi Davor na zapovijed paron Luke sam pošao u grad sa košaricom u zubima, a onda se ponosno vraćao punom mesa, kruha i povrća, ne obazirajuć se na nikoga i konačno zakucao na vratima kapetana Vidrića, da mu otvore. Ili kad bi za ljetne žege zubima i šapama zarastirao na žalu mokre mreže, da se osuše, a onda sušene pokupljao pa poletio u kuću i dao znak gospodaru, da je sve spremno za odlazak na more. Još bi se i većma čudili njegovoj majstoriji kad bi poletio do crkvice na brežuljku, povukao za uže i zvonio isto onako lijepo i skladno kao i stari zvonar Miće. To i sto drugih stvari znao je pas paron Luke i vršio već nekoliko godina sve ljepše i ljepše.

Gospoda iz grada nuđala mu za njega velike svote, ali Luka ni da čuje. Ne bi ga dao ni za cijeli svijet. Ta nije ga valjda kupio za druge i donesao iz Nove Fundlandije kad su ono gotovo nastradali i on i njegov bark »Triglav«.

— Nedam ga ja pa da mi ga lijepo pokrijete suhim zlatom! — govorio bi Vidrić i smiješeći se zadovoljno pogledavao u pametne oči svog Davora. — Nije za prodaju — eto!

I seljani prisvajali si već neko pravo na tu pametnu životinju, pa bi i oni jednako odgovarali svakomu:

— Ne damo ga mi!... Nije za prodaju — eto!

Po Davoru pročulo se i selo. Gospoda iz obližnjih gradova i stranci iz udaljenijih krajeva dolazili bi često, da se nagledaju te rijetkosti. Slikari naslikali ga već stotinu puta, a novinari pisali o njemu duge članke i hvalili paron Luku, koji je znao tako lijepo odgojiti i vješto izučiti jednu životinju.

Tako je potrajalo sve do onoga dana, kad je tuđa vojska ušla u selo. Vojnici porazmjestili se po kućama i zapremili sve staje i pojate.

U dom paron Luke nastanio se njihov zapovjednik. Bio je mrk i goropadan pa bi Luki nalagao i zapovijedio baneć se po kući kao da je njegova.

Luku je to boljelo i češće bi se zatvarao sa svojim Davorom u maloj sobi na tavanu i tu proboravio po cijele dane.

Davor je razumio bol svoga gospodara i već nije polazio u grad po meso ili na brežuljak da zvoni mjesto staroga Miće. Čučio je nijemo u kutu sobice i tužno pogledavao na kapetana. Kad bi večerom izišao sa Lukom, da se prošeta na suprotnoj obali izvan sela, i kad bi prolazio pokraj zapovjednika, koji mu je nudao pečeno meso, ne bi ga Davor ni pogledao. Neće on iz ruku neprijatelja njegova gospodara.

Seljani su postajali sve tužniji i zabrinutiji. Došljaci im zabranili sastajanje, otimali im novine i knjige, klali im kokoši, tresli voćke, ulazili u podrume i rugali se njihovu govoru. U crkvi im kratili glasniju molitvu i pjevanje i silili ih, da na litanije nekog zamusanog vojnika odgovaraju u zboru: »prega per noi!«

Paron Luka nije već zalazio u crkvu.

To je zapazio zapovjednik, pa mu je strogo naložio, da mora i on na molitvu sa ostalim seljanima.

Vidrić se je opirao, al kad je jednoga dana mrkonja povukao sablju iz bedrica i zaprijetio mu, da će sravniti sa zemljom i njega i njegova Davora ako ne posluhne, popustio je ubogi Luka i sav smućen i skršen pošao u crkvu. Pas je stupao za njim spuštena repa i sagnute glave kao da znade za bol i muke svoga gospodara.

Pred crkvom uspeo se zapovjednik na stol, što mu ga tu postaviše, i stao na dugo govoriti narodu sav zaduhan i crven u licu kao rak. Ljudi ga nisu razumjeli a shvatili su što hoće istom onda, kad su vojnici stali dijeliti seljanima velike tuđe zastave. Jedan se približio i Luki i pružio mu najveću. Luka se skanjivao i ne htjede je primiti.

— Što! — uzavri zapovjednik i potrči prema Luki dižuć mu nad glavom golu sablju.

Luka uzmakne a vojnik skoči za njim turajuć mu silom zastavu u njedra.

Davor, koji je uvijek stajao uz gospodara, zaleti se na vojnika, zagrize mu u ruku i odnese zastavu trgajuć je u sitne komade.

Zapovjednik pobjesni i vikne vojnicima:

— Ubijte to štene!

Vojnici se uskomešaše, povukoše noževe i htjedoše navaliti na psa.

— Nećete zlotvori! — riknuše seljani ko ranjeni lavovi i u čas opkoliše Davora, koji je sav smućen i zaduhan stajao u kolu držeći u ustima rastrganu zastavu.

— Ne damo Davora!... Ne damo! — vikali razjareni ljudi pripravni da navale na oboružane vojnike.

Paron Luka je samo šutio i drhtao do psa taruéi si krv što mu je tekla iz ruke od uboda nečijega noža.

Zapovjednik se malo smirio a onda dao nalog. da se ljudi raziđu.

Vidrić je uzeo psa u naručaj i opkoljen sa sviju strana seljanima uputio se u selo.

U selu se ljudi raziđoše i pozatvaraše u svoje domove.

Narednoga dana išli su vojnici od kuće do kuće i nalagali seljanima da izvjese zastave što su ih dobili pred crkvom. Predvodio ih je zapovjednik koji je golom sabljom udarao po zatvorenim vratima i silom ih otvarao. Ljudi su u strahu pred goropadnim zapovjednikom i naperenim puškama vojnika izvješavali zastave, a onda se povukli i zaplakani sjedili pokraj zapretanih ognjišta.

Luka je nije izvjesio.

Tražili ga, porazbijali mu sva vrata i prozore, ali njega nije bilo, ni njega ni njegova Davora.

U jednom kutu na tavanu stisnuo se Vidrić uz svojega psa zakopan u slami svojih slamnjača, što ih je rastresao dok su vojnici obilazili selom.

Kad se spustila noć a u selu već sve mirno spavalo, izađe Luka iz svog skrovišta, potraži veliku hrvatsku trobojnicu i priveže je o konopac da je digne na stijeg, koji je stršio visoko nad krovom.

Davor je zadovoljno gledao svog gospodara i veselo mahao repom. Znao je on za tu službu kao i za radost, kojom ju je paron Luka vršio otkako se zajedno vratiše iz Nove Fundlandije.

Luka već povuče za konopac, ali uto zatrubi na dvorištu trublja na uzbunu. Konopac mu izmakne iz ruku i zastava pane do njegovih nogu.

Vani se čula vika i pucnjava a u Lukinu stanu neka žurba i proklinjanje zapovjednika.

Vidrić povuče psa i zakopa se žurno u slamu.

Sjutradan nije bilo u selu već ni jednog seljana. Kroz noć pokupiše najpotrebnije, ukrcaše se krišom na neku lađu, koja je nezapažena doplovila u dražicu podalje od sela i otploviše prema Velebitu.

Vojnici ih opaziše kad se je lađa otisnula od obale i otvoriše na njih vatru. Lađa je međutim spretno izmakla njihovu napadaju i sretno zaplovila na sva jedra u široko more.

Dani su prolazili.

Vojnici opustošili sve kuće i pijano se vukli selom, tužnim ostavljenim selom hrvatskih seljaka, koji su ga sagradili i u njemu do tada spokojno živjeli.

Svi su otišli, samo su ostali Luka i njegov Davor u onom tamnom kutiću na tavanu. Hrane im ponestalo a i žeda ih morila, pa su se bijedno zgurili jedan do drugoga pogledavajuć se tužno kao da obojica dobro znaju što ih čeka. Jadan Davor otšuljao bi se noću u donje spratove ne bi li naišao na koricu kruha za svoga bijednoga gospodara, al se uvijek vraćao bez ičesa, sve to tužniji i zabrinutiji. Kapetan bi ga samo pogledavao, kao da mu zahvaljuje, a onda ga pritiskivao na svoje grudi dok ne bi nemoćan usnuo, svakim danom sve to bijedniji i slabiji.

Kad je jedne večeri opet trublja zatrubila i pozivala vojnike na počin, zagrlio je Luka grčevito svoga psa, pogladio ga još jednom milo po glavi a onda se protegnuo, zaklepio umorne oči i izdahnuo svoju lijepu i plemenitu dušu.

Dugo je Davor lizao ukočene ruke svoga gospodara, vukao ga za kaput i košulju i dizao šapicu na njegove grudi, a kad je uvidio da je sve uzalud i da se njegov gospodar ne budi, izvuče se tužno iz slame i sav satrven pođe do mjesta gdje je na kupu ležala hrvatska trobojnica. Prihvativši zubima konopac, stane ga vući pridržavajuć ga pritom šapom, da mu ne izmakne. Dugo se tako ubogi Davor mučio i vukao, sav zaduhan i iznemogao, ispod one velike trobojnice, koja se polako odvijala i dizala kroz otvor u tamnu noć. Kad je konačno osjetio, da je dosegla vrh visoka stijega, zavrti se nekoliko puta okolo sebe omotavajuć si konopac oko vrata a onda legne ko mrtav i usne.

Ujutru, kad je stalo svitati, dojavi straža zapovjedniku, da je na domu kapetana Vidrića razvijena velika hrvatska trobojnica.

Zapovjednik pobjesni i poleti na tavan, izvuče sablju i stane ko pomaman pretraživati svaki kutić ne bi li gdjegod našao onoga, koji se je usudio dignuti tu mrsku trobojnicu nad njegovom vlastitom glavom.

I našao je. Našao je dva mrtvaca: Paron Luku rastegnuta na slami a njegova Davora pod stijegom kako još uvijek svojim mrtvim tijelom pridržava konopac, da ne ispane zastava, koju je njegov gospodar toliko volio i obožavao.

Jos. A. Kraljić.

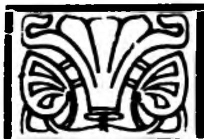

NAŠI VELIKANI

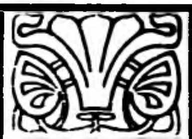

Naših se velikih muževa i dobročinitelja moramo uvijek sjećati. Jer što bismo mi bili, da nije bilo njih, koji su nas odgojili, upućivali i vodili, dok smo još bili maleni i neuki... Mi Istrani možemo se pohvaliti, da smo dali svome rodu mnogo velikih muževa, koji su sav svoj život posvetili samo svome narodu i njegovom boljitku. Sjetimo se samo velikog biskupa Dobrile, pa pokojnog bana Laginje, pa Vitezića, Spinčića i mnogih drugih još, koji su još živi, a koji čitav svoj život nijesu ništa radili u svoju korist, nego jedino u korist našeg napaćenog naroda u Istri.

Ovih dana ostavila su nas opet dva velika muža. Jedan je Frano Flego, a drugi pop Luka Kirac. Umrli su jedan za drugim. Frane Flego na sam Božić, a pop Luka Kirac deset dana za njim. Cijela se je Istra, koja je i bez toga žalosna i tužna, zavila u crno, teško osjećajući njihov gubitak.

Frane Flego bio je običan seljak, ali veoma mudar i bistar. Kada su Talijani izrabljivali naš narod, ne dajući mu ni škola ni općina, Flego se je digao sa svojim seljacima na noge i nije mirovao dok nije općina Buzet došla u naše ruke. Podigao je našu školu, prekrasan Narodni Dom, ustanovio Sokolsko društvo, štedionicu, koja je potpomagala siromašnije seljake, glazbu i razna druga naša društva.

Kada su jednom prilikom bili izbori, Talijani nijesu htjeli pripustiti naše seljake na glasovanje, nego su zatezali s glasanjem puna dva dana.

samo da bi se naši ljudi izmorili, pa da bi se vratili svojim kućama. Ali naši seljaci nijesu popustili. Na čelu sa vrlim naprednjakom Franom Flegom izdržali su gladni i žedni pod gradskim zidinama Buzeta tri dana i tri noći, ne udaljujući se. I na koncu su pobijedili. Na općini grada Buzeta zalepršala je hrvatska zastava, jer Buzet je bio naš grad, kao i sva ostala Istra, koju su Talijani, uz pomoć austrijskih vlasti, smatrali svojom domenom.

Drugi veliki muž bio je pop Luka Kirac. On je umro 3. siječnja ove godine u malom selu Rakotolama, kamo su ga Talijani zatočili i odakle se nije smio maknuti. Taj je veliki narodni radenik u svom životu mnogo trpio. Prije rata boreć se za pravice istarskih Hrvata, za rata u zatvorima i internirskim logorima, a poslije rata u zatočenju na Sardiniji, kamo su ga poslali Talijani i pod konac života u Rakotulama, malom zabačenom selu, iz kojega se nije smio maknuti. Narod ga je silno volio, a imao je i zašto. Kada je za vrijeme svjetskoga rata sav naš narod iz puljske okolice morao iseliti u daleku Moravsku, pop Kirac nije htio ostati kod kuće, niti otići kamo u Hrvatsku, nego je pošao sa svojim župljanima u logore, da ih krijepi utješnom riječi, savjetuje ih u potrebama i bude im uvijek na pomoć, često sam mnogo stradajući.

Poslije rata, kada su ga Talijani nakon zatvora u Sardiniji zatočili u Rakotule, počeo je pisati povijest naše Istre. Talijanima to nije bilo pravo, jer su se bojali istine, koju će pop Kirac napisati i pokazati cijelom svijetu nasilja, koja čine nad našim življem. Zato su nekoliko puta provalili u njegovu kuću tražeći njegove rukopise. Ali on je bio pametniji od njih. Svaki arak papira što bi ga napisao lijepo je spremio u jednu kutiju i zakopao je u zemlju. Kada je sa svime bio gotov onda je tajno cijelu knjigu dao prenijeti u Zagreb i sada će se poslije njegove smrti štampati jedna lijepa knjiga o našoj Istri, koja nije nikada bila talijanska, nego je već punih trinaest stotina godina naša i samo naša.

Slava neka je našim velikim muževima Franu Flegi i popu Luki Kircu!

Lijepa naša Istra

Gorica, Solkan, Sveta Gora. Koliko smo toga slušali o tim lijepim mjestima. Za posljednjeg velikog rata sva su ta mjesta bila poharana i porušena. Naš je dobri narod morao bježati iz svojih domova, jer tamo su dan i noć gruvali topovi, rušeći sve: i kuće i staje i drvlje i kamenje Bistra rijeka Soča postala je crvena od krvi junaka... A najviše je tih junaka bilo iz Bosne, Istre i Dalmacije... Sa zapada je navaljivao neprijatelj, Talijan, hoteći da osvoji Trst Istru i Goricu... ali ga naši hrabri junaci nijesu pustili... I Talijan je došao u Istru istom tada, kada je digao srpsku zastavu na svojim ratnim brodovima i rekao, da dolazi u ime velikih sila u čijem je kolu bila i naša junačka Srbija. Tada je istom smio da udje u Trst i Istru, a mi smo ga dočekali s hrvatskim zastavama, misleći da nam donosi slobodu.

Da vidite, kakovi su krajevi, gdje su se vodile onako ogorčene bitke s Talijanima donosimo vam evo sliku mjesta Solkana, odmah pred samom Goricom. Ovaj veliki kameni most najveći je te vrste u Evropi. Pod njim

teče rijeka Soča, naša Soča, koja je po svim pravima ljudskim i Božjim granica Slavenstva prema zapadu.

Odmah iza Solkana diže se visoka jedna gora. To je Sveta Gora, na kojoj se je nekad ponosno dizala prekrasna crkva s čudotvornom slikom Majke Božje, koja se je ukazala pobožnoj jednoj našoj pastirici, po imenu Uršuli Ferligoj. Tu su krasnu baziliku Talijani svojim topovima

LIJEPA NAŠA ISTRA: Solkan kod Gorice.

porušili, pa je narod i samu svetu sliku morao odnijeti u Ljubljanu, da je dušmanin ne uništi. Poslije rata narod se je opet povratio na porušena domaća ognjišta i donio sa sobom svetu sliku Majke Božje, da mu bude utjeha u teškim danima robovanja tudjinu . . .

NEVALJALAC ŠARKO.

Napišite djeco, za ovu sliku jednu veselu priču. Tko napiše najljepšu priču dobit će na dar jednu lijepu knjigu.

Junačka vojska naših malih saradnika

Na naš natječaj stiglo nam je dosta lijepih priča, ali na žalost niti jedna nije bila tako vesela, da bi bila posvema odgovarala naslovu. Skoro svaka je priča žalosno svršila, jer ili je baka kozu za uvijek izgubila, pa je bila žalosna, ili bi kozu uhvatila i na mrtvo je ime istukla, što je opet bilo zlo. Neke su priče bile čak tako završene, da je baka kozu od srdžbe ubila, a to nije smjelo biti.

Još su najbolje priče sastavili slijedeći naši prijatelji:

1. Ratimir Gregurić, učenik IV. razr. gradj. škole u Crikvenici;
2. Vitomir Lenac, učenik V. razreda pučke škole u Zametu;
3. Slobodan Andrijašević, učen. I. r. gimnazije u Splitu;
4. Marija Babić Antina, učenica II. razr. pučke škole u Šestanovcu;
5. Franka Babić pok. Tode iz Šestanovca i konačno
6. Šime Debelić od Šime iz Barbata na Rabu.

Ostale priče ne mogu uopće doći u obzir.

Donosimo priču malog Ratimira Gregurića:

VESELJE JE POLA ZDRAVLJA.

Pred para dana otšećem se ja do malog zaselka T-a. Pred jednom kućom sjedi stara žena, koju svi zovemo »teta Lojza«. Teta Lojza se zagledala nekud daleko preko mora i bila je nekako tužna.

»Ča je, teta Lojza, ča ste mi tako tužna?« zapitam je ja, a ona mi odvrati:

»Živela sam lipo va mojoj kućici s kozun Šaricun. Šarica je bila dobra, davala mi je dosti mlika, a ja san ju pejala svaki dan va moj umejak na pašu. Vavik je lipo pasla, a ja san bila vesela...

Jenega dana, kad smo bili na paše, kako da je sam oni črni — poturi ga sveti Križ! — prišal va nju, zatekla se je pa biž! ja za njun, ali zaman, ki će je ćapat Prošla je i više je nisan videla...

Ode mi moja Šarica, ode moje veselje ode pola mog zdravlja...«

Tako je eto teta Lojza završila svoju priču i obrisala suzu...

VESELI KUTIĆ

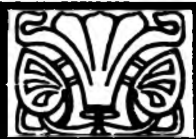

DOSJETLJIVI KAŽNJENICI.

Iz zatvora Jure i Frane
utekli zbog loše hrane

Ali jao Frane zuri:
Za njima već stražar juri

Ubrzo se treba skriti
Truli panj će zaklon biti

Iznenadjen stražar stane:
Izrasle su panju grane

Prijatelji Malog Istranina

Iz Tivata. Nekoliko malih prijateljica našega lista, sjetilo se, da nam o Božiću čestitaju sretne blagdane. Zamolile su nas neka njihovu čestitku izručimo svim malim Istranima i zaželimo im »Sretan Božić«. Uz srdačnu čestitku priložile su 40.— Din. u fond »Malog Istrana«. Te su naše male prijateljice slijedeće: Đurdica Mikuličić, Erna Pešel, Mirena Kristan, Milka Grakalić i Biserka Brenčić.

Lijepo im se zahvaljujuć na sjećanju, stavljamo ih za uzor drugoj djeci. Živjele!

*

Velika je bila potreba, da se počne izdavati MALI ISTRANIN. Ima u Jugoslaviji preko šezdeset hiljada Istrana, prognanih s rodne grude, koji se možda nikada više ne će moći onamo natrag povratiti.

Više nego deset tisuća rodjene njihove djece, razasute kojekuda, nije već godinama osjetilo topline domaćeg ognjišta, s kojeg su mnogi već u povojima morali da bježe...

Tko će te sirotne male Istraniće odgojiti u ljubavi do nezaboravne njihove Istre, tko će u njihovim mladim srcima držati budnom vjeru u konačno oslobodjenje i otkupljenje Njezino, ne bude li to učinio njihov MALI ISTRANIN. On povezuje svu tu djecu s nesretnom njihovom braćom, koja čame dolje pod Učkom, izvrgnuta svakom nasilju, upoznaje ih sa ljepotama izgubljenog zavičaja, a ujedno im stiče veliko mnoštvo prijatelja medju drugom malom braćom, slobodnim malim Jugoslavenima...

Zato, kad je »Mali Istranin« počeo izlaziti bio je svagdje najljepše primljen. Danas ga čita blizu dvadeset tisuća malih Jugoslavena, koji svi tvrdo obećaju, da Istre naše ne će zapustiti, da zarobljene istarske braće ne će nikad zaboraviti.

Ali i veliki ljudi razumiju i vole našeg MALOG ISTRANINA. Kada je veleč. Don Frano Ivanišević, velezaslužni nacijonalni radnik i predsjednik Jugoslavenske Matice u Splitu, ugledao prvi broj MALOG ISTRANINA rekao je: »Zaista ovaj je pokret jednako tako važan za budućnost naše sirotice Istre, kao i sama Jugoslavenska Matica i valja ga svim silama poduprijeti«.

A vidjeli smo, kako je naš vrijedni podupiratelj svakog rodoljubnog pokreta, gosp. Frano Petrinović iz Londona, odmah kad je čuo za naš list, poslao 2500.— Din u njegov fond, samo da bi list što bolje uspio u svom hvalevrijednom nacijonalnom radu za dobrobit naše sirotne Istre.

Ovajput imamo da javimo našim čitateljima još jednu veselu vijest. Iz Južne Amerike, a iz grada Parana u Argentini,pisao nam je gospodin Albert Marangunić, naš tamošnji bogati iseljenik. Poslao nam je 5 engleskih funti ili u našem novcu 1370.— Din. Njegovo lijepo pismo izazvalo nam je suze na oči, s toliko je osjećaja i topline pisao o našoj Istri.

Gosp. Marangunić je naš konzul u Parana i veliki je rodoljub. Marljivim radom u mladjim danima stekao je velik imetak ali od toga imetka on na sebe skoro ništa ne troši živeći kao uvijek u svom životu veoma skromno, Ali zato već dugi niz godina sav dobitak od svojih imanja dijeli u dobrotvorne svrhe. Sve naše rodoljubne ustanove dobile su od njega nebrojeno puta pripomoć nijedan naš siromašni iseljenik, nije od njega bio odbijen.

Gosp. Marangunić posjeduje dva velika imanja, koja je prozvao jedno »Dalmacija«, drugo »Hrvatska« po svojoj staroj postojbini na koju uvijek misli. U gradu Parana je najomiljelija ličnost u svim, pa i najgospodskijim krugovima, koji ga zbog njegove ljupkosti i skromnosti neobično poštuju . . .

Usrdno hvaleći gosp. Maranguniću na pažnji, koju nam je svojim darom ukazao, stavljamo ga za uzor svim našim mogućnicima.

—□—

Iz Zagreba smo primili ovo pismo:

»Dragi gosp. uredniče! Bila sam s mamicom u kazalištu na »Zimskom suncu«. Čula sam mnogo lijepa, ali i žalosna o našoj sirotici Istri. Htjela bih više o Istri znati, zato Vam šaljem pretplatu za »Malog Istranina« i molim, da ga šaljete. Kad počne opet škola svim ću mojim drugaricama pričati o Istri.

Pozdravlja Vas i sve male Istrane

Sandica Reiss
učenica III. razr.
Marovska ulica 18. I.

Novaki, z. p. Podrav. Slatina 28. I. 1931.

Dragi gospodine uredniče!

Čitajući naš »Mali Istranin« jako nas boli, kad čujemo za muke naše braće i sestara u Istri. Uvijek ćemo nositi u srcu našu dragu Istru, a kad odrastemo, radit ćemo svom snagom za našu braću i sestre Istrane. Treba da i oni budu slobodni u našoj lijepoj i slobodnoj Jugoslaviji.

Koliko volimo u našoj školi »Mali Istranin« vidi se po tome, što su se javili novi drugovi i drugarice kao pretplatnici tog lijepog lista.

Pozdravite našu braću i sestre Istrane i javite im, da i mi mali Jugoslaveni uvijek mislimo na njih. Srdačno Vas pozdravljaju

učenici i učenice

narodne osnovne škole Novaki.

Dragi moji mali Podravci, lijepa vam hvala na pažnji, koju iskazujete našem listu i našoj istarskoj braći. Nama je Istranima vaša Podravina odavna već prirasla srcu, i mnogo smo joj zahvalni. Sjećamo se, kako je za vrijeme velikoga rata prigrlila na stotine malih Istrana, koji su zbog gladi otišli od kuće. U vas je Podravaca zaista zlatno i dobro srce, pa Istra naša još mnogo od vas očekuje.

Bratski vam pozdrav od urednika.

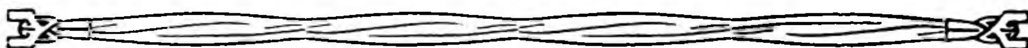

MALI KALENDAR

Veljača

1\. **veljače.** Godine 1924. umro je u Washingtonu bivši predsjednik Sjedinjenih američkih država slavni Wodrow Wilson, veliki prijatelj južnih Slavena i zaštitnik Istrana protiv Talijana.

2\. **veljače.** Godine 1816. rodio se u Varaždinu hrv. pjesnik Mirko Bogović.

4\. **veljače.** Rodio se u Osijeku veliki biskup Josip Juraj Strossmayer. — God. 1856. rodio se u Vrbniku istarski nacijonalni radnik Dr. Matko Trinajstić.

5\. **veljače.** God. 1826. rodio se u Posušju veliki hrv. pjesnik, nazvan »bosanski Homer«, fra Grga Martić.

6\. **veljače.** God. 1922. kardinal i nadbiskup Milanski, Achile Ratti izabran je za papu. Nadjeo si ime Pijo XI.

7\. **veljače.** God 1878. umro je papa Pijo IX. ogorčeni protivnik kraljevine Italije, na koju je bacio prokletstvo, jer mu je otela Rim.

8\. **veljače.** U Kongu je toga dana god. 1922. otkrivena neka ruda, koja sadržava skupocjeni radio. Jedan gram radia stoji preko 2 milijuna dinara.

9\. **veljače.** Seljačka buna u Hrvatskoj skršena. Toga je dana god. 1583. Matija Gubec pobijedjen kod Stubice.

10\. **veljače.** God. 1842. utemeljena u Zagrebu »Matica ilirska«. — God. 1882. umro je u Zagrebu pjesnik Andrija Palmović.

12\. **veljače.** Godine 1877. umro je u Milanu jedan od najznamenitijih svjetskih učenjaka, zvjezdoznanac i fizičar Rugjer Bošković, rodom Dubrovčanin. — Toga dana proglašena je godine 1912. Kina republikom, nakon što je bila nekoliko tisuća godina carevinom.

13. veljače. God. 1894. umro je Dr. Franjo Rački u Zagrebu. Bio je veliki pobornik jedinstva svih južnih Slavena.

14. veljače. God. 1876. vraća carica Marija Terezija Rijeku Hrvatskoj.

17. veljače. God. 1865. rodio se u Senju najsnažniji hrv. pjesnik Silvije Strahimir Kranjčević.

23. veljače. God. 1394. umro bosanski kralj Tvrtko Veliki.

26. veljače. God. 1802. rodio se najveći francuski pjesnik Viktor Hugo u mjestu Besanconu.

27. veljače. God. 1847. rodio se u Vrbniku na Krku kanonik Matija Oršić, istarski rodoljub, pjesnik i pisac.

28. veljače. God. 1896. umro je u Zagrebu Dr. Ante Starčević.

ZAGONETKE I ODGONETKE.

Odgonetka zagonetke u prošlom broju glasi:

	I.
Najmilije biće	M a j k a
Brdo kraj Beograda	A v a l a
Državica na sjeveru Evrope	L i t v a
Izgubljeni dio naše domovine	I s t r a
Krsno ime u petom padežu	I v a n e
Pustinjski vjetar	S a m u n
Mjesto u Boci Kotorskoj	T i v a t
Zanimanje Primoraca	R i b a r
Narod u Aziji	A r a p i
Protivno od: svatko!	N i t k o
Prorok staroga zavjeta	I l i j a
Narodno ime	N e n a d
	II.

od I. do II. MALI ISTRANIN.

Ispravno su odgonetnuli: Ratimir Gregurić iz Crikvenice. S neznatnim greškama: Uroš Tominić, Split: Slobodan Andrijašević, Split; Berislav Sinković, Oskorušno.

ISPUNJALKA.

Sastavio je: Slobodan Andrijašević, Split.

. . . . . a	ladja starih vremena
. . . . a	muslimansko ime
. . . a	lukava zvjerka
. . a	uzvik
. a	zamjenica
a	veznik

Vodoravno i okomito daje isto.

ISPUNJALKA.

Sastavio je: Marinko Dražin, Split.

I.

. . .	oružje
. . .	prva žena
. . .	igra
. . .	pokazna zamjenica
. . .	vrijeme
. . .	lična zamjenica
. . .	vidi se na moru
. . .	muško ime
. . .	noćna ptica

II.

Od I.—II. ime našeg slavnog kipara.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva **ulica 20. — Tiskara C. Albrecht** (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica **26.**
Za tiskaru odgovara: Dragutin Šulce, Zagreb, Klajićeva ulica 4.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. II. | U ZAGREBU, OŽUJAK (Škol. god.) 1930./31. | BR. 7.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

SADRŽAJ:

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB JOSIP A. KRALJIĆ, CRIKVENICA.

MALI ISTRANIN

GOD. II. ZAGREB, OŽUJAK ŠKOL. GOD. 1930. 31. BR. 7.

Mali iseljenik

I Šime Lovrin iz sela Ra kovaca kod Baderne morao je u svijet. Otišao je poput toli kih tisuća drugih. da ne gleda strašnu pogibiju svoga kraja i porušena ognjišta diljem svoje drage Istre...

Htio je preko Učke, pa u Jugoslaviju, medju slobodnu braću, ali mu ne dadoše. Svu su granicu opleli bodljikavom žicom, kroz koju se ni zec ne može da provuče. Mislio je već pokušati sreću, pa i uz pogibelj života provući se kroz tu kobnu crtu, ali pomisao na ženu i nejakog jedinca sina, svog malog Jožića, zadrža ga u zadnji čas.

Kakovim bi sve neprilikama njih izložio, da ovako krišom umakne Njegovu bi Lucu zatvorili, Jožića bi poslali nekud u južnu Italiju da ga odrode, na očevinu bi mu udarili silnu globu i konačno je zaplijenili

I zato je Šime Lovrin okrenuo pravac svoga puta.

Jožiću moj, govorio je pod glas tamne jedne noći svome sinčiću. Eto, tata će te tvoj ostaviti. Na daleki će put, jer ga teška nevolja tjera s ovog dragog i toplog ognjišta našeg. No ne boj se, on te ne će zaboraviti. Čim se u dalekom svijetu smjesti, pozvat će i tebe i majčicu, da budete uz njega zauvijek. Ili bolje: ne zauvijek, nego samo do onog jednog velikog svijetlog dana, koji svi mi čekamo, a koji će neminovno jednoć morati doći...

Mali je Jožić sjedio uz vatru i jecao. Tiho je gušila u sebi suze i majka.

Vatra je pucketala na ognjištu, iskre se dizale i izmicale kroz visoki dimnjak van u tamnu noć. Hujala je bura.

Lovrini nijesu zatisnuli oka cijelu noć. Ocu se kidalo srce od bola majka je gušila u sebi plač, da ne krikne glasno, a mali je Jožić u polu snu jecao, tepajući razne riječi od milja svome dobrome ocu.

Teško je to i strašno odlaziti s rodnog praga, ostavljati dragi dom lijepo selo, grobove otaca i djedova, sav rodni kraj, s kojim te veže toliko sitnih a tako dragih uspomena i biti potjeran od tudjinca, uljeza i na metnika, u daleki strani svijet.....

Na Lovrinu kuću survala se nevolja svom svojom težinom. Vlasti pritisnule porezom i odvele iz staje posljednje blašče, kravicu Boškarinu.

»Mamo, ja sam gladan, daj mi kruha« molio je Jožić, ali kruha bijaše već davno ponestalo u kući.

»Nema kruha, dijete«, odvraćala je majka i tješila mališa: »Strpi se još koji dan, poslat će nam tata iz Amerike novaca, pa ćemo kupiti kruha i svega«.

»Mamo, a je li istina, da preko u Jugoslaviji naši imadu mnogo kruha, bijeloga, i sira i mlijeka?«

»Imadu, dijete, imadu, ali nam ne mogu poslati.«

»Mama, skuhaj bar malo kašice, od jučer nijesam ništa jeo« nije prestajao gladni Jožić, ali uzalud — u kući ne bijaše ni šake brašna.

»Morat ćeš u talijansku školu, sine,« uzdahne napokon majka. »Tamo kažu da daju djeci riže i kruha.«

I mali je Jožić otišao još prije reda s drugom djecom u školu...

*

»Mamice, ja više ne ću u školu«, dodje jednoga dana Jožić zaplakan majci.

»A zašto, dijete moje?« preplašeno će majka. »Je li te učitelj udario?«

»Nije, majko, nije udario mene, ali je udario tebe, i sve naše majke, svu braću našu i nas sve... I rekao je da smo divljaci, barbari, nerazumni i nečisti. Pogrdio je sve što je nama sveto i što si me ti učila, da moram ljubiti i predbacio nam onaj zalogaj kruha, koji nam daju... Neću, majo slatka, više u njihovu školu.«

I Jožić nije više prekoračio praga talijanske škole u selu.

U kući ne bijaše kruha. Majka bi ponekad donijela iz susjedstva šaku brašna, skuhala rijetke kukuruzne kašice i čekala, čekala...

A Jožić je blijedio, mršavio i propadao, ali se nije tužio.... Osjećao je tešku bol, koja je prignječila i njega i svu njegovu hrvatsku braću u Istri.

Majka je plakala. Krvi bi mu svoje dala, da ga nahrani i okrijepi, ali nije mogla. Ne bijaše bogate Jugoslavije, da nahrani svoje gladne istarske sokoliće.

Jožić je ozbiljno obolio...

*

Jednoga dana stiglo je iz daleka svijeta pismo.

»Jožiću moj«, pisao je otac. »Spremi se na put i dodji k meni svome tatici, koji te tako željno očekuje. I kaži mamici, da sam našao posla, pa da će biti i za vas kruha. Šaljem vam novaca za put, krenite odmah, jer me čežnja za vama muči...

Ali prije polaska ne zaboravi poći na naše staro groblje na brežuljku. Pokloni se prahu naših dragih otaca, uzmi pregršt one zemlje i ponesi je sa sobom u tudji svijet. Sveta je ono zemlja, jer je svaka gruda naše

drage istarske zemlje blagoslovljena. Natopljena krvlju, znojem i suzama našeg patničkog naroda...«

I Jožić, prem mali, osjećao je da razumije svu dubinu očevih riječi. Prije nego što je bio u školi možda i ne bi shvatio, ali kad je u svojoj djetinjoj glavici upoznao, koliko se progoni i ismjehiva njegova slatka materinja riječ, razumio je, da je baš zato mora voliti i da je baš zato ta lijepa zemlja sveta i blagoslovljena, jer se na njoj radjaju, žive i umiru nebrojene povorke mučeničkog jednog naroda...

Za nekoliko su dana ostavili dragu Badernu i Rakovce ponad nje i krenuli u Trst... Jožić je u maloj platnenoj vrećici ponio šaku zemlje sa groblja i privezao je oko vrata, čuvajući je kao najveću svetinju...

. . . .

»Ej, ženo, kuda ćeš s tim slabunjavim djetetom?« pitao je brodski liječnik, koji je pregledavao iseljenike...

»Sa mnom će, gospodine, u dalekom nas svijetu čeka hranitelj.«

»Ne može, ženo, ne smije. Ne vidiš li, kako je bolestan, mršav i blijed. Umrijet će na putu, jer ne će moći izdržati napora dugotrajnog puta po olujnom moru...«

»Nemojte, gospodine, to mi je jedinac, umrla bih bez njega, smilujte se, pustite ga sa mnom...« zaklinjala je Luca.

»Ne smijem, ne mogu, zakon je takav«, tvrdo će liječnik.

Ali tada kao da se nečega sjetio. »Previše je Hrvata u Istri«, pomisli i napokon ga propusti...

. . . .

Dani su prolazili uz zviždanje vjetrova i zapljuskivanje strašnih valova. Ocean je buran i nemiran. Poigrava se ogromnim parobrodom kao igračkom kakvom, baca ga u ponor i izdiže visoko na vrhove ko gore velikih valova...

Duboko u utrobi ladje, u zagušljivom i smradnom zraku, zasićenom zadahom ulja i ugljena, ležao je teško bolestan mali Jožić, a do uzglavlja mu sjedila majka, tužna i zaplakana istarska majka.

»Mamice, mene je ovdje strah«, govorio je Jožić. »Nešto me u grlu davi. Čini mi se kao da smo u grobnici. Bojim se, majo, jako se bojim.

Oh, gdje su naši jasni bregovi, gdje je naš Punčan, naša divna šuma Vidorna, gdje crkvica na brijegu i modra naša Učka? Mamice, zašto se odavle ne vidi Učka, naša lijepa modra Učka? Bojim se ovih strašnih valova i daleke nepregledne vodene pustoši oko nas...

Jao, što to urla i baca nas amo tamo?...

Mamice pokri mi rukama lice, da ne vidim i ne čujem ništa...

Mamice, ja se tako strašno bojim...

»Spavaj, Jožiću, spavaj srce, sve će to proći. Dolje nas čeka tata i uskoro ćemo biti kod njega«.

»Uskoro, kažeš,« bolno se nasmiješi dječak, i htjede da zapljesne ručicama, ali mu one nemoćno klonuše... Mamice, zar ne da će tatica biti silno veseo kada nas ugleda. Zar ne da će mu biti jako milo, kada mu dadem ovu torbicu s našom dragom istarskom zemljom. Zar ne da je ovo jedan dijelak naše Baderne?

Biti će sretan, Jožiću moj, hoće. Ali sada budi miran i spavaj. Ne plaši se hujanja i buke mora...

. . . .

Mamice, vratimo se, vratimo, jer ja ne mogu više... jecao je Jožić kada se ponovno probudio. Meni je tako vruće kao da gorim, hoću natrag u našu Badernu, bojim se da ne umrem daleko od nje, sred ove strašne vodene pustinje...

Nemoj, Jožiću, ne ćeš ti umrijeti, eto još dan — dva, pa smo u naručju tate, koji nas čeka, oh kako nas željno čeka... ridala je majka.

Umrijeti ću, majo slatka, sanjao sam. Osjećam ne mogu više, grčio se u mukama Jožić, nesretni mali Istranin. Evo, majo, torbice, daj je tatici, našem dobrom tatici i preporuči mu nek je ne baci, jer to je dijelak naše zemlje, naše drage Istre...

»Što to govoriš, dijete, vrisnu majka...« Ti ne ćeš umrijeti, ti ne smiješ, sam ćeš je predati ocu. Spavaj, Jožiću, spavaj...

I Jožić je usnuo...

. . . .

Sanjao je. Vidio je Rakovce, bijele osvijetljene jarkim jutarnjim suncem... Sa badernskog zvonika razlijevali se dolinom sve dolje do mora mekani zvuci svih triju zvona, pjevajući kao o Uskrsu. Janjci su blejali i skakutali, bijeli i kovrčavi, pastiri veselo svirali u »vidalice« i frule, a ptice im po lugovima ispomagale... Ljudi su bili sretni i klicali.

Jožić je sanjao i blaženo se smiješio, dišući sve tiše, sve laganije i na koncu usnuo za navijek...

. . . .

Na palubi crni odar. Na njemu sitno tjelešce ispaćenog nesretnog malog Istranina. Dva mornara drže nepomični do njega stražu.

Jožić, siromašni Jožić smiješi se i mrtav, jer je na samrti vidio sretnu svoju domaju...

Dolaze žene i škrope ga...

Mornari se spreme, da ga dignu i spuste u morske dubine...

Najednom se sva srca, pa i ono okrutnog talijanskog kapetana, potresoše... Vrisnula je majka i bacila se na mrtvo tijelo svog nesretnog malog Jožića. Na bučnom brodu sve je utihnulo... Daleko nasred divljeg oceana, usred stranih ljudi, od nikog shvaćena iznad valova uzburkana tudjeg mora zabugarila je tužna istarska hrvatska naricaljka....

Lipe ručice tvoje, sine moj...
Lipe modre očice tvoje, cvite moj
Kako su se u zikvici smijale materi tvojoj
Kako su brzale nogice tvoje. dite moje, bili cvite moj...«

Di će biti grobić tvoj, lipa krvi moja
Ki će ti ga z bašelkom zasadit
Ki zalivat mažuranu drobnu,
Ki paliti svičice po noči da te ne bude samoga strah, sine moj, drago dite moje...«

. . . .

A s druge strane mora čekao je na obali otac uzalud...

Ernest Radetić.

Njima

Put neba visoko
Učka-gora stremi,
smrtnim mukom ćute
kameni joj nijemi.

Od hridine katkad
tu se jeka javi;
vraćaju joj odziv
horizonti plavi.

Odasvud se čuje:
s neba i dubina,
i sa ravnih polja
i morskih pučina . . .

Poznajemo dobro
ovaj glas odavna:
u njemu trepti snaga
našeg Roda slavna.

Slušamo ga često,
kada do nas dođe,
pa nas za tren sumnja
i zla slutnja prođe.

Neka radost silna
razgali nam grudi,
osjećaj nadljudski
tad se u nam budi.

Krv djedova naših,
smionih Gusara,
htjela bi da opet
sve u prah obara.

Htjela bi da bukne
poput Našeg Mora,
da bedeme ruši
otetih nam dvora.

— Ali neće dugo
čekat Džini speti!
Nije dalek, doć' će
dan žuđeni, sveti.

Krsto Mihotić.

Vilinska majka

Priča je o majci vilinskog roda, koja je odnjihala devet sinova, zdravih i jedrih kao devet jablanova, a koji su, u času kad prekršiše jedno obećanje njoj zadato, izgubili svoju majku. Obećanje se je sastojalo u tome, da niko živ nije smio da doznade da je ona, njihova majka, vila. Ni na sva moljakanja ona nije nikad htjela da obrazloži svojoj djeci tu svoju želju. A što bi oni bili dali kad bi se bili mogli podičiti pred svijetom da su oni vilinskoga soja.

Na njihovu kuću čitav je svijet gledao zavidnim okom. Kako i ne bi? Dok svih ostalih stiže svako zlo i pokor božji, njihovim domom caruje blagostanje i sreća, njihove vinograde nikad suša ne sprži, njihove usjeve tuča nikad ne pobije, nad njihovim čamcima, kad se podignu na ribolov, nikad oluja ne sruči svoj bijes.

Kad se opasaše muškom snagom, poženiše se. Ali opet su se pazili kao prava braća, živjeli su u kućnoj zajednici, poštovali su svoju majku i slušali njene savjete. Oca su bili već davno izgubili. Tek pred smrt kazao im je bio, kako se bijaše namjerio, kao mlad pastir, na njihovu majku — vilu. Ne ukaže se lje, reče im, svakomu smrtniku prilika da ugleda vilu, one se ljudi kriju, ali ona, kasnija njihova majka, bila je zaspala na obronku Učke planine ispod Veprinca, i on ju je u prolazu zatekao. Kazala mu je da se je rodio pod sretnom zvijezdom, i pošla je za njega. I njemu je bila zabranila, da ikad reče ikome ko je ona. Njenu je želju i ispunjao do posljednjeg dana.

Ljudi ih počnu obijedjivati da stoje pod moći nečastivoga, da su čarobnjaci zbog toga, što njihovu kuću ne snalazi nikad nikakva nepogoda, ni zlo, ni nedaća kao i druge kuće. I oni tako jednom u naponu svog ponosa izlanuše pred ljudima koji je uzrok njihove nesreće: njihova majka je vila, a vilinsku kuću ne može da snadje nikad nikakvo zlo.

I oni izgubiše svoju majku... Ljudi je kamenovaše...

Izgubiše je. Izgubiše prividno. Vila je bila duh. A ko bi duh kamenovao?....

Ali vila, njihova majka, nije ih ni potom napustila. Svake noći kad bi na zemlji zamrla buka, a gradom promiljeli do zubiju naoružani stražari, dolazila im u pohode. Prošla bi gradom neprimjetno, nevidjena kao magla. Ušla bi kroz zatvorena vrata, pred kojima je svake noći naoružani jedan stražar stražu stražio. (Njihova kuća bila je od vlastiju ožigosana kao »butovničko« gnijezdo i trebalo je biti na oprezu, da ko iz kuće nebi izlazio da širi »prevratničke« ideje ili u nju ulazio da se nadahnjuje »razvratnim« mislima).

Vila - majka svake bi noći obišla svoje sinove i unučad, bdila je nad njima umornima, tješila ih u njihovoj tuzi, bodrila ih u patnjama, putila ih na istrajnost, vidala im rane, tetošila ih blagom rukom. A oni su joj se uticali u svakoj nevolji, i nikad nisu klonuli duhom. Ona, vila, završava ta priča, pramajka je slavenskog plemena u Istri.

Priča je drevna, nastala u vremenima kad njom nisu vladali današnji njeni zavojevači, a niti sanjali da bi njome mogli gospodariti. Ali ipak ne zvuči li vam, dragi moji mališani, kao da je ta priča ponikla u ovim našim danima? Ne čini li vam se da je tom pričom Istraninova duša

htjela da kaže: zarobili ste nam naše tijelo, ali niste naš duh, lišili ste nas naše majke, kamenovali ste je, ali niste sahranili i njen duh koji prebiva u nama.

I u prošlosti su naši dragi Istrani, kao i svi dijelovi našeg naroda, robovali ovom ili onom nasilniku, pa Bog zna za čijeg je nasilništva progovorila Istraninova duša tom pričom. Ta priča ma da stara, ona je ipak nova, savremena. Sudbina Istraninova se ponavlja, istovjetna je: zatornik njegove slobode mijenjao je maske, mucao je nemuškim jezicima, a duši je bio jednak. I Istranin je ostao isti, izdržljiv, bodar, čio, — zato jer ima svoju majku.

Istraninova je majka vila, koju kamenovaše. Baciše kamen na duh. A ko bi duh sahranio?

Ne čini li vam se da je u toj vili simbolizovana baš naša Jugoslavija, majka svih nas, majka svoje jugoslavenske djece, koja žive i s ovu i s onu strane granice?

Beograd. **Ljubidrag Garčina.**

Mudri brat

Živio nekoć otac, koji je imao tri sina. Ostario i iznemogao pozove k sebi sinove i reče im:

»Draga djeco, star sam i ne mogu više da upravljam gospodarstvom. Valja da ga predam jednomu od vas, ali ne znam, koji je najvrijedniji. Učinit ću zato tako: evo vam svakome po jedan dinar i tko ga bude znao najbolje upotrebiti njegovo neka bude cijelo moje imanje«.

Sinovi uzmu svaki svoj dinar i odoše, da ga što bolje upotrebe. Prvi je sin pošao i kupio za dinar slame. Donio ju je čitav jedan svežanj. Ušao je u sobu i porazbacao je po podu tako, da je sav pod bio njome prekriven.

»Eto«, rekao je ocu, »za jedan dinar pripravio sam mekan ležaj tebi i drugoj braći. Nijesam li dobro upotrebio dinar, koji si mi dao?«

Uto dodje drugi sin. On je otišao i kupio za dinar svijeću. Zapalio je svijeću i osvijetlio njome sobu, a svijetlo se poigravalo po svim kutićima do tada tamne izbe.

»Mislim, da nijesam mogao bolje upotrebiti dinara«, pohvali se ocu. »Što bismo radili cijele večeri u mraku, da nijesam nabavio svijeću?«

Otac je šutio i čekao na trećeg sina.

Uto se vrati i treći sin.

Nosio je pod pazuhom lijepu knjigu. Sjeo je u kut i stao iz nje glasno čitati. Knjiga je bila divna. Stari je otac podbočio rukama glavu i slušao, a i braća su bila ganuta lijepom pričom. Iz susjedstva su došli i drugi seljaci, postavili se tiho kraj vratiju i slušali.

Priča iz dobre knjige segla je daleko, ne samo u svaki kutić sobe, nego još dalje, još dublje, čak u srca dobrih slušatelja ...

»Sinko«, reče na koncu stari otac, »dobro si upotrebio dinar, koji sam ti dao. Neka ti je blagoslovljen. Tvoje je gospodarstvo«.

»Brate«, digoše se druga dva brata, »budi nam gospodar. Ti si bio najmudriji«.

Napisao: **Ferdo Plemić.**

Lijepa naša Istra

BADERNA. Nemojte, djeco, misliti, da je to bogzna kako važno i glasovito mjesto u Istri. Ne, to vam je malo jedno seoce zapadne Istre čije bijele kućice polijegaše oko malog brežuljka kao jato bijelih galebova i motre bistrim svojim očima krasno plavetilo našeg mora, koje se dolje na dalekom obzorju spaja u jedno s lazurnim nebom...

A na vrh brijega okružen divljim kestenjima, i širokim granjem stoljetnih »ladonja« izdiže se zvonik s lijepom crkvom u kojoj je nekad tako divno odzvanjala naša riječ, naša pjesma i hvala Gospodu...

*LIJEPA NAŠA ISTRA: **Baderna kraj Poreča.***

Odmah podno brijega nalazila se škola Družbe Sv. Ćirila i Metoda, prva Družbina škola u Istri. Tako su lijepa bila ona vremena. Iz svih su sela svakog jutra, još prije jutrenja, brzala sitna i glagoljava djeca, sva sretna što mogu u svojoj školi, u svom materinjem jeziku slušati svog učitelja, koji im je pričao o slavnoj prošlosti i lijepoj budućnosti našega naroda...

Danas je Baderna tužna. U crkvi se više ne čuje naše riječi. U školi se ne pjeva naših pjesama, već druge neke, tudje i strane, u jeziku koji nijedno dijete ne razumije...

Ali nemojte zato misliti, da su mali Badernjani zato potišteni i očajni. O, ne! Ne poznate vi njih. Junačko je ono pleme,, ne da se ono i Talijani ga se boje kao vatre. Jer naš Badernjan ne pozna šale. On je već jednom bio zatjerao porečkim Talijanima strah u kosti, kada su ono bili uvrijedili njihova zastupnika pokojnog Laginju. Digli se oni svi na noge junačke pograbili tko kosu, tko sjekiru, tko kosir, tko rankun i umalo što nijesu sav grad Poreč zapalili i sravnili sa zemljom.

A takovi su i danas. U Baderni nema odroda, nema nijedne prodane duše. Svi su oni uza sva nasilja ostali čvrsti i nepokolebivi u svom narodnom osvjedočenju.

Talijani su već mnogo puta pokušali da ih slome. Dojurili bi im u selo na teretnim automobilima, oboružani do zubi, bacali im bombe u kuće, pucali i palili, ali Badernjane to nije preplašilo.

Evo jedne male sličice iz te junačke Baderne.

VESELI KUTIĆ

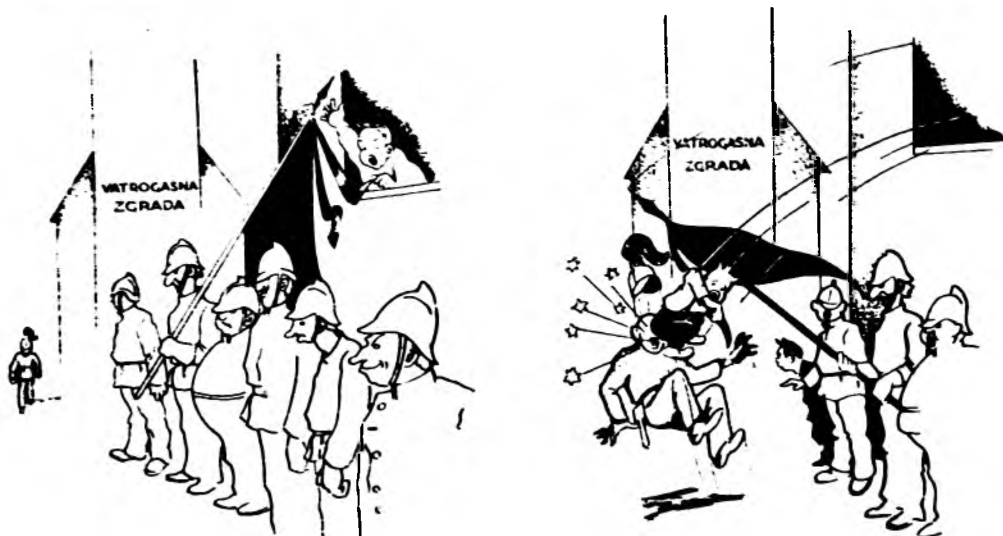

U mjestu je velika vatrogasna parada. Dolazi iz glavnoga grada sam vrhovni vojvoda svih vatrogasaca cijele banovine. Vatrogasci se poredali i ukočeno čekaju. Barjaktar digao zastavu i čeka znak, da njome zavitla u počast vojvodi.

Ali, gle, gle, što to radi na prozoru onaj nevaljalac Jurić? Svidjele mu se one raznobojne vrpce kojima kume okitiše barjak pa hoće da jednu odveže i spremi u džep.

U to evo vojvode!

»Hura, živio, pomoz Bog! zaori sa svih strana, a barjaktar zamahne zastavom u počast vojvodi, koji dostojanstveno koraca sred špalira...

Kad li što je to? Bums! Kao nekakva teška vreća tresne vojvodu po glavi, da je sve zvijezde vidjeo.

To se ona nesreća od Jurića zakvačila za barjak, a kad je barjaktar njime zavitlao, odletio je bome i naš Jurić, pa sjeo ravno vojvodi na glavu.

O Juriću, Juriću, što li nam pokvari paradu.

MUDRIJAŠ JURIĆ.

Tetica: Evo, Juriću, dat ćeš mi jedan poljubac, a ja ću ti dati zato dinar!

Jurić: Draga tetice to je premalo! Toliko dobijem kad popijem žlicu ricinusova ulja.

Jurić čestitar. Došao sam, dragi djede, da ti čestitam i zaželim mnogo sreće, zdravlja i božjeg blagoslova k tvom vrijednom imendanu, a mama je kazala, ako dobijem od tebe deset dinara, nek pazim da ih ne izgubim.

*

Nevenka: Juriću, daj mi dinar da kupim sladoleda, jer mi je strašno vruće.

Jurić: Što? Vruće ti je, sladoleda hoćeš? Nisam lud da za takve bedastoće trošim dinare. Pričat ću ti radije o vješticama i vukodlacima, pa će ti brzo proći vrućina. Drhtat ćeš ko prut na vodi.

*

Došao u školu nadzornik pa ne poznavajući Jurića, upita ga, kako se zove. Jurić šuti. »No« — reći će nadzornik — »kaži mi kako te zove tvoj tata?«

»Moj tata mene nikako ne zove, on samo zafućka i ja sam već kod njega, jer inače dobijem zaušnicu«.

Prijatelji Malog Istranina

DAROVALI SU U FOND LISTA DO 19. FEBRUARA:

po 88.— Din: Dr. Hrvoje Mezulić, Zagreb;
po 64.— Din: Vlč. Don Frano Livić, Ribn. Kunići;
po 38.— Din: Tomo Rakić, Perlez; Dr. Stanko Rodić, Šibenik; Dr. Antun Fanton, Velika Gorica;
po 36.— Din: Matko Maretić, Ljubljana;
po 18.— Din: Ivan Oršić, župnik u m., Rab;
po 13.— Din: Boren Emili, Sušak; Opatić Josip, Rab;
po 9.— Din: Josip Jačić Križovec;
po 8.— Din: Đuro Poropat, Šenkovec; Viktor Benašić, Bos. Kostajnica; Ivan Dobrila, Drvar; Petar Matanić, Krk; Sandica Reiss, Zagreb; Živan Cvitković, Šibenik; Tomo Tabular, Zlarin; Karmelo Cvitanović, Igrane; Božo Mezulić, Svodna; Gjuro Kopić, Zlatar; Ivan Kamčevic, Novisad; Ante J. Mezulić, Čepin; Ivo Kremenić, Zagreb; Milorad Milinović Imotski (da se kazni, što je zakasnio s pretplatom!); Franjo Novak, Gjenović; Ing. Josip Mastrović, Sinj; Josip Lukež, Ivanec;
po 3.— Din: Mira Šušnjara, Bos. Aleksandrovac (pretplatio: Branko Petković, Bos. Gradiška); Ante Soldatić, Vrbnik.

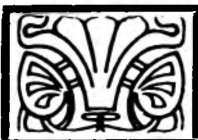

RAZNO

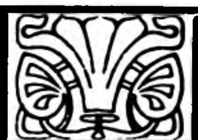

Zima u Sibiriji. U Sibiriji je zima tako jaka, da se mlijeko i čaj prodavaju u sledjenom stanju u obliku ploča ili valjaka. Kad netko hoće da popije čašicu mlijeka ili čaj on jednostavno takav smrznuti valjak metne u mlaku vodu, valjak se rastopi i eto mu toplog čaja ili mlijeka.

Djeca u Japanu. Japanska djeca ne dobivaju imena prije pete godine. Istom u petoj godini roditelji dadu djetetu ime i to nakon dugog i ozbiljnog promišljanja. Obično dadu djetetu kakovo lijepo pjesničko ime kao na pr. Dijete sunca, Bijeli Ljiljan, i slično.

Kako se odstranjuju mrlje od crnila? Sigurno vam se više nego jedamput dogodilo, da vam je crnilo kapnulo na odijelo, a vi nijeste znali, kako da ga odstranite. U buduće kada vam se takova neprilika dogodi vi lijepo nakvasite ono mjesto gdje je mrlja mlijekom i nasipajte na nj soli. Mrlja će odmah izblijediti, a ako to učinite odmah, nestati će sasvim.

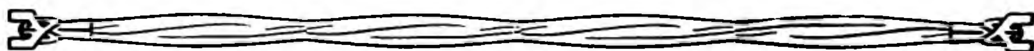

MALI KALENDAR

Ožujak

1. **ožujka.** God. 1921. umro je Nikola I. bivši kralj Crne Gore.

2. **ožujka.** God. 1770. sastanak hrvatskoga sabora nakog bijega bana Balaše.

3. **ožujka.** God. 1354. Umro švajcarski narodni junak Vilim Tell.

6. **ožujka.** God. 1527. Glasoviti moreplovac Magellan otkrio Filipinsko otočje.

7. **ožujka.** God. 1882. Srbija postaje kraljevina.

11. **ožujka.** God. 1537. Pod klisom pogiba junak Petar Kružić.
God. 1881. poginuo je ruski car Aleksandar II. od bombe nihilista.

12. **ožujka.** God. 1881. Spojiv se Vlaška s Moldavskom stvoriše kraljevinu Rumunjsku.

13. **ožujka.** God. 1695. umro je najglasovitiji svjetski pisac dječjih basna La Fontaine.

14. **ožujka.** God. 1877. rodio se u Krku poznati nacijonalni radnik u Istri Josip A Kraljić, prvi pokretač »Mladog Istranina« prije 25 godina i sadanji urednik »Malog Istranina«.

16. **ožujka.** God. 1919. sastalo se narodno predstavništvo novostvorene države Srba, Hrvata i Slovenaca, današnje Kraljevine Jugoslavije.

18. **ožujka.** God. 1913. grčki kralj Gjuro ubijen u Solunu. — God. 1930. preminuo u Zagrebu otac Istre, hrvatski ban Dr. Matko Laginja.

19. **ožujka.** God. 1813. rodio se veliki istraživač istočne Afrike Livingstone.
God. 1818. rodio se u Grabovnici Petar Preradović, hrvatski pjesnik.

23. ožujka. God. 1848. Jelačić postaje hrvatskim banom.
God. 1860. Eugen Kvaternik predaje princu Napoleonu memorandum o hrvatskim zahtjevima.

26. ožujka. God. 1921. Strahoviti požar u Tokiu (Japan). Izgorjelo 1000 kuća.

27. ožujka. God. 1845. Rodio se Röntgen. koji je pronašao tzv. X-zrake.

28. ožjuka. God. 1827. umro veliki skladatelj Beethoven.

29. ožujka. God. 1645. Požar uništio pola Zagreba. — God. 1670. Petar Zrinski svrgnut s banske časti. — God. 1889. podignut glasoviti Eiffelov toranj u Parizu.

31. ožujka. God. 1492. Otkriće Amerike. Krištof Kolumbo otkrio otoke koje je prozvao San Domingo (što znači: Sveta Nedjelja. jer bijaše baš nedjelja).

Mala pošta

Ilija Varga, Kopr. Bregi. Sva tri tvoja pisma primili smo. Žao nam je, što tvoj prijatelj ne će više da prima naš list. Budi nam zato ti tim veći prijatelj i pričaj svima u svojoj okolini ono što čitaš u »Malom Istraninu«. Neka tvoji roditelji i svi tvoji prijatelji upoznaju stradanja naše jadne Istre.

Učenici III. i IV. razr. osn. škole. Prezid. Hvala vam što ste se odazvali u tako lijepom broju. List ćemo vam slati točno svakog mjeseca. a vi nam se javite po kojim pismom. kako vam se svidja i što biste još željeli da list donese.

Emilija Grubišić, Jabuka na Cetini. Prvi, drugi i treći broj »Malog Istranina« su sasvim raspačani. pa smo ti poslali br. 4 i 5., a u buduće ćeš brojeve redovito dobivati.

Radoslav Defar, učenik II. razr. osn. škole, Brod na Savi. Lijepa ti hvala na velikom paketu razglednica iz Istre. Ima ih vrlo lijepih. od kojih ćemo mnoge moći upotrebiti. Tvoji su djedovi u Tinjanu bili vrlo zaslužni rodoljubi i njihov rad za naš narod u Istri velik je. Nastoj. da postaneš što vrijedniji njihov nasljednik. Možda ćeš se jednoć u slobodi moći povratiti na danas zapuštena ognjišta svojih djedova. a tada će te čekati velik posao. Budi spreman i na to.

U Dobroti, u Boci Kotorskoj. živi jedan veliki prijatelj Istre i Istrana. To je mnogo poštovani gosp. arhimandrit Joakim Bjedov. On nas se često sjeća svojim pismima, pa nam se i o Novoj Godini javio, dajući nam svoj očinski blagoslov s mnogo toplih i iskrenih želja. da bi napose naš list »Mali Istranin« što većma uznapredovao.

ODGONETKE I ZAGONETKE.

Odgonetka ispunjalki u 6. broju.

G a l i j a	ladja starih vremena
A l i j a	muslimansko ime
L i j a	lukava zvjerka
I j a	uzvik
J a	zamjenica
A	veznik

Vodoravno i okomito daje isto.

I.

M a č	oružje
E v a	prva žena
Š a h	igra
T a j	pokazna zamjenica
R o k	vrijeme
O n a	lična zamjenica
V a l	vidi se na moru
I v o	muško ime
Ć u k	noćna ptica

II.

Od I. do II. ime našeg slavnog kipara

Ispravno su odgonetnuli: Grgur Blašković, Crikvenica; Živko Mandić, Zagreb; Ksenija Kolasica, Bakar; Nevenka Slipčević, Hercegnovi; Nada Turina, Križišće; Jelka Mikuličić, Donja Lastva; Grozdana Vivoda, Žrnovnica; Božidar Bulić, Stobreč; Slobodna Andrijašević, Split; Vitomir Lenac, Zamet; Ivana Lušičić, Križišće; Ratomir Gregurić, Crikvenica; Marijan Mikovčić, Nova Gradiška; Izolda Širola, Smederevo.

ISPUNJALKA.

Sastavila: Nevenka Slipčević, uč. II. razr. gradj. škole, Hercegnovi.

I.

. . . . . grad u Istri
. . . . . nebesko biće
. . . . . vrst živadi
. . . . . žensko ime
. . . . . crnogorski pjesnik
. . . . . glavni grad Grčke

II.

Od I. do II. ime jednog velikog istarskog muža, koji je upravo prije godinu dana umro.

ISPUNJALKA.

Sastavio: Ivica Čič, Split.

I.

. . . . . muško ime
. . . . . državica na sjeveru Evrope
. . . . . žensko ime
. . . . . morski sisavac
. . . . . muško ime
. . . . . domaća životinja
. . . . . izgubljeni dio domovine
. . . . . velika njemačka rijeka
. . . . . morska ptica
. . . . . veliko more
. . . . . dio kaputa
. . . . . divlja zvijer
. . . . . prvi čovjek (peti padež!)
. . . . . afrička rijeka.

II.

Od I. do II. ime i prezime mladog istarskog mučenika.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara: Dragutin Šulce, Zagreb, Klajićeva ulica 4.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. II. | U ZAGREBU, TRAVANJ (škol. god.) 1930./31. | BR. 8.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB JOSIP A. KRALJIĆ, CRIKVENICA.

MALI ISTRANIN

GOD. II. ZAGREB, TRAVANJ ŠKOL. GOD. 1930./31. BR. 8.

Zadnja knjiga

Napisao STEVAN.

Bič za bičem udara, a ona se svija od bola pod okrutnim udarcima siledžije. Krv je obliva iz masnicâ, koje joj išarahe tijelo. A ona se, sirotica naša, zgrčila, uzdaha joj ne čuješ, suzâ joj ne vidiš, kako joj se liju u plavo more. Mučenica, koja ne moli, ne traži, ne čeka pomoći. nego trpi i pomalo se uspinje na vrh Golgote svoje . . .

— — — — — — — — — — —

Prvi je dan školske godine. I Brunićev Matko je dorasao do škole. Kako mu se srce puni radošću, što će i on sada naučiti čitati sve one priče, koje mu je njegova mama toliko puta čitala: o divovima i zmajevima, o patuljcima i dobrim vitezovima, o Trnovoj Ružici i Crvenkapici i o tolikim drugim dragim stvorenjima dječje mašte.

»Uči, sinko, da budeš prvi đak u školi«, govorio mu je jutros otac, kad ga je vodio do škole, »pa će i ona knjiga, koju ti ja i mama uvijek čitamo, biti tvoja. I još ću ti koju novu kupiti«.

Matku samo sijevnuše oči od miline. Pred sobom je u duhu vidio cijeli onaj čarobni svijet, što se za nj skrivao u toj knjizi dječjih priča i o kojem je toliko puta, kad bi mu tata uveče nešto prije spavanja čitao; i noću sanjao.

No već te večeri nije mali Matko više bio tako veseo. Kada se vratio iz škole kući, samo što nije zaplakao.

»Šta ti je dijete drago?« zagleda mu se mati u smućene oči.

»Mama, učitelj je kazao, da se u školi više ne će učiti hrvatski nego samo talijanski. Ni govorit ne ćemo više smjeti hrvatski . . . A kako ću ja onda naučiti onu knjigu, koju mi ti uvijek čitaš? . . .«

Mati i otac se samo zgledaše. Srce im se naglo steglo, a suze jedva sustegoše, da ne navru na oči.

»Ne brini se, sinko, ja ću te naučiti i hrvatski čitati, samo budi marljiv i dobar!« uze otac dijete za ruku, pogladi ga po glavici i uvede u sobu.

Matko se smirio. Ali toga dana više nije bilo u kući radosti. I kada je uveče otac opet Matku čitao priču o div-konjicu, neka je čudna i sumorna težina počivala nad tim čitanjem i nad svima u sobi. A ta je težina pritisla sve kuće u selu i cijeli kraj sirotice naše Istre . . .

— — — — — — — — — — —

Matko je u školi učio talijanski, a otac ga je kod kuće učio hrvatski čitati. Za godinu je dana znao već sve priče iz one knjige, koju su mu prije tata i mama čitali, sam čitati. I čitao ih je, čitao svaki dan. Čita-

jući ih tako bilo mu je, kao da iz tih slova, kojima je ta draga mu knjiga bila istiskana, čuje slatki zvuk majčina i očeva glasa. Ta sve je tu natiskano upravo onako, kako su mu tata i mama uvijek čitali i pričali . . .

»Tata, kada ćeš mi kupiti još jednu ovakvu knjigu, kako si mi lane obećao?« zaželio se Matko nove knjige.

»Kupio bih, sinko, ali kod nas se ne mogu više dobiti hrvatske knjige. Ne dadu Talijani . . .« snužđeno će otac, koji se baš jučer vratio iz Trsta- gdje su u knjižari nudili talijanske knjige, jer da se hrvatske više ne mogu dobavljati ni prodavati.

I Matko se snuždio, ali je svoju dosadašnju knjigu odsad s još većom ljubavlju prigrlio, čuvao i čitao . . .

— — — — — — — — — — —

Opet je došla nova školska godina. Kada se Matko prvoga dana vratio iz škole, oči su mu se sjale od neke radosti.

»Mama, učitelj nam je kazao, da ćemo opet učiti i hrvatske knjige čitati. Ali rekao nam je, da zasad još nisu došle nove hrvatske knjige, pa da sutra donesemo u školu kakvegod tko ima hrvatske knjige kod kuće, da iz njih čitamo, dok nove dođu...«

I sav sretan potrči Matko k ormaru, u kojem je bila spremljena njegova draga knjiga.

»Mama, ja ću sutra ovu svoju knjigu ponijeti u školu!« klicao je stišćući knjigu k sebi i radujući se, kao što se radovalo i cijelo selo.

I majčino se srce prelijevalo od radosti, a još više od sreće, što joj se jedinac raduje toj nenadanoj novoj slobodi hrvatske knjige. Samo ocu se ta nagla promjena činila previše čudna, neshvatljiva, ali i on joj se radovao, kao što se radovalo i cijelo selo.

U svim je kućama toga dana zavladala neka užurbanost kao pred kakav veliki blagdan. A iz nekih se kuća čula opet jedamput i hrvatska pjesma nakon tolikih godina, iako nekako bojažljivo, nesigurno...

Sutradan izjutra hrlila su djeca svečano obučena u školu, kao da idu u crkvu, a svako je pod pazuhom nosilo po koju hrvatsku knjigu, a mnoga djeca i po više njih: ili staru čitanku ili sveto pismo ili molitvenik, što se već u kojoj kući na hrvatskom jeziku još našlo. A mali Matko nosio je svoju dragu knjigu čarobnih priča stupajući s njome ponosno, gotovo pobjedonosno.

I neki stariji — otac ili majka, djed ili baka — pratili su toga dana djecu do škole. Čudno im se samo činilo, što su u školskom dvorištu vidjeli i četu fašističke milicije. Zar su i oni došli, da budu svjedoci radosti nad povratkom hrvatske knjige u škole? Tako su se pitali ono tridesetak seljana, što su došli do škole i tu se u skupini upustili u razgovor. Ali taj razgovor i baš nekako nije tekao onako veselo, kako su se veselo bili uputili s djecom svojom od kuće.

Najedamput nastade u školi komešanje. Učitelji izvedoše djecu na trg pred školu i poredaše ih u krugu.

»Šta će to biti?« šaptom se stadoše seljani pitati, a svakom je srce stalo nemirno da kuca.

Uto dodoše i fašistički vojnici noseći svaki u rukama kup knjiga. Seljani prepoznaše svoje hrvatske knjige. Nekoliko je prvih vojnika bacilo na hrpu nešto slame i drva, a drugi nabacaše na to knjige.

Nastade vrisak, jauk i plač djece i seljana, kada je jedan fašista potpalio cijelu tu hrpu. Dim se stade vijati prema nebu, prema kojem su i starci i starice očajno pružali svoje ruke. Plamen poče brzo zahvaćati knjigu po knjigu, za kojima su djeca plačući pružala ruke, ali ne mogoše do njih od kordona vojnika, koji su opkolili oganj.

»Moja knjiga!« vrisne mali Matko, kad je opazio, da plamen i po njoj već liže, i pojuri kao u besvjestici između dva vojnika prema ognju. Dvije ga željezne ruke udarcem zaustaviše...

— — — — — — — — — — — — — —

Bol, tuga i potištenost, veća nego ikada prije, pritisla je selo.

U vrućici ležao je mali Matko, kako ga onesviještena donesoše ispred škole.

»Moja knjiga!« buncao je pružajući ručice .

»Naša zadnja knjiga!« jecala je mati njegova ne znajući, da li joj srce više krvari nad bolesnim djetetom ili nad dragom knjigom, zadnjom hrvatskom knjigom u kući, što je bezdušnici tako lukavo izmamiše i spališe.

A u suzama ove majke kapale su na mučeničko tlo suze cijele sirotice naše Istre...

Večer

Na obali ršću borovi
I travčice žute i svele:
U sjenama tonu dolovi
I kućice sive i bijele.

Na planini gore litice
U grimizu, zlatu i krijesu;
U šumici ćute ptičice
I sanljivo krilima tresu.

Jos. A. Kraljić

Smijeh pramaljeća

Povedrica. Sunce božje smije se sa vedrine i zemlji i moru. Svud po osojima povrh mora zeleni se nova trava, modre i mâve ljubice i vesele laste križaju mirisnim zrakom. Uskrs je. I zemlja i ljudi i sva stvorenja sve se veseli drevnom blagdanu Spasa . . . Ja idem uz more i putem gledam grad, što ostaje za mnom u sumaglici pozlaćenoj sunčanim tracima. Stari grad, smije se i on novom životu i pramaljeću novome. Idem po prašnoj cesti uz more sâm sa svojim mislima. Uz ogradu velike bašte prislonila se dva odrpana mališa. Jedan prodaje slatkiše, a drugi kitice ljubica. Ispred njih je stao blijed i otrcan dječarac s tugom jeseni u očima, a meni se pričinilo, kô da mu se prohtjelo onih slatkiša u košarici.

— Mali — nagovorim ga — hoćeš li slatkiša?

— Ne, gospodine, porumeni dječarac i milo nadoda jošte: hvala.

— Pa što si se zagledao u to dvoje djece?

— Gledam one ljubice modre i mirisave . . .

— Ljubice gledaš. Zar hoćeš kiticu ljubica?

— Kupio bih — — nemam novčića . . . nekud tužno prošapta blijedi dječarac. Uzmem u prodavača kiticu skromnih ljubica, predadem ih malome, pa ga upitam:

— Čudno, a čemu ti ljubice?

— Imadem bolesnu sestru kod kuće. U postelji je, gospodine, već leži cijele zime. Sami smo bez oca i majke.

— Sirote, pogladim dječarca po ispaćenom licu: — A kako živiš?

— Od milosti dobrih ljudi. Ja sam naučnik, na »škveru« (diljama) paron Roka, evo puškomet odavlen. Još nemam plaće, al je gospodar dobar, naoseb gospodarica. Odnesem svaku večer štogod od njih za sestru. Al što ćete, gospodine, ne mogu da joj donesem sunca. Kako ga je zaželila sirota, a u nas je tamno i hladno. I podjoh jutros, da donesem cvijeća. Ona voli, silno voli cvijeće, gospodine . . . Hvala Vam, Bog Vas blagoslovio — draža mi je ova kitica ljubica od svih slatkiša, jer ovo će cvijeće usrećiti moju sestru . . .

— Čekaj — odnesi i ovo sestri i pružim dječarcu stotinjarku.

— Hvala Vam. Bog Vam platio. I pohrli poput vjetra, a ja sam gledao za onim dječarcem, koji je nosio svojoj sestri u amnu i hladnu sobu posmijeh pramaljeća, gledao sam za onim dobrim bratom, koji je u svojoj duši shvatio velebnu Isusovu nauku ljubavi i dobrote. U onom nevinom srcu slavio je Vazam najljepši blagdan.

Rikard Katalinić-Jeretov.

Goro moja . . .

Što si tako snuždena,
Moja goro mila,
Dok si nekad ponosna
I vesela bila.

Na tebi su ptičice
Milo cvrkutale,
Po tebi su ružice
Pupale i cvale.

Pjesmom si nas budila,
Srećom nasmijana,
I cjelov nam nudila
Suncem obasjana.

A sad tužiš nevoljno,
Ukočena, ledna,
A sad plačeš očajno,
Moja goro bijedna.

Nemoj tako žalosno;
Tiše, Učko, tiše!
Nevoljno je, očajno —
Al još duša diše!

Okopnice snijegovi,
Kliktat duša mruća
I zapjevat brijegovi
Pjesmu uskrsnuća!

Jos. A. Kraljić.

Iz devet banovina . . .

(Napisano lani povodom sudara »Morozini« — »Karadorde«).

Čim je nastupilo vrijeme školskog raspusta, oživjela je mala primorska varošica. I ove godine, u pratnji učitelja, sletište se u to omiljelo primorsko djačko sletište brojne skupine djece sa sviju strana velike otadžbine.

I sa obale morske po cijele je dane stala vesela cika i graja radosne djece, koja su se kupala u moru, sunčala na suncu i verala po liticama. Golušavi mališani, pocrnjeli od sunca, opaljeni od mora, nekako svi jednaki po izgledu, slični po izražavanju, isti po materinjem jeziku, još su više bili spojeni po onom moru, koje ih je jednako grlilo, po onom suncu, koje ih je jednako ljubilo. Ni da su bili svi iz istog razreda jedne iste škole, ne bi medju njima vladala tolika sloga, druževnost, srodnost i jednomišljenost kao kod njih, koji su bili svi, listom, iz raznih krajeva zajedničke im otadžbine. Oni, kao i svi oni koji se osjećaju istima, sličnima, jednakima, svojima, srodnima, nisu ćutjeli potrebe da ističu jedinstvo svojih duša, jednakost mišljenja, istovjetnost pobuda i srodstvo srdaca. Najviša manifestacija njihove srodnosti, jednakosti i slobode, najviša afirmacija njihovog bratstva bila je već u samom tome, što su govorili svi zajedničkim jezikom, što su bili svijesni da su djeca jedne iste majke domovine.

Dok jednog dana nije nastupilo nešto, što ih je uznemirilo u njihovoj staloženosti i smirenosti, i pobudilo da dadu oduška svojim domoljubnim osjećajima.

Ugledali su kako je pored obale promiljela jedna ranjena ladja. Bila je velika i snažna. Probušen bok bio joj je nečim obložen, da ne bi u ranu-pukotinu prodrla voda. Zavijena kao ranjenik. Katarke su joj bile pokrhane, popucano konoplje klatilo se. Ali sa svim tim bila je ponosna, čila, junačka i djedjerna kao jak junak kad se ranjen vraća s bojnog polja.

I u dječjim dušama zatitraju niti strahotnih priča o gusarima, piratima i morskim razbojnicima ...

»Ta, više nema gusara. Prošla su ona vremena kad su oni pljačkali i navaljivali na mirne brodove!« reče djeci jedan od njihovih nadstojnika. »Danas se svi pomorski narodi pridržavaju medjunarodnih pomorskih obaveza. Sudar strane ladje sa našom ladjom može se pripisati nesretnom slučaju ...«

»Kad bi ovo bio izdvojen, jedini slučaj«, rekoše djeca.

Sa pristaništa dopru zvuci glazbe, pomiješani klicanjem ljudskih glasova. Primorska varošica priredila je svečan doček ranjenoj ladji, koja je bila na prolazu k mjestu gdje će se oporaviti. Primorska varošica srdačno je pozdravljala hrabru posadu i njenog viteškog zapovjednika. Čak su zazvonila i zvona. A odjeknuli su i pucnji iz prangija.

Kad li ujednom popne se na liticu jedan pojači dječak i usklikne:

»Drugovi, djeco, braćo, ima li nas ovdje iz svih devet banovina? Svrstajte se po banovinama. Izaći ćemo na rt, da pozdravimo naše morske vitezove, koji su nadčovječanskim naporima spasli svoj brod i živote stotinama ljudi. Neka ovo bude pozdrav mlade Jugoslavije našoj neustrašivoj i junačkoj braći. Živjeli.«

Pljesak. Klicanje. Podjeliše se u tabore. Dva, tri, četiri ... Mnogo njih. Samo jedan mališan stade po strani. Zagrcao je. Obliše ga suze. Nije znao kome taboru da se opredijeli ... Bio je to sin jednog istarskog izbjeglice. Mali Duško.

Kad li skoči »vodnik« Vardaraca, Dušan, zagrli tužnog Duška, i ponudi mu da on predvodi njegovu skupinu. I pjesmom uputiše se k rtu. Svaki je pjevao pjesmu iz svog kraja. Samo je Duško pjevao zajedničku im pjesmu: »Istro, Istro mila, ti slovenska mati, kad pomislim na te, moram zaplakati...«

Beograd. Ljubidrag Garčina.

Lijepa naša Istra

Sve jedna slika ljepša od druge, a ma pravi niz bisera su ta lijepa i ubava mjestanca posijana po svim brežuljcima naše sunčane Istre.

Eto vam i Zrenja! Zar nije lijep sa svojim bijelim kućama i vitkim zvonikom na brežuljku?

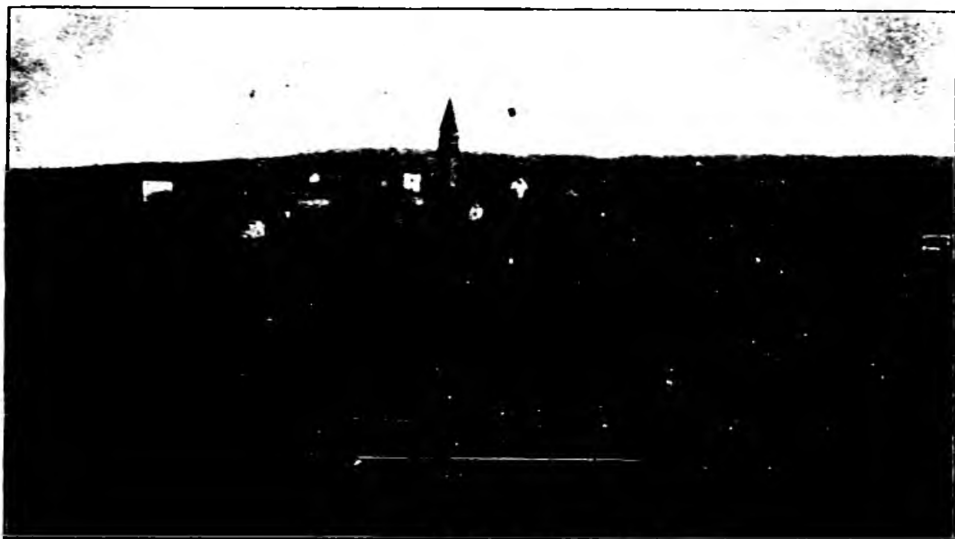

LIJEPA NAŠA ISTRA: Zrenj.

A da znate istom Zrenjane! To su vam najstariji Slaveni koji su se prije trinaest stotina godina naselili u Istru. Pa i samo narječje njihovo jedno je od najstarijih hrvatskih narječja. U raznim drugim krajevima Istre malo se gdje stanovici mogu pohvaliti, da su došli prvi od Hrvata u Istru. Neki su došli onda, kada je kuga pomorila Istru, da je obnove i uzdrže Slavenstvo u njoj, drugi su došli bježeći pred Turcima, neki prije drugi kasnije, ali Zrenjani i sav onaj kraj, eh to su vam junaci, pravi pravcati potomci onih naših slavenskih djedova, koji su se još u sedmom stoljeću spustili preko ćićarijskih visoravni i s tamburama rastjerali stare Latine.

A osim toga kažu da je Zrenj glasovit i zbog toga, što da se u njemu rodio jedan od najvećih svetaca kršćanske crkve, a to je Sveti Jeronim. Istina, neki kažu, da se rodio u Skradinu u Dalmaciji, drugi opet da se rodio u Štrigovi u Medjumurju, no bilo kako bilo, on je naše gore list, pogotovo ako se rodio, kako neki tvrde, u Zrenju u Istri, jer ako je i koja pokrajina slavenska, Istra je svakako najviše.

Evo dakle toga slavnog Zrenja!

Rodna kuća biskupa Jurja Dobrile

O tom našem velikom mužu svi ste već čuli. Mi smo i u lanjskom Malom Istraninu jednom prilikom opširno o njemu pisali. Ovog mjeseca pada sto i devetnaesta godišnjica njegova rodjenja. Rodio se dne 16. travnja god. 1812. u Ježenju kraj Tinjana u srednjoj Istri. Velik čovjek, silan muž, koji je probudio i preporodio našu Istru, a eto vidite u kakovoj se je siromašnoj potleušici rodio.

Ali to je obično tako. U malenim se kućicama radjaju veliki umovi. Tako i naš veliki biskup. A vidite li ova dva siromašna istarska starca seljaka. Živa slika onog jadnog i progonjenog istarskog patnika, koji stradava, živi u oskudici i bijedi, ali ne napušta svojeg doma i svog rodnog praga. Drži ga se čvrsto i radije umire, nego li da dopusti, da tudjinčeva noga stupi na onu siromašnu grudu zemlje, koju su mu namrijeli njegovi slavenski oci i djedovi. A tako čuva i svoj jezik, svoje narodne običaje i svoju narodnost. Ne popušta ni pred kakvom silom.

I zato, jer je tako čvrst i otporan on će sigurno izdržati i današnju tešku kušnju, pa će nam očuvati onu našu dragu grudu istarske zemlje, koja je oduvijek bila, jeste i biti će naša i samo naša, slavenska.

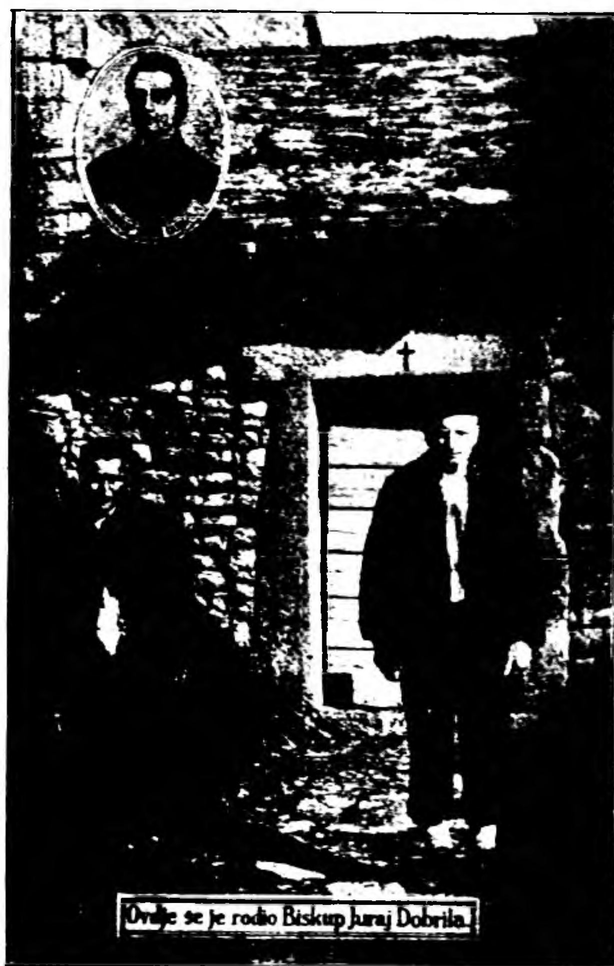

RODNA KUĆA BISKUPA JURJA DOBRILE.

Prijatelji Malog Istranina

Naš uvaženi rodoljub Miguel Mihanović iz Buenos Airesa poslao nam je **500.— Din** i zamolio nas neka šaljemo školama njegovog rodnog mjesta Doli i Zaton-Doli kod Stona u Dalmaciji. ukupno 25 primjeraka našeg lista.

Mi smo tako i učinili. pa smo odmah nakon prve pošiljke primili od škole u Dolima ovo pismo:

»Poštovano uredništvo!

Ova je uprava s velikim zadovoljstvom primila 15 kom. posljednjeg broja »Malog Istranina«. Veliku zahvalnost duguje ova škola na ljubavi. koju nam je iskazao gosp. Mihanović pretplativši na vaš list ovu veoma siromašnu djecu.

I vama dugujemo veliku zahvalnost na izdavanju ovoga lista. koji je u sebi veoma bolan i žalostan. ali je najljepši vijenac na grobu naše tužne Istre. Čitajući i tumačeći djeci pripovijetku »Mali iseljenik« iz 7. broja imali smo prigode vidjeti duboku bol djece. a kod neke i iskrene suze . . .«

Ovako nam evo piše učitelj iz Dola.

A vrli rodoljub gosp. Mihanović neka bude uvjeren. da su ove suze prolivene iz očiju dobre dječice njegova rodna mjesta najveća nada naše zarobljene Istre.

Od srca mu hvala na plemenitom činu!

Nadalje su darovali u fond lista ovi naši prijatelji:

po 88.— Din.: Dinko Gobo. Tivat.
po 38.— Din.: Ernest Karlavaris. Zlatar; Ivan Krizmanić. Zagreb;
po 28.— Din.: Dr. Srećko Mahulja. Zagreb;
po 20.— Din.: Dr. A. Gropuzzo. Ruma;
po 18.— Din.: Ivan Draščić. Morane; Vjekoslav Burić. Novisad;
po 8.— Din.: Ante Čeh. Zagreb; I. Bogović. Omišalj; Henrik Vacek. Divulje; Petar Privrat. Tivat; Ivo Petricioli. Preko; Dir. Emil Komoržynski. Sušak; Ida Jereb. Donja Lastva; Ivan Kraljić. Černik; Nikola Pajalić. Sušak; Gonan Humbert. Novi Gradec; Josip Jardas. Karlovac; Šime Krizmanić. Vladimir; Franjo Hafner. Ivanec;
po 6.— Din.: Petar Karabaić. Split;
po 3.— Din.: Angel Arčon. Beograd; Ljubo Matutinović. Zemun; Danilo Knežević. Zemun.

Plemenitim darovateljima izričemo ovime svoju najtopliju hvalu. Time što su poslali svaki po nešto više od onoga što su bili dužni. platili su pretplatu i za one. koji su tako siromašni. da je sami ne mogu podmiriti. Mi im u ime tih siromašnih mališana od srca zahvaljujemo.

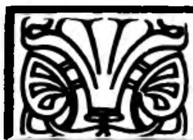

VESELI KUTIĆ

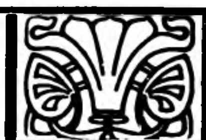

Miš i žabac u lovu

U lov pošli skupa miš i žabac
Dobar plijen im debeli komarac

Zajedno su hitac opalili
I komarca tustog obalili

Rad plijena se drugovi potukli
Sve to gleda gavran baš podmukli

Zaželio i on masnog plijena
Medju njih se baci kao hijena

Upotrebi sudsku silu višu
Noge daje našem lovcu mišu

Krila pruža drugarici žabi
Objed bit će bome danas slabi

Omastio brke gavran goso
I riješio tako teški poso

Istina je prava, šala nikad nije
Kad se dvoje tuku tad se treći smije.

Mala pošta

Uroš Tominić, učenik I. razr., Split. I ti si dakle Istranin, naš mali brat. Budi nam toplo pozdravljen, pa nam se još kadgod javi. I tebe ćemo trebati, kada poodrasteš.

Grozdana Vivoda, Stobreč. Tvoje su mi karte došle kao naručene. Mučio sam muku, gdje da smognem kakvu lijepu sliku iz Istre, kad li eto tvojeg paketa. Hvala Bogu i maloj Grozdani sada sam opet opskrbljen lijepim slikama iz Istre za neko vrijeme. Kako vidiš ja sam već u ovom broju donio dvije od tvojih slika. Lijepo ti zahvaljujem i pozdravljam te! Dakako da moraš izručiti pozdrav i svom dobrom tati, koji je tako marno spremao toliki niz godina slike iz naše drage Istre.

Učenici i učenice drž. osn. škole u Rečici. Uskrsnu čestitku upravljenu meni i svim malim Istranima primio sam i toplo vam se zahvaljujem u ime svoje i u ime malih zarobljenih Istranića, koji bi vam tako rado stisnuli junačke desnice, a ne smiju. Vaša lijepa i uredno pisana karta veoma nam se svidjela.

Ivanka Puž, Krk. I tebi hvala na krasnom pismu i čestitci. Rado vjerujemo, da si sada neobično sretna, gdje možeš slobodno govoriti svojim materinjim jezikom, koji su ti prije toliko branili. Budi nam iskreno pozdravljena, sestrice draga, u slobodnoj domovini.

Vlatko Medanić, Bakar. Lijepo si ti zapjevao našoj Istri i proljeću u njoj. Tek što ćeš da pjevamo o lijepom njenom proljeću, kad je, na žalost, još uvijek bije led i mraz. Tvoja pjesmica inače nije loša. Budeš li i nadalje vježbao pero moći ćeš jednoć da stvoriš nešto vrijedna i trajno lijepa.

Marija Novak, Šibenik. Poslala si nam nekoje zagonetke, ali si zaboravila odmah napisati i njihove odgonetke, jer mi ne možemo znati. kako ti želiš da budu riješene, pa bi mi morali dugo razbijati glavu, dok ih odgonetamo. Lijepi ti pozdrav!

Čedomir Pivac, Imotski. Tvoja je zagonetka dobra, ali ti unapred kažemo, da bi je vrlo rijetki mogli odgonetati. Jer moraš znati, da barem pet tisuća čitatelja MALOG ISTRANINA ne čita i »Jadransku Poštu«, pa ne mogu poznavati »šjor Felicija«.

Boris Quarantan, K. Sućurac. Tebi moram poručiti isto što sam javio i našoj prijateljici Mariji Novak iz Šibenika. Tvoja je zagonetka sigurno lijepa i dobra, ali zašto nam nijesi odmah poslao i odgonetku, da znamo, kako ti misliš, da je valja riješiti. Lijepo te pozdravljam, pa nam se još javi.

Branko Korbel, Imotski. Tvoje su zagonetke, napose rebusi, vrlo dobre i mi ćemo se njima poslužiti. Lijepa ti hvala!

Radeljić Ante, Imotski. Baš ti valja pjesma o Senjaninu Ivi. Ali što ćeš, kad mi moramo štediti s prostorom, pa je ne možemo tiskati. Na 12 stranica, valja da donesemo i po koju sliku iz Istre, pa koju priču, pa pjesmu, veseli kutić, kalendar i zagonetke, pa za naše vrijedne i marne suradnike, ostane jako malo prostora. A više puta baš bismo rado tiskati njihove radove. Tako i tvoja lijepa pjesma o Senjanin Ivanu, predugačka je, pa bi zauzela cijele dvije strane. Nego ako Bog dade, na godinu mi ćemo urediti nekoliko stranica baš za lijepe priloge naših malih prijatelja.

Buljan Kl. Mate, Imotski. »Ti si kaza cjelu svoju miso.
I svojom je rukom sam napiso,«
u svojoj pjesmi. Vrijedna i junačka, moram priznati i ja sam je dvaput za redom pročitao. Ali da je štampam vjeruj mi, da bi i meni i tebi Italija navijestila rat. Valja da za sada malo šutimo i ti i ja i sav naš Mali Istranin. Doći će vrijeme i za ratne davorije. A dotle da si mi živ i zdrav, junače mali!

MALI KALENDAR

Travanj

2. travnja 1791. Umro Mirabeau najveći govornik francuske revolucije.

5. travnja 1667. Petar Zrinjski sklapa savez s madžarskim velikašem Wesseleny-em za oslobodjenje Hrvatske i Ugarske ispod habsburškoga jarma. — **God. 1794.** smaknut je toga dana vodja francuske revolucije Danton.

6. travnja. God. 1667. strašan potres uništuje Dubrovnik. — **God. 1921.** Grci, koji su htjeli na račun Turske zavladati Malom Azijom bivaju do nogu potučeni kod Eski-Cheira u Anatoliji.

7. travnja. Ljudevit XVIII. ulazi **god. 1814.** u Pariz nakon što se veliki Napoleon I. morao odreći prestolja. — **God. 1443.** Kralj Sigismund prodaje Dalmaciju Mlečanima.

8. travnja. God. 1905. Umro u Djakovu biskup Strossmayer, duhovni otac jedinstva južnih Slavena.

13. travnja. God. 1670. Grof Petar Zrinjski polazi u Beč na varavi poziv austrijskog cara Leopolda.

16. travnja. God. 1812. rodio se u Ježenju, malenom seocu župe Tinjan u Istri najveći istarski sin, preporoditelj, buditelj i otac, biskup Dr. Juraj Dobrila.

17. travnja. God. 1810. Bolivar proglasuje neovisnost južno-američkih država tzv. latinske Amerike.

18. travnja god. 1671. grofu Petru Zrinjskomu izrečena je smrtna osuda.

20. travnja. God. 1872. Umro je u Zagrebu Ljudevit Gaj. — **God. 1814.** Napoleon Bonaparte odlazi u zatočenje na otok Elbu.

23. travnja god. 1564. rodio se najveći engleski i svjetski dramski pisac Shakespeare (čitaj: Šekspir).

25. travnja. God. 1848. ban Jelačić ukida kmetstvo.

27. travnja god. 1809. Turci spališe Cetin-grad. — **God. 1505.** umro Magellan, najpoznatiji portugalski istraživač nepoznatih zemalja.

30. travnja god. 1671. Petar grof Zrinjski i knez Krsto Frankopan smaknuti u Bečkom Novom Mjestu.

ODGONETKE I ZAGONETKE.

Odgonetka zagonetke u 7. broju

1. I.

L a b i n	grad u Istri
A n đ e o	nebesko biće
G u s k a	vrst živadi
I v a n a	žensko ime
Nj e g o š	crnogorski pjesnik
A t e n a	glavni grad Grčke

II.

Od I. do II. ime jednog velikog istarskog muža, koji je upravo prije godinu dana umro: LAGINJA.

2. I.

V l a d o	muško ime
L i t v a	državica na sjeveru Evrope
A n i c a	žensko ime
D u p i n	morski sisavac
I v i c a	muško ime
M a č k a	domaća životinja
I s t r a	izgubljeni dio domovine
R a j n a	velika njemačka rijeka
G a l e b	morska ptica
O c e a n	veliko more
R u k a v	dio kaputa
T i g a r	divlja zvijer
A d a m e	prvi čovjek (u 5. padežu)
N i g e r	afrička rijeka

II.

Od I. do II. ime i prezime mladog istarskog mučenika: — VLADIMIR GORTAN.

Ispravno su riješili: Luka Grgurević, Zagreb; Kulić Ivo Vladimirov, Šibenik; Marijan Mikovčić, Nova Gradiška; Slavko Tomanović, Lepetane; Emilija Radošević, Tivat; Ivanka Puž, Krk; Dušana Slosar, Sv. Matej; Branimir Slipčević, Hercegnovi; Adalbert Tićak, Crikvenica; Sanjin Negovetić, Sušak; Izolda Širola, Smederevo; Vikica A. Bojčić i Blaženka A. Bojčić, Cerovnik, svaka po jednu; Vlatko Medanić, Bakar; Marija Novak, Šibenik; Vilmica Marinović, Smeder. Palanka; Vladimir Pavić, Tivat; Božidar Bulić, Stobreč.

S neznatnim greškama: Grozdana Vivoda, Stobreč; Vjekoslava Cokarić, Stobreč; Milena Srdoč, Zamet; Knezović Mande, Stobreč.

ISPUNJALKA.

Sastavio: Slavko Tomanović, Lepetane.

I.

. . . . . . glavni grad Španjolske
. . . . . . ostrvo na dalekom sjeveru
. . . . . . muško ime
. . . . . . žensko ime
. . . . . . glavni grad današnje Turske

II. Od I. do II. ime jedne istarske rijeke

REBUS.

Sastavio: Branko Korbel. Imotski.

glav glav glav

ISPUNJALKA.

Sastavio: Luka Grgurević, Zagreb.

I.

. . . kralj životinja
. . . rijeka u Jugoslaviji
. . . ptica pjevica
. . . veznik

II.

. . . plemenita domaća životinja
. . . muško ime
. . . živi u vodi i ide unatraške
. . . žensko ime
. . . glavar države

III.

Od I. do II. i od II. do III. ime i prezime nedavno preminulog istarskog svećenika i rodoljuba.

ISKRICE.

Ne samo tijelo, nego i duh krijepi se i raste u borbi.

F. Palacký.

•

Prazan je čovjek, koji je pun samoga sebe.

Lermontov.

•

Jačajmo dušu, obrazujmo tijelo.

•

Samo jednakost nas zbližava.

•

Kô je Sokô, mora biti
Uvijek trezven, častan, prav,
Da ga snažno tijelo kiti,
Čisto srce i duh zdrav.

Jovan Udicki.

NARODNE PITALICE.

1. U gorici na jednoj nožici. — 2. Krava riče usred Like, tele sasne iza Bosne. — 3. Dva trbuha, četiri uha. — 4. Sto prsta, pet krsta i četiri duše. — 5. Na klinu visi, o škulji misli.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva **ulica 20. — Tiskara C. Albrecht** (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26.
Za tiskaru odgovara: Dragutin Šulce, Zagreb, Klajićeva ulica 4.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. II.

U ZAGREBU, SVIBANJ (škol. god.) 1930./31.

BR. 9.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB **JOSIP A. KRALJIĆ, CRIKVENICA.**

MALI ISTRANIN

GOD. II. ZAGREB, SVIBANJ ŠKOL. GOD. 1930./31. BR. 9.

Dvije domovine

Malom je Jovančiću danas tek šest godina . . On se ne sjeća nekih lijepih vremena, dok je nad njegovim užim zavičajem, sirotnom Istrom, sijalo sunce. Otkako se on rodio nije nikada čuo vesele pjesme, već vazda bol i tihi prigušeni šapat . .

Ali on je znao vrlo dobro, kakova su vremena nekad bila . . Svake večeri prije no što bi usnuo njegova je maja morala kraj ognjišta pričati stare slave i stare junake . .

Otac bi sjeo u kut na starinski drveni »škanj«, majka bi sjela na drveni rub ognjišta, razgrtala željeznim »puhačem« ugljevlje vatre i držeći Jovančića na krilu pričala . ., dok bi otac povladjivao . .

I Jovančić je slušao, a svaka bi tiha majčina riječ padala na njegovo malo srce kao rastopljeno olovo ulazila u nj i taložila se oko njeg, da nikada više ne ishlapi . .

Majka je pričala: »Rodio se nekad prije više nego stotinu godina u maloj jednoj seljačkoj kolibici, evo ovakovoj kao što je ova naša, malen i siromašan dječak, kome nadješe ime Jurić. I taj je Jurić odrastao, mukom se probijao kroz život i na koncu postao velik muž. Bio je to naš sin, sin našeg hrvatskog istarskog kmeta, Biskup Juraj Dobrila . . . On je našeg čovjeka izbavio tame, bijede i siromaštva svakom je nevoljniku našem pomogao, na stotine je tisuća razdijelio medju nas i nama je bilo dobro . . .«

A pred Jovančićevim očima izdizao se zajedno s varnicama sa ognjišta svjetao jedan i zlatnom krunom okruženi lik dobrog i velikog našeg biskupa, koga nije nikada vidio, ali koga je dobro u svojoj mašti poznavao . . .

»Za biskupom podjoše mnogi drugi naši veliki muževi, svi naša djeca, naši sinovi, naša krv . . . . Dolazio je k nama i za ovim evo ognjištem sjedio otac istarskoga naroda, Mate Laginja. On nas je okupio, složio nas u redove i mi bijasmo jaki i snažni. Imali smo svoja društva, svoje škole, svoju pjesmu . . .. a imali smo i kruha . . O, da! Mnogo kruha, bijeloga i dobroga, imali smo pune konobe vina, pod gredama su visjeli prastari pršuti, i sira je bilo i mlijeka i svakog dara Božjega. A sve nam je to pribavio naš dični otac Barba Mate Laginja. On nas je naučio kako valja raditi, kako štediti da dodjemo do blagostanja . . .«

Jovančić je slušao, a zjenice mu se širile . . . Ponosan je bio, što je ta njegova mala domaja Istra mogla roditi tako velike sinove . . .

»Svi smo se mi bili okupili«, pričala je u polumraku kraj ognjišta maja, svi, i gospoda i radnici i seljaci, svi smo radili na tom, da ova naša Istra bude sretna, a mnogo su nas pomagala i druga braća van našeg zavičaja, iz ostalih dijelova Domovine naše . .

»Mamice, a što je to domovina?« pitao je Jovančić ne razumijevajući pravo majčina razlaganja.

»Eto sinko, valja da i to čuješ. Ovaj kraj, što ga vidiš oko sebe, ova polja i vinograde, ove kućice do naše, to je tvoje rodno mjesto. A kad se popneš na brežuljak i ugledaš svuda naokolo silne planine, daleko na obzorju modru Učku, dolje na zapadu plave valove našega mora, tada vidiš svoj zavičaj, svoju Istru, u svoj njenoj ljepoti, u svem njenom sjaju, ali i u svem njenom jadu . .

A da podješ dalje na istok i popneš se na vrh glave naše modre Učke, ugledao bi daleko na istoku nepregledne planine, daleke dolove i ravnice. I još dalje na istok hodao bi dane i dane mjesece i mjesece, pa i godine a nikako da dodješ na kraj naše zemlje, jer sve je to naša lijepa Domovina, svuda su po njoj rasijana ovakova lijepa sela, svuda po njoj živu naša braća iste krvi i jezika. Svi su oni »Slavinci« . ., od kojih je nas i našu jadnu Istru, nemila sudbina odijelila . .«

Pred Jovančićevim očima iskrsavala je velika jedna i silna snaga, nepregledna jedna zemlja, sa silnim planinama, bogatim ravnicama i milijunskim narodom u njoj, iskrsavala je slika prave njegove Domovine . .

— — — — — — — — — — — —

Jednoga je dana Jovančić morao u školu. Začudio se, kad je prešao prag te čudne zgrade. Našlo se s njime mnogo djece iz njegova sela, koja su se jednako tako začudjeno ogledavala oko sebe, kao i on.

Došao je neki garavi čovjek, za kog mu kazaše kod kuće, da je učitelj iz neke daleke strane zemlje, južne Italije.

Nije ga razumio ni riječi. Kad je počeo govoriti i mahati rukama sva su djeca prasnula u smijeh, ali su uskoro osjetila milovanja toga stranog čovjeka. Sve ih je šibom ljudski istukao, da su plakali kao ljuta godina . .

Kod kuće mu je majka pričala o nekadašnjim našim učiteljima. Oh, kako li je onda bilo lijepo polaziti u školu. Učitelji su bili naši sinovi, naša djeca i govorili su kao i mi, po je bilo veselje slušati ih. Iz škola se je po vazdan razlijegala vesela naša pjesma, a djeca su kliktala od radosti . .

Jovančić je čeznuo za onim lijepim vremenima, mnogo bi bio dao da se vrate, ali kad nije bilo druge, a jer je morao, polazio je i u ovu talijansku školu. Pomalo je počeo razumijevati učitelja. I taj je učitelj pričao o nekoj domovini, ali gdje je bila ta od one čiju je sliku Jovančić nosio u svom srcu. Ona o kojoj je pričao učitelj bila je strana i daleka, ljudi u njoj čudni, a još čudniji im bijahu običaji. A povrh svega oni nijesu govorili kao njegova braća, o kojoj mu je majka pričala . .

I tako su se u dječjim dušama stvarale dvije sasvim oprečne slike domovine. Jedna je bila domovina karabiniera, koji su vodili ljude u zatvor, domovina činovnika na općini i po sudovima, koji su psovali naše ljude njihove majke i oce . .

Druga je bila slika one domovine, o kojoj im pričahu majke. Domovina »slavinska«, velika prostrana do na kraj svijeta s bezbrojnim milijunima dobre braće, koja govore istim jezikom kao i oni, pjevaju ist, pjesme o Kraljeviću Marku i bijelim vilama, domovina- koja je postala sva njihova čežnja . .

Bilo je pod konac školske godine. Iz grada došao je neki stari gospodin za koga rekoše, da je nadzornik. Došao je da čuje što djeca znadu i umiju.

A učitelj, koji je htio da se podiči svojim učenicima pozove Jovančića, neka priča.

»Što ti znadeš o svojoj domovini?« upita ga.

A Jovančić, koji je dane i dane, sate i sate za večernjeg mraka upijao u sebe slatko majčino pričanje o lijepoj svojoj domovini, raspričao se . . I govorio je o silnim morima, o velikim rijekama, neprohodnim šumama i bogatim ravnicama svoje domovine. Pričao je o slavnom rodu »slavinskom« o njegovim junacima i slavama, o Kraljeviću Marku i pobratimu njegovom Milošu Obiliću, pričao o vilama i pomoći njihovoj našim junacima, zašao sasvim u carstvo priča, o kom mu je svake večeri govorila majka . . .

I učitelj i nadzornik ostadoše zabezeknuti od čuda . . Ali nijesu smogli riječi. Vidjeli su zov krvi, koji je progovorio na usta tog malog djeteta . .

A kad je Jovančić svršio, nadzornik se izdere na njega:

»To nije naša domovina. To je domovina ščava, naša je domovina Italija, na zapadu, preko mora, velika jaka i bogata«.

»Da, ono je domovina Vaša, a ona na istoku deset puta veća, sto put jača, ono je domovina naša . . .«

I nadzornik i učitelj ostadoše pokunjeni . . .

Jer dječak je rekao jednu veliku istinu, koju nikakvi učitelji nikakve škole ne će i ne mogu nikada izbrisati iz srca naših Istrana . . .

Ernest Radetić.

U iščekivanju slobode

Nikada nije na Vilinbregu plamsala onakova vatra, kao one noći. Nije starac Jivo uzalud prokrčio uz sve puteljke i staze od sela pa do na vrhunac.

Dolje uz more bilo je tamno i tiho, i nitko nije vidio Jivinu vatru. Pa čemu da je i vidi. Ne pali on za druge, već samo za nju... Ona će je vidjeti i doći...

Vatra je plamsala sve jače, dok je Jivo skutren pod pećinom čekao i nijemo piljio u daljinu.

Sa zvonika na obali odbio jedan sat, pa onda i dva, ali ona nije dolazila.

Možda je preslabo svijetlo, pomisli Jivo, pa stane bacati u vatru sve one velike kupove granja, kupinja i smreke, što ih je kroz tri dana nanesao na brežuljak.

Veliki stup plamena dizao se i lizao do pod visoku krošnju stare omorike rasvijetljujuć Vilinbreg, selo na obali, pa onda brodice usidrene u luci i zeleno more.

Sad će vidjeti, tješio se Jivo i gledao neprestano prama onoj strani, otkud je imala doći. U velikim razrogačenim očima plamsala mu druga vatra, a iz grudiju izvijali mu se duboki uzdasi, što bi mu zamirali na uzdrhtalim i pomodrelim usnama.

Ali ona nije dolazila, a vatra se već gasila uz pucketanje posljednjeg granja i sitnih varnica, što su se dizale iz žeravice, a onda padale oko Jiva i gubile se u travi i među oštrim kamenjem na obronku.

U Jivi je nešto uzavrilo i kao u nekom ludilu škrinu zubima. Uhvativši se rukom grčevito za granu, osta nijem i nepomičan, kao da se okamenio.

Dugo je tako stajao, šiban vjetrom, koji je sve jače duvao dižuć mu u vis dugu sijedu kosu nad namrštenim čelom i divljim gorućim očima. U taj tren izgledao je kao crn nagrbljen panj izmed zelenih omorika, koje su se sve jače tresle, sagibale i cvilile u tamnu noć.

— — — — — — — — — — — — — —

— Ide, Bože, . . . evo je, ide, . . . ona je! — usklikne najednom Jivo obuhvativši se obim rukama za glavu, koja mu je gorjela kao glavnja.

— Stani! . . . Ne! . . . Još malo, . . . tako, sada je dobro — vikao starac i kopao si prstima grčevito po dugoj raščešljanoj kosi. — Sada je dobro . . . Ovdje uz mene . . . Pričaću ti sve . . . Tako, . . . tako! . . .

Pritom se ponovo uhvatio za granu, a onda se spuštao sve niže i niže, dok nije konačno legao i protegnuo se u visokoj travi . . . Iz trave čulo se duboko disanje, pa grohotan smijeh, a onda plač i isprekidane riječi:

— Danas je otišla posljednja torpiljarka . . . Izašla na Vela Vrata . . . ispod Berseča, . . . pa onda dalje u konao . . . i dalje . . . i dalje. A tebe nije bilo, da je vratiš . . . Zvao sam te, da joj bar skineš jugoslavenski barjak s jambora, . . . da ga razvijemo na Učki . . . Zašto da bude Učka bez njega . . .

Uto je na Učki zatutnjila strijela, pa odmah i druga. Jivo se samo lecnu, a onda nastavi:

— Čuješ li slavlje! . . . Sve je čekalo na tebe, Jugoslavijo, . . . I dugo smo te čekali . . . i djed i njegov otac . . . i Jivo, ubogi Jivo . . .

Granje se treslo sve jače, kao da će se prelomiti, a grmljavina odmnijevala u tamnim prodolima uz silan zviždak vjetra i zaglušan šum uzburkana mora. Dolje u selu zavijalo pseto tužno i dugo, kao da će mu srce pući.

Jivo je sve teže disao i okretao se nemirno u travi, a onda uzdisao, pjevao i plakao. Katkad bi samo protegnuo ruku i hvatao travu oko sebe, čupao je i bacao u vis, a onda bi i opet šutio i duboko disao.

Kad je na Učki zatutnjila treća strijela, pridigne se naglo i skočivši na noge vikne nekim divljim pridušenim glasom:

— Hvala ti vilo naša!... Uskrsnuće!... Sloboda!...

A onda se opet smirio, legao u travu i zašutio . . .

— — — — — — — — — — — — — —

Sjutradan vodili su Jivu svezana sa Vilinbrega u selo na obali, gdje je udarala glazba neku veselu talijansku koračnicu . . .

Siromašni starac poludio je od silne čežnje za slobodom Istre . . .

Jos. A. Kraljić.

Želje malih Istrana

Sini, sunce — žarko sini,
Dobra djeca tebe prose,
I rasprši magle puste,
Što nam samu tugu nose.

Sini, sunce, s tvog će sjaja
Probudit se narav cijela,
Iskrsnuti šarno cvijeće
I pitoma naša sela.

Al će sunce: »Otkud žara,
Gdje mi zima trake hvata,
Pahuljice snježne pletu
Leden đerdan oko vrata!«

Jos. A. Kraljić.

Bog i Sveti Petar

Dok je još gospodin Bog hodao po svijetu u pratnji Svetog Petra dogodilo se, da ih je upravo u času, kada su prelazili preko jednog mosta, zatekla silna tuča. U jednom trenu sva je krajina bila potučena, žito premlaćeno a trava povaljena.

»Ne činiš dobro, Gospodine«, zakima glavom Sveti Petar, »trebao si kazniti samo one, koji su sagriješili, a ne dopustiti da tuča pobije žito i onim pravednima«.

Bog je samo šutio, a Sveti Petar se opet oglasi: »Da sam ja Bog drukčije bih ja vladao svijetom«.

Kad su se približili selu oglasi se Gospodin: »Petre. danas ćemo zamijeniti uloge. Ti ćeš biti Bog, a ja Sveti Petar«.

Petar je veselo pristao.

Prolazeći selom stanu pred jednom kućom i zamole malo hljeba. Gazdarica je upravo vadila iz peći kruh, pa im je dala lijep komad pogače.

Tek što su izašli na cestu srete ih mlada djevojka. Petar se našali i upita je:

»Jesi li doručkovala, djevojko?«

»Ha«, nasmije se djevojka, »moj je zajutrak još u Božjim rukama«.

Bog namigne Svetom Petru i prišapne mu: »Jesi li čuo što kaže; njezin je zajutrak u Božjim rukama. Ti si Bog i valja da joj dadeš svoj komad pogače«.

Petar žalosno pogleda na komad kruha, ali jer je za danas bio Bog morao se pobrinuti, da nijedan stvor ne ostane bez njegove pomoći i dade djevojci svoj kruh. Žalostan i tih stupao je lagano za Bogom, gladan.

Putujući dalje naletiše na njih pčele, koje su se upravo rojile. Jedna sjedne Svetom Petru na vrh čela i ubode ga, a on se rasrdi zamahne plaštem i baci čitav roj u potok.

Bog se sažalno nasmiješi i reče: »Petre, nijesi dobar Bog. Radi jedne jedine pčele, koja te je ubola uništio si čitav roj«.

Petra je bilo sram i nije znao što da odgovori.

Dodjoše do jedne velike livade. Pastirica bijaše upravo dotjerala na pašu veliko jato gusaka, prebrojila ih i okrenula se da će natrag kući.

»Pa zar ne misliš čuvati guske da ti koja ne umakne?« upita je Gospodin Bog.

Pastirica odgovori: »Ne mogu! Kod kuće imadem bolesnu majku, koja nema nikoga do mene. Valja da je njegujem, a guske neka čuva dobri Bog.«

Bog se okrene Svetom Petru i reče:« Čuješ li što kaže pastirica? Tvoja je dužnost, da se brineš za njezine guske«

Morali su ostati na pašnjaku. Sunce je pripeklo, da izgori, a guske žive i nemirne ne će da pasu. Letjele su s jedne strane na drugu htijući se svaki čas vratiti kući. Petar ih je naganjao batinom, lovio ih i natjeravao, da mu je znoj curkom curio. Dotle je Gospodin Bog legao u hlad i spavao.

Pod večer vratila se pastirica i otjerala guske kući. Petar se, izmoren bacio na zemlju, pa će pod hrastom malo otpočinuti.

»Čekaj, Petre«, Gospodin će mu na to, »tvoje Bogovanje nije još završeno«.

Digoše se i krenuše dalje. Bila je već noć, kad su došli do jedne krčme. Udjoše i zamoliše za konak. Krčmar im obeća da će ih smjestiti na sjenik a medjutim im donese večeru.

Petar stane jesti jer je bio pošteno izgladnio. Kad li se otvore vrata, a u krčmu stupi seoski noćobdija.

Bog se okrene k njemu i reče: »Oho, zar ti ne znaš svoju dužnost. Tko će čuvati seoske kuće, ako se ti odmaraš u krčmi?«

»Dobar je Bog«, odvrati noćobdija«, on će se pobrinuti i za naše selo, da ga očuva od nevolje, dok ja ovdje malo gucnem.«

Petar je šutio kao da ne čuje, ali ga Bog gurne laktom i šapne: »Ej, Petre, danas si ti Bog, čuvaj selo, dok se noćobdija ne odmori kraj čašice.«

I Petar je morao van na studen, da razgoni tatove i pazi na vatru, da se ne bi kakva kuća zapalila.

Oko ponoći se vrati u krčmu, gdje je Gospodin Bog već davno slatko spavao. Baci se na sijeno kao snop i uzdahne tako glasno, da je i samog Boga probudio:

»Nije lako biti Bog. Svaki se prepušta u tvoje ruke, a ti ako hoćeš da budeš dobri Bog ne možeš da se ne brineš za svijet. Volim, bome, da budem i nadalje Sveti Petar nego li Bog«!

Napisao: **Fran Milčinski.**

Lijepa naša Istra

Jeste li kada čuli za Narodne Domove u Istri? Ne znate li zašto su ih naši Istrani gradili po svim mjestima? Valja da vam i to ispričam.

Naši ljudi u Istri nijesu imali ni svoga kazališta, ni svoje čitaonice, ni svoga društva, gdje bi se bili mogli sastajati, da se porazgovore i pozabave.

Zato im je došla na pamet lijepa misao, da sami svojim žuljevima sagrade u pojedinim mjestima širom Istre po koju lijepu i prostranu zgradu, koja će biti svima pristupačna i u kojoj će se moći sastati, zabavljati se i pretresti sva ona pitanja, za koja budu držali, da bi im mogla biti od koristi.

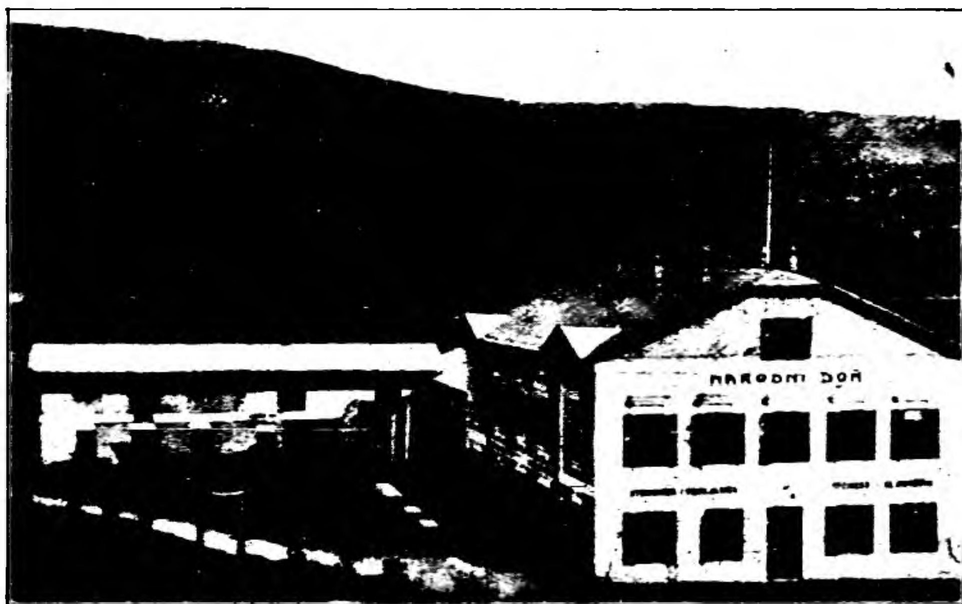

LIJEPA NAŠA ISTRA: Narodni dom u Buzetu.

I tako su počeli graditi velike kuće, koje su prozvali Narodnim Domovina. Da vam je samo bilo vidjeti te velebne zgrade diljem Istre. U Trstu je bio jedan veliki Narodni Dom, ogromna zgradurina na četiri sprata, najveća i najljepša u cijelom gradu. Na ulazu je imala veliku zlatnu košnicu oko koje su lijetale zlatne pčele, a nad košnicom je stajao zlatnim pismenima natpis: Narod sebi! Jer to je zaista sagradio naš narod sebi, i to je bio njegov narodni dom.

U Puli je bio takodjer jedan velebni takov Narodni Dom. Bio je i u Pazinu i u Voloskom i u Buzetu i drugud po svim mjestima Istre.

Eto vam slike našega Narodnog Doma iz Buzeta.

Buzet vam je lijepi jedan gradić na brežuljku, opasan visokim zidinama, sa starinskim kućicama, gradjen kao neka stara tvrdjava, jer to je zapravo u stara vremena i bio.

Ali sam Buzet imao je jednu crnu točku. U onim starim kućicama unutar gradskih zidina bijaše se stisla neka čeljad koja nije bila prijateljska našem narodu, nego je vazda nastojala, da istarskim Hrvatima

naškodi Bijahu to neki Talijani, koji su se u davna vremena uselili u grad i tamo poput pijavica izrabljivali naš narod ne dajući mu da dodje do svojih prava.

Ali buzetska okolica, koja je sva hrvatska nije se dala. Seljaci su se složili i rekli su: »Ne trebamo mi grad, nego grad treba nas.« I pod vodstvom jednoga svog pametnog muža, Frane Flega, čiju ste sliku u jednom od posljednjih brojeva vidjeli, skupili su se na buzetskom polju, sagradili svoj Narodni Dom, svoju školu ustanovili svoju sokolsku glazbu, svoje društvo, svoju banku, čitaonu i sve, a ma baš sve što jedan svijestan i zreo narod mora da ima.

Vidite eto ovu zgradu Narodnog Doma u Buzetu. Tu su se naši Buzećani sakupljali, tu su stvarali velike osnove za sretnu budućnost naše Istre.

Danas su na žalost svi naši Narodni Domovi po Istri ili preoteti našem narodu ili su jednostavno spaljeni. Kada su došli Talijani najprvo su navalili na Narodne Domove. Onaj velebni Narodni Dom u Trstu je spaljen i izgorio je do temelja. Isto je tako uništen vatrom i Narodni Dom u Puli. Onaj u Pazinu je otet, a tako isto i onaj u Buzetu.

Tata: Čemu plačeš, Juriću?

Jurić: Hi-hi-hi, ozlijedio me Ivić...

Tata: Pa što ti je takova napravio taj nevaljalac Ivić?

Jurić: Htio sam ga udariti šakom, a on se izmaknuo, pa sam ja rukom lupio po zidu i ozlijedio se, hi-hi-hi...

Prijatelji Malog Istranina

Ratimir Prelac, mali Istranin iz Tinjana, rodjen u Zagrebu. Nije li zgodan taj naš mali brat? Istom su mu tri godine, ali to njega ništa ne smeta, a da ne pokaže i vanjskim znakom, da je Istranin. Vi se čudite, kako je to odjeven. Ne čudite se. To je jedna od najljepših istarskih narodnih nošnja. Na glavi mu klobučić od crne vune, hlače su bijele

vunene »benevreke«, opasane do koljena »buzdakinima«. Preko bijele platnene košulje navukao je »krožet« i »kamižolu«, jednom riječju on je pravi praveati Istranin od glave do pete i odjeven je baš onako, kao što mu je bio odjeven djed i pradjed u Istri.

A kad je već ovako malen počeo ispoljavati da je sin one naše tužne Istre, ne će se sigurno nje odreći ni kad odraste, pa od njega mnogo očekujemo.

Iz Novog Sada stigla nam je jedna lijepa sličica. To je slika male Berislave Rak, kojoj je tata iz Pule u Istri, a majka Srpkinja iz Novog Sada. Mala je Berislava dakle prava pravcata Jugoslavenka, rodjena u Novom Sadu prije nekih jedanaest mjeseci.

Ona dakako ne zna još čitati ni pisati, ali njezin nas tata uvjerava, da se ona s našim »Malim Istraninom« rado igra osobito, ako imade lijepih slika u njemu. On joj svaki broj brižno sprema, da ga bude mogla, kad ponaraste pročitati i upoznati tako sudbinu zavičaja svoga dragog tatice.

Donosimo njezinu lijepu sličicu, kako bi je i druga djeca upoznala. Ali ne samo zato. Donosimo je i zato, da bi ona jednoć, kad ponaraste, uvidjela, kako smo je svi mi, zajedno s njezinim dobrim taticom voljeli i živo željeli, da jednom i ona poradi prema svojim silama za sreću i spas onog lijepog, a sada izgubljenog dijela velike domovine naše . . . .

Iz Donjeg Miholjca. Prigodom izručenja ordena Jugoslovenske Krune Dr. Ivanu Frančiću advokatu i podstarješini »Sokolskog društva« u Donjem Miholjcu sakupili su uzvanici za fond MALOG ISTRANINA svotu od Din. 687.— i poslali nam je s lijepim popratnim pismom.

Braći sokolima, u koje mi i cijela naša Istra gledamo s mnogo vjere i pouzdanja, najtoplije se zahvaljujemo. Ta tko će da nam bude oslonom i potporom u radu, ako ne će hrabri naši sokolovi?

Bratski im zdravo!

Dubrovnik. Uvažena Jugoslavenska Matica iz Dubrovnika piše nam: »Da počastimo uspomenu Zrinjskog i Frankopana šaljemo u fond Vašeg veoma cijenjenog lista Din. 50.— Vaš list veoma se rado čita, a sadržaj mu je rodoljuban, poučan i moralan. Ustrajte i nadalje Božjim i narodnim blagoslovom.

Istodobno Vam šaljemo Din. 84.— u ime pretplate za sedam ovdješnih škola. Neka naši mališi usišu putem Vašeg lista zdrave i prave nauke, nek im se srca oplemenjuju rodoljubnim osjećajima prema bratskoj Istri i cijeloj milenoj Domovini našoj lijepoj i bogatoj Jugoslaviji. Uz bratski pozdrav kličem Vam: Živili! Vlaho Fortunić«.

Zahvaljujemo!

Ne toliko u ime svoje, koliko u ime onih tisuća, kojima su posvećene sve naše misli, sav naš rad, onih, koji će biti neopisivo sretni kada dočuju ma i za najmanji znak našeg sjećanja na njih.

Hvala bratskoj Jugoslovenskoj Matici!

*

Nadalje su darovali u fond lista:

Din. 48.—: Emil Fegić, Zagreb
Din. 18.—: Vlado Mavar, Maglaj
Din. 14.—: Ivo Turato, Biokovo, Subotica
Din. 13.—: Petar Lazarić, poručnik, Ohrid.
po Din. 8.—: Josip Ljubić, Split; Don Drago Hlača, Barbat; Gonan Humbert, Novi Gradac; Nikola Pavić, Luković-Tivat; Nikola Velčić, Zagreb; Andrija Slipčević, Ecegnovi; Josip Trapan, Tivat.

Svim se darovateljima naljepše zahvaljujemo. Ugledali se i drugi u njihov lijepi primjer. Potrebe su velike, a sredstva naša veoma su skromna.

VESELI KUTIĆ

Barba Šime doveo je kravu u staju i zatvorio vrata. Uzeo je vile i otišao da joj donese sa sjenika nešto malo sijena.

Franić i Jurić igrajući se gledaju za barba Šimom i sve smišljaju kakovu bi mu psinu napravili.

Aha! Sad će da mu podvale! Kraj staje je posuda s bojom i kistom a oni se brže bolje dadoše na posao. Franić drži posudu, a Jurić stade risati. Naslikao je kravi na stražnjim nogama dva oka i s nekoliko pruga pretvorio kravu u slona. Tepci se onda brže bolje sakriju da vide iznenadjenje barba Šimino.

U to je stigao barba Šime sa sijenom. Od silnog začudjenja ispala mu iz zubiju lula, kosa mu se naježila, a šubara se digla u vis, dočim on umalo što nije pao naledja . . .

A naši se tepci samo zlobno smiju . . .

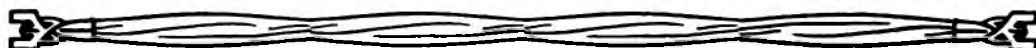

MALI KALENDAR

za svibanj

3. svibnja. God. 1843. Ivan Kukuljević govori prvi put hrvatski govor u hrvatskom saboru.

5. svibnja. God. 1821. umro je u zatočenju na otoku Sv. Jelena na dalekom jugu Afrike, Napoleon Bonaparte slavni vojskovodja i francuski car.

8. svibnja. God. 1847. ban Jelačić sazivlje hrvatski sabor.

13. svibnja. God. 1904. umro je u Zagrebu najveći istarski pisac, Evgenij Kumičić. — **God. 1772.** Njemačka, Austrija i Rusija razdijelile su medjusobno prvi puta poljske zemlje.

14. svibnja. God. 1907. Pobjeda istarskih hrvata na izborima na svin. linijama. Izabrani su Spinčić, Mandić i Laginja sa 30,000 glasova protiv 17.000 Talijana i Talijanaša.

20. svibnja. God. 1520. Kod Korenice pade u boju hrvatski ban Berislavić. **God. 1759.** umro u Zagrebu Ban Jelačić.

22. svibnja God. 381. umro je car Konstantin Veliki.

23. svibnja. God. 1823. rodio se u Žitniku Dr. Ante Starčević. — **God. 1915.** Italija ulazi u rat protiv Austrije, da osvoji Istru i Trst.

25. svibnja. God. 1851. umro je Stanko Vraz u Zagrebu.

27. svibnja. Južni Slaveni u bečkom parlamentu predaju tako zvanu majsku deklaraciju.

29. svibnja. God. 1453. Muhamed II. osvojio je Carigrad.

30. svibnja. God. 1431. Francuska narodna junakinja Bl. d'Arc spaljena je na lomači.

ZAGONETKE I ODGONETKE.

— — — — mjesto u Dalmaciji
— — — mala životinja koja se boji mačke
— — usklik kojim se tjera kokoši
— suglasnik
Vodoravno i okomito daje isto.

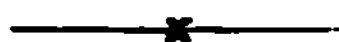

Odgonetke zagonetka u 8. broju.

1. Ispunjalka:
I.
M a d r i d, glavni grad Španjolske
I s l a n d, ostrvo na dalekom sjeveru
R u d o l f, muško ime
N e d i c a, žensko ime
A n g o r a, glavni grad Turske.
II.

Od I. do II. ime jedne istarske rijeke: MIRNA.

2. Rebus: glav, glav, glav = TRIGLAV.

3. Ispunjalka:
I.
L a v, kralj životinja
U n a, rijeka u Jugoslaviji
K o s, ptica pjevica
A l i. veznik
II.
K o nj, plemenita životinja
I v o. muško ime
R a k. živi u vodi i ide unatraške
A n a, žensko ime
C a r. glavar države.
III.

Od I. do II. i od II. do III ime i prezime nedavno preminulog istarskog svećenika i rodoljuba: LUKA KIRAC.

NARODNE PITALICE.

1. U gorici na jednoj nožici. (pečurka) — 2. Krava riče usred Like. tele sasne iza Bosne (top i tane) — 3. Dva trbuha četiri uha (vanjkuš) — 4. Sto prsta pet krsta i četiri duše (četiri kršćana nose mrtvaca) — 5. Na klinu visi o škulji misli (ključ).

Ispravno su riješili zagonetke: Vera Broznić. Josipdol; Vladimir Pavić. Tivat; Bulić Božidar, Danica Cokarić. Grozdana Vivoda. Vladimir Perasović. Štefanija Plosnić. Vjekoslava Cokarić, Stobreč; Dušana Slosar. Sveti Matej; Albert Kinert, Zagreb; Marinko Dražin. K. Kambelovac; Jelka Mikuličić. Lastva Luka Grgurević. Zagreb; Ivan Lazarić. Tivat; Emilija Radošević. Tivat; Mande Knezović Stobreč; Ivan Škvarč, Zamet; Dragan Blečić Zamet; Marija Frančišković, Kamenari; Mira Baranović. Donja Lastva; Arneri Slavko. Našice; Branko Zakarija, Blaškovići-Grižane; Nevenka i Blaženka Slipčević, Kobila; Juraj Karlić. Vis; Vlatko Medanić, Bakar; Drago Seršić, Krk; Izolda Širola. Smederevo; Josip Cvilinder. Zagreb; Stjepan Kelnerić, Zagreb; Dragutin Belošević. Zagreb; Marija Göttl. Zagreb; Oskar Šikoronja. Zagreb; Mladen Bonetić. Bakar.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20 — **Tiskara C. Albrecht** (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26.
Za tiskaru odgovara **Petar Acinger,** Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. II. | U ZAGREBU, LIPANJ (škol. god.) 1930./31. | BR. 10.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 28. — Telefon 59-31.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB JOSIP A. KRALJIĆ, CRIKVENICA.

radio
ili
gramofon?

MALI ISTRANIN

GOD. II. ZAGREB, LIPANJ ŠKOL. GOD. 1930.-31. BR. 10.

Još ne zvone naša zvona . . .

Rikard Katalinić-Jeretov

Teško mi je bilo u onom drevnom dvoru na lomnome klisu, u kuli glada, u Kirchbergu. Sakrio sam pjesmu u dušu i čekao sam zoru. Kad sam se javljao sa kakovom bilješkom o našim ljudima, osjećah da mi treba krinka i postah Zoranić Draganom. Dva sam Uskrsa, dva Vaskresenja dočekao pod puškom. Gledao sam pjesmu cvijeća u naravi i slušao sam, gdje zvone vaskrsna zvona po dva puta. Slušao sam — ne bijahu naša zvona. Pa eto i treći se je nasmijao Uskrs, ostavih i drevni dvor i varošicu njemačku, poslije zamka na visini, i opet u tudjini gledam: gdje proljet mekom, mirisavom, rukom hoće da nasmije svijet . . . I zvone zvona u carskom, velikom gradu, zvone pjesmu vaskrsenja. — Ne zvone naša zvona . . . . I ne znam, gdje sam bio tužniji, da li ovdje danas ili dva Uskrsa ranije u drevnom dvoru, na lomnome klisu . . .. Ovdje, ovdje je tužnije u velikom carskom gradu . . . .

. . . . Tamo u drevnom dvoru, kad sam gledao sa visa, gdje se u prodolici smije jabuka u cvijetu — lelujalo se kao u snu predamnom naše sinje more, moj Jadran nezaboravni, i ja sam čuo nad uskočkim morem onu zvonjavu naših zvona koja će da navijesti naš dan i našu zoru.... Ovdje mi nekud turobno zvone zvona, i prvi se list budi na prašnim stablima velikih aleja i nikako da dočara žudjenu melodiju zvona naših . . . .

. . . I opet sam sakrio pjesmu u dušu, mislim na istarska mila i nasmijana seoca na sunčanoj obali Jadrana — čekam zoru — nadam se — — štaviše vjerujem u naše vaskrsenje, ali bolno šapćem: Još ne zvone naša zvona!

U Beču, na Vazam 1918.

Trinaest puta, poslije bečkog žalosnog Vazma, zabijelio se cvijet na bademima na sunčanim istarskim osojima, trinaest puta nije tužni narod mogao da pozdravi u malim crkvicama po vrhovima i tužnim naseljima, uskrsni blagdan u svojem dragom jeziku. i trinaest puta zabugario sam ojadjen iz dubina bolnoga srca: Još ne zvone naša zvona!

Pomozi, Gospode, da zazvone nad Učkom, nad Rašom i nad Kvarnerom, pomozi, Gospode!

Split 1931.

Rikard Katalinić Jeretov.

Za srećom

Jos. A. Kraljić

U nekom siromašnom primorskom seocu živio starac Andrija sa svojom ženom i jednim sinom Srećkom. Seljani bavili se ratarstvom i ribarstvom, a mnogi okušavali svoju sreću i vadenjem koralja. Samo nekoji posvećivali se pomorstvu, što je u ono doba bilo još u onom kraju istom u začetku.

Starac Andrija sve je to pokušao: mučio se i znojio, i dok je mogao da motikom i mašklinom obraduje svoj prostrani vrt, da baca mrežu, ili da sa svojim susjedima traži po duboku dnu zelena mora skupocjeni koralj, bilo mu u kući svega dosta i živjelo se dobro i zadovoljno. Ali kad je onog nesrećnog dana jedini kapetan u selu nesmotrenošću nasukao jedrenjaču na neki greben Egejskoga mora, a Andrija si jedva spasio život, izgubivši pri tome desnu ruku, stale su polako ulaziti u njegov dom bijeda i oskudica.

Žena mu bila nemoćna, a sin ni u čemu nalik na njega. Volio je ležati pod gustom krošnjom stare lipe na dvorištu i čitati iz nekakve knjige, što ju je kupio na vašaru, kad je s ocem bio prvi puta u obližnjem gradu. U toj knjizi kao da je bio cijeli njegov život i sva njegova sreća. Požudno bi čitao o dalekom svijetu, gdje ljudi teku na laki način veliko bogatstvo, a mnogi kraj toga i neprolaznu slavu.

Srećko je o tome podjednako mislio, a kad bi ga roditelji opominjali, da se prihvati posla, slegao bi ramenima i odrezao posvema kratko i jetko: »Bio bih lud; neću valjda raditi za koru crna hljeba ili tanjir sočiva!«

I sve što dalje, bivao je Srećko tvrdokorniji i sve se manje obazirao na lijepe opomene svojih roditelja.

* * *

Jednoga dana ustane neobično rano, obuče najbolje odijelo, pospremi svoje stvari u kovčežić, metne čudotvornu knjigu u džep i probudivši roditelje, reče:

— Zbogom! Idem u svijet, da tražim sreću!...

Sve opomene, zaklinjanja i suze roditelja, da ih ne ostavlja onako stare i iznemogle, nijesu pomogle. Srećko otvori vrata i izide.

Upravo širokom bijelom cestom, što je iz njegova sela vodila u dalek grad, o kome mu toliko pripovijedao neki brijač, koji je jednom živio u njegovom selu.

— Tamo ću naći sreću, — govorio Srećko u sebi zadovoljno i koračao brzim korakom, da što prije dođe do mjesta, gdje ga čeka bogatstvo i slava.

Podnoć dođe do neke guste šume i odluči tu prenoćiti. Svladan umorom, brzo je usnuo.

U snu prikaže mu se neki starac duge bijele brade i velikih kao srp nazubljenih nokata. Svojim svijetlim razrogačenim očima gledao je u njega kao da će ga progutati. Dugo je tako stajao nijemo i nepomično, a onda uzdigne naglo obje ruke u vis. U tom času izgledao je starac kao golem orao oštrih raširenih krila.

Srećko je drhtao i sklapao ruke moleći, da mu poštedi život.

— Smiri se! — reče mu starac iza stanke. — Znam, što želiš!... Idi u grad i uspni se na najviši toranj, što se oholo diže iznad kraljeve palače. Tamo ćeš naći u pukotini vrapca prelomljene noge. Baci mu ovo zrno i on će ti reći, što ti je dalje raditi.

Starac mu dobaci zrno, raširi ruke, kao da će ga obuhvatiti svojim oštrim noktima i nestane ga.

Srećko se probudi i sav u strahu potraži dobačeno mu zrno. Zatim potrči iz šume kao da ga vihor nosi, a onda dalje širokom bijelom cestom, koja ga vodila do njegova tornja i do vrapca prelomljene noge.

Već izdaleka ugleda toranj, o kome mu govorio onaj zagonetni starac.

Kad je došao u grad, uspne se na toranj i radoznalo stane tražiti po pukotinama vrapca.

I nije dugo tražio. U zidu pokraj najvećega zvona virila iz uske pukotine kao snijeg bijela vrapčeva glava. Srećko se začudi takovoj glavi, ali se onda sjeti riječi onoga starca u šumi, izvadi iz džepa zrno i ponudi ga vrapcu.

Vrabac uzdigne glavu, kljune, proguta zrno i progovori čovječjim glasom:

— Znam, što tražiš!... Idi dalje do grada, što je odavle dva dana hoda daleko. Grad se prostire uz more, a u luci mu usidrena lađa na tri jambora. Na najvišem vije se crna zastava sa zlatnom zvijezdom u sredini. Idi na brod i zamoli kapetana, da te primi u službu. Kaži mu, da si

govorio sa mnom i da mi je desna noga prelomljena. Idi, — završi vrabac, uvuče se u pukotinu, zažmiri i usne.

Srećko ostane kao okamenjen. Nemalo ga začudila čovječja riječ iz kljuna vrapca bijele glave. I plašio se. Još dva dana hoda, a njega već sada izdaju noge. Pored toga bio je gladan i žedan. Od juče nije okusio ništa, a u džepu ni prebijene pare, da si kupi komadić kruha.

Zamišljen i žalostan siđe s tornja i izađe iz grada. Pred njim se opet protezala u nedogled duga bijela cesta. Pomislivši, da će po njoj morati hodati još dva cijela dana, zazeblo ga u srcu i obuze ga strah, da će poginuti jadno od umora i gladi. Ali čežnja za srećom, bogatstvom i slavom, pa savjet vrapca u pukotini na tornju, sve to ulijevalo mu na časove nove snage i on se polagano približavao luci, u kojoj će naći lađu i kapetana, koji će ga uzeti u službu.

Na putu hranio se korijenjem i divljim voćem, pio vodu iz kaljuža i tako stišavao glad i žeđu.

Drugoga dana podveče stigne u grad na moru. Prvo, što mu je upalo u oči, bila je lađa s crnom zastavom, na kojoj je poput sunca sjala zlatna zvijezda. Od uzbuđenja i sreće pobrza na palubu i zapita za kapetana. Kapetan izide iz svoje ćelije i približivši mu se nagovori ga:

— Što ćeš mali?

— Dolazim iz grada, u kome je toranj, a u njemu vrabac bijele glave...

— Tako? — začudi se kapetan. — Jesi li ga vidio?

— Govorio sam s njime. Desna mu je noga prelomljena.

Kapetan se zamisli, a Srećko zamoli:

— Primite me u službu. Radiću vam na brodu svaki posao. Eto već mogu...

— Dobro! — upade mu u riječ kapetan pružajuć mu ruku. — Ostaćeš, samo znaj, da je kod mene teška služba, a život nesiguran.

Srećko je malo za to mario, a kad mu ponudiše dobru i obilatu večeru, nije se više ni sjećao ozbiljnih kapetanovih opomena.

Sjutradan odjedrila lađa u daleke strane.

Kad se Srećko probudio i izašao iz svoje ćelije na palubu, zaprepasti se i jaukne, kao da mu je srce puknulo. Na brodu nigdje ni žive duše. Nestalo kapetana i mornara kao da ih je more progutalo. Samo na pramcu broda, u kavezu od srebrnih žica, pjeva neka sitna ptica kao da plače.

Srećko sjedne do kaveza, obuhvati rukama lice i stane gorko plakati. Sam na širokom moru: on i ptica, koja samo plače.

Dani su prolazili, a lađa je plovila sve dalje i dalje u široko i beskrajno more.

Srećko sve tužniji sjedio po čitave dane uz kavez i razmišljavao o svemu, što se s njim zbilo otkad je ostavio svoje pitomo seoce i dobre roditelje.

Jedne noći trgne se naglo iza sna i sav zaprepašćen potrči na palubu. Lađa je udarila u neki greben i stala tonuti. Srećko htjede da skoči u more i da se spasi plivanjem, ali uto začu iz kaveza na pramcu čovječji glas:

LIJEPA NAŠA ISTRA: Učka s Opatijom-Voloskim, Lovranom, Ikom, Ičićima itd.

— Stani! Ne skači u vodu!

Srećko protrne i stane drhtati, a onda zapita kroz plač:

— Tko si?

— Priđi bliže! — začu se opet glas.

Na pramcu broda sjedio kapetan u krugu svojih mornara i držao u ruci onu ptičicu iz kaveza.

Srećko se začudi, kad opazi, da je to onaj isti vrabac, što ga je vidio u pukotini na tornju.

— Evo, — reče kapetan, kad se Srećko približio, — ova je ptica već toliko dana s tobom na brodu, a ti se nijesi sjetio, da joj podaš hrane. Noga joj je prelomljena i tužno te zvala, da joj pomogneš... A prelomila je ovdje, na ovom grebenu, kad je tražila hranu, da prehrani sebe i svoje mlade Ona je bila srećna, kad je to mogla, a danas je gladna, tužna i nesrećna...

Srećko je gledao žalosno u onu bijelu glavicu nemoćne ptice. Glava joj međutim postajala sve veća i veća, dok se konačno pretvorila u staračku čovječju glavu s bijelom dugom kosom.

— Moj otac! — vrisne Srećko i sruši se na palubu. U onoj zaplakanoj glavi upoznao je blijedo i ispaćeno lice svoga staroga oca.

U nesvjestici usne, a u snu prikaže mu se onaj isti starac, kojega je one noći vidio u šumi. Starac mu se približi i reče:

— Uputio sam te na vrapca prelomljene noge, da vidiš kako žive oni, koji si sami ne mogu pomoći. U onom je vrapcu tužno srce tvojega oca, kojega si ostavio prelomljene ruke, stara i nemoćna u tvom pitomom selu. Išao si u potragu za srećom, a ona te čeka u tvom rodnom selu, jer je sreća samo u radu i u ljubavi do svojih roditelja... Razumom je treba tražiti i noktima izorati. Ovoliko je nokata tvoj otac utrošio, dok je podigao svoju kućicu, obradio svoj prostrani vrt i odgojio tebe čila i zdrava.

To izustivši pokaže starac svoje nokte iz kojih je curila krv po čitavu njegovu tijelu.

Srećko zaplače.

Uto se s najvišega jambora spustila sa zastave zlatna zvijezda na Srećkovo čelo, dok je samu zastavu otrgnuo vjetar i odnio je daleko, daleko u morsku pučinu.

— — — — — — — — — — — —

Srećko se probudi sav u znoju... Ah, kako je bio srećan, kad je uvidio, da je to bio samo san, strašan san, i da je u svom toplom krevetu, nad kojim se nadvila njegova dobra majka gladeći ga milo po čelu svojom mekanom ručicom.

Od toga dana nije već ležao pod lipom na dvorištu i čitao iz one knjige s vašara u gradu, već je marljivo obrađivao vrt, bacao mrežu i vadio koralje iz dubina zelena mora.

I našao je sreću! Jos. A. Kraljić.

Tko to tapka . . . !

Tko to tapka potajno,
Milji se i zlati,
Tko to zurka očajno
Pred našima vrati?

Na ruci mu šapica
Viri ispod runa —
Na glavi mu kapica
S perom od pauna...

To je porod Vučice,
Krvav pir nam sprema,
Mirne su mu ručice
Dok stražar zadrijema!

Prenite se! Gledajte,
Nešto britka nosi,
U dvore mu ne dajte,
Da nas ne pokosi!

Jos. A. Kraljić.

Rob nezarobljeni

(Prema narodnoj pripovijesti »Suze materine«).

Bilo jednom u jedne majke devetero sinova, koji su već od najranije mladosti bili, gotovo uvijek. tužni i neveseli. I ma da nisu nikad pokazivali znakova veselja, ipak su bili uvijek bodra duha, onako kao što su već oni, koji su svijesni da samo svojom moći mogu i ukloniti razloge zbog kojih su ojadjeni. Znala je njihova brižna majka koji je uzrok njihovoj čestoj potištenosti; tištilo ih ono što i nju: bili su robovi; bili su pod vlašću tudjih gospodara; njihovom zemljom šepirio se bahati dušmanin, koji se je nekad, bez svojih zasluga, bez junaštva, već na prevaru, lukavstvom, podlački, ulješki, bio ušuljao na tle njihovih pradjedova.

Ljubidrag Garčina

A kad se braća opasaše muškom snagom odlučiše da obračunaju sa podlim zatornikom njihove slobode. Majka njihova, sva sretna, podijeli im svoj majčinski blagoslov i uputi ih, da iskupe zavjet svojih otaca: da vrate slobodu sebi i svojim potomcima, da izagnaju bahate zavojevače, koji su svojom poganom nogom oskvrnuli njihovo posvećeno tlo, natopljeno krvlju i znojem njihovih predaka.

I svladali su mrskog neprijatelja; očistiše svoje dubrave, polja i gore od gadnih skotova, koji su im sisali krv; potjeraše ih, silene i brojne. njih devetorica sama. Ali, avaj, njihova pobjeda nije bila potpuna: neprijatelj im odvede u sužanjstvo najmladjeg brata, a k tome nisu uspjeli da oslobode i jedan maleni dio svoje zemlje, malen, doduše, ali najljepši od svih krajeva svoje velike postojbine. I. kako su bili istrošeni borbom s nadmoćnim i brojčano znatno jačim neprijateljem, nisu htjeli uzalud gubiti glava; povratiše se svojoj majci ovjenčani lovor-vijencima, ponijevši u srcu zavjet da će kad - tad osvetiti svog zarobljenog brata i predobiti od dušmanina preostali dio svoje zemlje. Nisu klonuli duhom. Bili su zadovoljni s prvim svojim uspjehom, oni, koji su, inače, bili skloni da privole i otačkom predanju, da su za njih od Kraljevića Marka i od Kosova muke.

Težak je udarac bio za jadnu majku, kad je vidjela da su joj se sinovi vratili bez najmladjeg brata. I otada je neprestano tužila za svojim izgubljenim mezimčetom. Izgledalo je da njenoj žalosti neće biti nikod kraja. Mirili su je sinovi obećanjima, da će oni već da osvete svog brata i privedu joj ga u krilo, ali, zaman, ona je bila bezutješna.

Dok jedne noći, tek što se je iza plača bila zavela u san, javi joj se, — da li kao snovidjenje ili kao zbiljsko prividjenje, — njeno nestalo dijete. Obradova mu se i poletje da ga zagrli. Ali ono uzmakne.

»Šta bježiš od mene?« upita ga majka.

Istarko ne odgovori ništa, već je tužno gledaše.

»Šta ti je to po licu i rukama?« progovori opet majka, pošto je opazila da je sav izranjen po licu i rukama.

»To su mi nanijele tvoje suze«, najzad progovori sjetnim glasom. »Ali obećaj mi, da ćeš prestati da tuguješ za mnom, pa će biti lakše i mojoj duši«.

Sirota majka nevjericom je slušala riječi svog milog djeteta. Kako da mu ona svojom tugom nanosi još veću bol? Kako bi ona mogla da ne tuži za njim, svojim milim čedom, čiju riječ već ne sluša, koje se kinji i zlopati u sužanjstvu, komu crni zlotvori kidaju živo meso s tijela i brane da progovori jezikom kojim mu je ona tepala prve riječi? Pa mu reče: »Nisu ti te rane nanijele moje suze, već su ti ih nanijeli oni prokletnici, koji zarobiše tvoje tijelo«.

»Moje patnje uvećavaju mi tvoje suze. Svaki tvoj uzdah, koji odjekne u njihovim poganim dušama, uzmuti im crnu savjest, i natjera ih na bjesomučan strah da ću im se oteti .I obuzeti tim kukavičkim strahom, jače pritegnu negve na mojim nogama i lisice na mojim rukama. Svaki tvoj krik uznemiri im pasju savjest, pa, da utole njen glas, iscere svoje demonsko, pseće lice prema meni, bocnu me kopljem, napajaju me octom i meću mi trnov vijenac na glavu. Hiboću kao sove, grakću kao gavrani, sikte kao zmije spominjući tvoje sveto ime s najvećim porugama. Prijete se i tebi i mojoj braći, navodeći da će vas sve potamniti . . .«

Istarkova se majka, i po svoj tuzi koja joj sapinjaše srce, nasmije. I u tom vine svoje dijete u naručaj, i obasu ga cjelovima.

»Majko, ja sam svojim duhom uvijek uza te. Pa neka ti je lice s toga uvijek ožareno srećom. Oni zlotvori mogu i da mrcvare moje paćeničko tijelo, ali duha koji u njemu prebiva ubiti ne mogu. Zato se smij njihovom trulom gnjevu. Kud ćeš većeg poniženja za njih, nego kad dokuče da njihovo drmusanje s oružjem, njihovi bojni pokliči i prijetnje ne izazivaju u tebi bojazan zbog sebe i brigu radi mene, već da te sve to njihovo talambasanje u bojne trublje, nejunačko propinjanje i izljevi bolesne uobrazilje nagone na smijeh.«

Otada Istarkova majka ne proli više nikad ni jedne suze. Uvijek nasmijana i vesela bijaše. Sinovi njeni nisu ni pitali svoju majku koji je uzrok njenoj promjeni. Nisu ni pomislili, da je ona, tako preobražena, zaboravila na njihovog zarobljenog brata, niti da je prestala da ga voli još uvijek svojom velikom majčinskom ljubavlju. Jer znali su, po sebi,

da su i oni u vrijeme svojih najtežih časova, najcrnjih dana, kad je po njima gazio prokleti dušmanin, — bili uvjek postojani i vedra duha.

Bili su uvjereni da je i njihova majka privoljela otačkom vjerovanju da se spas, sreću i slobodu dočekuje vedre duše, osmjehom na licu i junačkim srcem u grudima.

I otada, kao i dotada, braća svakog dana zapodijevahu razgovor o svom bratu, robu — nezarobljenom.

(Beograd).

Ljubidrag Garčina.

Zastava

Ernest Radetić

Nije mi lako pri duši, kad moram da vam priznam jednu istinu: mali Zvanić nije bio odvažan! Dok bi se njegovi drugovi bez straha zalijetali u susjedov vinograd, obrstili još zelene lešnjake, pozobali najbolje grožđe i pobrali slatke smokve, Zvanić se nije usudivao ni blizu susjedovoj ogradi, a kamo li da bi je preskočio i zaletio se s objesnim drugovima u kvar.

Ili kad bi se već u rano proljeće uputili u šumu da među granjem grmovlja i u gušticima nađu po koje ptičje gnijezdo, lutajući bosonogi po šumi i šikarju, ne bojeći se ni trna ni oštrog kamena, pa ni ljutih zmija otrovnica, kojih po Istri imade na pretek, Zvanić jedva da bi se ponekad i to tek na veliko njihovo nagovaranje, usudio poći s njima. A kada je jednom prilikom za takova pohoda u šumi ugledao na kamenu šarenu ridovku, kako se sunča, diže glavu i pucketa jezikom, problijedio je, čelo mu oblio hladan znoj i on se srušio u nesvijest, pa su drugovi imali grdne muke dok su ga dovukli do kuće.

U Zvanića bijaše mekana, nježna i plaha duša, profinjena i osjećajna, pa eto!

Kažu da je ovu nježnost i plašljivost baštinio od svoje pokojne majke, o kojoj ljudi, koji su je poznavali, pričahu da je bila anđeoski lijepa i svetački mila. Siromašni je Zvanić nažalost, nije poznavao. Umrla mu malo nakon toga što je on ugledao svijetlo ovoga svijeta, dok je još bio u povojima. A umrla je i ona sirota od straha. Bilo je to one kobne godine 1924., kada su po svoj Istri gorjeli domovi naših seljaka, kada su praskale bombe i puške, kada su do zubiju oboružane fašističke rulje, da preplaše naše ljude i odvrate ih od izbora, provaljivale u naša pitoma istarska sela, prijeteći, pucajući, paleći i ubijajući naš goloruki puk.

Banuli su tako jedne noći i u Zvanićevo selo, haračili i puškarali do zore. Zvanićeva oca ne bijaše kod kuće, jer je nedugo pred tim krišom prebjegao kroz šumu preko granice u Jugoslaviju. A rulja, da se na nekome iskali, potpalila je Zvanićevu kuću i u vatri umalo što nije poginula Zvanićeva majka, noseći u utrobi još nerođenog malog Zvanića. Nekoliko dana zatim rodio se Zvanić, ali je uskoro ostao siroče: umrla mu majka od straha i pretrpljenih muka.

Tetka Luca i ujak Pero uzeše ga k sebi i teškom ga mukom odgojiše.

Ujak Pero bijaše čvrsta naša istarska korenika i veliki rodoljub. Nekada je, dok je Istra još bila slobodna, bio na čelu Gospodarskoga društva, Sokola i Hrvatske čitaonice. Nije bilo narodnog sastanka i zbora na kojem se nije čuo i njegov glas. U takve bi dane odmotao veliku trobojnicu od teške svile, koju je za skupe novce dao izraditi, dignuo je visoko, popeo se na konja i krenuo na narodni zbor. A čitavo selo za njim, oduševljeno klikćući i pjevajući. To su bili dani slavlja i veselja, kojih ujak Pero nije mogao nikada zaboraviti.

Ali, nažalost, jednoga je dana sve to oduševljenje zamrlo. Došao je rat, ljudi se razišli svijetom, mnogi i poginuli i selo je ostalo pusto i žalosno. Žalost je postala još većom, kad su jednoga dana ušle neprijateljske čete u Istru, zaposjele ju i stale progoniti naše ljude. Utihnula je pjesma, narodni se vođe razbježali, a zastave se posakrivale jer ih je neprijatelj oduzimao i palio . . .

»Kume Pero!« pitali su seljaci šaptom, »a gdje se nalazi ona naša divna zastava?«

»Pst!« odgovarao bi važno i tajanstveno ujak Pero. »Na sigurnom je mjestu i čeka dan uskrsnuća svoga i vašega«.

A ljudi su okrijepljeni vjerom i nadom odlazili.

Dolazili su i strani vojnici, prijetili i tražili tu zastavu, ali je ujak Pero samo odmahivao glavom:

»Kakva vas zastava spopala? Nema u mene zastave, zastave su tamo preko, onkraj granice, u slobodi, a ne ovdje u zarobljenoj Istri!«

Vojnici su tražili, prevraćali kuće, ali zastave nijesu nalazili, prem su nekoliko puta ujaka Peru i zatvorili samo da bi im kazao, kuda ju je spremio. Ali on je trpio, stiskao zube i šutio ko grob.

»Ujo, pričaj, kako je nekad bilo, pričaj o zborovima i pobjedama, pričaj o zastavama — —, moljakao bi Zvanić ujaka Peru. A ujak se samo raznježio. Uzeo bi Zvanića na krilo i raspričao se, i sam ganut do suza.

»Imali smo ti sokolsko društvo«, kazivao bi. »Crvene košulje, pero sokolovo na kapi, sami kršni i junački momci . . . . Pa i djeca. Stupala su okićena, ko mala junačka vojska u krasnim odorama. Naše je selo Zvaniću moj bilo na glasu. A da znaš samo kakvu smo divnu zastavu imali. Sama teška svila, isprepletena blistavim slovima, čije su zlatne niti marne ruke naših majka i djevojaka u zastavu utkale. I tvoja je dobra majka na njoj radila. Držak je bio sav okovan zlatnim čavlićima . . . «

»Daj, ujače, kaži, gdje je sada ta krasna zastava, ja bih tako želio da je vidim«, molio je Zvanić, ali je ujak tajanstveno odgovarao:

»Pst! Zastava je na sigurnom! Bog neka ti dade zdravlje, pa ćeš je i ti vidjeti, a možda i ponijeti na ramenima«.

»Ali ujo, kaži barem kakova je. Eto mi, istarska djeca, nikada još svoje zastave vidjela nijesmo«.

»Oh, jadnici, siromašni mali Istrani moji«, uzdahnuo bi na to ujak Pero i stao oduševljeno opisivati: »Eto ti rumenila nebeskog, kad sunce zapada. Dolje ti je more crveno kao krvlju zarumenjeno, ko purpur grimiz ruža, a ma krv, prava krv. A nešto poviše na nebu dugačak bijeli oblak, svjetao, sjajan, bijel ko snijeg, ko runo bijelog jaganjca vazmenog, pa nad njim nebo, plavo, ko čisto dječije oko, stapljajuć se s tamnom modrinom noći koja će uskoro da pane . . . A sve to ožareno suncem, zlatom . . . To je eto naša zastava, naša lijepa i sveta zastava . . .«

Ujak Pero se sav zažario, zažmirio očima, da je u duhu bolje vidi...

Zvanić bi naprotiv raširio zjenice i gledao, gledao širom rastvorenih očiju — — Oh, da mu je dignuti tu zastavu, raširiti je na vjetru, pa nek vijori, nek leprša, nek ga miluje resama po obrazu — — —

I noću bi sanjao o njoj — — —

— — — — — — — — — — — —

Gospode Bože, kolike li sreće! Zvanić je vidio svoju zastavu. Rođenim ju je očima gledao, vlastitim je prstima opipao mekanu svilu i s ushitom ju izljubio. Bila je zaista krasna, ta divna, ta sveta zastava. Oh, kako je Zvanić bio sretan. Vidio je ono, čega nijedan drugi mali zarobljeni Istranin nije mogao vidjeti, ono, što je već trinaest punih godina čežnja pet stotina tisuća istarskih Slavena — — — A evo kako se to godilo.

Jednoga se dana popeo Zvanić na dvor, pa da će otjerati kokoš, koja je poletjela visoko gore na sijeno, gdje će da snese jaje, protiv volje marne domaćice — Penjujući se tako i koprcajući po visokom sijenu, naslaganom sve do stropa, dovukao se sasvim pod krov u krajnjem kutu. Najednom umalo što nije propao u neku udubinu. Zadrža se i pogleda, a to ispod sijena viri iz te udubine kao neka motka, što li. Spretno stade razgrtati sijeno, a pred očima mu se uskoro ukaza nešto čemu se nije ni u snu nadao. Dugačka motka, u sredini nešto omašnija, omotana nepromočivim platnom i neobično pažljivo povezana.

Napast bijaše velika i Zvanić joj nije mogao odoljeti. Polako je odvezao uzicu, rastvorio voštano platno i — — — tek što nije kriknuo. Pred očima mu se ukaza — — zastava, prava pravcata svilena zastava. prelijevajuć se u prekrasnim bojama krvi, bijelog oblačka i plavog

neba, a sva iskićena šarenim vrpcama s resicama, blistavim zlatnim slovima i utkanim spomen danima.

Zvanić ju je presretan gledao. Širio ju, gladio rukama i drašk.ao njome svoje zarumenjele obraziće. A na koncu je sav raznježen zagnjurio u nju glavu i obasuo je poljubcima.

To je dakle naša zastava, naša svetinja — —

I bio je sretan — —. —

Od toga je dana često, skoro svakog dana, krišom zalazio u dvor, pa na sjenik. Uvukao bi se ko miš u udubinu sjedio i promatrao blještavu svilu. — I svakog bi dana, sa suzama u očima, sanjario i maštao o njenom uskrsnuću — — Već se je gledao na konju, kako ju je visoko dignuo na rame pa kreće na veliki zbor, kao nekad ujak Pero, a za njim njegovi drugovi, cijelo selo — — — A kad bi se je sit nagledao, s počitanjem bi je poljubio, pomno je smotao i opet zagnjurio duboko u udubinu i prekrio je sijenom — — —

— — — — — — — — — — — —

Upravo je tako sanjario kraj zastave i onoga kobnoga dana kad je ostao bogaljem. Bilo je to 9. septembra 1930. godine. Čitava je Istra bila tužna. Pronio se glas, da su na Bazovici ustrijeljena četiri istarska omladinca: Bidovec, Marušić, Miloš i Valenčić. Sva su sela zaplakala i ovila se u crninu za svojim nesretnim sinovima. Ali nijesu smjela pokazati znaka tuge. Jer u svako je selo dojurila grupa vojnika i milicije i stala budno paziti, da ne bi izbili kakvi nemiri. Vojnici su stali obilaziti po kućama pretraživali su svaki kutić, ne bi li možda našli sakrivenog oružja — Bojali su se bune — — Banula je tako jedna skupina i u ujak — Perovu kuću. Pretražila i isprevrnula sve tražeći naše novine i naše knjige, a i oružje. Isprebacali su sve od podruma do tavana, a dvojica se popeše i u dvor pa na sjenik.

Zvanić zadrhta — koljena mu klecnuše, na smrt je problijedio, a čelo mu oblio leden znoj.

Jer Zvanić bijaše veoma plašljiv. Bojao se svake sitnice, a kako ne bi ovih oboružanih crnih košulja, koje će ga sad pronaći i oteti mu ono što mu je najsvetije na ovom svijetu, divnu ovu i lijepu zastavu. Ujak će Pero umrijeti od tuge — A što će selo, kad dozna, da je baš on, mali Zvanić, krivac svemu tome — — —, toj općoj narodnoj sramoti . . .

Ali njegova lijepa i dobra duša bila je u svojoj nježnosti ipak velika, jaka. O, i kako jaka!

U jednom trenu Zvanić se ukopao u sijeno, smotao svetinju poda se i uvukao dušu u se.

Vojnici su psovali, tražili i prevrtali po sijenu. Ne mogući ogromnu hrpu sijena, koja je sezala do stropa svu isprevrnuti, turali su bajunetu na puški u sijeno probadajući desno i lijevo, ne bi li udarili možda o nešto tvrda, o kakav sakriveni sanduk oružja, čega li.

A jedan od njih pruži pušku i zabode bajunetu u onaj kut, u onu hrpu sijena, pod kojom se sakrio Zvanić. Oštri se bodež zario u ruku dječakovu, probo mu mekanu mišicu i zadro u lijevu stranu rebara — — —

Meko se tjelešce zgrčilo u sijenu, strahovito je zaboljela rana, krv je mlazom šiknula, ali — — — Zvanić nije pisnuo. Jer da je kriknuo dušmani bi znali da je tu, otkrili bi ga, a s njim i svetinju njegovu, divnu zastavu narodnu — — Stisnuo je zube i progutao strahovitu bol — — A krvca, rumena dječakova krvca, kapala je iz otvorene rane i cijedila se na mekanu svilu — — —

Vojnici su psujući nešto u svom jeziku, sišli s dvora, otišli nekud preko dvorišta i pošli dalje u selo — —

Sav raskrvavljen, teškom se mukom spustio Zvanić sa sjenika, ostavljajući za sobom krvavi trag na sijenu — —

»Ujo!« krikne na pragu dvora zadnjom snagom i sruši se u nesvijest. Ujak Pero, koji se upravo u taj čas pojavio na pragu kuće dotrča k njemu.

»Ubiše mi zlotvori dijete!« zaplaka glasno, digne ga na ruke i odnese u kuću — — —

— — — — — — — — — — — —

Dugo je Zvanić pobolijevao — I u bolnici je ležao nekoliko mjeseci, ali je prebolio. Ostao je ipak bez lijeve ruke. Odrezaše mu je u ramenu — — Danas hoda po svom selu kao bogalj — — — I nitko ne zna na koji je način postradao.

Znade samo ujak Pero i ujna Luca kojima se Zvanić izjadao i otkrio sve — — Znade i ona nevinom krvlju poprskana sveta zastava naša. A ujak Pero znade uveče primiti na krilo Zvanića, miluje ga i tetoši, nježno mu tepajući:

»Mučeniče moj, junače moj!« — —

Zvanić pak s nekim nadnaravnim bljeskom u očima šapće:

»Ne žalim lijevice, ujo! Samo kad mi je desnica ostala, pa da visoko digne svetinju našu i ponese je lepršavu na čelu naroda, u onaj sretni i veliki dan, dan slavnog uskrsnuća našega — — —«

A sada mi kažite, djeco, braćo i prijatelji, nije li naš Zvanić ipak junak?

Zagreb, 1. VI. 1931.

Ernest Radetić.

Sa puta u Bašku

»Topola« je rezala plavi Jadran, a djeca su zapitkivala za svaki pojav, svako mjesto, svaki otok i pokraj čega smo već prolazili, a što je navraćalo pažnju na se.

Tako je bilo sa domaćima, tako je bilo sa strancima.

Ja sam sjedio na palubi i razmišljavao o svemu i svačemu, upirući pogled na onu vijugastu plavet tamo iza Sušaka.

U to me trgne iz snatrenja moj Miljenko.

— Tata, a gdje je Istra?

Čuo mališ u školi, što je i kako je, pa se na pravome mjestu obnovile spoznaje.

Nijesam dospio odgovoriti, jer je kraj nas sjedilo dvoje čeljadi, koje je pokunjeno zagledavalo čas u jednu, a onda opet na istu stranu, gdje se uzdiže ponosna Učka. Dječji glasić dopro je i do njih. One bore na licu stale se rastezati i jedna je nastala iza druge, kao da se slila u laku rumen, koja osvježava. Čelo i lice i oči zacakliše.

Što se je sve odigralo u njihovim dušama, ne znam, ali brzo je to na očigled burkalo srce u časnoj starosti i poletnom mladome đačetu.

Dječačić mi je nadugo i na široko pripovijedao, kako su mu ova dvojica rekli, da su Istrani, pokazali, gdje je Istra i napomenuli njihove patnje i boli.

— Pa to su naša braća!

Više nije trebalo, jer to je bio vrhunac svega.

»Topola« je rezala plavi Jadran . . . Sa lica naše braće kapale su suze radosnice, a moja je duša drhtala i tresla se od pritajene tuge.

Osijek R. F. Magjer.

Lijepa naša Istra

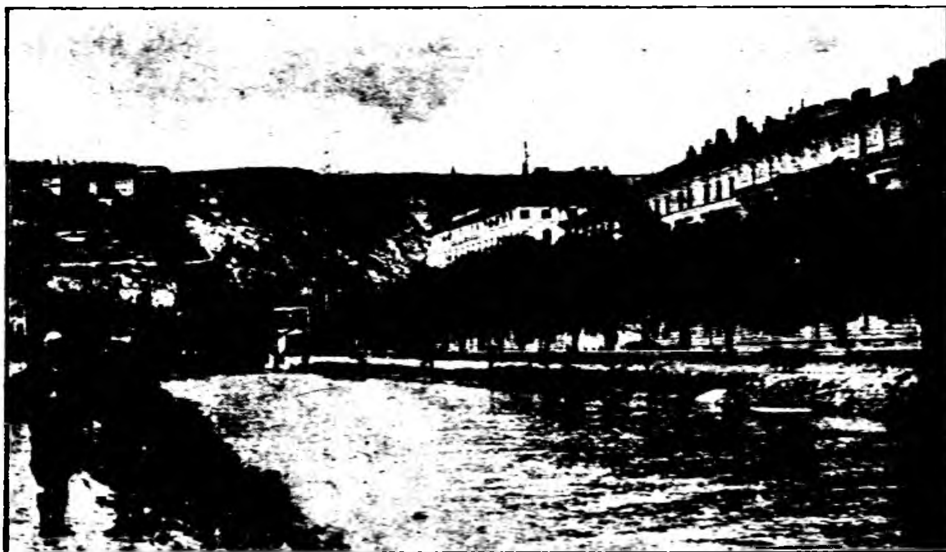

Granica između Italije i Jugoslavije (Rječina, koja dijeli od nas našu braću Istrane)

Posljednja knjiga

Otkako je Pre Šime otišao iz sela nije u onoj osamljenoj kapelici na raskršću nikada gorjela svijeća. Zapovjednik posade dao je ugasiti »vječno svijetlo« i ukloniti sve slike i kipove sa oltara »Blažene Gospe«, što su ih podarili crkvi iseljenici iz onoga kraja. Crkvica ostala je pusta i otvorena, dok nije naposljetku u nju ušla straža, koja je tu stražarila, njetila vatru, kuhala i spavala. Seljani su suznih očiju gledali to svetogrđe i sa nekom vatrom u očima posmatrali vojnike, koji bi unutra vikali i pjevali, dok su starice samo pogledavale u nebo iščekujuć prst božji, koji će neminovno stići grditelje kuće Božje. Djeca nisu već ni prolazila pokraj crkvice, bojeći se bahatih vojnika, koji bi im pretraživali torbice, oduzimali knjige i ćuškali ih kad bi im našli po koju hrvatsku knjižicu ili molitvenik »Oče budi volja Tvoja«.

Tako je potrajalo do onog dana kad je straža iselila u obližnji gradić. Otada sastajala su se u crkvici djeca iz triju sela. Bila je to njihova zbornica i čitaonica. Na malom stôčiću u sredini sjedio bi njihov vođa Tone, dok bi ostali posjedali na zemlju, uz vlažne zidove oltara Blažene Gospe, i slušali njegovo čitanje i njegove pouke.

— Oduzeli su nam sve! — govorio je Tone jedne kišljive večeri svojim drugovima. — Nemamo više ni knjiga ni molitvenika na našem jeziku, a jedini »Razgovor ugodni«, koji je još bio ostao u selu, sakrio je Pre Šime prije svog odlaska. Tražio sam ga dugo i naposljetku našao u sjeniku našeg susjeda. Pored mene i vas ne zna za nj niko, a i ne smije da znade . . . . . Vi znate i zašto . . . . Vojnici bi nam užgali krov nad glavom, pozatvarali bi nam roditelje a nas bi mučili na sto načina. Tajna treba da nam bude svima sveta . . . .

Uto izvuče Tone iz njedara debelu požutjelu knjigu i digne je u vis:

— Evo je! . . . Jedina još u našem kraju!

Djeca se zagledala u knjigu razgrogačenih očiju i sklapajući ruke zahvaljivala Bogu, što im je očuvao bar jednu knjigu, iz koje će moći čitati lijepe pjesme u materinjem jeziku.

Tone se uspravi, rastvori knjigu i počne čitati:

»Veseli se Bosno, zemljo ravna,

Koja jesi na glasu odavna . . .«

Pred crkvicom se u taj čas začuo žamor. Djeca protrnuše. Tone zatvori i baci naglo knjigu kroz prozorčić.

U crkvicu nahrupiše vojnici:

— Što se ovdje radi? — zapita osorno jedan od njih.

— Kiša, gospodine, pa se ovdje sklonismo, da ne pokisnemo, — dosjeti se dječak, koji je sjedio prvi do ulaza.

— Kiša? . . . Bila je, al sad je više nema! — nastavi drugi vojnik skidajući pušku s ramena. — Kiša! . . . Hm! . . .

Djeca poustaše, izidoše iz crkvice i upraviše na tri strane k svojim selima.

Tone obiđe crkvicu, potraži knjigu, koja je ležala u kaljuži, turi je u njedra i potrči za drugovima.

— Stoj! — vikne mu vojnik, koji je stajao na vratima crkvice. — Natrag!

Dječak se okameni, ali se u isti čas dosjeti što mu je uraditi. Potrčavši prema vojniku, zape hotimice nogom o kamen i sruši se na zemlju. Uto izvuče jednom rukom košulju a drugom knjigu iz njedara i spusti je na zemlju.

Vojnik mu se približavao, al mu on sada i brže potrči u susret sav zaprljan, poderan i okrvavljen:

— Evo me, gospodine! — reče plačući od boli goropadnom vojniku.

Vojnik ga pretraži a onda odgurne nogom:

— Idi skote, i da mi nijeste više ulazili u ovu spilju.

Mali se vrati hineći da traži neki izgubljeni predmet, a onda se sagne, dohvati knjigu, turi je žurno u njedra i šepajući upravi k selu.

Od toga dana ostala je crkvica i opet pusta. Niko se nije više usudio da u nju uđe.

Istom onda, kad se pročulo, da su vojnici otišli iz grada, sastaše se djeca ponovo u svojoj zbornici.

Noć se spuštala. Ivanjdan. Tone je sjedio na svom stôčiću i čitao pjesmu o Sibinjanin Janku. Do njega je gorjela mala voštanica i bacala svoje slabo svijetlo na blijeda lica malih slušača, koji su gledali otvorenih ustiju u svoga vođu i gutali svaku njegovu riječ.

Na obližnjem brežuljku gorio je krijes. Pri vatri vidile se glave vojnika, koji su kundacima gonili djecu. Djeca potrčaše nizbrdo upravljajući k crkvici. Vojnici za njima. Crkvica se napunila djece. Plaču i zovu u pomoć svoje roditelje.

— Napolje nitkovi! — rikne vođa straže, koji je uto dotrčao, mašući pred crkvicom golom sabljom.

Djeca nahrupiše na vrata.

— Ni makac dalje! Zapalićemo vam krijes nad glavom, da upamtite taj vaš Ivanjdan! — žestio se dalje mrkonja bacivši nekakvu goruću baklju na drveni krov crkvice.

Krov plane! . . . Djeca vrisnuše.

Tone skoči dižući u rukama knjigu.

Vojnik prihvati knjigu i dok je ogledavao provališe djeca kroz vrata i odjuriše u noć.

Jedini Tone ostao je kao prikovan uz vojnika:

— Evo me, sudite mi i spalite ovu posljednju knjigu u našem selu, al nećete dušu seljana, nećete dušu naroda moga, jer je ona vječna . . .

Vojnik ga začuđeno pogleda i bacivši knjigu na gorući krov otsječe resko:

— Pas si ko i tvoji seljani! . . . Šibaj!

— Tone odmagli u noć, a narednog dana u šumu i dalje preko granice . . . . .

Jos. A. Kraljić.

Djeca su se bojala

(Povodom desetgodišnjice odlaska Italijana iz Dalmacije).

Svi, sav grad, svo ostrvo govorahu tog dana samo o njima, Italijanima, koji su ravno pred deset godina, na taj dan, 19 travnja, napustili ostrvo, koje su držali u svojoj vlasti oko dvije i po godine. Dođoše neprimjetno, odoše još neprimjetljivije. Ušuljaše se a zao spomen ostaviše za sobom

Taj dan, spomen na desetgodišnjicu njihova odlaska, svečano se je proslavio na cijelom ostrvu. Sav grad iskićen zastavama, sagovima, cvijećem i zelenilom. Zvona su zvonila, orila se pucnjava iz prangija i mužara. Na svim stranama vesela i nasmijana lica, pjesma i svirka. Po crkvama se služila svečana blagodarenja. Ljudi odjeveni u prazničko ruho. Svečan nadasve svečan bijaše taj dan, velik, zavjetan kao što su dani kad ostrvljani slave spomen oslobodjenja od Turaka, ili od kuge, zemljotresa, skakavaca i drugih zala i pokora Božjih, koje su, u raznim vremenima, bičevale ostrvo.

Oni koji su upamtili ono crno doba, moguće najcrnije u povijesti ostrva italijansku okupaciju, prepričavali su jedan drugome sve što se je u ono vrijeme zbivalo. Mlađi, najmlađi, pak, koji italijanske okupatore ne upamtiše, ili koji ih se sjećaju tek kroz san, slušali su od svojih starijih sve same tužne i crne priče. Proganjanja, požari, bičevanja, zatvori, ispremlaćivanja, jauci, vrisak . . . . Pakao. I ti mališani umaštali su o njima u svojoj djetinjoj svijesti jezivu sliku kao o nekim nečastivim bićima, sličnim Divljanima iz narodne priče, koji imaju jedno oko navrh glave, kozju kostrijet po tijelu, ptičje pandže na prstima; koji jedu ljudsko meso . . .

I Istroslav i Jadranka, brat i seka, pozorno su slušali od svojih starijih sve ono što se je na njihovom ostrvu dešavalo otrag 10—12 godina . . . Ljudima su branili da se javno sastaju, da čitaju svoje knjige, da se na glas Bogu pomole, da govore svojim jezikom, da se uče u školi na svom materinjem jeziku. Bičevali su ih, tukli, zatvarali . . .

Pa ta dva mališana, ne mogavši pojmiti što je Italijane zaista moglo rukovoditi da pritisnu naš živalj na ostrvu, pomišljahu, da su oni,

Italijani, sve to radili pošto su bezvjerci, krvoloci, natražnjaci. Zamišljali su ih ljudima koji, bez daljnjega, brane pristup u crkvu s toga što su protiv Boga. ne dozvoljavaju polaženje škola s toga što su protiv prosvjete . . . .

* *
*

Pred sumrak razlijegnu se sokakom glas malog Istroslava: »Doći će ti Talijani!« Podviknuo je Jadranki njen brat, da bi je od nečega odvratio.

»Neće, ja ću biti dobra«. Odvratila je djevojčica nekud prestrašenim glasom.

Njihov stariji brat Zadroljub, koji je sve to čuo, opazi da je njima od spomena Italijana pri duši moralo biti tako nelagodno kao njemu. dok je bio manji, kad bi čuo ime hajduka, razbojnika, Turčina, tenca, macića ili gusara.

Bauci . . . Imali su ih svi narodi za svih vremena. Samo po čemu narod umašta slike svojih strašila? pomisli Zadroljub.

Stajao je do prozora izgledom na more. S polja, iz grada, čula se huka od glasova pjesme, zvukova glazbe i pucnja iz prangija. Narod zanesen veseljem nije prestajao da daje oduška svom raspoloženju.

Zadroljubovo oko zabludi u daljinu, u pravcu susjednog ostrva Lastova. I vidio je kako se je zarobljeno ostrvo ocrtavalo plavičastom linijom na dalekom zreniku. U Zadroljuba se ganu srce. I granu mu suza na oko. I ostao je tako nekoliko časaka pogledom punim nijemog bola uprtim prema zarobljenom ostrvu.

Pa se je ražarilo more od plamenova krijesova, koji kao u jednom određenom času zaplamsaše uzduž cijele obale. Narod je htio da i rasvjetom, vatrom, plamenom baklji i krijesova, uveliča značaj Velikog Dana.

»Vide li oni ovaj plamen veselja? Čuju li oni ovaj urnebes sreće?« Pomisli Zadroljub gledajući udilj u pravcu blizog Lastova. Oblile su ga suze. Dočara sliku kako je sad njegovoj zarobljenoj braći onamo na Lastovu, u Zadru, u Istri dok se oni ovamo vesele . . .

A odnekud, valjda iz susjedne avlije, razlijegnu se glas neke žene: »Pojest će te Talijani . . .«

Začu se vrisak djeteta. Pa ga majka počela miriti, da ih se ne boji, da mu oni ne mogu ništa, da oni nisu strašni, da se je šalila. Dijete je sveudilj vriskalo.

Zadroljub zađe u kuhinju. Do ognjišta je sjedio njegov otac, koji je pri svjetlosti rasplamsale vatre čitao staru Kačićevu »Pismaricu«.

Dječak gotovo tapke uđe u čađavu prostoriju. Nešto svečana osjećaše u duši kao da je ušao u posvećeni hram. Jer svi najdublji utisci u njegovoj duši bili su vezani za taj čađavi polumračni prostor. U tom vječito zadimljenom prostoru po sve večeri, kraj sanjivog svijetla uljanice, brujala je riječ njegovog oca i njegove majke o vilama, o divovima, aždajama, galeotima, začaranim kraljevnama. Riječ krilatih bajki

je titrala, dok je na kaminu vatra pucketala, a u dimnjaku vjetar hujao, našto se je, pod silinom vjetra, pomicao lanac o kojemu je visio bakreni lonac.

U jednom ćošku stajali su skupljeni Jadranka i Istroslav.

»Tata, da li se i nas Talijani boje? Straše li i njihove majke nama svoju djecu?« upitaće ujednom Zadroljub.

»Da. Svojoj djeci kažu: ecco te i Croati, što znači: evo ti Hrvata«.

»A zašto se oni i nas boje?«

U starca se trgnu lice na smijeh.

»Valjda im taj strah od nas osta još od onih vremena kad su se s našima bili ogledali na bojnom polju, kod Solferina, Sante Lucije . . . Pa pod Visom . . . Čuda od junaštva naših ljudi događala se. Šačica naših ljudi obrani se od njih. Naši su se proslavili svojim junaštvom braneći od njih svoj narodni posjed . . . Ali osta u njihovom pamćenju po našem junaštvu strašan spomen. Mi smo im strašila. Pa neka smo«.

»Pa zašto se onda mi njih bojimo?:

»Vi, djeca njih ste se pobojali, umaštavši o njima sliku kao o div-junacima. A ko goloruk ne bi zaprezao pred nožem koji je na nj uperen, pa makar stajao i u ruci najvećeg kukavca? Nu, djeco moja, nego o drugom da vam govorim. Mi smo se oslobodili njihove vlasti, ali ne i sva naša braća. Mi čak slavimo i desetgodišnjicu njihovog bijega sa našeg ostrva. A kako je našima onamo? . . . Gore, strašnije, no je bilo i nama kad su nama gospodarili. Sve je ono ništa što su nama radili dok su bili ovdje. Ali njih, naše onamo, hoće naprosto da zbrišu sa lica zemlje«.

»A kad će da prestanu njihove patnje?« upitaše djeca suzama u očima.

»Bog je velik. Sve je u njegovim rukama . . . Pravda je spora ali dostižna«.

U to je došla njihova majka, nahranila ih i povela sobom na počinak.

Starac je ostao uz ognjište, dohvati knjigu, prelista nekoliko stranica i izabere jednu pjesmu o Kraljeviću Marku. Tada, škiljeći u knjigu, počeo je da popijeva ispod glasa, unoseći u pjesmu svoje osjećanje puno ponosa, srdžbe, bola i veselja:

». . . Ljuljnu Marko teškom topuzinom,
»Pa je pušta za njim preko polja . . .«

A djeca koja su ležala u susjednoj sobi uspavaše se pjesmom o Kraljeviću Marku.

(Beograd) Ljubidrag Garčina,

Medvjed

Došao u selo Talijan i doveo na lancu medvjeda. Djeca se okupila oko tog čudnog svata i stala moliti:

»Dajte nek medo zapleše«.

Talijan je uzeo u ruke bubnjić i stao po njem udarati a medved se ganuo, dignuo se na stražnje noge i stao skakutati s noge na nogu. Djeca su se smijala i vriskala od veselja. Medo se je brzo umorio i na koncu se posjeo, ne mogući dalje.

Na prozoru se pokaza glava nekog dječaka, koji je povikao:

»Hajde, nek medo još jednom zapleše, bacit ću dinar«.

A Talijan je ponovno udario u talambase i potjerao medvjeda da pleše. Medo se namrgodio i zaurlao. Bio je već star i umoran, ali se ipak postavio na stražnje noge i stao plesati. Kimao je glavom i kada sam pristupio bliže k njemu opazio sam, da je slijep. Njegove su oči bile bijele i bezizražajne. Jadni medo. Što je više njegov goso udarao i vikao to je on jače skakao.

U to se pojavio gospodin učitelj i rekao Talijanu:

»Čemu mučiš bijednu životinju? Evo ti dinar pa prestani s plesanjem!« Talijan je uzeo dinar i polako otišao.

Tada je učitelj sakupio djecu i rekao im:

»Znadete li djeco, kako se medvjeda uči plesati? To osjećajni i pošteni ljudi ne rade nikada. To rade sami Talijani i cigani. Uhvate mladog medvjeda, kroz nos mu provuku željezni kolut i svežu ga debelim gvozdenim lancem. Nato ga odvuku na limenu ploču, koju prije toga na vatri dobro ugriju, da se sva usije. Medvjed osjeti silnu bol, digne se na dvije noge i kako ga tabani strahovito peku, to skače s jedne noge na drugu. Talijan za to vrijeme udara u bubanj. To se ponavlja svaki dan nekoliko puta kroz više tjedana.

Na koncu postave medvjeda na cestu i stanu udarati u bubanj. Siromašna životinja kada čuje zvukove bubnja pomisli da će opet započeti muke s paljenjem tabana i stane skakutati s noge na nogu, da se ne bi opekla.

A znate li zašto ga oslijepe. To je zato, jer bi medvjed kad ga mnogo muče bio kadar da se baci na svoje mučitelje i rastrga ih. Da se proti tome osiguraju ispale mu usijanim željezom oči i oslijepe ga.

Vidite, djeco, siromašnu životinju! Nekada je taj medo bio slobodan, gospodar guste šume, a danas? Danas mora slijep plesati gonjen bičem Talijana«.

Učitelj je završio. Talijan se nečujno odšuljao sa svojim medvjedom, djeca su zamišljena gledala za njim, razmišljajući u svojim malim glavicama o tom, kako je zlo živjeti u ropstvu i bez slobode. Kako je teško ovom medvjedu u Talijanovoj vlasti. A kako istom mora da je teško čovjeku, razumnom biću, kada izgubi ono što je na ovom svijetu svakom čovjeku najdraže i najsvetije: svoju slobodu.

Moru

More, more
Ispod gore,
Što si tako sjetno —
Dok nad tobom zvijezde sjaju
I sunce proljetno?

More, more
Ispod gore,
Što ti j' srce svilo —
Dok nad tobom ptice lete
I pjevaju milo?

Što me svilo? —
Gondže milo!
Stisnuli ga jadi,
Jer mu tuga usred luga
Gorde kule gradi.

Diž'te jedra —
S vaših njedra!
Nek se more budi:
Srušiće se gorde kule —
Na istarskoj grudi!

Jos. A. Kraljić.

Postolar i gavan

Neki je gavan imao krasnu palaču i divno uredjen stan. U dvorištu njegove kuće stanovao je u jednoj maloj sobici siromašan postolar, koji je marljivo radio od ranog jutra do kasne večeri. neprestano pjevajući i fućkajući. Poznavala ga je sva okolina i svi su ga smatrali sretnim čovjekom.

Dok je tako siromašni postolar veselo pjevao, sjedio je bogataš u svom stanu i razmišljao kuda bi bolje spremio svoj novac. Uvijek se je bojao, da mu ga ne bi tko ukrao ili da ga ne bi možda izgubio.

Po čitave noći nije spavao. Sjedio bi za pisaćim stolom i s olovkom u ruci računao. Kada bi granulo ujutro sunce lijegao bi izmoren i neispavan u krevet, ali opet ne bi mogao spavati, jer ga je već bunio rano ranilac postolar, koji je nabijao kalupe i uz to veselo pjevao.

Bogati je gavan jednoga dana pozvao k sebi siromašnog postolara i rekao mu:

»Evo ti, siromašni čovječe, velika svota novaca, da se ne trebaš više mučiti i boriti za koru kruha. Ali molim te prestani pjevati, jer ja ne mogu spavati«.

Siromašni se je postolar izvanredno razveselio kad je vidio tako veliku svotu novaca. I lijepo se je zahvalio svom dobročinitelju bogatašu.

Ali kada je na večer legao da će spavati san mu nije htio na oči. Čitavu je noć razmišljao o tom kuda će s tim silnim novcem. I svaki čas se ogledavao u strahu, da se ne bi došuljao kakav lupež da ga orobi a možda i umori.

I od tada nije više pjevao, nego je bio vazda u brizi.

Jednoga dana podje on gavanu, položi mu na stol sav novac i reče:

»Gospodaru, uzmite svoj novac, da bi se sreća mogla opet povratiti u moju dušu«.

Tako se je i dogodilo. Otada je postolar ponovno pjevao marljivo krpajući cipele, a noću je spokojno i bez straha spavao.

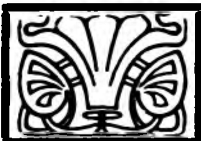

RAZNO

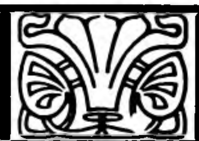

Krupna tuča. Veličina pojedinih zrna tuče i samim je učenjacima jedna zagonetka, koju ne mogu tako lako odgonetnuti. Glavna im je poteškoća u tom, što se zrno tuče, kada padne na zemlju razbije u više komada, pa je teško osvjedočiti se o istinitosti pripovijedanja ljudi, koji višeput tvrde, da su vidjeli neobično krupnu tuču.

Do sada izgleda najvjerojatnijom vijest o tuči, koja da je padala godine 1928. dne 6. lipnja u mjestu Potter u državi Nebraski u Sjevernoj Americi. Tamo je navodno padala tuča čija su pojedina zrna bila velika kao naranče.

Druga ne manje krupna tuča pala je godine 1929. dana 1. kolovoza, u blizini mjesta Hartforda. Pojedina su zrna bila velika kao kokošje jaje, pa i veća, što su dokazali pojedini očevici, koji su neka zrna čak i fotografirali.

No svakako je najzanimljiviji izvještaj dvaju misijonara, koji kažu, da su godine 1914. doživjeli u Kini takovu tuču, kakova valjda nigdje na svijetu nije nikad poslije, a vjerojatno ni prije, padala. Pojedino je zrno kažu, vagalo čitavih pet kila.

Neki obrtnik iz njemačkog mjesta Heidelberg pripovijeda, da je god. 1925. tamo padala takova tuča, da su mu nekoji komadi teški i do tri kile probili crijepove na krovu i pali kroz strop u sobu. God. 1829. pala je u španjolskom selu Carlozi neobično krupna tuča, koja je rušila krovove svojom snagom i težinom.

KITAJSKI ZID. Kitajski zid ili kako ga Kinezi sami nazivaju »van-li-čang-čong« je najveća zgrada na svijetu. Dugačak je 2450 kilometara. Gradjen je davno prije rodjenja Kristova a završen je oko god. 300. prije Krista. Sav je iz kamena tek je tu i tamo u njemu ponešto gline i opeke. Visok je 16 a debeo 8 metara. U njem je ugradjeno 25000 kula sa 150000 prozora. Od tih je kula ostalo do danas još njih 20 hiljada što je dokazom kako su čvrsto bile gradjene kada su izdržale ravnih 2200 godina.

Kitajski zid je bio od velikog značenja ne samo za Kitaj nego i za Evropu. Taj je zid naime obranio Kitaj od navala silnih mongolskih horda, ali je bio i razlogom, da su te silne horde, ne mogući preko toga zida upasti u Kitaj, krenule na zapad i preplavile svu Evropu. Kako je poznato i u naše su krajeve dohrlile te horde prvi put pod Atilom, pa kasnije pod Džiginskanom i nasljednikom mu Batukanom.

Kad su drugiput provalili u naše zemlje potjerali su ih Hrvati a na čelu im braća Kres, Kupiša i Rak.

GLASOVITI KROJAČI. Pravi krojač je velik umjetnik. Jer nije šala skrojiti jedno odijelo tako savršeno, da se na njem nigdje a ma baš nijedan nabor ne pojavi, da bude štono riječ, ko saliveno. U Parizu živi jedan glasoviti krojač Poiret, koji stvara modu. On napravi jedan nacrt i po njem skroji odijelo, a sav svijet za čas stane nositi onakva odijela, kakovo je on skrojio.

Ili na pr. glasoviti krojač engleskoga prestolonasljednika. Kažu da je najbolji krojač na svijetu. Zato nije badava proglašeno, da je engleski prestolonasljednik najelegantnije odjeveni čovjek na kugli zemaljskoj, a to ima da zahvali svome krojaču.

Ali nemaju samo Englezi i Francuzi savršene umjetnike-krojače. Proslavio se posljednjih dana i jedan naš čovjek, jedan naš brat iz Trsta. Čitamo u francuskim novinama, da je naš brat A. Slavec koji sada živi u Zagrebu na medjunarodnoj izložbi u Nici dobio za svoje krojeve zlatnu medalju i najviše odlikovanje »Grand prix« što znači, da su između tisuća i tisuća krojača iz cijeloga svijeta njegovi krojevi bili pronadjeni kao najljepši i najbolji.

Dakle. kako rekosmo, dobar krojač je i dobar umjetnik.

VEDRO PROUZROČILO RAT. U stara vremena znali su razni kraljevi navijestiti jedan drugome rat istom za kakvu god malenkost. Kada danas o tome čitamo čudimo se, kako su ljudi mogli biti tako ludi, pa proljevati krv za takve trice.

God. 1006. dok je još Italija bila razdijeljena na razne male kneževine i vojvodine, dogodilo se- da su dva vojnika iz države Modene prebjegla u državicu Bolognu. Da im bijeg lakše uspije oni su uzeli jedno vedro i prošli mimo stražara, koji je čuvao granicu, pretvarajući se kao da idu po vodu. Na taj im je način uspjelo prebjeći preko granice a za uspomenu su odnijeli sa sobom i vedro.

Ali Bologna nije bila s time zadovoljna. Pisala je vladaru Modene oštro pismo, tražeći da joj se odmah vrati ukradeno vedro. Ali Modena nije htjela da joj se takova pisma zbog jednog pišivog vedra pišu, pa je odgovorila još oštrije i izjavila da vedro ne će vratiti.

Nastala je žestoka pismena prepirka, koja je završila time, da je Modena navijestila Bologni rat. Naskoro su započele krvave bitke, vojnici su plijenili zemlje i gradove, mučili i ubijali nedužne ljude, a sve zbog jednog nesretnog vedra.

Borbe su trajale mnogo godina, jer nijedna država nije mogla pobijediti. Da se taj bratoubilački rat završi sporazumjele su se države da će pozvati sardinskog kralja neka bi posredovao i riješio prepirku. Kralj se umiješao, i izrekao svoj sud u korist Modene. To pak nije bilo po volji Bologni, koja je odlučila da kazni i samog sardinskog kralja, što joj je nedugo zatim uspjelo. Njeni su vojnici uhvatili u zasjedi kralja i bacili ga u tamnicu. Otac sardinskog kralja njemački kralj Henrik II. nudjao je Bologni otkupninu. Rekao je da će dati tako dug zlatan lanac, kako su duge granice države Bologne ako mu oslobode sina, ali Bolonjezi su se htjeli osvetiti kralju, pa su ga držali u zatvoru pune 22 godine, dok nije umro.

Borbe izmedju Bologne i Modene trajale su godine i godine, sve dok se obe državice nijesu toliko iscrpile da su morale položiti oružje i jedna i druga

Evo što je sve prouzročilo to jedno vedro. Danas je to vedro izloženo u općinskom muzeju u Modeni gdje ga svaki posjetnik može za male novce pregledati.

FILIJALA POŠTANSKE ŠTEDIONICE U ZAGREBU

PRIZNANICA

Popunjava uplatilac

na iznos od ________________ Din. ____ p.

slovima Dinara

uplaćen danas
na ček. račun br.
Ime vlasnika ček. računa: **36.855**

Ernest Radetić urednik „Istre" i „Malog Istranina"
Zagreb, Boškovićeva ul. 20.

Uplatni br. po dnevniku ____________

____
Potpis službenika

FILIJALA POŠTANSKE ŠTEDIONICE U ZAGREBU

IZVJEŠTAJ

vlasniku čekovnog računa

Popunjava uplatilac

Iznos od ______________ Din. ____ p.

uplatio je

Ime uplatioca
____
____
____

u korist ček. računa br.

36.855

Ernest Radetić urednik „Istre" i „Malog Istranina"
Zagreb, Boškovićeva ul. 20.

Dana

Obr. br. 106 Š.

FIL. POŠTANSKE ŠTEDIONICE U ZAGREBU

TEMELJNICA

za knjiženje

Popunjava uplatilac.

Iznos od ____________ Din. ____ p.

Uplatio je ______________
____
____

na ček račun br.

36.855

Uplatni br. po dnevniku ________

Ovaj dio ostaje kod Štedionice i na njemu se vrše saopćenja vlasniku čekovnog računa.

Prostor za saopćenja vlasniku računa

Mjesto za
marku
od 0.50 d.

Ovom čekovnom uplatnicom može izvršiti uplatu na blagajnicama Poštanske Štedionice ili njenih filijala ili na svima poštama u Kraljevini Jugoslaviji svako lice do neograničene svote i bez dokaza istovjetnosti.

Popunjavanje uplatnice vrši sam uplatilac i to ili rukom (samo mastilom), ili štampanjem ili pisaćom mašinom. Priznanicu potvrđuje blagajnica Poštanske Štedionice ili pošta i vraća je uplatiocu. Datum na uplatnici mora odgovarati danu uplate.

Priznanica je potpun dokaz izvršene uplate za račun vlasnika čekovnog računa kad je snabdjevena uplatnim brojem, potpisom ovlaštenog službenika pošte ili Poštanske Štedionice, i otiskom žiga.

Nejasno popunjene, poderane, uprljane, ispravljene ili brisane čekovne uplatnice **pošte ne smiju primati**

Škrtac

Živio tako u nekom selu stari jedan škrtac. Neprestano ga progonila misao, da će mu netko ugrabiti blago. Zato je jedne noći pokupio sav novac, strpao ga u vrećicu i zakopao na vrtu, duboko u zemlju.

Danju je malo jeo i još manje pio, samo da što manje potroši. Noću je pak neprestano mislio na svoj zakopani novac. Često se je puta znao odšuljati u vrt da pogleda je li još novac tamo netaknut.

Jednoga ga je dana susjed opazio kako čeprka po vrtu i pregledava novac, pa kada se vratio u kuću susjed mu odnio pare. Možemo si zamisliti, kako je zaboljelo škrca, kada je ustanovio, da mu je netko ukrao novac. Sjeo je beznadno na zemlju i stao tužno jadikovati i uzdisati. Uto je prošao mimo njega nekakav stranac i upitao ga:

»Čemu plačeš, čovječe?«

Škrtac mu je ispričao svoju nevolju, kako mu je netko ukrao blago.

»A gdje si čuvao novac? pitao je dalje stranac.

»Ovdje sam ga bio zakopao u zemlju. Upravo pod ovim kamenom«, plačući odgovori škrtac.

»Zašto nijesi novac držao u kući uza se, da ti posluži, kada ga ustrebaš ?«

»Ta nijesam ga nikada dirao«, uzdahne škrtac, »čuvao sam ga!«

»Tako?« začudi se stranac, »eh, pa onda ne plači toliko. Uzmi veliki kamen, ukopaj ga u zemlju i umišljaj si, da je ono novac pa će ti srce biti opet na mjestu. Jednaka ti korist od jednoga i od drugoga«. Tako reče stranac i veselo nastavi svoj put.

Lijepa naša Istra

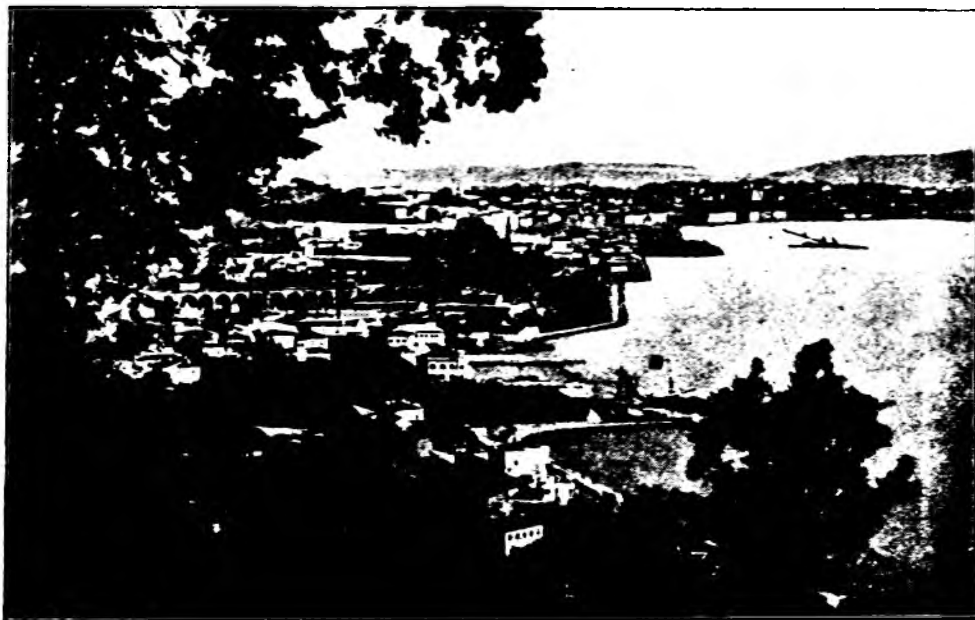

Trst gledan iz Barkovlja

VESELI KUTIĆ

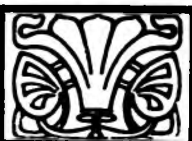

Dobri druzi

I.
Fran i Jurić, vazda dobri druzi
Prek potoka htjeli daskom poći
Jurić junak, koji bolje puzi
Otisne se i baš prvi skoči

II.
Franić stoji i veselo gledi
Kako Jurić na brvi se skliže
Pa zapljeska: »Baš ti ova vrijedi!«
I primakne potoku se bliže

III.
Kad li što je? Što to tako lupa?
To je Jurić zahvatio druga
Jadni Franić već se bome kupa
Zlobni Jurić još mu se i ruga

Sjeti se svakom prilikom

„MALOG ISTRANINA“

Daruj koliko možeš u fond!

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, **Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht** (P. Acinger), **Zagreb, Radićeva ulica 26.**
Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM. POJEDINI BROJ 1.— DIN

God. III. 1931 Br. 1.

»Mali Istranin« izlazi jedampat mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

U R E D N I C I :

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB — JOSIP A. KRALJIĆ, SPLIT.

MALI ISTRANIN

GOD. III. ZAGREB, RUJAN ŠKOL. GOD. 1931./32. BR. 1.

Na početku školske godine

Kada smo, prije dvije godine, poslali u svijet prvi broj našega lista poneki su se začudili: »Zar još jedan omladinski listić. kraj toliko drugih lijepih, dobro uredjenih i bogato opremljenih? Pa k tome još ovako malen i skroman!«

Ali kad su ga prelistali i razabrali, koja mu je svrha, obradovali su se. Govorit će o Istri, toj najljepšoj. a najnesretnijoj jugoslovenskoj zemlji... Pričat će djeci istarskih prognanika o njenim ljepotama, njenoj nekadašnjoj slavi i tužnoj pogibiji današnjoj. Odgajat će ih u ljubavi do te drage zemlje, buditi u njima vjeru u bolju budućnost njezinu i spremati ih na jedan veliki dan, koji je neminovan i koji će jednoć morati doći...

Na čelu prvoga broja »Malog Istranina« bijasmo napisali ovo:

»List je to za one naše najmladje naraštaje, koji će istom stupiti na pozornicu života, za one koji se danas radjaju, da sutra - prekosutra zamijene na svim položajima nas, stariju generaciju.

Mladi ovaj rod naći će se okružen granicama, kojih mi nijesmo poznavali, naći će kobne neke crte silom povučene, koje su odrezale od živog narodnog tijela ponajbolji jedan ud: mezimicu kćerku Majke Jugoslavije, Istru siroticu. Tom novom pokoljenju ne će biti poznata stoljetna nadčovječna borba istarskih Hrvata, ove naše najizloženije predstraže na krajnjim granicama domovine, s daleko nadmoćnijim neprijateljem. Ne će oni znati užasnu bol, koju podnije jadna naša Istra, kadno ju otrgoše iz krila najdraže Majke, da je nakalame onamo, kamo nije nikad spadala ni po osjećaju, ni po srcu, ni po duši svojoj...

Teško Istri našoj bude li ovo današnje njezino razapinjanje i bolno umiranje novom pokoljenju ravnodušno. A to će se dogoditi ne pobrinemo li se za vremena, da taj mladi rod drukčije odgojimo. S mlijekom materinjim valja da mu ucijepimo u misao nepokolebivo uvjerenje, da je ona patnica zemlja naša, po svim pravima Božjim i ljudskim.

Valja da otvorimo oči onima, koji dolaze i uputimo ih, da tamo iza bijelog Snježnika, pod golom glavom ponosne Učke gore, po ćićarijskim planinama, po baštama i vinogradima uz Dragonju, Mirnu, Lim i Rašu, po prodolima Krasa i plodnim ravnicama uz bistru Soču, živi naš rod, naša krv. Valja da ih upozorimo na prigušeno brujanje melankolične NAŠE PJESME, koja bolno odjekuje istarskim dragama, puna čeznuća za izgubljenom Majkom Domovinom, puna nade i žive vjere, da će i onom jadnom puku, koji na mrtvoj straži gubi glave, pada i umire, čvrsto vjerujući u svoje spasenje i oslobodjenje, sinuti bolji dani.

Neka ti naši mladi naraštaji ne zaborave one jadne istarske raje, zarobljene i proganjane, uništavane i istrebljivane, koja upire oči ne više u nas starce, koji smo dali što smo mogli, nego u njih, u novi svježi rod, čekajući od njega otkupljenje . . .«

Tako bijasmo napisali prije dvije godine, otpremajući u svijet »Malog Istranina«. U tim je riječima sve rečeno i od toga programa nemamo što ni danas oduzimati, niti ga čime upotpunjavati.

U tom ćemo smjeru nastaviti i u ovoj školskoj godini, pa očekujemo, da će svaki pravi rodoljub odobriti naš rad i pružiti nam svu svoju potporu.

Ernest Radetić.

Pjesma Istri

Sliku milu Istre tužne
Ja u srcu nosim svom:
Leži ravna i vrletna
Na tom moru Jadranskom.

Glava joj je Učka gora
Ruk valova njen je glas,
Kitne šume i pašnjaci
Oko struka, zelen pas.

Sela su joj biser sitni
Na haljini zelenoj,
Gradovi joj toke sjajne
Na dolami šarenoj.

Raša, Mirna i Dragonja
Teku žilam njezinim,
Gle otoke, djecu lijepu
Na skutima majčinim.

Istro moja, tugo naša,
U srcu te nosim svom,
Najljepša si za me zemlja
Na tom moru Jadranskom.

Vladimir Nazor

Moro Osipić

Prosjak Moro Osipić nije znao prosjačiti. Stidio se, pa bi češće sjedio po više sati u kutiću pokraj crkve promrzao od studeni ili oznojen žegom sunca a da ne bi prozborio ni jedne riječi. Gladan i žedan posmatrao bi prolaznike, okretao za njima glavu i pratio ih nekim sumornim i tupim pogledom, dok ne bi zaokrenuli za uglom ili unišli u crkvu. Pritom bi mu načas zadrhtale one blijede i namreškane usne i polako se rastvarale da propuste uzdah, kad bi ga ostavila nada, da će mu se smilovati i pružiti mu milostinju. Niko nije za nj mario a mnogi su prolazili i ne osvrćući se na njega. Takav je bio Moro Osipić već od svoje rane mladosti; tih, mučaljiv i sramežljiv. Jedino sa djecom bio je nešto odvažniji. Kad bi ih vidio gdje prolaze držeći u ruci kruh ili drugu hranu, dizao bi kapu i protezao ruku moleći ih samo pogledom da mu se smiluju. Ali i u takvim prilikama bio je loše sreće. Djeca bi mu se smijala, rugala i dobacivala svakojake pogrdne nadimke jedući pritom pred njim napadno svoj kruh, poslastice, voće i drugo.

Jadan Moro sve bi to gledao tužan i zaplašen. U grlu ga nešto dušilo, niz lica prokapala bi mu po koja osamljena suza, a onda bi iznemoglo poniknuo glavom piljeći nijemo u zemlju, kao da se boji da će se zemlja rastvoriti pod njegovim dršćućim nogama.

Djeca bi se tada i jače razvikala htijući ga tako probuditi iz njegovih sanjarija, ali on bi i nadalje stajao nijem i nepomičan sve dok se ne bi spustila noć ili dok ga ne bi povukao za kaput mali Dobroslav, njegov jedini prijatelj i hranitelj.

Dobroslav je često otkidao sebi od ustiju i krišom nosio ubogaru kad bi se spustio prvi mrak. Bojao se djece, koja bi mu se rugala a možda ga i zlostavljala. Roditelji se na nj tužili, da malo jede, pa se i njih bojao.

Moro Osipić dočekivao bi svoga maloga prijatelja sav sretan i nasmijan, a onda bi dugo u noći sjedio u svom kutiću griskajući kruh i oglodavajući kosti zureć pritom nekud spokojno i zadovoljno u vrške visokih jablana, koji već toliko godina znadu i gledaju njegovu bijedu i nevolju.

*

Dobroslav nije već dva dana izišao iz kuće. Bolest prikovala ga uz krevet. Roditelji se zabrinuli. Dječak ih uvjeravao, da mu nije ništa i molio ih da mu dozvole ustajanje. Ali oni ni da čuju. Majka ga samo mirila, brižljivo pokrivala toplim ponjavama i sjedila po čitave sate uz njegov krevet.

Dobroslav postao je sve nemirniji. Misao na njegovog prosjaka u kutiću pokraj crkve mučila ga pa bi mu se svako toliko izvijali iz grudiju duboki i pridušeni uzdasi. Što će bijedan Moro bez njega? Ko će ga nahraniti i utješiti u njegovoj bijedi? I neće li možda umrijeti od gladi onako ostavljen i zaboravljen od sviju . . . .

Takove su se misli rojile u glavici malog bolesnika a bojazan da mu neće moći pomoći pogoršavala je samo njegovo zdravlje. Treći dan prizvali i liječnika. Opipao mu bilo, pogledao jezik a onda dugo kucao po njegovim prsima i leđima.

— Dobro je! — osmjehne se konačno starac pogladivši milo Dobroslava po zažarenim licima. — Neka samo jede, neće mu škoditi. Groznica je popustila a i u košiću mu je sve u redu . . . Sutra moći će ustati!

Majci su navrle suze na oči od sreće i zadovoljstva i stišćući liječniku ruku otpratila ga do vratiju.

I Dobroslav se veselio. Bio je preporođen. Sjutra će ustati, a onda će već naći načina da skoči do crkve i da preda hranu prosjaku. Spremio je toga dosta u ormariću od svih boljih zalogaja što su mu ih donosili. Čim bi mu majka donijela objed ili večeru, a onda se na časak udaljila, da i sama založi, ustajao bi Dobroslav, otvarao ormarić u kutu sobice i pospremao gotovo tri dijela svoje hrane za prosjaka. — Sjutrašnji dan biće pir za bijednog Osipića! — veselio se dječak i već u prvi mrak spokojno usnuo zagnjurivši glavu duboko u mekan jastuk, što ga je obuhvatio svojom lijepom bijelom ručicom, koja će sjutra povući Mora za kaput i pružiti mu zavežljaj pun mesa, kruha i voća.

Krik majke probudio ga iz njegovih slatkih sanja.

— Dobroslave, sine! . . . Ustani! . . . Potres!

— Potres! — izmuca dječak prigušeno i skoči iz krveta gledajući sav razdrhtan i zaprepašćen kako se sve oko njega trese i miče.

— Pomozi nam Bože! . . . Isuse i Marijo! — vikala majka zdvojno i pritišćući grčevito Dobroslava na svoje grudi, potrči napolje.

Iz sela dopirao plač, vrisak i zapomaganje, a onda silan štropot, lomnjava i rušenje kuća. Zemlja se tresla ko da će se prelomiti i progutati selo i seljane. Sve je istrčalo iz kuća i bježalo u polje i u šume, da se zaštiti i da sačuva živu glavu.

Dobroslavova kuća bila je još pošteđena. Srušio se samo dimnjak i ispalo nekoliko trošnijih crijepova sa krova.

Majka je bježala sa Dobroslavom držeći ga za ručicu i silom si otvarala put kroz gužvu preplašenih seljana. U gužvi se dječaku izmakla ručica iz majčine i on se nekud zamješao i zaostao među seljanima.

Druga trešnjava bila je i jača. Zemlja je pucala a kuće se redom rušile stvarajući gomile kamenja iz kojih se dizao dim, vatra i zdvojan krik zatrpanih i ranjenih.

Dobroslav se vratio u selo i ko strijela poletio u kuću, koja se već bila nagnula i sva raspukla preteći da se sruši. Začas istrčao iz kuće stišćući pod pazuhom zavežljaj i ko da ga vjetar nosi potrčao prema crkvi.

— Moro, evo ti, jedi! — kliknuo dječak veselo približivši se prosjaku, koji je duboko sagnu glavu i prekrštenih ruku na koljenima nepomično sjedio u svom kutu.

— Moroooo!... Ustani!... Evo ti,... bježimo,... potres,... sve se ruši... bježimo!...

Prosjak se nije ni maknuo. Dječak ga uhvati za ruku i potrese. Ruka ukočena i ledena . . .

— Morooo! — zaplače dječak obuhvativši ga ručicama oko vrata i gledajući mu zaprepašćeno u mrtve otvorene oči. — Morooo! . . . Morooo! . . .

Iz daljine začuo se tutanj nalik na jaku grmljavinu. Zemlja se potresla ko da propada u neki bezdan, zvonik se zaljuljao, nagnuo, a onda uz silan štropot survao na crkvicu, koja se i sama rušila.

— Majko! Moro! — čuo se pod ruševinama još jedan zdvojan vrisak a onda se sve smirilo u tami strašne noći, u kojoj je poletila bijela duša maloga Dobroslava, da se sastane u rajskim visinama sa onom svojega bijednoga Mora, koji je uzalud čekao tri duga dana u onom žalosnom kutiću, da ga otmu gladi i smrti . . .

Josip A. Kraljić.

Lijepa naša Istra

»Vaj, umrét je teško, teško, kad si grad jur
dogradîl . . .
Još je teže robovàti na svojój rojênoj grûde
Grudo motovûnska!«

Tako je pjevao u davnim vremenima motovunski kmet Veli Jože, ležeći pod zidinama grada Motovuna, na kojima se bijahu okupili Mletčići, pa mu se rugali i ismijavali ga . . .

A Veli Jože, naš istarski hrvatski kmet, žalosno je bugario o nekadašnjoj slavi, o mladom banu Dragonji, div-junaku, koji je lov lovio po šumi motovunskoj i sagradio na brijegu grad od mramora i kremena. I pjevao je, kako dodjoše stranci, mnogo ih je bilo, mali su bili kao patuljci, ali jahali su i jahali, bez prestanka navirući, tolik je bio njihov broj...

»... Mač zveči, konji jim hržu,

Sve su naše njive strli, krv je pala po poljàni

Grŭdo motovŭnska!«

Motovun! Jedan od naših najljepših krajeva, ali i jedan od najgorih zatornika naroda našega. Visoko na brijegu strmom i nedostižnom, izdiže se opasan zidinama... U te se zidine prevarom uvukoše Mlečići, pogubiše našeg Dragonju bana i zagospodovaše cijelom Motovunštinom... Narod im je naš otada robovao kao kmet... A divan je sav taj kraj, divan onaj narod naš...

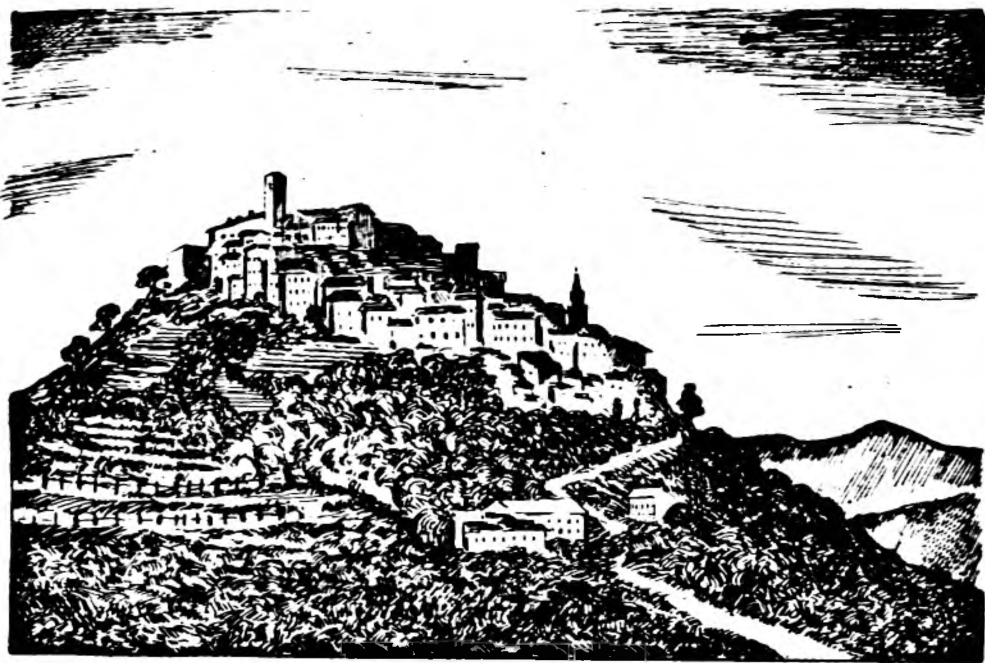

LIJEPA NAŠA ISTRA: Motovun

Dolje u dolini šumi rijeka Mirna, pa njoj se lagano kližu ladje i kreaju ogromne balvane iz šume motovunske. Krasna je to šuma. Sami ogromni stoljetni hrastovi. Hodaš po šumi, hodaš medju stabaljem vitkih cerova, čvorastog grabra i glatkog jasena, hodaš i hodaš sate i sate, a nigdje kraja, nikad svršetka, tolika je šuma motovunska, po kojoj je nekad lov lovio i medvjede progonio naš Dragonja ban, dok ga Mlečići ne pogubiše...

Veli je Jože, kmet naš istarski, dugo godina robovao pod Motunovom. Ali jednoga se dana bio osvijestio, digao se protiv svojih gospodara, bezdušnih Mlečića i prodrmao zidine njihova grada.

Naš je kmet snažan ... I kad se on digne, ponovno će da se potresu bedemi, banu našem Dragonji otetoga, grada Motovuna, a Mlečići će da odmagle glavom bez obzira preko mora, na svoje otočiće, kao ono, kad ih bješe potjerao osvješteni Veli Jože, istarski kmet i brat naš .....

Kralj Epulon

Oko godine 179. prije Isusa sjede mladi kralj Epulon na očevo prijestolje i postade kraljem Istrana. Novi vladar pozove u svoje dvore sve najbolje mladiće svoga kraljevstva i reče im:

— Istrani moji, velika nam prijeti pogibao. Rimljani hoće da postanu gospodari cijeloga svijeta. Eto, sagradiše nedaleko od nas tvrdi Oglej ili Akvileju. Iz toga će grada udarati na nas, dok ne postanemo njihove sluge i robovi. Zar da sve to gledamo prekrštenih ruku?!

— Ustanimo! Obranimo domovinu svoju! — kliknuše mladi Istrani.

— Momci! — reče kralj Epulon, — do pet dana vijat će se tamo na granici prema Ogleju moja zastava. Tko će sa mnom da se bori za domovinu?

— Svi ćemo s tobom! — kliču mladi junaci i hite k svojim kućama. Bruse sablje, napinju lukove, vihtaju koplja, dižu štitove i sedlaju konje.

Cijelom istarskom zemljom ori se pjesma:

S Bogom, majko, s Bogom, seko!
Mi bdijemo za vaš spas.
Protiv Rima i Latina
Kralj Epulon zove nas.

*

Dok su Istrani oštrili mačeve i sedlali konje, nijesu ni Rimljani samo spavali u gradu Ogleju.

— Čuješ, prijatelju, — govorio je rimski četovoda Manlije Vulson, pomorskome zapovjedniku Furiju, — udarimo oba složno na Istrane. Ja ću s mojim vojnicima provaliti u Istru. Držat ću se mora, a tvoje će me lađe pratiti, da mi ne bi ponestalo hrane, i da mi pomogneš u nevolji. Netom stignemo u koju zgodnu istarsku luku, ja ću stati i razapeti svoje šatore.

— A kako ćeš natrag u Oglej, ako te Epulon potuče?

— Za mnom će ići naš prijatelj Katmelo sa 3000 Gala, a to su morski vojnici, ljuti kao zmajevi. Bit će nas trojica protiv jednoga. Iza pobjede dočekat će nas sjajno u Rimu.

— Dobro je! Amo ruku! — reče na to pomorski zapovjednik Furije.

One iste noći krenuše put Istre Manlijevi Rimljani i Katmelovi Gali; Furijevi ratni brodovi zajedriše niz obalu morsku.

Četovoda Manlije prispije sretno do obližnje istarske luke, gdje se i utabori. Furijevi brodovi usidriše se u istoj luci, i mornari poniješe na kopno svu silu kruha, mesa i vina.

— Još malo, i zemlja Istra bit će naša! — klicao je Manlije.

— Pogledaj! Što je to? — viknu najedanput Furije.

Po obližnjim brežuljcima povrh luke vukli se pramenovi sive magle; u njima je nešto blijeŠtalo i sjalo.

— Istrani! Istrani! — kliknuše Rimljani pa skočiše na noge i latiše se mačeva.

Kao potok gorski udariše Epulonove čete na rimski tabor. Vika, zveket oružja, jaukanje i trka . . .

Kralj se Epulon ističe na bijelome konju i maše mačem. Ranio je Manlija i potjerao Furija.

— Na lađe! — kliču Rimljani i skaču u valove; plivaju pod kišom strjelica i penju se na brodove.

— Dignite sidra! Odjedrimo! — zapovijeda Furije, i lađe se već udaljuju od istarske obale.

Kralj je Epulon dognao konja na obalu morsku, zabo u nju svoju zastavu i glasno rekao:

—Veselimo se, domovina je spašena!

*

Rimljani bijahu ostavili na morskome žalu svoje vino, meso i hljeb.

Do mrkle su ponoći pili, jeli i pjevali mladi Istrani u rimskome taboru veseleći se svojoj pobjedi.

— Vatre su gorjele u taboru i rasvjetljivale pijana lica neoprezne obijesne momčadi. Mnogi su već hrkali pruženi po zemlji.

— Momci, nemojte tako! — opominjao je kralj. Vino je veći neprijatelj naš od samih Rimljana. Ej, straže! straže! — Ali su straže tvrdo spavale, site i pijane.

Kralj ustade i zatrubi u trubu. Nitko se ne dignu. Cijeli je tabor spavao tvrdim, teškim snom. Začu se pljusak vesala, i kralj ugleda u luci Furijeve brodove. Začu se topot konja i kralj vidje, kako jaše i trče prema njemu mrki Gali.

Kralj je skočio na konja i trubi na oružje, ali pijani momci ne čuju kralja svoga. Rimljani i Gali provaljuju s mora i s kopna u istarski tabor.

One noći poklaše Latini preko 8.000 naših momaka.

*

Otada su Rimljani harali po istarskoj zemlji.

Kralj Epulon iznese živu glavu iz onoga pokolja, pak je i nadalje branio na čelu novih četa svoju domovinu. Gonjen od neprijatelja povuče se u svoj tvrdi Nezacij (Nižače) nedaleko Alture. Novi rimski vojskovođa Klaudije Pulhro opsjedne godine 177. kraljev grad. Istrani su branili Nezacij kao lavovi, ali Klaudije svrati rječicu, koja je tekla uz grad, u drugo korito, i građani ostadoše bez vode. Gladni i žedni umirahu Istrani na zidinama, ali grada svoga ne htijahu da predadu.

Istrani ne mogahu više da se brane. Žene, djeca i starci bijahu već izginuli, a vojnici su čekali skoru smrt.

— Na juriš! Na juriš! — klicao je zapovjednik Klaudije svojim četama.

I Rimljani nahrupiše na zidine, kojih sada nije više nitko branio.

Krv poteče ulicama, i vatra buknu na četiri ugla grada.

Rimljani su tražili kralja Epulona. — Ulovite mi ga živa! — vikao je Klaudije. — S njime hoću da uđem slavno u Rim.

Kralj je Epulon gledao s tornja propast svojega grada, a kad vidi pred sobom rimske vojnike, trgne mač i usadi ga duboko u prsa svoja. — **Radije poginuti nego robovati Latinima!** To bijahu posljednje riječi posljednjega kralja istarskoga.

Iz Nazorove treće čitanke za istarske pučke škole.

Pozdrav iz Bosne

Vama djeco s' vrh ponosnih
mojih gora
ko vihora
Leti pjesma. Da ste zdravo,
Dični sinci dične Istre!
Svi mi amo,
Već poznamo
Da smo jednog stabla grana,
Bilo s' plavog sa Jadrana,
Il' s' bosanskih mrkih strana,
Svi smo jedno!

Jedne majke dobra djeca,
Što vas bode i sasjeca . . .
I nas isto. Što vam godi
I u našem isto njedru
danas rodi.
Da ste zdravo!

Kako su vam njive polja?
Koje dobro Kvarner nosi?
Pati li vas kadgod bolja?
Da l' vam tuđin polja kosi?
Kako vam je sve na domu?
Naša vatra da l' tu gori?
Da l' se naša tu riječ ori?
Kažite mi!
Ima l' tamo teških dana?
Il' s' tuđina novih rana!
Pod ranama nova sunca?
Kažite mi!
Ima, ima, ima svega
Ima dana, ima tuge,
Jošte dobro tu ne vlada,
Ima leda, al' i sunca
Ima borbe, ima jada,
Al' i nada!

*

Bit će sreće, bit će poja,
Dok slavensko srce bije,
Dok se gruda ljubi svoja
I rad nje se znoj ne krije . . .
Bit će dobra djeco moja!

Isaije Mitrović

Istarske narodne nošnje

Seljak iz Medulina

Odzdrav iz Istre

Isaiji Mitroviću.

Tebi, brate, s vilovite Učke moje
U cik zore
Lomne gore
Odzdrav leti. Zdravo sine,
Ponosne nam Bosne davne,
Zemlje slavne,
I mi znamo,
Svi već amo:
Da smo djeca jednog hreka,
Da smo braća jednog mlijeka;
Od Jadrana do Avale
Istog Boga pjesme hvale,
Jedan jezik gromki ori
I gromori,
A jeka mu odjek vraća...
Svi smo braća!

Vaše boli — naši jadi,
Ista staza našoj nadi,
Mi plačemo s vašeg plača,
Vaša snaga i nas jača!
Dobro su nam njive polja
Jer ih naša ruka kosi,
A muči nas teška bolja,
Jer nam Kvarner modri nosi
Tuđe lađe u daljinu,
A na njima naša djeca
Ostavljaju domovinu.
Na domu nam vatra tinja
Slabi joj se plamen gasi,
Vapi naša sirotinja
Miiu braću, da je spasi!

U nas su ti crni dani,
Treba lijeka našoj rani,
I treba nam jaka sunca,
Da nas zgrije
S Učke drevne sa vrhunca,
Da protjera trovne zmije.

Pomoz'te nas, gdje vas ima,
Pomozite Istranima,
Slaveni smo, braćo mila,
Jačajte nam mlada krila

Sjetite se tuge naše
Ostavljene braće vaše!
Pomozite, pa da divi
Opet jaki, opet živi,
Zapjevamo u svoj slavi,
I da naša pjesma javi,
Iza dugog, ljutog boja,
Gdjegod ima našeg soja,
U cik mlade zore rane:
Spasene su ove strane!

Rikard Katalinić Jeretov

Stotinjarka

Kad je Ivana Beletića zakopao ocean tamo daleko od rodnog žala, ostavila je njegova udovica Mare svoje rodno selo i preselila se u Zagreb, da prehrani sebe i svoju djecu: Stipića i Anku. Udovica Mare radila je po kućama, posluživala je u gospode. Teškom mukom i velikim naporom hranila je ona svoje dvoje djece. Ančica je bila malena, sitna curica, a Stipić nešto veći, al štono riječ: jedno drugome do uha. Trči amo, trči tamo, po vas cijeli dan u velikom gradu, razboli se udova Mare. Smilova joj se neki čestiti trgovac i uze malog Stipića, pa mu dade košaru, da prodaje po gradu igračke, pera, olovke i listovni papir. I prema utršku malog Stipića davao bi trgovac svaki dan nešto jadnoj udovici. I opet je Stipić na velikom trgu nudjao rijetkim prolaznicima svoju robu na prodaju. Prolaznici bili su rijetki, a bura je duvala kô pomamna i cvilila kô ranjena zvijer niz ulice. Sirota Stipić drhtô je od zime i gladi, al eto, mislio je na bolesnu majku kod kuće i na sitnu Ančicu, a tako je malo robe danas prodao — pa je molio prolaznike umilnim glasom:

— Kupite štogod.

Eto upravo gospođe bogate, lijepo odjevene, mile, gdje se žuri, da stupi u kočiju.

— Gospa... zamoli Stipić i pruži košaru... Gospa — ponovi, pa nadoda kô iz dubine srca:

— Gospa, smilujte se...

Gospa se okrene i upita maloga:

— Jesi li ti Slovenac?

— Gospa, ja san z' Istre, imam doma bolnu mamu, kupite mi ča — malo karti za listi...

— Dušo moja, nemam sitnoga kod sebe...

— Gospa, ću vam ja poć promenit...

— Evo imadem samo sto dinara.

— Dajte, gospa, ja san pošten, ću vaje prit.

Gospođa promozga časak, pogleda maloga u lijepe, modre oči, pa mu preda komad od sto dinara. Stipić pobježe kô vijor, brz kô bura, da razmijeni sto dinara...

...Gospoda čeka i čeka pred kočijom i maloga nema. Kad je prošlo skoro pô sata, ljutito nekud reče gospoda:

— Svi su jednaki, svi i on mališ naše krvi... Popne se u kočiju i ode — —

— — — Drugog dana sjedila je ona lijepa i bogata gospoda, udovica nekog veletržca, u svojoj krasnoj dvoranici. Pila je čaj i listala novine. Pregleda onako od navike novine, kad joj se pogled zaustavi na domaćoj vijesti pod natpisom »Stodinarka«. Vijest je donašala ovu zgodu: »Jučer na večer na velikom trgu, kad je najjače duvala bura, pregazio je automobil broj 105 nekog malog kućarca. Dječarac je teško ranjen na glavi odnešen bez svijesti u gradsku bolnicu. U desnoj ruci držao je dječarac novčanicu od sto dinara, ali tako uporno, da mu je nijesu ni bolničari mogli istrći iz ruke. Kad je mali došao k sebi, još je čvršće stisnuo onu stodinarku i cijelo vrijeme govorio:

Hoću da vratim bogatoj gospodi stodinarku.

Gospoda nije dalje čitala, već ustane sva uzrujana i prošapće: — To je stalno onaj moj sinoćni dječarac, a ja ga jadnika objedih. Sirotanče malo. Gospoda pozvoni i u tili čas odveze se kočijom u gradsku bolnicu... U prostom krevetu, u velikoj zajedničkoj dvorani ležao je dječarac povezane glave. Pred krevetom plakala je tužna udova Mare i sitna curica Ančica. Mali Stipić blijed upirao je tužne oči na bolesnu majku, koja je tražila sina čitavu večer i noć i napokon ga našla ranjena u gradskoj bolnici. U to se začu šuštaj svilene oprave, a mali Stipić pogleda naokolo. Kad opazi malo podaljen kreveta lijepu i otmenu gospođu, sjedne uspravno na postelji, pa zaviče nasmijanih očiju:

— Gospodo, gospodo, ala sam srećan, tu vam je vaših sto dinara — ja sam mali Stipić od sinoć — —

Gospoda pride krevetu, zagrli maloga ranjenika i prozbori sva ganuta :

— Ne plačite, sirote, ja ću se za vas od sada brinuti, a ti Stipiću imat ćeš dvije majke...

Rikard Katalinić Jeretov.

Pipi, mali Istranin

Piše nam jedan naš brat, otac ovog dragog mališana:

Daleko sam od dragog svoga doma, lijepe naše Istre. Već godinama ne vidjeh Učku, ni mora plavog pod njom, ni šuma njenih lovorovih.

Imadem sinčića, sitnog, malenog, ko pilence malo. Zato ga i prozvasmo od milja: Pipi! I on je Istranin, ja to hoću da bude, iako u Istri još nikad nije bio . . .

Ove sam ga godine odveo na more . . . Neka ga vidi, neka ga se naužije . . . I svakog sam mu dana pokazivao na zapad, kada bi sunce tonulo za Učku . . . Gledao je očaran . . . Tolikih ljepota ne bijaše još vidio . . .

Ma kako ga okrenuli, kadgod bismo ga zapitali:

»Kaži, Pipi, gdje je Istra, gdje je naša Učka?« on bi se okrenuo prema zapadu i pokazao prstićem krvavim sunčanim rumenilom obasjanu glavu naše modre Učke . . .

Dosudi mu, Bože, da se jednom sretan i slobodan povrati na pusta ognjišta svojih djedova. Da bude na diku i ponos svojoj i našoj sirotici Istri . . .

Vesele zgode majmuna Floka

Na obalama velike rijeke Kongo, u zapadnoj Africi, rodilo se majmunče Flok. Mati mu je bila mila i prekrasna opica, otac — ozbiljan i strogi majmun, načelnik sviju majmuna, što su nastavali u porječnoj šumi.

Već za mlada naučio se Flok nebrojenim majstorijama. Nije bilo paome tako visoke, a da joj se ne bi popeo na vršak. A kako ga je tek bilo vidjeti, kad bi ono svoj dugi rep obavio oko grane, pa se njihao kao na zidnoj uri njihaljka! Sve ga je voljelo, i razne su zvijeri dolazile, da gledaju njegove majstorije. Rastao je Flok u okretnosti i mudrosti, tako da je svak govorio: — Taj će Flok za cijelo naslijediti svoga oca na prijestolju.

Ali eto nesreće. Jednoga je dana pošao Flok u neku udaljeniju šumu i popeo se na golemi kokos, da ubere nekoliko oraha. Kad li eto za njim nekog zločestog Crnca, koji ga u čas ščepa i odvede k nekomu trgovcu. Taj ga je trgovac poveo kasnije u Evropu i prodao čiki Karaseku, vlasniku čuvenoga, velikog Cirkusa. Teški su dani nastali sada za siromaka Floka.

Flok bi bio rad skakati u cirkusu, penjati se na kolce, njihati se na prečama, riječju — pokazati slavnom općinstvu, što on sve umije. Kad tamo — čika Karasek, ne će o tome ni da čuje, već tjera jadnoga Floka, da mu svjetla čižme, duge čižmetine, koje bi bio najvolio baciti kroz prozor, da se nije bojao gazdinog biča. A morao je Flok i druge poslove da obavlja. Morao je mljeti kavu. — Velike li muke! reći ćete vi. Pa dašto! I te kako velike! Floku se je milio šećer, ali kava — phh! dostajalo je, da je malo ponjuši i već bi mu se siromaku okrenuo želudac. A sad je, evo, morao, da je melje. neprestano melje... Uh! — Još je morao čistiti odijela i ispirati pod — on — Flok nesuđeni načelnik svih opica na obali Konga! Znoj mu je curio niz čelo i kad i kad je, ubogi Flok, i plakao, plakao — ali uzalud. Čim bi to čuo čika Karasek, udri bičem po njemu. Oh! kako mu je nekoć bilo lijepo tamo dolje na Kongu! Nikada se ne će više vratiti onamo i nikada više vidjeti svojega staroga taticu i dobru, milu mamicu!

I plakao je Flok, plakao kao malo dijete.

Ali na sreću na ovom svijetu nije ništa vječno, pa ni Flokove muke. Nekoga dana prispio u čike Karaseka neki bogati gospodin, koji mu reče:

— Čika Karaseče, čuo sam, da imate krasnoga majmuna. Ne biste li mi ga prodali?

Čika se Karasek počeše za uhom. Htio je time, da pokaže, kako bi mu teško bilo prodati takovu umnu zvijerku, ali zapravo on je to radio samo za to, jer je htio, da što bolje pazari. I uspjelo mu, jer je onaj gospodin dao za Floka četiri puta toliko, koliko je bio čika Karasek platio onome trgovcu. Flok je bio izvan sebe od radosti. — Zbogom čižme, zbogom kavin-mline, a i ti pođe što sam te tako dugo gulio! A imao je Flok i razloga da se veseli, jer koliko mu je u čike Karaseka bilo zlo i teško, toliko mu je opet bilo i dobro i lijepo u novoga gospodara.

Taj njegov novi gospodar zvao se se gospodin Zlatarić. Bio je silno bogat i veoma je volio životinje. Među ostalima imao je u kući papigu Kri-Kri i mačku Mucu. Kri-Kri bijaše krasna, raznobojna papiga, a Muca je bila crna maca sa žutim očima. Za njih se je osobito starala Bara, kuharica u gospodina Zlatarića. Bila je to postarija žena, vrijedna i radina kô pčela.

Sad znate, u koje je društvo zapao naš mali Flok. Istina, naše se nestašno majmunče nije vladalo u tom domu, kako bi upravo dolikovalo, ali pomislite, da ubogo blašče nije nikada

bilo u školi, a nije se nikada ni kretalo među ugladenim svijetom. U čike Karaseka, znate kako mu je bilo. Nije dakle čudo, što našemu Floku nisu bila poznata pravila, kojih se treba držati u gospodskim odajama i salonima.

Tako je jednoga dana uvrebao čas, kad je kuharica Bara bila negdje vani i on smuk u kuhinju. Htio je okusiti pekmeza, što se je vario na štednjaku. Ali je štednjak bio vruć, pa Flok nije mogao da stane na nj i da prst zamoći u pekmez. Nego mjesto prstiju umočio je mali nevaljalac u pekmez svoj rep i — no ostalo će vam pokazati naše male sličice.

Ah! kako je pekmez bio sladak i tečan! Nego eto: iznenada doleti u kuhinju kuharica Bara i sva crvena od gnjeva ode gospodinu Zlatariću i zagrozi mu se, da će smjesta otići iz njegove kuće, bude li Flok još kada ma i samo zavirio u kuhinju.

Griješni je Flok oborio glavu i shvatio, da je počinio glupost. Da udobrovolji kuharicu, popeo se još iste večeri na stô, uzeo cijev velike lampe, provukao u nju svoj dugi rep i lijepo ju očistio.

Vidjela je to kuharica Bara, oprostila mu, i opet se s njime izmirila.

A sad čujte, što se desilo papigi Kri-Kri. Naš je Flok htio da se s njime sprijatelji, ali Kri-Kri je bio stari tić, pa nije razumio šale. Dogodi se pače, te je našemu Floku dobacio u lice teških uvreda, kojih Flok nije nikako mogao da podnese.

— Čekaj ti, papigo stara, osvetit ću se ja tebi, reče Flok i pristupi k zidu, na kome je gosp. Zlatarić držao svake vrsti oružja. Skine Flok nekakav stari samokres i naperi ga na papigu. Kri-Kri se preplaši i uze kriještiti, da se sve orilo.

(Slijedi).

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM POJEDINI BROJ 1.— DIN

MALI ISTRANIN

God. III. 1931 Br. 2.

MALI ISTRANIN

GOD. III. ZAGREB, LISTOPAD ŠKOL. GOD. 1931./32. BR. 2.

Vladimir Gortan

istarski prvomučenik.

Pri spomenu ovog svijetlog imena skinite, djeco, s poštovanjem kapu s glave. Ovaj mladi Istranin dao je za materinsku riječ ono najveće što čovjek može da dade, dao je svoj mladi život.

Svaki narod imade svojih velikana, koji su proslavili domovinu, rod i ime naroda, čiji su bili sinovi... I mala naša Istra imade mnogo takovih sinova, no jedan od najvećih je svakako Vladimir Gortan.

Bijaše on priprosti seljački mladić, koji nije mogao da proslavi svoj rod ni sjajnim umom, ni snažnom riječju, ni vještim perom. Ali ga je zato proslavio onim, čega je imao u punom obilju: velikim, junačkim i odvažnim srcem, koje je plamtjelo neugasivim žarom ljubavi do svoga potlačenoga naroda, do slatke riječi materinje, koju je tudjin progonio i zatirao.

U času, kad se je narod njegov osjećao najnemoćnijim i i kad je već izgledalo, da bi mogao klonuti, teško prignječen tudjinskim jarmom, taj mu je priprosti seljački mladić ulio nove snage.

A evo, kako je to bilo.

Jednoga su dana zapovjedili Talijani svemu narodu neka pođe glasovati na izborima. Svatko je morao poći. Talijanski su fašisti, zajedno s talijanskim učiteljima i žandarima predvodili čitave gomile naših siromašnih seljaka u gradove, noseći pred njima talijanske zastave.

Bijedan narod gonjen i progonjen sa svih strana morao se je u gradovima, okružen oboružanim fašistima, odreći svojeg jezika i svoje narodnosti i javno izjavljivati da Istra nije hrvatska, da nije slavenska, nego da je talijanska. Talijani su htjeli na taj način pokazati svemu svijetu, kako i sam narod istarski izjavljuje da je Istra talijanska.

To je bilo strašno poniženje čitavoga jednoga naroda, koji sam nije mogao sebi da pomogne, jer je okružen stotinama tisuća oboružanih dušmana bio posvema nemoćan.

U to se pojavio poput jasne zvijezde na nebu naš mladi junak. Digao se, da u onim tužnim danima, kad se nitko nije usudio progovoriti, sam krikne, gromko da ga sav kulturni svijet čuje i da vikne: ovo je laž, ovo je nasilje najgore vrsti! Istra je hrvatska, Istra je slavenska.

U onim strašnim i teškim danima, kad su već svi bili klonuli, taj je istarski mladić okupio oko sebe nekoliko omladinaca, uzeo u ruku pušku i pošao s drugovima pred sam grad Pazin i tamo na glavnoj cesti dočekao gomilu siromašnih seljaka i kriknuo:

»Ne dajte braćo, da Vas tuđinac tako krvavo ismjehiva! Otjerajte ove talijanske učitelje, žandare, činovnike i izdajice narodne, koji vas nemoćne vode kao u lance svezana medvjeda«.

U tom času stadoše praskati njihove puške ko da se nebo prolomilo. Talijanski činovnici, pisari i učitelji razbježaše se kao zecevi. Pala je čak i jedna mrtva glava. A narod se onda povratio svojim kućama sretan što je tako spasio svoju čast.

Za kratko se o tom događaju čulo po svemu svijetu. Sve su novine o tom pisale. I sva je Evropa tako, zaslugom tog seljačkog mladića, koji se zvao Vladimir Gortan, saznala, da u Istri narod naš trpi, da je nezadovoljan i da se čak oružjem mora braniti od svojih nasilnika.

Talijani su onda dignuli čitavu hajku da uhvate Vladimira Gortana i njegove drugove. Gortan je znao što ga čeka, dopane li u šake neprijatelju zato je pokušao pobjeći preko granice u Jugoslaviju. Nije imao sreće, jer su ga baš na samoj granici uhvatili talijanski vojnici. Uhvatili su i sve njegove drugove. Stavili su ih na muke, čupali im nokte i metali im noge u vrelo ulje, da iznude od njih priznanje.

Na konou su ih zatvorili u gvozdenu krletku kao zvjerad kakvu i izveli ih pred sud u Pulu.

Vladimir Gortan kao vođa bio je osuđen na smrt, a njegova četiri druga na trideset godina tamnice.

Dana 17. listopada 1929. godine rano u zoru bio je Gortan izveden na stratište. Povezali su ga za stoiac i ispalili mu u leđa dvadeset i pet hitaca. Junački i prezirno se smiješeći svojim dušmanima izdahnuo je valjajući se u lokvi krvi.

Njegovi drugovi odvedeni su nekamo u podzemne tamnice na pustim otocima u Sredozemnom moru, gdje osamljeni, bez svijetla, bez sunca, do gležanja u vodi, iza debelih gvozdenih rešetka pomalo umiru.

Slava Vladimiru Gortanu! Slava prvoj krvnoj žrtvi za slobodu naše tužne Istre!

Razoreno ognjište

Majka mu je umrla u bolnici u Trstu. Podlegla je ranama što joj ih zadaše vojnici, kad su one kobne noći banuli u kuću i silom svezali i odveli oca na neke daleke otoke u Sredozemnom Moru. Dugo je ona od tada sjedila u kutu pokraj ognjišta i gorko plakala. dok nije konačno legla u krevet iz kojega se nije više ustajala. Liječnik dolazio i savjetovao da se je pošalje u bolnicu. Odvedoše je jednog tužnog kišljivog jutra dok je on još tvrdo spavao. Ne htjedoše ga probuditi. da ga i većma ne ražaloste.

Od tada čekao je bijedni Mirko u siromašnoj kućici svojih roditelja uvijek u nadi da će mu se vratiti i da će mu opet biti onako lijepo i ugodno kao onda, kad su zajedno sjedili za ognjištem ili pod zvjezdanim nebom na dvorištu. Ali oni se nisu vraćali i njemu su postajali dani sve duži i sve tužniji. Hrane mu je ponestajalo, a i zdravlje mu se polako narušilo. Iz kuće je malo izlazio. Susjedi dolazili sve rjeđe bojeći se vojnika, koji su gledali na kuću crkvenjaka Miće kao na neko gnijezdo zločinaca. Ni župnika nije već bilo punih osam dana. Deveti dan došao je kasno u noći i tiho zakucao na prozorčiću Mirkove sobice.

— Mirko, spavaš?

— Ne spavam, ne mogu, mislim na roditelje, — odgovori dječak otvarajuć nemoćno prozorčić i pozivajući župnika da uđe u kuću.

— Ne mogu, dijete moje, paze mi na svaki korak. Ubili bi i mene i tebe da nas zajedno nađu.

— Ubili! — zaprepasti se dječak.

— Strijeljali bi!

Mirko zadršće i uhvati župnika grčevito za ruku. — Strijeljali bi! — šaptao pridušeno, a onda zašutio i zagledao se nekud izgubljeno u prazninu tamne zimske noći.

Župnik poniknuo glavom i u nekom strahu kradimice dizao svoje oči na blijedo i ispaćeno dječakovo lice.

Dugo su tako stajali ne prozborivši ni riječi. Sa daleke pučine dopirao do njih huk valova. Vjetar se stao buditi donašajuć sa sobom prve debele kapi kiše dok naposljetku ne zaurla potresujuć sve jače i jače vratima i prozorima Mićine kućice.

— Mirko! — trže se naglo župnik kao da se probudio iz tvrda sna.

Mirko uzdahne duboko i dižuć tužno svoje lijepe crne oči na župnika, šane:

— Izvolite velečasni?

— Ne bi li ti pošao stricu Andriji u Jugoslaviju?

— U Jugoslaviju?! — preplaši se dječak sklapajuć ručice.

— Da.

— Strijeljali bi! Ubili bi me!

— Neće; pomoći ću ti ja.

— Ne, ne! — usprotivi se dječak odlučno. Čekaću majku i oca. Bez njih ne idem. Plakali bi, kad bi se kući vratili a mene ne našli. Čekaću,... čekaću...

— Župnik problijedi i stišćući Mirku ručicu nastavi dršćućim glasom:

— A ako se ne bi vratili?

— Hoće! Tako dugo ne mogu izbivati. Poginula bi Rumenka, a i ja... i ja sam gladan.

— Majka je bolesna i ne može doći, a otac... on... on je daleko...

Dječak zašuti.

— Ona je teško bolesna i... neće ozdraviti.

— Neće! — zadrhta Mirko... Neće ozdraviti.

— Bog tako hoće, Mirko, a protiv božje volje se ne može... Tješi se, ona će za tebe moliti, za tebe i za ovu našu tužnu zemlju. Dobri će Bog uslišati njezine molitve. On je svemoguć, on je dobar i milostiv... I možda već sada tvoja dobra majčica moli pred njegovim prestoljem, možda već sada gleda s rajskih visina na ovu dolinu suza ,na naše bijedno selo i na tebe. Mirko... na tebe...

Župnik je sve tiše govorio, a onda duboko uzdahnuo, zagrlio Mirka i šanuo plačnim glasom: Pokoj joj vječni daruj Gospodine!...

— Mrtva! — zarida dječak gušeći se u suzama.

— Ko je tamo? — vikne uto neko iz tame... Stoj!

— Zbogom Mirko! Tješi se! — izmuca župnik i zaokrenuvši naglo za kućom izgubi se u noć.

Pred kućom osvanuše dva vojnika, mrka i oboružana do zubiju:

— Otvori!... Ko se tamo skriva! — poviče jedan tresući vratima.

— Nema nikoga, sâm sam! — odgovori dječak preplašeno i tužno... Majka mi je umrla,... tamo daleko... u bolnici...

— Neko je ovdje bio! — otrese se na nj vojnik kad im je otvorio vrata. — Kaži ili ću ti prosvirati tu tvoju čobansku lubanju.

— Niko nije bio!... Plakao sam... Vjetar je hujio...

— Lažeš nitkove! Lažeš! — prekine ga goropadni mrkonja udarivši ga svom snagom po glavi.

— Majko moja! Oče! — vrisne dječak zdvojno i sruši se onesviješćen na pod.

— — — — — — — — — —

Sjutradan, kad su prve zrake ranoga zimskoga sunca stale prodirati kroz poluotvorena vrata Mirkove kućice, ustao je dječak iznemoglo sa poda i privezao si glavicu crnom maramom, što je ostavila majka na krevetu, kad je onoga kobnog jutra uzeše i odvedoše u bolnicu. Pred očima mu se mračilo i sav mu se sinoćnji događaj pričinjao kao neki san, ružan i žalostan san, što ga je usnio o posjetu župnika, o smrti majke i o zlostavljanju po tuđim vojnicima. Ali kad mu se svijest stala vraćati, uvidio je, da je to gorka zbilja i da je ostao osamljen u svijetu i pušten na milost i nemilost tuđinaca, koji su zagospodarili u njegovu selu i u cijeloj zemlji. Prva mu je misao bila da posluša savjet župnika i da pobjegne preko granice. Ali otac... otac još živi. Mogao bi doći, pa što bi jadan bez svoga Mirka... i bez majke.

— Ostaću! — progovori glasno poslije duga razmišljanja... ostaću pa makar me i ubili.

Dan mu je prošao u kobnim mislima i suzama, a kad je unoćilo, zatvori vrata i otšulja se u selo. Idući oprezno i skrivajući se u mrkim sjenama gustih borova približi se župnikovu stanu. Kuća tamna a u njoj grobna tišina. Htijući dalje, ugleda pred sobom dvije visoke sjene, koje su stajale nepomično pred župnikovim vratima. Protrne, a onda se baci na zemlju i puzeći potrbuške sakrije se u pokrajnoj šumici. Nisu ga opazili. Izmakao im sretno i izbjegao očitoj smrti. Da su ga vidjeli, pucali bi i sravnili ga sa zemljom.

Dugo je Mirko sjedio nijemo i nepomično u gustom grmlju i sav razdrhtan od straha i studeni promišljao što da započne. Na istom mjestu i u istom grmu dočekao je zoru. Vojnici su otišli i uputili se njegovoj kući. Kud sada? U kući ga neće naći i sumnjaće o njemu svašta. To će ih i većma raspaliti. Tražiće ga, a kad ga nađu, zavjeriće mu se i nemilo osvetiti. Nema u njih smilovanja ni za nejaku djecu.

Bijedno dijete!

Poslije duga razmišljanja odluči da će tetki u obližnje selo. To će ga ispričati. Smrt majke i utjeha tetke. Oni zalaze i tamo, pa će ga vidjeti i vjerovati da se tamo zaklonio od tuge za majkom.

— — — — — — — — — —

Kod tetke ostao je Mirko nsam dana. Bio bi ostao i više, ali se tetka pobojala, da će poradi njega i nju proganjati, pa mu je savjetovala da se vrati kući.

— Idi, Mirko, i ne dolazi k meni dok su oni u selu. Ti znaš kakvim okom gledaju na vašu kuću. Tvoj im je otac na zubu otkad je ono izvjesio našu trobojnicu na boru pred kućom, pa su oni uvjereni, da je vaša kuća opasno gnijezdo, u kojemu se sastaju njihovi neprijatelji. Idi i evo ti — završi žena pružajući dječaku komad kruha.

Mirko je pogleda žalosno i ne izustivši ni riječi uputi stazom donekle ohrabren da su ga vidjeli kod tetke i da mu neće ništa kad i opet dođu da pregledaju kuću.

Približivši se kućici, ugleda ih na dvorištu. Bilo ih je više, a svi su šetali bezbrižno po dvorištu smijući se i pjevajući nekakve ujedljive pjesme. Pred kućom dvije piramide svijetlih pušaka. Na svoje zaprepašćenje ugleda na boru veliku tuđu trobojnicu. — Što se to zbiva! — začudi se Mirko i zaustavi se pred ulazom u dvorište.

— Što ćeš mali? — zapita ga jedan, kojega nije nikada vidio.

— Idem kući. Bio sam kod tetke. Umoran sam i gladan. A i Rumenka mora biti gladna.

— Nije ona gladna! — nasmiju se svi grohotom, a i naši su želuci sada mirniji.

— Ubili ste Rumenku! — zaplače Mirko.

— Našu Rumenku, dječače, upamti, našu...

Dječak ih nije razumio i uvijek plačući uputi pokunjeno dalje namjerom da uđe u kuću.

— Kud ćeš! — prodere se na njega zapovjednik straže.

— Umoran sam. Idem da štogod založim i da legnem.

— U tuđoj kući?

— Nije tuđa. Ovo je kuća mojega oca, naša je to kuća.

— Bila je nekada.

— Bila je i jest! — ražesti se Mirko, kao da se u njemu odjednom nešto probudilo. — Naša je to kuća. Otac je sam sagradio. Vi to ne znate, vi ste tuđinci.

— Tornjaj se, čobane! — rikne zapovjednik. Šibaj, dok ti je živa glava na vratu. — Ili misliš da se je mukte hranilo tvog oca cijelu jednu godinu. Ni kućom nije naplatio, što je na otoku pojeo i popio.

— Oče, dragi moj oče! — rikne dječak i uhvativši se obim ručicama grčevito za srce, sruši se do nogu goropadnog vojnika.

— — — — — — — — — —

Narednog jutra, kad je zora svitala, stupao je Mirko iznemoglo uskom stazicom i penjao se na brežuljak da pođe nekud daleko, daleko i da se tako zaštiti od tuđinaca, koji su mu ubili i oca i majku, koji su mu oteli i kuću i kućište. Kad je bio na samom vrhuncu, otkud se vidjelo cijelo njegovo selo

sa svim onim dragim putevima i puteljcima, onda široka cesta, bijela crkvica sa visokim zvonikom. stara lipa, sure stijene i lazurno more, a malo podalje njegova draga kućica, milo dvorište i stari bor, tužan i ostavljen od sviju izvuče rubac iz džepa i pozdravljajući sve to, nekada njegovo i njegovih seljana, a sada tuđe, oteto im silom i prevarom, zarida bolno:

— Zbogom, selo moje drago! Zbogom crkvice bijela, školo moja sunčana, zbogom lipo zavjetna, bore moj nevoljni, dražice mile, putevi i puteljci... zbogom... zbogom...

I sveđ mašući krvavom maramom svoje pokojne majke, zamakne ubogi dječak i izgubi se u šikarju spuštajuć se tužno u duboku dolinu sa zavjerom u duši, da će se jednom vratiti iz slobodne domovine u svoje pitomo seoce obasjano novim suncem sreće i slobode. **Jos. A. Kraljić.**

Lijepa naša Istra

LIJEPA NAŠA ISTRA: Na vrhu Učke

Na vrhu Učke gore. 1396 metara iznad mora. Lijepa visoravan, gorda planina, s gustom šumom, borom, hrastom, drenom i kestenom. Vjetrić pomalo uvijek piri, tjerajući oblake, kao da ti želi otvoriti vidik na sve strane, pa nek ti se napasu oči krasotama širne Istre. Na istoku strmo pod tvojim nogama pružilo se more, prelijevajuć se u tamnoj modrini iz koje strše ko tri bisera: Krk, jedini sretnik, pa žalosni Cres i Lošinj tužni. A još tamo dalje na istoku: Sušak, Kraljevica, Crikvenica. Selce, Novi, Senj, gordi grad Uskoka... A nad svim time ponosni Velebit, siv i sur, kao da zakriljuje svoju djecu, bijele

primorske gradiće. Kao da pruža preko mora nevidljive ruke sirotnoj seki svojoj, Učki...

Dolje na jugu ljeska se na suncu Čepićko jezero, u kotlini tiho, mirno, bez valova, kao korito bistrom vodom napunjeno, koje samo čeka, da se u njem namoči i opere sniježno-bijelo rublje djevojačko. Iz njega izlazi rijeka Raša, koja se vuče i vijuga, prelijevajući se, sva u srebru ko divan pojas oko djevojačkih bokova...

Na zapadu, od rta prematurskog na jugu, pa sve gore do Trsta i do ušća hladne Soče, more, široko naše Jadransko more. Ko prostrane stube, čas mramorno-bijele, čas zelenkaste, čas rumene, izmjenjuju se visoravni, koje se spuštaju sve dolje do mora, do Lima, po Vlašiji i gore do Kopra...

Raj zemaljski... I po njem ljudi, divni narod naš, pitom i miran, dobar i radišan, a nesretan, oh! kako nesretan...

Lijepa naša, gorda i ponosna Učka-goro! Šest sam se puta pješice popeo do na vrh vrha tvoga. Slobodna si još bila, sveta Učka-goro naša. Suncem obasjana. Pjesmom razdragana...

Da mi se je popeti na vrh tvoga vrha, još jednom samo u slobodi, pa ma i umro odmah zatim!

E. R.

Ante Kalac:

Istarska uspavanka

(1876.)

Nini, nani, moje zlato,
Očice mi sklopi, daj,
Nebom trepti zvijezda jato,
I mjeseca titra sjaj!

Ne straši se i ne plači
S tobom majka je i Bog...
Cvati, rasti, snom se jači
Slatka nado srca mog!

Kad porasteš, diko moja,
U školu ćeš poći, hoj
Bistra bit će pamet tvoja,
Prvi bit ćeš, sinko moj!

Knjigu našu znat ćeš cijenit,
Umom, tijelom ćeš mi rast;
Knjigom srce ćeš plemenit
Istri, meni bit ćeš čast!

Junaka ću te odgojit
Rast' ćeš ko u gori bor,
Trudom ćeš si čelo znojit
Rod ćeš ljubit i svoj dvor.

Pa kad stane zlotvor kleti
Svetinje ti gazit — oj!
Gnjev tvoj planut hoće sveti
I satrti pakla roj...

Istranom ćeš ponos biti
Ljubit će te Slaven brat
S tebe ću se proslaviti
Blaženom će svak me zvat.

Nini, nani moje zlato
Očice mi sklopi, daj,
Nebom trepti zvijezda jato
I mjeseca titra sjaj!

»Naša Sloga« — Pula.

Koliko cijeniš to ždrijebe?

Srete vuk kobilu sa ždrijebetom. Pozdrave se i zaustave. Vuk se stane ogledavati za ždrijebetom, koje se stislo do majke, pa u neke upita kobilu, bi li mu ona htjela prodati ždrijebe.

»Pa zašto ne bi, dragi vujo! — odvrati mu kobila — »Cijena ždrijebetu zabilježena je pod mojim desnim kopitom. A umiješ li ti čitati, vujo?«

»Ta mani se, prijateljice, kako ne bi ja umio čitati?!«

»Dobro, dobro« prihvati kobila i podigne desnu nogu. Vuk se primakne glavom ravno do kopita i stane u nj zuriti ne bi li našao zapisanu cijenu; u to kobila mahne nogom i čvrsnu vuka po čelu tako žestoko, da je jadnik na mjestu mrtav ostao.

Po Grimmu priredio Rinić.

Lutkica je umrla

Dà, lutkica je umrla, ona lijepa, malena lutkica crnih očica. I mala Mica plače za njom, a kako i ne bi plakala. Bila je to dobra, draga i mala lutkica. Šutljiva, mirna i poslušna. Ali eto došla je bolest, lutkica se sva isušila, ispila. Iz njezina tjelešca ispraznile se mekinje.

— Došlo je zlo — pripovijedala je Mica družicama — i eto sad je mrtva i valja je zakopati u vrtu u hladu, pod ružinim grmom.

Mala Anka sva u suzama zapita malu Micu:

— Čuješ, kao je došlo to zlo?

Mica prava, tužna, pametna mamica htjela je već da odgovori Anci, kad eto ti sitnog Jakice, koji probrblja:

— Ja sam je ubô iglom i eto tako su iz one škuljice malo po malo ispale sve mekinje. Pa neka je umrla, ona je baš uvrijedila moga drvenoga konja...

— A, ti si je ubio! — užesti se mala Mica i sva ozbiljna ponosno dobaci sitnom Jakici:

— Dobro, gospodine, vidjet ćemo se na sudu — — — —

Što sam čuo, to i pripovjedam, a sada molim malene čitatelje »Malog Istranina«, da mi jave ime kojega dobroga odvjetnika ili advokata. **Barba Rike.**

Prijatelji Malog Istranina

U Tivtu, u Boci Kotorskoj, živi velik broj Istrana, od Talijana protjeranih. Imade ih, kažu, oko pet stotina.

Pogledajte ove drage mališane. Sve su to mali Istrani. djeca tih prognanika s rodne grude. Da znate kako često misle ta dobra djeca na lijepu domovinu svojih otaca. I kako čeznu za njom, za svojim starim bakicama i djedovima, koji još ostadoše dolje da čuvaju opustjela ognjišta...

Svi su ti mali Istrani pretplatnici i čitatelji našeg lista. Da mu se oduže, što ih tako često podsjeća na njihov rodni kraj, priredili su ti mališi nedavno jednu dječju zabavu, koja je vanredno uspjela. Svi prisutni, a tih je mnogo došlo, bili su razdragani lijepom igrom.

Zabava je donijela lijepi dobitak od 200.— dinara, a naši mali prijatelji, kao pravi rodoljubi, pravo su ga razdijelili: 100.— Din poklonili su Jugoslavenskoj Matici, koja se mnogo brine za siromašne Istrane, a drugih 100.— Din poslali su u fond »Malog Istranina« sa zamolbom, neka bi im što više i što češće pričao o toj našoj dragoj, a tako nesretnoj zemlji.

Vrijednim malim prijateljima zahvaljujemo od srca. Neka bi se i drugi ugledali u njihov primjer.

Živjeli nam!

Upravo kad smo doštampali prvi broj »Malog Istranina«, u kom su bile iznesene vesele zgode majmuna Floka, dojurio je k nama, ko bez duše gosp. Zlatarić, da nam javi žalosnu vijest: majmun Flok je utekao! Tražio ga, tražio, ali ni za Boga da ga nađe. Tko bi znao kud je ono odmaglio nevaljalac i hoće li se ikad više vratiti.

Tužan je bio gosp. Zlatarić, a bome i mi s njime. Kako ćemo sada bez Floka? Mali su naši čitatelji čuli o njegovim majstorijama i jedva čekaju na drugi broj da čuju, kakvu će im šalu dosjetljivi majmunčić sada da spremi.

Kad li eto nam sreće u nesreći! Tek što je gosp. Zlatarić, jadikujući izišao iz našeg uredništva eto ti na vrata samog upravitelja zagrebačkog zoološkog vrtića, a za njime spretno skakuće nitko drugi nego glasoviti majmun Klok iz zoološkog vrta.

»Čuo sam da Vam je utekao Flok« reče, »pa sam se požurio da Vaše male čitatelje obradujem ovim darom. Ja Vam evo poklanjam Kloka, našeg najljepšeg majmuna. Nevaljalac Vam je i valja da dobro pazite na nj, da Vam ne učini kakvu psinu. Nama se je svojim majstorijama popeo navrh glave...«

Lijepo smo se zahvalili i zadržali malo majmunče u našem uredništvu.

Klok se nije baš žalostio što je izišao iz zoološkog vrta, nego se je naprotiv kod nas veoma dobro snašao. Ponajprije je obišao sve kuteve sobe, svakamo primirisao i na koncu se smirio.

Ali ne za dugo! Tek što smo mu okrenuli na čas ledja: hop! popne se na ormar, skine dvije jabuke, kojih smo cijeli niz gore postavili i stane ih veselo glodati. Što smo htjeli? Zar da ga već prvi dan ispsujemo? Ne! Da nam još i on ne bi utekao.

I tako sad imamo opet svog majmuna — svoga Kloka!

Značajan početak.

U naše uredništvo dolazi svakog dana iz škole mali Jožić Hoće i on da nešto pomogne »Malom Istraninu«. Pakuje, posprema, zatvara pisma, nalijepljuje na njih marke i, sve se igrajući, odnosi ih na poštu. Inače je on vrijedan učenik, znade

dobro čitati i vrlo lijepo pisati, pa uvijek nešto šara. Najvoli pregledavati slike, samo što imade nelijep običaj, da na svaku sliku bilježi neke svoje opaske, koje često puta nijesu suviše pametne...

Tako je onomadne dojurio poslije podne k nama. Da ste ga samo vidjeli, kako se razveselio, kad je ugledao u jednom kutu majmuna Kloka, kako sjedi i glodje jabuke. Poigrao se s njime, dao mu šećera i za čas se s njime sprijateljio.

No, to vam je bilo galame. Skakali su i prebacivali se, Klok mu pokazivao svoje majstorije, zahvaćao ga repom, podmetao mu nogu, a Jožić se smijao ko pomaman, dok se Klok kreveljio ko . . . majmun, što zapravo i jest. Da nam dalje ne smetaju potjerasmo ih na ulicu, pa nek se tamo nagone do mile volje . . .

Ne za dugo! Jer eto nam začas natrag Jožića.

»Dajte nam, gospodineredniče, nekoliko lijepih razglednica, da se pozabavimo«, reče.

Što smo htjeli? Da nam dalje ne zanovjeću dadosmo im kup slika, koje su prikazivale razne vrste životinja, u glavnom majmuna, iz zagrebačkog zoološkog vrtića . . .

Jožić se htio iskazati pred Klokom. Uzeo olovku i stao po svom starom običaju šarati svoje primjetbe na svaku sliku.

»Gledaj, Klok«, govorio je majmunu, »što sam napisao? Znadeš li ti to pročitati?« pitao je dalje, a majmunče ni da bekne. Samo se veselo kreveljilo, zureći u slike svojih majmunskih drugova.

»Ti ništa ne razumiješ! Ti si pravi majmun Klok! To sam eto napisao«, podučavao je Jožić svoga repatog prijatelja, ali uzalud. Klok ne shvaća, pa ne shvaća.

»Žurno, Jožiću, dodji unutra, odnijet ćeš pisma na poštu«, pozvasmo ga, kad smo napisali sva pisma mnogim našim prijateljima. »Metni svako pismo u njegovu kuvertu, zatvori je lijepo i nalijepi na nju po jednu marku. I kad to svršiš«, rekosmo, »odnesi ih i baci u poštansku škrabicu . . .«

I izidjosmo po svom poslu. U zao čas! Kamo sreće da se nijesmo udaljili. Jer Jožić nije htio da radi sam. Pozvao je svog prijatelja Kloka, neka mu pomaže pri poslu.

Jao, koliko su nam neprilika ta dva nevaljalca nanijela! Kloku moramo oprostiti, jer on je majmun, ne razumije ništa, ne zna čitati, on samo besvjesno ponavlja ono što vidi da drugi rade. Ali Jožić! To vam je silno lakouman dječak. Tko je ikada vidio dati majmunu da otprema pisma.

Čujte, što su nam napravila ta dva nevaljalca: Klok je gledajući, kako to Jožić radi, jednostavno pobrao one razglednice raznih životinja, metnuo u svaku kuvertu po jednu, obliznuo, zalijepio i nakeljio marku. A čuli ste već, što je ono piskaralo od Jožića napisalo na svaku kartu: »Ti si pravi majmun Klok!« I te su karte otposlane poštom u kuverti na naslov mnogih naših vrlo dobrih prijatelja i uvaženih ljudi.

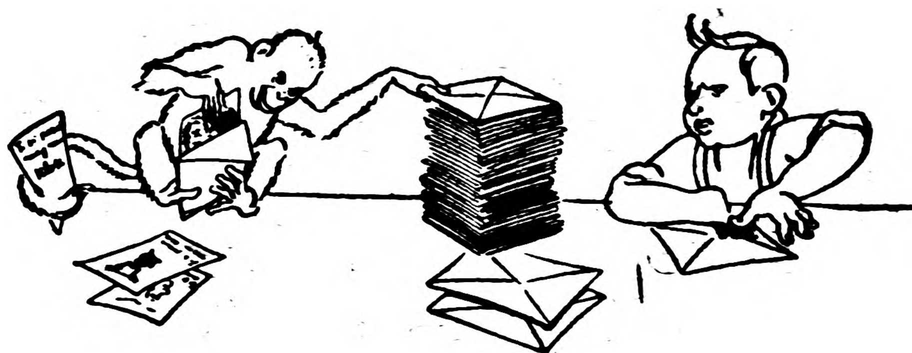

Ne želimo nikome da čuje ono što smo mi čuli. Mnogo smo prijatelja zbog toga izgubili. Nakon tri dana stali su nam stizavati strašni odgovori. Ljudi su se srdili i vraćali nam pisma sa slikama, uz oštre prigovore. Jedan nam je gospodin čak pisao: »Dragi uredniče, ti si pravi majmun Klok, a ne ja!«

Što ćemo? Nijesmo mi krivi. Svima smo se morali posebna ispričavati, a molimo ih evo i ovim putem ponovno za oproštenje.

Tako je dakle započeo naš novi suradnik majmun Klok. Da smo to znali, ne bismo ga bili nikad uzeli. Bili bismo ga ostavili ravnatelju zoološkoga vrta, neka se i nadalje s njime gomba. Al da! Vidimo mi, da ga se on htio riješiti, pa ga je naprtio nama na vrat, a mi valja da ga nosimo. Pa neka! Možda se uostalom i opameti. Kako će se dalje ponašati, čut ćemo drugi puta. A dotle vas, dragi naši mali prijatelji, sve pozdravljaju

Vaš

urednik, Jožić i . . . majmun Klok.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20 — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB JOSIP A. KRALJIĆ, CRIKVENICA

POSTARINA PLACENA U GOTOVOM. POJEDINI BROJ 1.— DIN

MALI ISTRANIN

God. III. 1931 Br. 3.

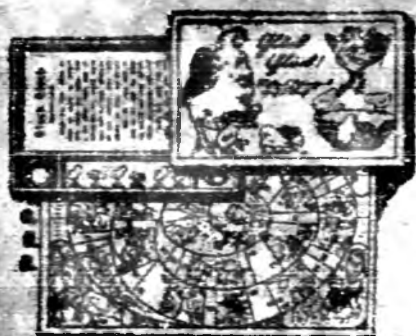

MALI ISTRANIN

GOD. III. ZAGREB, STUDENI ŠKOL. GOD. 1931./32. BR. 3.

Sve su majke u toj Majci sada i ne zaboravite nikad imena joj: Istra se zove!

Teška nam je bol ovladala dušom..., Sve što smo imali lijepa i svijetla u časnoj prošlosti našoj, ruši se u prah i zatire...

Sve nam se otima u onoj dragoj Istri našoj, sve tekovine najboljih Njezinih sinova, najsvijetlijih umova. Zatire se jezik naš slatki, guši duša narodna, briše sve, sve, što nam je bilo srcu priraslo, što nam je bilo milo... I da žalost naša bude potpuna, danas se hoće da zatre i ime... Ono veliko i svijetlo ime, po kojem nas sav slavenski Jug pozna kao najnesretniju, ali i najčestitiju hrvatsku djecu Majke Jugoslavije.

ISTRA! Kad smo prije dvije godine zašli, djeco, medju vas s tim lijepim i časnim imenom, nije se našlo medju vama niti jednoga, pa ni onog najsiromašnijeg, koje nije otvorena srca dočekalo i raskriljenih ruku privinulo na svoju mladjahnu grud vjesnika svoje male nesretne istarske braće...

Kad smo vam se uputili u pohode, pošli smo s čvrstom vjerom u duši, da ćete nas svi dočekati s najvećom ljubavlju. Vjerovali smo u to, jer smo znali, što je neokaljano ime Istre značilo vašim ocima i djedovima..., koji su sebi i posljednji novčić otkidali od ustiju, da ga pošalju u Istru da je spase sebi, svome narodu, tada još Hrvatskoj, danas Jugoslaviji, svemu slavenskomu Jugu... To je ime jedino, koje je moglo da rasplamti srce vaše ljubavlju...

To lijepo, veliko i svijetlo ime...

ISTRA, čežnja najvećih sinova i najsvijetlijih umova naroda našeg.

I to veliko i svijetlo ime, obavito aureolom mučeništva, protivnik danas hoće da zatre, da ga izbriše za vječna vremena... Istra, ljubimica naša, imala bi da postane nekakova Julijska Venecija, Julijska Benečija, regione Giulia, Julijska Krajina... Samo da se istrgnu iz listova povjesnice najljepše stranice divovskih borbi naših djedova i otaca za svoja prava, za Hrvatstvo i Slavenstvo ISTRE...

Ali vas sedamnaest hijada malih čitatelja, sedamnaest hiljada budućih junaka i ljutih lavova, ne ćete da iz svoga srca izbrišete to lijepo i svijetlo ime, da ga se odreknete, da ga zatajite...

Ne ćete, zar ne da ne ćete, prijatelji moji?

Ne ćete dopustiti, da nesretna vaša mala istarska braća postanu nekakvi Julijanci pod Učkom...

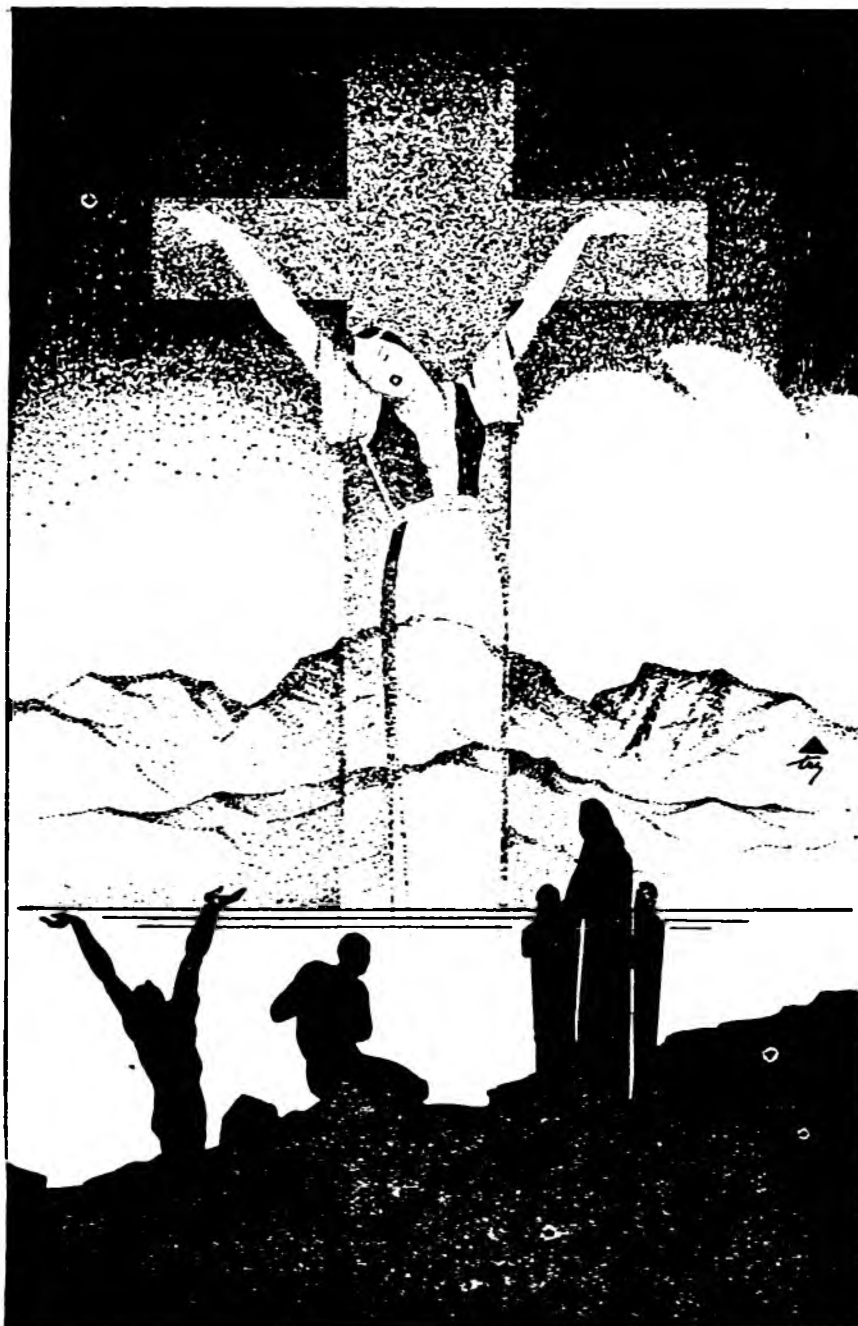

I kad vam tkogod bude došao i rekao da nema više Istre, da je ta izbrisana sa zemljovidne karte i bude vam stao pričati o nekim julijanskim krajevima, uprite prstom u junačku grud i gromko kliknite:

»Još živi Istra i živjet će na vijeke, u ovom srcu malom, ali junačkom, koje Je ljubi, koje Je ne zaboravlja i iz kojega Je nikada nitko ne će moći izbrisati...«

A vi, sinci Istre ostavljene, vi, kojima nije sudbina dosudila da živite pod Njezinim blagim nebom, da se grijete na Njenom toplom suncu, znajte da su

...sve majke u toj Majci sada! I ne zaboravite nikad imena Joj: ISTRA SE ZOVE!

Ernest Radetić

Na Dušni dan

Zemlja gola, nevesela
Nebo maglom prekriveno,
Ispod neba tužni vijor
Vije lijeno...

Moja misô ojađena
Žalobnu mi sliku stvara
Na tvoj grob me, majko nosi
Ubogara.

Na daleki grob tvoj, majko,
Gdje je mrtvo čarno cvijeće,
Na kom danas nema vijenca
Niti svijeće...

Mrtva majko, u mom srcu
Druga mi je raka tvoja,
Na njoj gori vječna svijeća.
Tuga moja!

Rikard Katalinić Jeretov

Umro je Tomica Zajec

Običaj je, kad umre kakav velik muž, učenjak, pisac, čovjekoljub ili drugi kakav istaknuti javni radnik, da se o njemu piše i ističe velika djela, koja je za života učinio.

A mi eto činimo iznimku. Pišemo o čovjeku, koji ne samo da nije u životu bio slavljen, nego koji je čak bio i ismijavan i preziran. O čovjeku, koji je sav svoj život proveo u najvećoj bijedi i oskudici, koji je bio dijete ulice i bijednik... O čovjeku, koji je umro napušten i osamljen u jednom podrumu, na truloj slamnjači, bez danjega svijetla, bez zrake sunčane...

Pa zašto ga dakle spominjemo, kad nije za sobom ostavio ništa, ni vidljiva ni nevidljiva, ni imetka ni blaga; pa ni velikih djela, o kojima bi svijet govorio...?

Spominjemo ga radi onih nekoliko stotina zagrebačkih malih sirotana, golih i bosih, napuštenih i gladnih njegovih drugova, koji su ga poznavali i mnogo ga, mnogo voljeli...

Pa kad ga se nitko na ovom svijetu nije sjetio, spomenut ćemo ga se mi, koji smo list sirotana, djece bez domovine...

Stari Tomica Zajec bio je nahoče... Prije šezdeset godina nadjoše ga negdje na ulici i nikad mu se nije saznalo za roditelje. Uzeo ga k sebi čovjek neki, dobra srca, imenom Zajec i dao mu svoje ime. U siromaštvu ga odgojio i poslao u svijet.

Nemajući u svijetu nigdje nikoga svoga, ni brižne majke, ni blage ruke očeve, Tomica je u životu mnogo stradao. Sav je život proveo na ulici, medju svijetom hladnim i bez ljubavi . . . Nije se našla duša, koja bi ga bila ogrijala toplom sestrinskom ljubavi . . . Potucao se i gladan i otrcan . . .

Ali taj skitnica i odrpanac, to potucalo svjetsko od svih prezreno i ismijavano, krilo je u svojoj nutrini golemo blago: dobro, veliko i plemenito srce, koje nije poznavalo zlobe ni jala, i koje je s posebnom ljubavlju ljubilo siromašnu i zapuštenu djecu . . .

Zato ga se evo i spomenusmo . . .

Vidjesmo ga jednoć u blizini kazališta . . . Siromašan, neobrijan, poderanih rukava . . . Oko njega hrpa bosonoge ali vesele djece . . . Bilo ih je preko četrdeset. Čija su ta djeca bila Bog bi znao... Jedno bez oca, drugo bez majke, a mnogo bez jednoga i drugoga, lunjala su ulicom, bez kruha, bez toplog krila materinjeg.

Tomica, koji je u životu osjetio na sebi samom, svu težinu napuštenog djeteta, pokupio je djecu, isprosio za njih kod dobrih pekara punu košaru kruha, poredao ih u četverored i odveo ih vesele i hihotave na izlet u zagrebačku okolicu . . . Tamo bi sjeli na tratinu, verali se šumom, igrali se i skakali u čistoj djetinjoj radosti, uvijek pod budnim okom brižnog Tomice. A on bi pričao, pričao, Bog bi znao što, možda i kakvu ludoriju možda što smiješna, ali djeca su sjala od radosti i uživala, slušajući bez daha . . .

Na to bi razdijelio kruh, nahranio sokoliće i odveo ih još prije noći u grad, sretne i zadovoljne . . .

Jednom zgodom bila je zabava u sokolani iza kazališta. Dvorana dupkom puna veselih gostiju, a došlo je i mnogo djece, navlastito sokolskog podmlatka . . . Došao je i Tomica. Sam nije bio sokol, ali je silno volio sokole, mlade, junačke i poletne . . . I uživao je gledajući ih. Zanosio se njihovom snagom i odvažnošću.

Dok su se stariji zabavljali sva su djeca nekud nestala . . . Majke ih stale tražiti, no djece nema pa nema. Kud se djedoše nevaljalci mali? Kad li, što se to čuje na pozornici iza zastora? Smijeh, žamor, hihot, velika razdraganost! Ljudi pohitaše da vide što je to iza zastora, a to nasred pozornice sjedi Tomica, odjeven u stari crni kaput, što mu ga netko poklonio, a oko njega cijela vojska djece. Tko mu zajašio na koljena, tko se ovjesio o ruku mu, a svi ga ispitkuju, sretno se smiju i objesno hihoću njigovim šalama i iskretanju lica . . .

Prava radost djetinja . . .

Kad bi pritisnula zima, Tomica je ljuto stradao, jer nije imao gdje da se ogrije, ni čime da se pokrije . . . Nije imao ni kaputa, ni tople hrane, ali prosio nije nikada. Bavio se prodavanjem kojekakovih sitnica, samo da ne mora prosjačiti . . .

U svojoj najvećoj bijedi nije zaboravljao svojih malih prijatelja. Za sebe nije htjeo prositi, ali za njih se i na to odlučio.

Kad bi vidio malog dječaka na ulici bosonoga, kako drhturi od studeni, primio bi ga za ruku i odveo u kakav dućan.

»Dajte, gospodine«, rekao bi trgovcu, »poklonite nešto ovom sirotiću, da se ne smrzne na ulici, kao golišavo ptiče izbačeno iz gnijezda«.

Trgovci, koji su poznavali plemenito srce Tomičino, koji nije nikada tražio ništa za sebe, rado su davali tko cipele, tko kaputić, tko hlačice,

tko šubaru . . . Do stotinu djece znao bi ovako preko zime odjenuti . . . A sam nije imao čime da se ogrne, nego je cvokotao zubima . . .

O onim plemenitim darovateljima, koji su mu običavali ponešto dati za njegove siromašne štićenike Tomica je vodio točan račun. I sva ke zime došao bi im na vrata . . .

Ne ćemo nikad zaboraviti, kako je jednom u Bosanskoj ulici naišao na lijepog dječačića, bosa, otrcana i gladna. Točno ga je ispitao čiji je i kako živi, a dijete mu sve ispripovijedalo... Bilo je bez oca, koji je nedavno umro. Majka je radila negdje u tvornici, ne mogući zaslužiti čak ni za kruh, a dječak je lunjao po vazdan sam, prepušten sebi.

»Dodji samnom«, rekao je Tomica. »Jedan trgovac u Nikolićevoj ulici duguje mi od lanjske godine kuputić za jedno siromašno dijete. Poći ćemo do njega. Valjda ne će zaboraviti na svoju riječ, koju mi je lani zadao«.

I podjoše. Trgovac je zaista održao riječ. Kad mu je Tomica doveo mališana, odjenuo ga gospodski od glave do pete . . .

Takav je, evo, bio siromašni Tomica Zajec. Na tisuće bi se ovakovih sličica moglo nanizati . . . A sve pokazuju kako je u njega bilo plemenito i dobro srce . . .

Za mladjih je godina bio vrli rodoljub. Za balkanskih ratova krenuo je u Crnu goru, da se bori proti Turcima za slobodu potištene braće. Bivši crnogorski kralj podijelio mu i odlikovanje . . .

Prije mjesec dana pao je u krevet ili bolje na onu trulu slamnjaču u tamnom podrumu nekoga dimnjačara. Zahvatila ga teška boljetica. Osam dana nije se mogao ni maknuti s ležaja. Nikoga nije bilo blizu da ga podvori, da mu pruži čašu vode. Od svih je bio napušten, od svih zaboravljen, samo ne od svojih malih prijatelja . . .

Visoko na prozorčiću s rešetkama, kroz koje jedva da je ponekad prodrla po koja traka danjeg svijetla, pojavila bi se svaki čas po koja djetinja glavica:

»Tomica, kaj si bolestan?«

»Je, dete moje, bolestan sam . . .« uzdahnuo bi teškom mukom Tomica.

»Bi ti donesel mleka?« pitao bi nadalje djetinji glas.

»Je, fala ti dete . . .«

A dijete bi otrčalo nekuda da izmoli čašu mlijeka za ovog bijednog i siromašnog starca . . .

Nakon što je osam dana strašno trpio grčeći se od smrtne muke nadjoše se dobri ljudi, koji ga otpremiše u bolnicu . . . U bolnici je i umro. I zakopan je u sirotinjskom grobu, bez spomenika, bez nadgrobnog govora . . . .

Siromah čovjek, kojega nitko ne će nikad spomenuti, do po koji od njegovih malih prijatelja, koji će ga se jednom kad odraste samilosno spomenuti i reći: »Bog mu dao duši lako! Bio je ipak plemenit muž onaj bijedni Tomica Zajec!«

A mi mu evo posvetismo nekoliko skromnih redaka, znajući da ćemo time ugoditi onim stotinama najbijednijih i najsiromašnijih zagrebačkih mališana, koji su ga tako voljeli . . . E. R.

Slobodnoj braći

Sa Jadrana, s našeg mora,
Gdjeno galeb gnijezdo gradi,
Mila braćo, drage seke,
Pozdravlja vas Istran mladi.
Kano galeb leta laka
On se diže vrh oblaka
I na suncu krila žari,
Da sa svijetlom rod obdari.

I kliče vam svijestan sebe:
Istarski sam brat vaš smjeli
Nema gora, nema mora
Da me od vas sad odijeli.
Prek vrleti srce leti
Preko mora duša moja,
Ne plašim se teške borbe
Potomak sam čilog soja!

Ja sam pile sokolovo,
U meni je krvca žarka,
Moji predi nisu pali
Ni pod lavom svetog Marka,
Svoje slovo sačuvaše,
Ne daše mu, da izgine
I pronoješe barjak svijesti
Kroz olujne crne tmine!

Najmlađi sam od vas braćo,
Istra mi je draga mati,
I na umu sved mi jadna,
Da se svojoj majci vrati.
Pomozite, mlada braćo,
Pomozite, seke mlađe,
U svačijem da se srcu
Mile Istre slika nađe —

Rikard Katalinić Jeretov.

Ivan, vojvoda istarski

Jedne zimske večeri god. 791 poslije Krista sjedio je franački kralj Karlo Veliki kraj visoka ognjišta u kraljevskome dvoru.

Iznenada otvoriše se vrata dvorane, i mlad vitez u oklopu, s kacigom na glavi i s mačem u desnici dotrči pred kralja, pokloni se i ukruti kao stup. — Sinko, što to znači? Viteško oružje nije za dječaka od petnaest godina, — reče strogo Karlo Veliki. — Oče, kralju, — odgovori mu sin Pipin, kralj italski, — što će mi kraljevska kruna, kada me držiš daleko od konjica i oružja? Ti se spremaš na rat na Avare. Dopusti, da vodim svoje čete u taj rat! . . . — Avari su bijesni divljaci, kojima zapovijeda vođa ili hagan. Uvijek su na konju i ne boje se ni pakla. Grade tvrđave, oklope velike i okrugle, opasane nasipima od kamenja, drvlja i zemlje, koji se zovu hringi. U njima čuvaju otete plijen: zlato, srebro, oružje i stoku. Avari se hvale: Ima nas toliko, da bi mogli ispiti sva vrela i potoke a da ne ugasimo žeđe svoje. Zarobili su Slavene, opustošili Italiju i Njemačku. Što bi ti, dijete, protiv njih?

— Oče, tamo daleko na istočnoj međi tvoga kraljevstva živi naš prijatelj Ivan, vojvoda istarski. I ja sam čuo, kakav je to junak. Neka Ivan i njegovi Hrvati budu uz mene, pa ćeš vidjeti, da tvoj Pipin nije više dijete! . . .

— Neka bude! — reče nato kralj Karlo i trgne mač. Pipin klekne, a kralj ga udari mačem pljoštimice po leđima u znak, da ga smatra dostojnim konja i sablje.

Okopnio snijeg i niknula trava, kralj Karlo Veliki diže tri vojske i kreće ravno u zemlju avarsku. Jedna vojska ide lijevom, dvije desnom obalom Dunava, a niz rijeku plovi ratno brodovlje krcato hranom i bojnim spravama.

Dok se te vojske primiču k avarskoj zemlji, stade rzaj konja, zveket oružja i vika Avara u zemlji oko Dunava među Tisom i Dravom. U tvrđavi kaganovoj ječi bojna truba, iz stotine drugih hringova naokolo ozivlju joj se trube i rogovi.

— Na noge, Avari! — kliče kagan. Nestat će pred nama neprijatelja naših kao prašine pred vjetrinom . . . .

Onoga istoga dana nahrupi Pipinova vojska na kaganov hring.

Boj se bije na nasipu hringa. Mladi Pipin gađa strjelicama Avare i sokoli svoje čete, ali se divlji Avari junački brane.

Kagan je prepoznao mladoga kralja, hrli mu ususret i maše velikom teškom toljagom, na kojoj su usađeni šiljci od gvožđa.

Pipin pusti strjelicu s tetive, ali ne pogodi cilja. Kagan ga već drži i diže toljagu. Baš u taj čas nahrupi na Avare vojvoda Ivan i njegova momčad. Ranjen od Ivana srušio se kagan u prašinu; Avari su uzmakli i pobjegli u obližnje hringove. Mladi je kralj zabio svoju zastavu na porušeni nasip kaganove tvrdave.

*

One večeri slavili su Franci i Hrvati veliku slavu u osvojenome hringu kagana avarskoga.

Vojnici iskopaše velike hrpe oružja, novaca, prstenja i zlatnoga nakita.

Stigne u hring i kralj Karlo Veliki sa svojim vitezima.

— Sine, — reče kralj Pipinu, — ja sam ovih dana gonio i ubijao naokolo Avare, ali ti si učinio više negoli ja. Blago meni uz takova sina! . . .

— Kralju, oče, odgovori mladić, — bez vojvode Ivana i njegovih istarskih Hrvata, Avari bi nas bili suzbili, a možda i potukli.

Kralj ustane i povede vojvodu Ivana i njegovu momčad do gomile zlata i srebra.

— Uzmite i grabite! To je sve vaše, — reče kralj Istranima.

Ivan namigne svojim ljudima, da se ne maknu. Prigne se i uze iz one hrpe veliki i britki mač od tvrdoga željeza.

— Kralju, — reče — ovaj mač je za nas dosta. Slaveni su dosada ratovali s Avarima. Ovim ratom dobivaju zlatnu slobodu. To vrijedi više nego suho zlato i bijelo srebro. Odsele ćemo tebe slušati, ali učiniš li nam krivo, sjeti se ovoga mača, što nam ga sam daruješ. U nevolji trgnut ćemo ga i protiv tebe! . . .

Tako je odgovorio ponosni vojvoda Ivan Karlu Velikomu.

Vladimir Nazor

Lijepa naša Istra

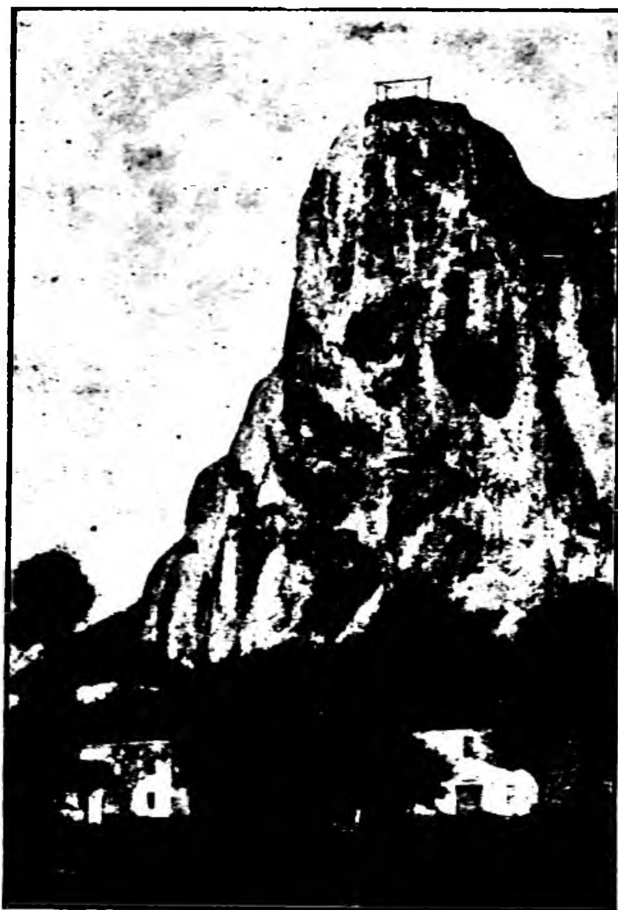

LIJEPA NAŠA ISTRA: Toplice Svetog Stipana u Livadama.

Toplice Svetog Stipana u Livadama. Kad čujete ime Livade, već znate, da to mjesto ne može biti talijansko i da narod u njem mora da je naš. I jest, naš je to gradić, naš narod u njem i oko njega. Tamo je bila nekada lijepa škola naše Družbe Svetog Ćirila i Metoda, koju je pohadjalo na stotine i stotine malih Istrana, koji su se čeličili, jačali i spremali za budući narodni rad.

Pogledajte ovu klisuru kako se strmo izdigla nad Livadama. Što li nam je to? pitat ćete. To su kupke Svetoga Stipana, kako ih nazivaju naši Istrani. Pod njom izvire gusta sumporna voda, koja liječi mnoge bolesti, a osobito bolesti zglobova i kostiju. Ljudi dolaze, ukopaju se u vruće sumporno blato i leže neko vrijeme, a to im blato izvuče svaku bolest.

Čovjek ne bi ni rekao čega sve imade u našoj lijepoj Istri. Mala je to zemlja, ali ćeš u njoj naći svega i svačega. Imade tamo rudokopa, gdje se kopa bauksit, t. j. rudača iz koje se vadi kovina aluminij. Imade i ugljenokopa, imade evo sumpornih toplica, imade u obilju sunca i sunčanih kupelji, koje liječe sušicu, imade solana, pa šuma i pašnjaka, rodnih vinograda i zelenih livada, a bome i kršnog kamenja... Nu ono, što je u njoj najvrijednije to je naš zlatni i dobri narod, koji neobičnom ljubavlju voli tu zemlju i ne će nikako da je napusti.

Sjeti se svakom prilikom

„MALOG ISTRANINA“

Daruj koliko možeš u fond!

Mala pošta

Oni naši prijatelji, koji su posljednjih dana pretplatili list, nešto su dulje čekali. Molimo ih da nam oproste, nu krivnja je naša tek u toliko što nijesmo znali, da Istra naša ima toliko prijatelja, napose medju omladinom.

Kako je odaziv premašio sva naša očekivanja, u tili su čas prvi brojevi bili razgrabljeni i mi smo ih morali još jedamput tiskati.

Svima, svima, a osobito pak revnim i požrtvovnim povjerenicima, najusrdnije zahvaljujemo, u ime svoje i još više u ime tisuća zarobljenih malih Istrana pod Učkom, koji to sami ne mogu učiniti, ali koji će biti neobično sretni, kad saznaju — a saznat će svakako! — da ih mala slobodna braća ne zaboravljaju u njihovoj nevolji.

*

Tko ne dobije list najkasnije do 25. u mjesecu (list izlazi svakog 15. u mj.) neka to odmah javi jednom kartom.

Znade se naime dogoditi, da se putem odlijepi ili potrga naslovna ceduljica, odnosno da se list negdje na pošti zametne, i pojedini ga pretplatnici ne dobiju na vrijeme. To se, istina ne dogadja tako često, jer mi posvećujemo mnogo pažnje tome da svaki pretplatnik dobije u redu svoj primjerak, ali medju tolikim tisućama naslova lako se desi grješka.

*

Emil Viner, N. Gradiška. Poslali smo Ti izašle brojeve, a ako želiš možemo Ti poslati i sve brojeve od prošle godine.

Aleksandar M. Stevović, Čačak. Novac smo u pismu primili. Poslali smo ti cijelo lanjsko godište. Nastoj da nam tamo nadješ što više prijatelja.

Marinko Dražin. Hvala ti na zagonetkama. Počet ćemo ih donositi. Rebusi su ti veoma dobri. Javi se još kadgod!

E. Rak, Novi Sad. Primili smo novac i slike i učinili po Vašoj želji. Mali pretplatnici, kojima smo saopćili tko ih je pretplatio, veoma su obradovani i od srca zahvaljuju. Pozdrav Vama i dragoj Vašoj i našoj Berici!

Pavica Kaftanić, Sušak. Poslali smo Vam zasebno pismo. Ne možemo ipak, a da Vam i ovdje toplo ne zahvalimo na pažnji koju nam ukazujete i ove godine kao i lani. 75 komada, što ih preuzimate, lijep je broj.

*

Prije Božića izići će omladinska knjižica SUZE ISTRE..., koju je napisao naš urednik gosp. Josip Kraljić. U njoj imade mnogo lijepih pjesmica i pričica o našoj Istri i malim Istranima a imade i dosta slika. Cijena joj je 6.— dinara.

Molimo naše prijatelje i povjerenike, da nam jave koliko im primjeraka možemo poslati.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

U velikoj smo brizi za te naše nevaljalce. Nema ih već nekoliko dana.. Odletjeli nam u—zrak i ne znamo kako će još završiti.

Dok ovo pišemo oni se nalaze u zračnim visinama između neba i zemlje, gonjeni lakim vjetrom i lete, lete, bogzna s koliko stotina kilometara brzine na sat.

Ako li se ikada živi i zdravi vrate imat će nam mnogo toga pripovijedati. Jer ne doživljava se svakog dana ovakova vesela i zanimljiva pustolovina.

A evo kako se to desilo: Čika Ilija, kome se Klok bio nešto zamjerio, grdno mu se osvetio. Namamio ga u svoje dvorište, zatvorio za njim vrata i hop! ščepao ga za vrat pa s njime ravno u kokošinjac. Siromašni Klok! Šćućurio se u onoj uskoj smradnoj prostorijici, koke se raskokodakale i smiju mu

se u lice, a kokot se popeo na vrh kokošinjca i slobodan zakukuriknuo što ga grlo nosilo, ko za inat našem jadnom Kloku. Al eto ti sreće u nesreći! Jožić je saznao, što se to desilo s njegovim prijateljem Klokom, popeo se preko visokog zida dvorišta i došuljao do kokošinjca, pa otvorio vrata.

U tren je oka Klok već bio slobodan, ali kako će sada van? Ograda visoka, a vrata zatvorena. Koke se preplašile i razletjele po dvorištu, i digle toliku galamu kao da im prijeti ne znam kakova opasnost. — Razumijeva se, da su time svratile pozornost staroga čika Ilije, koji se požurio natrag u dvorište, da vidi što li se to tamo dešava. — I baš u trenutku, dok su Klok i Jožić razmišljali kuda će, eto ti čika Ilije s batinom kako juri na njih. I bio bi ih izdevetao, da se u to nije pokazala pomoć s neba!

S neba? začudit ćete se vi. Jest, baš s neba. Otkinuo se negdje na vojničkom vježbalištu zrakoplov i nošen vjetrom njihao se u zraku. Upravo u času, kad se či ka Ilija približio k Jožiću i Kloku, pa zamahnuo štapom, zanjihao se balon nisko nad dvoriš-

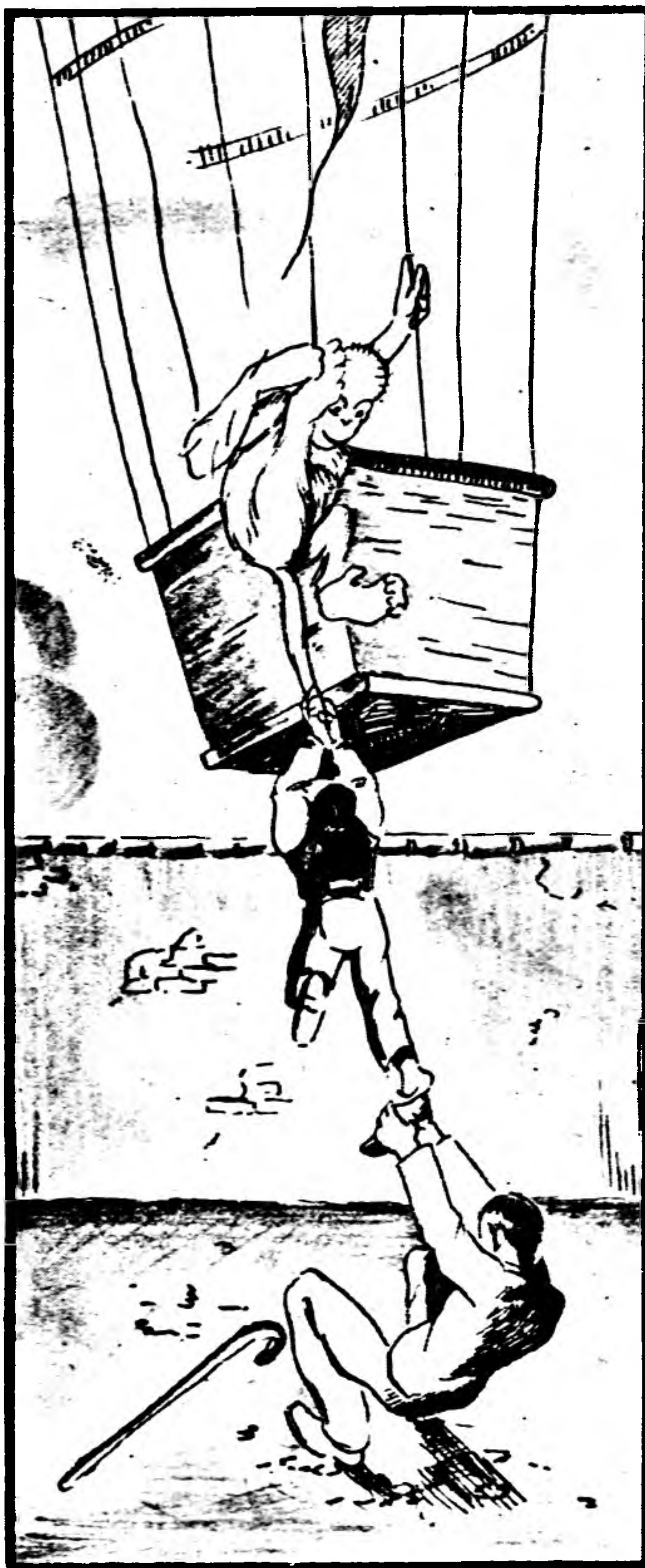

tem, a moj Klok ne budi lijen, dohvati se za konopac i ko pravi majmun u tren oka se popne u košaru balona, pružajući Jožiću rep. Jožić je sokol, pa se i on izvrsno penje. Dohvatio je Kloka za rep i u jednom hipu bio je i on u košari. A gazda Ilija odbacio batinu pa da će Jožića za nogu. Pograbio ga, ali već je bilo prekasno. Dohvatio mu samo cipelu, koja se izula, a moj ti čiča Ilija ljos u blato, ono pravo kokošje blato, koje kako znate, ne miriši baš najljepše. A k tome pošteno si je i leđa nabio. E pa pravo mu bilo, kad je osvetljiv i kad bi htio da tuče naše male prijatelje, koji su istina veseli, ali nimalo zlobni, nego baš dobri stvorovi.

Klok i Jožić lebdili su tako u zraku i čekali što će biti dalje. Ali nije se smjelo čekati, valjalo je odletjeti, da još negdje ne zapnu, možda baš na krovu kokošinjca. U košari su bile dvije vreće pijeska, a naši se mali junaci požurili, da ih isprazne, kako bi se balon digao. Jožić dohvati jednu, Klok drugu i čitava se kiša pijeska i prašine survala ravno na glavu čika Ilije...

Balon se dignuo lagan ko perce, a vjetar ga ponio, ponad grada, po-

nad polja, šuma i planina...

Kuda ih je to vjetar zanio još uvijek ne znamo pa smo u velikoj brizi za njih. To većma gdje smo vidjeli, kako ih nosi na zapad.

A možda ih sreća nanese baš nad našu Istru, pa da se spuste među naše male Istrane. To bi bilo zaista krasno, jer bi ih mali Istrani veselo dočekali i pogostili. I sakrili bi ih, da im Talijani ne učine ništa na žao, a Jožić bi im zato mnogo pričao o ovdješnjoj djeci, koja se često sjećaju malih Istrana.

Dao Bog, da bi se baš ovako zbilo. Uostalom strpimo se, pa ćemo i to zasigurno čuti.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 28. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger) Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 28a.

Ispunjalka

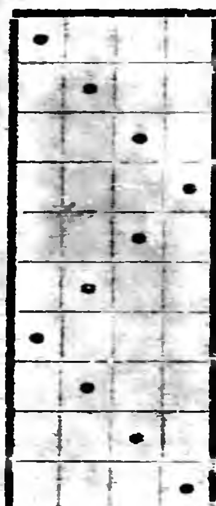

muško ime
kukac
mnoge tješi
slana voda
pustinjska životinja
žensko ime
pritok Dunava
vatra ili . . .
domaća životinja
zamjenica

U dobro pogođenim riječima dadu ti slova debelim točkama naznačena ime hrvatskog preporoditelja.

Zagonetke

Skrivačice

(Sastavio: Marinko Dražin)

1) Došao sam s plitvičkih jezera

(U ovoj rečenici sakriveno je ime jednog našeg lijepog primorskog grada)

2) Sakrio se za grebenaste stijene.

(A u ovoj?)

3) Tko to rogobori?

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

POJEDINI BROJ 1.— DIN

God. III. 1931 Br. 4.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 28. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

MALI ISTRANIN

GOD. III. ZAGREB, PROSINAC ŠKOL. GOD. 1931./32. BR. 4.

Sretan Božić!

Znam, prijatelji moji mali, svi se vi radujete Božiću. Primat ćete darove, kititi borove, kliktati i veseliti se. I u crkvu ćete da se poklonite božanskom Djetešcu, malome Isusu u jaslicama. I pjevat ćete zanosno: »Na tom mladom ljetu veselimo se...«

Ali u svojem veselju nemojte zaboraviti, da imate dolje pod Učkom mnogo i mnogo tisuća svoje nesretne istarske male braće, koja uvijek pitaju za vas i čeznu za vama.

Ta vaša mala braća trpe... Odijeljena od vas, koji imadete u obilju kruha, ona gladuju. Ove je godine bila strašna suša u Istri, pa je sve izgorjelo, tako da će na tisuće malih Istrana na sam Božić, kad ćete se vi radovati, biti bez kruha.

Vi im ne možete pomoći. Ali jedno možete. Sjetite se pred jaslicama, pred slikom onog malog Isusa, Boga-čovjeka, i na nesretnu svoju istarsku braću. Pomolite mu se od sveg srca i za njih. On vas voli i ne će vam odbiti molbe.

A međutim vam i oni po nama poručuju, da vas vole i ljube i svima vam žele

ČESTIT BOŽIĆ!

Pjesma o Božiću

Bura vije, dimi more
Sve se bijele lomne gore,
Nesta cvijeća i pjesama
Svuda jedna tiha čama,
Stara baka djeci klima:
— Eto ide kuma Zima
I sa snijegom i sa ledom
I sa tugom i sa bijedom!
Al dječica sitna, mala
Ručicama zapljeskala:

— Pravo veliš, draga bako,
Ide zima sve polako,
Al još ide smiješkom milim
Mali Božić bijelim krilim',
Bijelim krilim', zelen borom,
Slatkim dječjim razgovorom,
Pa će raj to biti pravi,
Kad se mali Božić javi
I sred zime još će ciče
Zasladit ga tvoje priče!

Rikard Katalinić Jeretov.

Božićna legenda

U Betlehemu nije Marija trpjela mnogo.

Dobri pastiri donosili su hljeba, mlijeka i voća. Donosili su i suhorja, a njihove su žene i kćeri ložile vatru, da blaženoj Majci i malome Isusu bude ugodno i toplo.

Pa i tri su kralja donijela i ostavila darove krasne: hrpe mekanih i toplih sagova, skupocijenih tkanina i posuda zlatnih.

Ali blago je srce Majčice svete za svojom čeznulo kućicom dragom, za premilim rođenim Nazaret-gradom.

Pastiri su htjeli da je prate, ali im Marija rekne:

— A vaša stada i polja? Njih treba da čuvate vi, a nas će voditi moj ljubljeni sin.

Josip upita:

— Ne ćemo li ponijeti sobom i darove Mudraca?

Marija odgovori:

— Ne, jer bi nam preteški bili.

I ona porazdijeli među pastire kraljevske darove sjajne.

— Trebalo bi ipak i mi da nešto ponesemo sobom primjeti Josip nevoljko i plaho.

— Čemu? — rekne Marija. Nama je i onako ostalo najveće dobro i zlato.

I krenuše na put.

•

Sunce pripicalo. Marija nosila dijete u naručju. Josip iđaše s njom naporedo. Na ramenu bila mu košara — za starca preteško breme.

Umorni od duga i tegotna puta stadoše o podnevu na kraju guste i hladane šume.

Kad li se, eto, između drveta nenadano ukaza bijelo jato malenih anđela, sve samih sitnih mališa nježnih, punanih, ružičnih lica i duge, zlaćane kose. Na leđima su imali krilašca, kao sunce svijetla i bijela.

Oni se putnicima poklone i vrč im pruže vodice bistre i voća, što su ga ubrali, ne zna se gdje...

Kada je sveta obitelj ponovno krenula na put, mali su anđeli listom grnuli za njom.

Da Josipu olakšaju tegotan hod, skinu mu s ramena košaru i sami je nošahu dalje.

Josip se nasmjehnu milo.

Htjeli su imati i djetešce, ali ga Marija ne htjede dati.

Kad se svijetla, zvjezdana spustila večer, anđeli ubraše mahovine, mekanu prostriješe posteljicu, cvijećem je posuše i bdijahu nad tihanim sankom maloga Isusa.

•

I tako dospije Marija u rođeni grad i uljeze u svoj mirni i spokojni stan.

Za njom su stigli i anđeli i jagmili se, tko će se od njih svetoj Djevici pokazati uslužnijim i boljim.

Kad bi djetešce u koljevci zaplakalo, priskočio bi anđeo, da ga lagano ljuljuška, doklem bi drugi divnom muzikom anđeoske harfe sazivao na oči božanskog djeteta slađani san. Pa i drugo su radili anđeli: kad bi se Marija probudila jutrom, svoju bi odaju našla uređenu i čistu. Oni su joj čistili suđe, oni su joj u svježoj, srebrenoj česmi ispirali rublje, na kamenu ga sušili i pod večer veselo nosili kući. A kad bi Marija od posla sustala i od vrućine zadrijemala, oni bi joj dovršili radnju lagano i nečujno, da je ne probude.

Pomagali su i Josipu. Njemu su oni svjetlili alate, pometali radionicu, pilili i glačali drvo.

Ali to ne bijaše Mariji milo.

Jednoga dana viđe kako se sićušni anđeli prikrali pod bešiku i uzeli, da je ljuljaju tiho.

Ona priskoči i otjera sićušne anđele. A kako je za njima zatvorila vrata, jednome je od njih uhvatilo drvo okrajak krilašca bijelog. Anđelak ciknu. Marija ga oslobodi, ali mu reče:

— Eto, sad imaš! To će te naučiti, da ne ničeš, gdje te ne siju. To kaži i njima, drugovima svojim i da vas više ovdje vidjela nisam.

Josipa to rastuži.

— Zašto si otjerala anđele dobre? Oni su došli da služe malome Mesiji — — —

Marija odgovori:

— A nije li Mesija došao na svijet, da s ljudima trpi i da već kao dijete snosi sve muke i boli njegove dobe? Na meni je, da djetinje ublažim boli, jer ja sam njegova mati. Zato i treba tu brigu ostaviti meni. Momu će dragomu djetetu i onako biti milije, ako ga pazi njegova rođena mati. nego li oni krilati mališi tamo...

Josip se još većma snuždi i nadoda:

— Po tomu je i meni red, da otklonim njihovu ljubaznu pomoć, da rabotam sâm, premda me tišti šezdeset godina dugih...

*

I zbude se nastajne noći, te maleni Isus ne uzmogne da usne. U trenutak isti zamnije vani na ulici pjevanje slatko i milo...

Marija otvori vrata. Uz suprotnu stijenu se poredali anđeli i na sićušnim harfama igrali premilu pjesan.

— I opet vas vidim, poviče na njih. Zašto mi dijete tjerate u san? Kad ustreba, usnut će samo. Zato sam i ja tu — njegova mati. Otidite. dakle, dok se ne naljutim.

Sutradan nije ih bilo vidjeti više, ali već nastajnog dana Marija ih vidje pod smokvom u dvorištu stisnute, zastiđene i plahe. I plakali su lagano, lagano...

Marija se ganu:

— Mali i dobri anđeli moji, rekne im ona. Opora i tvrda čini se vama besjeda moja. Maleni ste vi. pa još ne možete razumjeti sve. Već ajde, slušajte, što ću vam reći: — Stara Sefora. što sučelice prebiva, već dugo vremena bolesna leži. Malo podalje dobra nastava Rahela. Djece je u nje dvanaestero. njih ona prehranjuje s trudom. Pa i drugih ima u Nazaretu sirotnih žena. Eto vidite: one trebaju pomoći, njima treba rediti kuću, ispirati rublje. njegovati djecu. A vi, jer hoćete da sinu ugodite mojemu, pomozite, pomozite njima, vi mali i dobri anđeli moji!

A kako su oni od zlovolje objesili malene nožice bijele. sokolila ih ona:

— Kad maleni Isus poodraste, možda vam dopustim sigrati se s njime. Ali sada vam treba uraditi, kako vam ono napomenuh — — —

One je godine u gradu Nazaretu podana pomoć svim sirotnim ženama i bolnim. Nevidljivi sluge ljuljuškali su malenu dječicu, a malena su djeca bila sva sretna i mirna. Plakao je samo maleni Isus. jer je za njih htio da trpi.

Perunov Kip

Jednoga ljetnog jutra godine 650 izade biskup gradića Piéna iz svoga dvora i uputi se sam samcat prema jezeru Čepićkome. Domala stigne u neko seoce. Djeca i žene potrčaše k njemu da mu ljube ruku.

To bijahu članovi velike porodice Hrvata, koji se doseliše pred desetak godina s oružjem, kolima i pluzima s dalekoga sjevera na biskupovu zemlju. Sagradiše Hrvati niske drvene kuće, okaniše se rata i sada mirno žive orući i kopajući zemlju. Njihov starješina ili starosta zove se Djedomir. Slušaju ga braća, sinovi, bratučedi, snaše i nevjeste. On vlada i upravlja tom zadrugom i ne daje, da se njihova imovina dijeli i drobi; svi su u seocu složni kao marne pčele istoga ulišta.

— Kada ću od tebe čuti radosnu vijest, Smiljano? — upita biskup neku staricu, ženu Djedomirovu.

— Oče, sve bi mi starije žene stavile odmah krst na sebe, ali se bojimo Djedomira. Uz njega su skoro svi muškarci i djevojke. Danas su dolje na jezeru i pale žrtvu pred kipom krivoga boga.

Biskup se časak zamisli te udari prema jezeru. Usred zelene poljane na brijegu jezera gorjela je kladara drva, a na njoj žrtva — crna junica. Poganski svećenik ili žrec pjevao je s muškarcima pjesmu u slavu Peruna, boga gromovnika, koji grmi u oblaku i proganja zločestoga Crnoboga i njegove pomoćnike, opake Bjesove. Malo podalje bio je usaden u zemlju drven kip Perunov. Zdepasto tijelo i okrugla glavurda s velikim ustima i očima. Djevojke su igrale okolo oko kipa i pjevajući zvale boga, da im pošalje kišu sadilicu i da ih čuva od Morane, božice zime i smrti. Visoko na grbini Učke gorjela je velika vatra.

Kada biskup stupi među ljude, zamukoše pjesme i kolo se prekinu. Žrec potrči k biskupu i ljutito viknu.

— Idi odavle! Zašto si smutio naše žene govoreći im o nekom novom bogu, koji pusti, da ga ljudi razapnu na križu? Ne diraj u našu staru vjeru! Idi, jer će te Perun, bog Gromovnik, trepet i strah nevjernika, ubiti munjom iz vedra neba . . .

— Ljudi, pustite me da se mjerim s vašim bogom, — reče biskup te uze s kladare goruću granu i udari njome Peruna po licu.

Suho, polugnjilo drvo prasne, i kip počne da gori . . . Žrec i muškarci navališe na biskupa, ali ih zadrža Djedomir i reče: »Ako je Perun pravi bog, osvetit će se sam . . .

Kip je dalje gorio, a Hrvati su čekali, da Perunova munja ubije biskupa. Biskup se lati križa, koji mu visio o vratu, i počeo da govori. Govorio im o Bogu pravome i jedinome, o Isusu i njegovim mukama, o smrti na Golgoti i o uskrsnuću. Pričao im o kršćanskim mučenicima, o ljubavi između svih ljudi na ovoj zemlji.

Kada biskup dovrši, kladara bijaše već dogorjela. Perunov je kip bio komad crnoga ugljena i šaka pepela. U očima svih onih ljudi blistale su suze.

I starosta Djedomir klekne pred križem, što no ga biskup držao u ruci, i reče: — Isus Krist je naš pravi Bog!

Staro i mlado potrča k biskupu i klikne: Isus! Isus!

A stari biskup stupi k vodi, zagrabi i poče da škropi onu čeljad govoreći: — Ja vas krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga!

Tako su pokršteni istarski Hrvati prije tisuću i trista godina.

Vladimir Nazor.

Mala junakinja

(Istiniti događaj iz Istre).

Kako će Vam biti poznato, draga djeco, Talijani su odmah po okupaciji Istre, počeli u naše škole uvoditi svoj jezik. U početku učili su nas samo par sati na tjedan talijanski, zatim par dana, pa svaki dan, dok konačno nije njihov jezik zamijenio sasma naš.

Bijaše ipak poteškoća. Naši su se učitelji ustručavali predavati talijanski jezik, ili ako bi predavali činili su to površno. Talijanima nije dakle drugo preostalo, nego da nam dadu svoje učitelje. Tako bijaše i u Opatiji, kamo sam ja išao u školu.

Dobili smo mi u pučkoj školi drugog učitelja. Bog te pitaj od kuda je došao, no nije znao ni riječi naški. Po niskom rastu i crnom licu činilo se, da je iz Kalabrije.

Došao on k nama i stao nas učiti talijanski. Vikao je na nas, zatvarao nas i prijetio se, da će nas baciti iz škole. Razumije se da nam nije bilo po volji. Što smo htjeli?! Bojali smo ga se, kad bi se uzvikao i pocrvenio kao rajčica. Prozvali smo ga »signor Silenzio« zato, jer bi uvijek kad bi stupio u razred vikao »silenzio, silenzio!!« (što znači na našem jeziku: mir!)

Tako nam jednog dana naš »gospodin Silenzio« počeo tumačiti, da mi nismo Hrvati već: Talijano-Hrvati. Tko zna kako si on to utuvio u glavu. Tumačio on nama, pokazivao rukama i vikao da smo: Talijano-Hrvati. Pošao Silenzio od klupe do klupe i pitao svakoga:

— Što si ti?

A mi mu sve u strahu odgovarali da smo Talijano-Hrvati. Što ćete. bijasmo preplašeni.

Došao on tako do jedne male slabunjave djevojčice po imenu Lovorke.

Pita on nju kao i nas, razumije se, talijanski:

— Što si ti, Laura?

No ona mu ne odgovori.

— Što si ti? poviče on ljutito.

Lovorka je sveudilj šutila.

— Govori što si? poviče on sav izvan sebe i pocrveni u licu kao rak.

A naša Lovorka odgovori kratko i glasno:

— Ja sam Hrvatica!!!

Da ste vidjeli sada našeg učitelja. Sav je pozelenio. Pogledao ju je bijesnim pogledom, zatim je udario rukom, progundjao nešto kroz zube, pošao do stola i zapisao joj drugi red.

Jeste li vidjeli, draga djeco, kako je naša mala Lovorka neustrašivo odgovorila. Ona je svjesna da je Hrvatica — Jugoslavenka i Slavenka.

Budite i vi, djeco, ponosni, kao naša mala djevojčica, da ste Jugoslaveni, pripadnici velikog slavenskog stabla.

Ugledajte se u nju i uzmite je za primjer.

Boris Luznar, Sušak.

Žrtve

Zatekoh ga na granici. Sjedio je na panju tik potoka i plakao. Blijed. Iznemogao. Mršav i prljav. Na njemu sve trošno. Do nogu mu torbica. Prazna. Do nje štap i poderane cijepe.

Približih mu se. Tek se malko lecnuo, pogledao me, a onda i dalje piljio prema istoj strani. Pogdjekad i drhtnuo, duboko uzdahnuo i otirao suze.

— Što ti je, dječače?

— Ništa.

— Plačeš?

— Da.

— Boli te?

— Ne boli.

— Izgubio si nešto?

— Nisam.

I na sva pitanja kratki odgovori, a onda plač i opet suze i uzdisanje.

— Kaži mi, pomoći ću ti.

— Ne možete! — odreže dječak potišteno pokazujuć željn, da ga ostavim sama u njegovim mislima i u njegovoj tuzi.

— Možda ipak. Ti si još malen, neiskusan, a odrasliji znadu i mogu više.

— Mogu, ali meni ne mogu pomoći.

— Izgubio si roditelje?

— Da.

— Umrli?

— Samo za mene!... Kod tih riječi zarida dječak prislanjajuć obje ruke na srce... Otjerali me...

— Otjerali?... Roditelji?...

— Tuđinci... Otjerali me ko psa... Našli mi u džepu molitvenik... Onaj našeg biskupa Dobrile,... a u njemu vrpcu... Našu trobojnicu... Stanujemo blizu granice... Bila je kasna večer. Vojnik me ščepao za oba uha i turnuo preko... Zaklinjao sam ga, da me pusti kući, ali on ni da čuje... Izderao se na mene i uperio mi pušku u prsa... Plakao sam i sazivao roditelje... Nitko me nije čuo. Vjetar je hujao sve jače, a večernja zvona u našem selu zvonila Pozdrav Gospi... Tužno su zvonila... Ko da plaču... Ko da me zovu...

— I ti se nisi vratio?

— Nisam, ne smijem...

— Tješi se. Doći će roditelji. Potražiće te i kazniti napadače.

— Neće doći!... Ubili bi ih!...

— Ubili! — začudih se. — Ko to?

— Oni tamo!... Tuđinci! — jecao dječak pokazujuć prstićem prema onoj strani, gdje je za Učkom zapadalo sunce ostavljajuć za sobom krvavi kolut na rubovima gore...

Razumjeh sve!

— Ti ćeš sa mnom, dječače, — izmucah satrveno. — Sklonićemo te... A kad poodrasteš, poći ćemo zajedno onamo, da potražimo i utješimo tvoje dobre roditelje i ostale naše ljude... Poći ćemo, zavjeravam ti se!...

Dječak me milo pogledao, a onda mahnuo ručicom prema Učki i uputio sa mnom po tihoj stazici među procvalim jasenima... Jos. A. Kraljić.

Lijepa naša Istra

Ne tvrdimo mi uzalud, da je Istra naša ubavi jedan kutić zemaljskoga raja. Pogledajte samo ovu sliku. U sjeni granatog stabalja, stisnula se crkvica s vitkim tornjićem, a do nje samostan. To je franjevački samostan u Pazinu. U doba, kad je Istra bila bez ijedne naše škole vrijedni su oci franjevci, svi skoro sinovi našega naroda, bili jedini učitelji i širitelji prosvjete u Pazinu i dalekoj mu okolci.

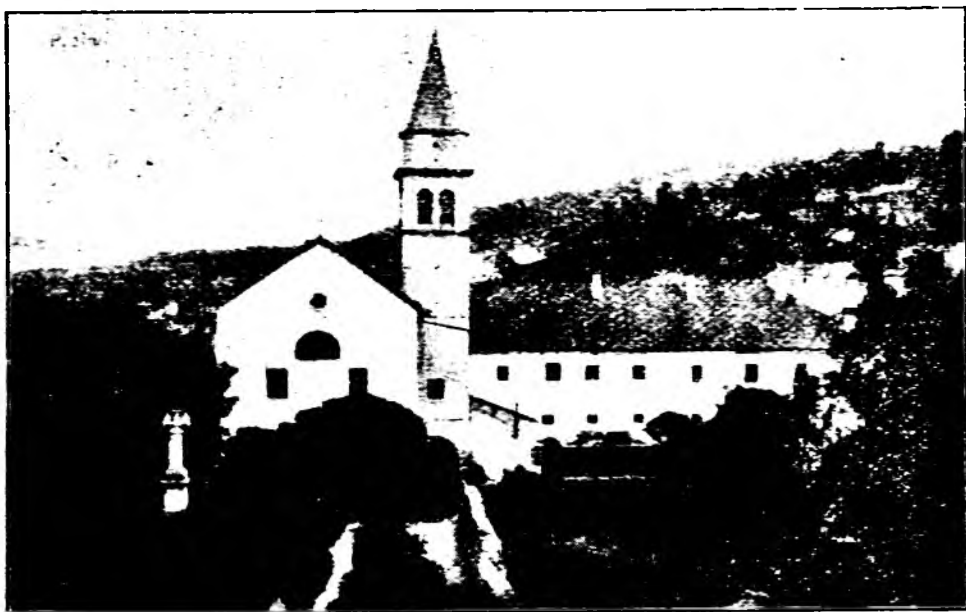

LIJEPA NAŠA ISTRA: Franjevački samostan u Pazinu

U tom je samostanu veliki naš biskup Dobrila primio prvu poduku. ovdje mu je bila ubačena u srce prva iskra rodoljublja.

A i svi se mi odrasliji Istrani koji smo polazili škole, dok je još nad Istrom našom sunce sjalo, rado sjećamo tog samostana i trga pred njim. Na tom je istom trgu bila i naša prva hrvatska gimnazija, pa smo za odmora s knjigom u ruci šetali pred tom crkvom, čas zabrinuti zbog nenaučene zadaće, čas opet obješni i nasmijani.

Danas su naši franjevci i iz ovog samostana istjerani. Dodjoše talijanski fratri. U crkvi se više ne čuje naša riječ, ni naša pjesma.

Prijatelji Malog Istranina

U Zagrebu postoji jedno malo društvo, koje nema mnogo članova, bit će ih najviše trideset, ali koje osobito u posljednje vrijeme, mnogo radi u korist Istre. To se društvo zove **M a t i c a h r v a t s k i h k a z a l i š n i h d o b r o v o l j a c a.**

Lanjske su godine članovi toga društva prikazivali u kazalištu »Zimsko sunce«, dramu iz istarskog narodnoga života, kojom su izazvali tisućama posjetnika, suze na oči, s toliko su osjećaja i topline iznijeli borbe našega naroda u Istri za slatku materinju riječ.

Članovi MHKD s nadarenom istarskom djecom.

Predstavu su morali nekoliko puta ponoviti, jer je narod to tražio. I svaki put, kad su oni predstavljali, bilo je sve više ljudi, koji su dolazili, da gledaju slike iz naše Istre i pokažu svemu svijetu, kako naš narod ne može da zaboravi svoju otrgnutu istarsku braću.

I drugi su gradovi željeli da vide tu lijepu predstavu, pa su vrijedne glumce pozvali. Medju prvima Virovitica, a zatim i rodoljubni Sisak.

Društvo »Hrvatska žena« u Sisku, koje ih je pozvalo, odlučilo je da jedan dio prihoda od te priredbe pokloni istarskoj sirotinji, a jednako je tako i Matica hrv. kazal. dobrovoljaca istodobno zaključila, da će dne 21. studenoga prirediti na spomen otrgnuća Istre od nas rapallsko veče, s ponovnom izvedbom »Zimskog sunca«. Prihod te večeri namijenilo je na predlog našeg urednika g. Radetića u korist onih malih Istrana, koji su morali bježati iz Istre i sklonuli se u Zagreb.

Na Nikolinje, dne 6. o. mj. skupili su se u prostorijama Matice hrv. kazal. dobrovoljaca mnogobrojni mali Istrani, njih 22 na broju, i tamo ih je pročelnik Zbora MHKD gosp. Aleksandar Freudenreich toplo pozdravio kao svoju najdražu istarsku braću, a nato su im vrijedne sestre članice Zbora podijelile darove: svakom djetetu po jedan par lijepih i dobrih cipelica i zamotak slatkiša i kolača. Mali su Istrani bili razdragani a ne manje i njihovi siromašni roditelji.

Mnoga djeca nijesu nažalost mogla sama doći da si preuzmu cipele i darove, jer su bila bosa, pa nijesu mogla sama po toj studeni u grad, jer stanuju daleko izvan grada. Za njih su uzeli darove njihovi roditelji.

Osim toga kupljen je jednom malom istarskom siročetu, kome je prije kratkog vremena umro otac, topli zimski kaput.

U ime nadarenih Istranića, kao i u ime cijele naše Majke Istre sirotice mi se zahvaljujemo vrijednoj braći članovima Matice hrv. kazališnih dobrovoljaca i uvjeravamo ih, da će i naša Istra i sva Njezina nesretna djeca sačuvati na njih u svojim srcima najljepšu uspomenu.

Gubava koza

(Priča iz zapadne Istre.)

Bio davno neki siromašni Ćić, kojega je glad morio, kiša bila i sunce peklo. Ništa na svijetu nije imao do jedne koze. Koza ostari, ojalovi i ogubavi. »Ubi to gubavo blago, da nam ne okuži stada, a ti, prosjače, digni nam se s očiju, nek te voda nosi!« vikali su ljudi na siromaha. Jadnik uze kozu i povede je u klanac, da je smakne i ostavi gavranima. Ali se njemu smilova ta tužna životinja, pa je pusti u goru, a on uze štap i torbu, te pođe prema moru u Poreštinu. Tamo se kod Valkarina unajmi kod nekoga težaka, da mu čuva ovce. Začudi se Ćić, kada vidje, da je njegova koza za njim i da se i sada vuče za njegovim stadom. On je ne potjera, a kada koza ozdravi, pusti je da pase uz njega. Ćić je najradije vodio stado na vrhunac nekoga brda. Tu bi koza uvijek legla na neku ploču, i ne bi se odatle makla sve dok je pastir ne bi štapom potjerao. — Jednoga dana kao da su je prikovali o tu ploču; ne će nikako da se digne. Razljuti se Ćić, pa digne štap i ošine je; koza se odmakne, štap udari o ploču, a ona puče na četvero. Pastir zine od čuda: pod pločom velika kamenica, a u njoj pusti novac, sve srebro i zlato. Ćić dogna mazgu, natovari i otiđe. Uru daleko od Svetoga Lovreča, gdje je sada selo Medvedići, kupi mnogo zemlje i sazida kuću. Na onome vrhuncu, na mjestu kamenice, sagradi crkvicu Svetoga Anđela. Crkvica se porušila ali je ona kamenica i dandanas čitava.

Po zbirci nadučitelja Š. Žiže priredio Vl. Nazor.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

Čuli smo već pustolovinu naših malih junaka. Bježeći pred čika Ilijom popeše se u košaru nekog zrakoplova i odletješe u zrak. Vjetar ih je zanio prema zapadu i kako smo se i nadali ravno prema Italiji nad Istru.

A sad da čujemo, što su sve tamo doživjeli već prve večeri. Bila je velika bura, koja je tjerala balon svom snagom dalje... Već su se približavali moru, koje je bilo silno nemirno i uzburkano i svaki su čas bili u opasnosti, da ih vjetar ne baci u valove, u kojima bi sigurno bili zaglavili. I bili bi zaista nastradali, jer još je samo kratki razmak bio, koji ih je dijelio od bučnih valova, kad ne bi Klok bio odista mudro majmunče. Stao je tražiti po košari ne bi li našao kakav konopac, no nije ga bilo. Umjesto toga našao je nekakav kišobran, koga je valjda kakav stari profesor ostavio u košari balona... Profesori obično zaboravljaju kišobrane.

U tren mu oka sune u glavu pametna misao. Vidio je on nekad kako vojnici skaču iz zrakoplova pomoću nekakvih kišobrana i spuštaju

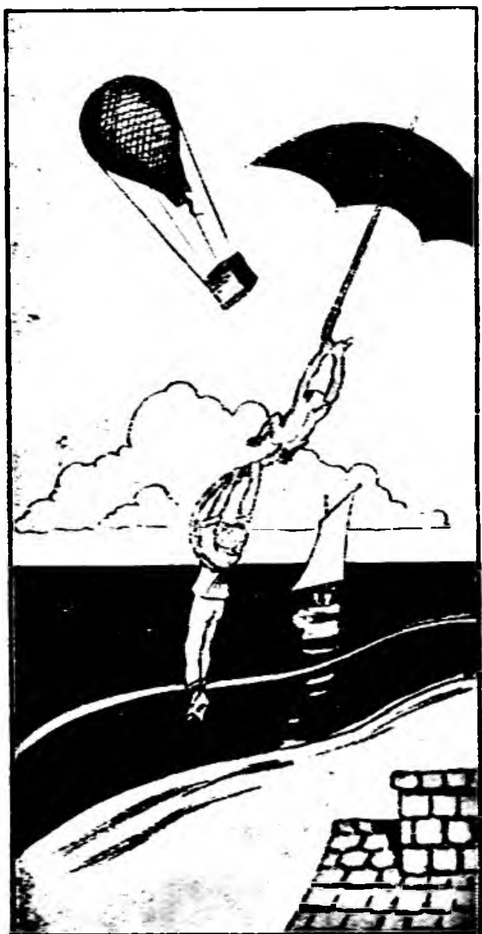

se polako na zemlju živi i zdravi. Ta baš je u blizini zoološkog vrta aerodrom to jest stajalište aeroplana.

Rastvori zato naglo kišobran, obuhvati svojim repom Jožića i skoči iz balona. U najbolji čas, jer vjetar je već bio zanio balon nad more. Oni su neko vrijeme lebdili u zraku, a onda ih vjetar baci nad krovove kuća. Nesreća je htjela da ih je zanio upravo nad jedan otvoreni dimnjak k tome baš nad kuću nekog Talijana, koji se doselio u Istru da tamo gospodari i potalijančuje male istarske Hrvate.

Bums! upadoše naši junaci ravno u dimnjak, pa u oblaku prašine i čadje ravno nasred ognjišta. Talijan se baš gostio kod večere sa svojom obitelji, kad li upadoše u kuhinju naš Klok i Jožić, crni, čadjavi i zadimljeni.

Da vam je bilo vidjeti jurnjave po sobi.

»Aiuto, mamma mia, diavoli, diavoli ...« drečali su Talijani, ugledav k tome majmuna Kloka, koji se kreveljio i mahao repom.

Pobjegoše Talijani glavom bez obzira, ostaviše pune zdjele i večeru i ne bi ih svi konopi bili zadržali.

Klok i Jožić samo se pogledali. Klok je onako crn izgledao u istinu ko pravi djavao, potari ga sveti križu!, a ne bijaše ni Jožić mnogo ljepši. Crne mu ruke, crno lice od čadja, a odijelo sve poderano.

Nu kad su vidjeli, kako Talijani pobjegoše stanu se smijati.

»Hajde, Klok, da se dobro najedemo, da ne ohladi večera«, reče Jožić i sjedne za stol. Klok se popne na naslon stolice, dohvati batak purana i stane veselo gristi ... Stadoše si mastiti bradu sve u šesnaest, dok su Talijani negdje jurili selom u strahu.

Što se je dalje dogodilo čut ćemo drugi puta.

RAZNO

Živa knjiga potpisa. U londonskom zoološkom vrtu imadu vodenoga konja, koji je težak dvije tisuće kila. Kako je poznato vodeni konj imade neobično tvrdu kožu, koju jedva može da probije zrno iz puške. Tu osabinu njegove kože izrabili su posjetioci zoološkoga vrta, da urezuju u nju svoje potpise. Na bokovima te orijaške životinje naći ćeš na tisuće potpisa i početnih slova imena i prezimena.

Taj vodeni konj, kome su nadjeli ime Persi, vrlo rado dopušta da mu se ureže u kožu čije god ime. Ali on traži zato naplatu. Kad mu se netko približi on širom rastvori ogromno ždrijelo i traži da mu se dade nešto hrane. Ako mu nabaviš košaru povrća ili sijena on će mirno pustiti, da mu nožićem urežeš u kožu svoje ime.

I već punih deset godina sabire Persi potpise koje će nositi dok god bude živio, jer nema te spužve, koja bi ih mogla izbrisati.

Kako valja spavati. Liječnici kažu, da je najzdravije spavati ležeći na desnoj strani. Ako čovjek spava na desnoj strani onda lakše i brže probavlja hranu, tako da je već za tri sata nema u želucu. Leži li na lijevoj strani ne može hranu probaviti ni za šest sati. S punim želucem ne može se mirno spavati, zato valja paziti da se čovjek ne najede neposredno prije spavanja.

Kad čovjek legne, najprije mu srce stane polaganije kucati, zatim mu se zaklope oči, sluh mu prestane raditi, a potom se smiri i opip.

Nikada čovjek ne smije odmah skočiti iz kreveta čim se probudi, nego mora dati srcu prilike, da opet stane redovito kucati.

Neki kažu, da je čovjeku dosta spavati 4 do 5 sati dnevno. To ne stoji. Svaki čovjek valja da spava barem šest do osam sati, a netko treba i više. Zdrav čovjek mora da zaspi odmah, najkasnije za 10 minuta otkako je legao.

ZAGONETKE I ODGONETKE.

ZAGONETKE

Rebus

Sastavio: Maik Šimović, Hamzići.

č
č T č
č

Konjićev skok

Sastavio Marinko Dražin, K. Kambelovac

se	či
ko	či
ni	bi
ni	šta

Rebus

Sastavio: Marinko Dražin. K. Kambelovac

1. n $\overset{n}{\underset{n}{G}}$ n L s d + ć

2. VO $^{1}/_{2}$ =

Skrivačice

Sastavila: Zlata Flego, Bednja

Istrgala sam Marici stranicu knjige. (Koji je kraj naše Domovine sakriven u ovoj rečenici?)

ZAGONETNO IME

Sastavio: Luka Grgurević, Zagreb

Mara Tisil
Nin

Što čita ova djevojka?

KRALJEV HOD

Sastavio: Luka Grgurević, Zagreb

	K	E	U	T	P	
	J	U	J	Č	E	
I	T	T	J	M	L	A
	A	L	I	N	I	
	S	A	T	N	R	

Dobro razmještena slova daju opomenu našim malim prijateljima.

ODGONETKE

zagonetaka u 3. broju.

Ispunjalka:

Ljudevit Gaj

Skrivačice:

1.) Split, 2.) Zagreb, 3.) Kotor.

Ispravno su riješili zagonetke u 3. broju: Marija Frančišković, Kamenar Marin M. Jerkunica,K. Sućurac; Marinko Dražin, K. Kambelovac; Nikola Cuculić, Sušak; Grgurević Luka i Ante, Zagreb; Srdjan Grubišić, Drniš; Jovica Bedrošić, Šibenik; Ljubica Juriša, Bjelovar.

Prilog za odrasle br. 1 Cijena 1·— dinar

MALI ISTRANIN

Za Istru!

Istra! Nezaboravna majka naša, iz čijeg nas je toplog krila otrgnula, kruta i neumoljiva sudbina, da nas razbaca po svim kutevima kugle zemaljske! Ubava domaja, u kojoj ugledasmo po prvi puta svijetlo svijeta, proživjesmo najsretnije dane djetinjstva, zagrijasmo se prvim poletnim idealima i osjetismo prvi mladenački zanos. Imade li ljepšeg, sladjeg i privlačivijeg imena, oko kojega bi se bili mogli s većom ljubavlju i toplijim osjećajima okupiti, no oko imena Njezinoga?

Svijetlo ovo ime vodilo je naše oce kroz sve bure, kroz sve oluje, preko svih zapreka, koje im stavljahu na put.

Danas, kad je sve porušeno, sve satrveno, valja počinjati iz nova. I opet valja poći u svako selo, pokucati na svačija vrata, probuditi zamrle i uspavane osjećaje svačijeg srca diljem lijepe Domovine naše. Narod, širom čitavoga slavenskoga juga, ne će nas odbiti, on će nas razumjeti. Ta ime Istre patnice, njemu je svetinja. I kad budemo imali za sobom nepregledne vojske silnih milijuna ovdješnjega naroda, bit ćemo snaga, o, i te kakova snaga.. Sami po sebi, Istrani ni u Jugoslaviji ni izvan nje, ne predstavljamo ništa. Samo u zajednici s čitavim ostalim narodom čiji smo sastavni dio, krv njegove krvi, meso njegova mesa, bit ćemo snaga. Jedno smo s ovim narodom i svako separiranje od njega znači slabljenje naših sila...

Moramo dakle poći u narod, prodrijeti medju ovdješnju braću i upoznati je sa sudbinom naše Istre, svetinje njihove i naše, zainteresirati ih za nesretnu djecu Njezinu.

Svi naši pokušaji, koji su išli drugim putem doživjeli su neuspjeh. — Nije poznata narodu ovom sudbina naše braće dolje, a ni teška sudbina nas tisuća i tisuća Istrana, koji dodjosmo u slobodnu Domovinu, da nas prigrli i prehrani do boljih vremena, a lutamo naprotiv gladni i besposleni, tražeći rada, zarade i kruha, ali ga ne nalazimo.. Kad nas narod ovaj upozna, ALI PO NAŠOJ ČESTITOSTI, PO NAŠEM POŠTENJU, mi ćemo biti spaseni. Jer ovaj je narod toliko puta dokazao, da Istru napaćenu i istarsku svoju braću, ne misli napustiti, dokazao je, da je pripravan, da i posljednji zalogaj kruha s nama podijeli.

U narod dakle, otvorena i čista srca, bez mešetarenja, bez spletkarenja ili — sačuvaj Bože — pokušavanja unovčavanja našega patriotizma...

Najveći je uspjeh u tom prodiranju u narod pokazao dosad ovaj skoro nevidljivi i nepoznati listić,

naš dragi »Mali Istranin«. Njegova naklada od preko jedanaest hiljada i barem pet puta toliko čitatelja, premašuje sve naklade sličnih listova. Znak, da Istra nije zaboravljena, nije napuštena. Srca stotina i stotina tisuća male slobodne braće, zanose se imenom Istre... List zalazi u svako, pa i najzabitnije selo, budi uspaljuje i podžiže nove generacije. Jednako u onom malom zapuštenom bosanskom selu, kaošto u Čačku, gdje se čitava mala vojska gimnazijalaca oduševljuje... U Idjošu u Banatu, kao i u Podvežicama nad Sušakom, pa sve tamo do Vladimira kraj Starog Bara u Crnojgori, plejade junačke djece, pjevaju s ushitom i zanosom o Istri i malim zarobljenim Istranima, uče na pamet istarske pjesme, deklamiraju ih i recitiraju, iskazujuć se pred roditeljima.

Mislimo da nema boljeg puta da prodremo u narod, nego li da se poslužimo u svom radu za Istru tim zanosnim malim pionirima.. Mi ćemo im u svakom broju, njima toli omiljelog »Malog Istranina«, priložiti i nekoliko ozbiljnih riječi, za njihovu odrasliju braću, za njihove roditelje i ukućane.

»Evo, tata, i ja ću da Tebi nešto poklonim, hoću da i Ti čuješ glas naše Istre...«

Tako će reći dijete i ponosno pružiti ocu list. Otac će ga primiti, ogledati, prolistati, ponešto iz njega i pročitati i... zamisliti se. U njegovoj će duši zabrujati davno uspavani akordi nekadašnjih spominjanja. Topit će se kora briga i muka životnih, koja mu je oblijepila srce. I sjetit će se. »Jest, jest! draga naša Istra, nesretna naša Istarska braća... I ja sam se nekad zanosio njome, kaošto se danas ovo moje drago malo čedo zanosi. I ja sam sanjario o Njenim ljepšim danima, o Njenoj slobodi i otkidao od ustiju novčić da ga ubacim u škrabicu Družbe...«

I radjat će se nova ljubav. Stvarati nove odluke...

A te će biti samo na našu korist.

To bijaše glavni razlog da pokrenemo ovaj prilog za odrasle. Bilo u sto dobrih časa! Na sreću naše Istre, ljubav do koje nas JEDINA vodi.

ERNEST RADETIĆ

Sretan Božić!

Božić! Lijepo nam bijaše nekoć u te svete dane pune djetinjih radosti. Sve se spremalo, čistilo i redilo. Na zadimljenim gredama pod drevnim krovovima naših istarskih domova, visjeli su već čitavi nizovi nadjevenih kobasica, sušili se pršuti, caklila osoljena slanina.

A mi smo se živahni i vedri zadovoljno oblizavali, zirkajući na mrs pod gredama ili pomno prateći svaki kret starih bakica i blagih nonića, sve pazeći što to negdje u svoju bršljivu škrinju spremaju. Znali smo svim ćemo time omastiti u glavnome mi bradu. Bit će jabuka, bit badema, oraha i naranča.

Na Badnjak stari se je župnik već zarana otputio u pratnji crkovnjaka od sela do sela, po cijeloj župi, zalazeći pod svačiji krov, da nazove svom subratu, napaćenom istarskom kmetu, mir Gospodnji, mir Kristov. Slavu Bogu na visini, a mir ljudima, koji su dobre volje na zemlji.

S poštovanjem smo ljubili časnome starcu ruke. Ta bio je sveta

duša, naš učitelj, savjetnik i zagovornik, otac.

Kroz cijeli se dan nije odlazilo u polje. Vršljalo se oko kuće, ponešto radilo, da čovjek baš ne bude besposlen i postilo cijeli dan.

A na večer, badnjaci, svečana večera, pucanje iz kubura. Zatim ponoćka, najsvečaniji časovi svih božićnih blagdana. Radjanje Spasa, Krista, Boga živoga.

Duge povorke naroda, na svim stazama, na svim putevima, koji su iz raznih sela vodili k crkvi na vrhu. A u crkvi more svijetla, sve blješti i sjaji, napose oko jaslica, uz koje se okupila nemirna djeca, zažarenih obrazića, krijesećih se očica...

Narod zanesen, raznježen, dobar i mekan, kako može da bude dobar samo onaj naš čestiti i pošteni istarski seljak, tvrd i neslomiv, ali blage ćudi i zlatne duše, pune plemenštine...

I kad su zabrujale orgulje nešto kao da se otkinulo iz grudiju tih ljudi, provalilo i prolomilo.

»Slava va višnjih Bogu«..., kliknuo bi starina svećenik, »rodio se milijune godina očekivani Spasitelj svijeta...«

Iz tisuća grla izvila se poput silnoga vala dugo zadržavana stara i prastara pjesma naša:

»U sej vrime godišća,
mir se svitu navišća,
porodjenje Ditića
od Divice Marije...«

Sitni se djetinji glasovi miješali s dubokim zvucima muškaračkih basova, ispreplitali se s baršunasto-mekanim titrajima glasova majki i sestara i orili, orili pod svodovljem stare crkve, brujeći poput angjeoskih zborova ..

Vani se vedro nebo smiješilo. Zvijezdice su na njem veselo treperile, dajući slavu Bogu, koji se u taj čas u dušama svega onoga dobroga naroda rodio.

Lijepo je tad bilo u Istri našoj. Bijaše nam tada svima: sretan Božić...

— — — — — — — — — —

Danas je tamo tužno. Mali su Istrani snuždeni, veliki teško pogrbljeni. Pod gredama ne vise više pršuti, ni nizovi nadjevenih kobasica... Na »lisnicama« se ne cakle masni sirovi. Ne spremaju se svečani badnjaci.. Sa zebnjom se u srcu iščekuje hladan Božić. u brizi, gdje da se nasmogne šaka kukuruznog brašna, da bude bar na Božić u kući komad suhe palente... Glad je, glad velika dolje. Glad duša, ali i tijela..

Nema više časnog starine župnika, da obidje selo i ponese u opustjele domove blagoslov Gospodnji, mir Kristov. Zamuknula je naša pjesma, ne odzvanja više pod svodovljem drevnih crkva zanosno naše: »U sej vrime godišća.«

Prazne su crkve i hladne. Na oltarima se Božjim vrti stranac pjevajući u ledenu prazninu neke »glorie«, neke »Gesu bambine«, koje crkve naše ne bijahu navikle slušati. Pjeva i odgovara si sam.

Slomljen i snuždén, seljak se naš povukao u svoj dom. Djeca su pokunjena i tiha... Nema više pravog Božića...

A što možemo danas mi drugo, nego da im iz svega srca, iz sve duše zaželimo, da bi im bilo bolje, da bi im bilo bar onako, kako im je nekad bilo.

I da bi im zajedno s nama bio zaista:

Sretan Božić!

Fra Kazimir B.

ISTRA

U nasjevernijem dijelu plavoga Jadrana pružio se u more u obliku šiljastog trokuta s dvjema divno razvedenim stranicama maleni poluotok — Istra. Na evropskom kontinentu, nema mu, što se tiče raznolikosti bogate flore i ugodne klime, nigdje premca. Na otocima i uz žale, štono mu ih oplakuju vječno nemirni morski vali, buji i cvate najraznovrsnija južnjačka vegetacija, koja se postepeno, što se većma čovjek udaljuje od mora izmjenjuje s drugom, isprva sredozemskom, zatim baltičkom i konačno pravom alpinskom. A sve to na jednom uzanom teritoriju, čija prostornost i duljina svih granica zajedno, sa svim zaljevima i neobično bogato razvedenom obalom, zaprema tek nekih 700 kilometara.

Uz morsku se obalu prostriješe gajevi lješnjaka i badema, smokava, trešanja i oraha, sivi maslinici melankoličnog izgleda, a za njima sve većma prema unutrašnjosti rodni vinogradi, koji se izmjenjuju s oranicama na kojima se lelija klasje zlatnoga žita. Gorska kosa kamenitih visoravni, koje se prostiru od Trsta sve do istočne istarske obale pusta je Ćićarija, kamen sam, ali i on prepun romantike sa svojim provalijama, klancima i gudurama i bezbrojnim podzemnim špiljama, koje su prava čudovišta i remek djela nevidljivih ruku majke prirode. A dalje na sjeveru šume, nepreglcdne, neprohodne šume, koje se nekoć, prije no što ih je zatro nasilnik sa zapada Mlečanin, prostirahu duboko u unutrašnjost Istre i pokrivahu danas ogoljeni Kras.

Podneblje je u ubavom tom kutiću zemaljskoga raja blago i toplo. Napose na otocima i uz obalu vegetacija je potpunoma južnjačka: uljika, smokva, lovor i pitomi kesten rastu na sve strane. — Prolaze godine i godine, a da na otocima navlastito na Lošinju ne padne ni jedne pahuljice snijega, a pane li kojim slučajem to ga za nekoliko sati nestane. Kroz čitavu se godinu izmjenjuju dva stalna vjetra: vlažni i topli široko, te studena i suha bura. Tako uz more. Duboko u unutrašnjosti, napose pak gore na Krasu klima je drukčija: zima je vrlo hladna i nerijetko biva popraćena jakim snijegom, proljeće su i jesen dosta kratki, a ljeto je suho i usijano. Općenito je, jednako u primorskim, kao i u gorovitim krajevima, neobično dugačko ljeto i zima, dok su proljeće i jesen kratki i bez ikakvog postepenog prelaza u ljeto odnosno zimu. Zbog toga je i čitava vegetacija Istre prilagođena tim malo neobičnim atmosferskim prilikama, te izuzev one savim južnjačke odnosno sasvim alpske krajeve prevladava tzv. neutralna specijalno naša istarska flora, za koju je čestoput teško odrediti u koju vrstu spada, da li u sredozemsku ili baltičku.

Po svojoj flori, po svojoj fauni, po plodnosti rodne zemlje i prirodnom svom bogatstvu Istra nije pasivna Ona to u pradavna vremena nije bila, nije bila ni kasnije u povijesti, kadgod se samostalnije i slobodnije mogla razviti Samo što joj je na žalost sudbina dosudila, da uvijek osjeća nad sobom snagu gordog izrabljivača, gospodara, koji ju nije milovao. Prvim je gospodarima starim Istranima bila dobrom majkom i

njena su djeca bila bogato opskrbljena. Ali tada su provalili sa zapad nasilni rimski orlovi, uništili joj slobodu i odnijeli iz nje sva bogatstva, koja je marni i radišan narod starih Istrana, stoljećima nagomilavao. Rimski su legionari našli zemlju bogatu i plodnu i bacili se na njeno iscrpljivanje i iskorištavanje. Slovila je tada kao jedna od naljepših i najbogatijih rimskih pokrajina. I što je većma moć rimskih upravljača jenjavala to je pokrajina bolje cvala. Kad se rimska snaga raspala i carstvo rastočilo Istra se bila ubrzo popela na vrhunac svoga bogatstva.

Nakon propasti gospodarice Istre, rimske Akvileje, a pod gospodstvom gotskim, Istra je procvala kao nikad prije. »Uz more se ljeskahu mramorne palače i bogati ljetnikovci, nalik na zrnje bisera nanizano oko glave krasne žene... pokrajina je zasađena uljikama, plodnim poljanama, urešena lozama, ima tri rijeke upravo zavidne plodnosti — i zato ju se s pravom naziva sretnom njivom Ravennskom, smočnicom kraljevskoga dvora, ugodnim i blaženim ljetovalištem radi divnog podneblja, koje se širi sve tamo na sjever...« (Kasiodorov edikt istarskim provincijalima, god. 538. knj. 22.).

U to su se nekako vrijeme naselili u nju i djedovi naši. Kako li je čudno uzbuđenje proželo negdje srca predaka naših, kad su nakon višemjesečnog lutanja po panonskim nizinama dolazeći sa hladnog Baltika, šumovitih Karpata i vijugave Visle ugledali najednoć pred sobom — more. Nepreglednu množinu tamne zelenkastomodre vode, kojoj se ne vidi kraja i u kojoj se sunce svake večeri gasi. — Onaj dio mnoštva, koji se uputio današnjom Slovenijom, prešao gorske kose istočnih Alpa i spustio se u Istru, kako li je negdje iznenađen stao na ćićarijskim visoravnima i na ponosnoj Učki gori, zaslijepljen ljepotom zemlje... Daleko dolje do mora zelenile se — spuštajuć se poput visećih vrtova u obliku prostranih stepenica, tamnozelene šume, rodni vinogradi, sivi maslinici i plodne ravnice, orubljene širokom crtom nepreglednog mora koje se ljeskalo u svih sedam duginih boja, zapremajući tri četvrtine obzorja.

A dolje odmah pod nogama puče im plavi Kvarner s bisernim nizom otoka i otočića, gubeći se u daljini sljubljen s jasnim plavetilom južnoga vedrog neba. Na istoku mu se bijele i svjetlucaju na suncu kamenite stijene gologa Velebita, a pod Učkom nepregledne crne šume kestena i lovora.

Očarani time, vođe njihovi, župani i plemenski prvaci stadoše i rekoše: tu smo i tu ostajemo! Poput kipuće lave spustiše se niz obronke, preplaviše zemlju od mora do mora, rastjeraše ostatke nekadašnje degenerirane i rastočene kulture, koja se stisnula među zidine gradova uz obalu i zagospodovaše zemljom. Razmaženi ostaci nekadašnjih rimskih gospodara izvirkivahu negdje drhtureći za visokim zidovima, oklopljeni željezom i blistavim šljemovima, i čuđahu se novim tim plavokosim došljacima sa hladnoga sjevera, kako se golih rutavih prsiju izloženi vjetru i žarkom južnom suncu upiru na svoje omašne sjekire i teške buzdovane, s tamburama obješenim preko leđa. Bio je to novi rod, svjež još, mlad i neiscrp-

ljen, nezaražen civilizacijom, koja je ubijala bistrinu uma i svježinu prirode, — rod nas Hrvata, koji je imao da na toj lijepoj grudi zemlje osnuje novu domovinu.

I osnova ju i izdrža topeći zemlju znojem i krvlju, evo ravnih trinaest stotina godina. Ne istrijebiše ga sva kasnija nasilja, ne odrodiše sva prokušana sredstva starostavne latinske civilizacije. Pitoma je njegova i djetinjski naivna slavenska duša ostala do dana današnjega ista: mirna i radišna, ljubazna i lakovjerna, gostoljubiva i plemenita, ali stalna i izdržljiva, i nadasve ponosna, kao što bijaše prije tisuću i toliko godina — prožeta do u najsitniji atom svoga bića ljubavlju do one grude zemlje koja ga je rodila i s kojom se srasao...

Obrađivana i pažena s ljubavlju, kakvu samo naš čovjek može da posveti zemlji, koja ga hrani, Istra je ponovno procvala nakon avarsko-hunskih pustošenja.. Ali na žalost došao je opet sa zapada tuđinac, nasljednik nekadašnjih osvajača, narod, koji nije znao koliko je blago u znojem natopljenoj zemlji, narod trgovaca, lisaca, pljačkaša i izrabljivača, koji je Istru upropastio, svukao do gola . I nikad se valjda ta nekad toli bogata zemlja nije nalazila u jadnijem i bijednijem stanju, nego li pod konac mletačkoga gospodstva. Tek što je taj stoljetni krvnik i jakrep, koji je vijekovima sisao krv zemlje i napaćenog našeg naroda, propao, Istra se oporavila i nanovo procvala. I što se je većma oslobađala ostataka starih mletačkih kolonista iz primorskih gradova, talijanskih lihvara, to je većma napredovala u blagostanju. Narod se opet osovio na vlastite noge i Istra je pred svjetskim ratom cvala...

Sudbini se je kobnoj prohtjelo, da sunčana Istra i opet bude jaganjac žrtveni... Po treći je puta napao na nju uvijek isti stoljetni čak i tisućljetni dušmanin sa zapada, tuđinac »zemljelačen«, kako reče neumrli naš Gregorčič i sape ju. Njeno je blagostanje propalo. Dostojan potomak rimskih ugnjetavača i mletačkih jakrepa došao je, ne da tu lijepu pokrajinu pridigne, nego da ju opljačka, iscrpi i isiše. Narod je to doista zemljelačen, narod izgladnjen i siromašan, koji je Istru u deset ovih godina potpunoma upropastio i oglodao do kosti i narod naš doveo u stanje, u kakvom se nalazio za njegovih predaka Mlečana, u stanje ropstva duševnog i tjelesnog, bacio ga na prosjački štap.

Ovaj prilog za odrasle stoji 1.— Din., odnosno za cijelu godinu Din 12.—. Povjerenici, koji raspačavaju »Malog Istranina« dobivaju ovaj prilog besplatno.

Prilažemo čekovne uplatnice i molimo svakoga, koji ga misli zadržati da nam doznači pretplatu. Tko još nije poslao pretplatu za »Mali Istranin« može je istom uplatnicom doznačiti.

Molimo svakoga da izvrši što prije svoju dužnost.

Znaj, djeca tvoja da su samog neba,
Za osvetnike da odgojiš plod:
Ta sad il nikad značajeva treba
Taj izmučeni i nesretni rod!

S. S. Kranjčević.

Franina i Jurina

Franina: A di si mi ti, Jure moj, toliko vrimena. Ter san jur mislija da si nidi umra.

Jurina: Ni čuda ni falilo. Zaprli me u niki kašetin, u kojen malo da se nis zagušija.

---

* Istranima nije potrebno tumačiti, tko su Franina i Jurina. Ovdješnjoj braći bit će manje poznati. U prvoj hrvatskoj novini u Istri, »Našoj Slozi«, oglašili su se odmah na početku, pučkim narječjem. Obično bi se s dvije, tri, riječi dotakli prilika u pojedinom istarskom mjestu ili selu očesali se o kojeg »šarenjaka« ili otvorenog neprijatelja našega naroda. Bili su to pravi narodni filozofi, čije je mudrovanje toliko oduševljavalo naš istarski seljački puk, da ni kasnije kad se broj naših listova pomnožio, narod nijednu novinu nije smatrao pravom, ako nije imala svog Franinu i Jurinu.

Ni mi danas ne bi bili pravim istarskim listom, kad ne bi imali svog Franinu i Jurinu.

Franina: Daj vamo ruku: i meni se je to zgodalo! Rekli su mi da san staro brundalo, koji san prid pedeset lit, dokle san bija mladić morebiti ništo i značija. Danas da su druga vrimena. Mladi ljudi, druge ideje, ništo novoga, ča ruši sve staro, sve bršljivo. Z drugima besidami; Frane i Jure na šufit. Prežu tabaka, pak spati.

Jurina: Lipo! Zabili su, ča su njin njihovi Franina i Jurina učinili u uvih zadnjih osandeset lit. Koliko mudrih besid njin rekli, ča su njin i kako poslužile u življenju.

Franina: Zaman! Franina i Jurina žive. I živiti te, dokle bude zadnjega Istrijanca na svitu. Se razumi, unega poštenega, ča će znati poštivati svoju prošlost, svoje starije, svoju povist, koja je bila jena od najlipljih stranic našega naroda u Istri.

Jurina: Je! A čuda i čuda su tih stranic lipih i svitlih napisali Franina i Jurina, ti njihovi dobri duhi, ča su hi osandeset lit vodili, kako malu dicu, odkad bi prohodili, pak sve do groba.

Franina: Danas smo malo govorili. A i bolje malo besid, a već dela. Pojmo zato na delo. Zbogon Jure!

Jurina: Zbogon Frane, moj stari i pošteni Istrijanče!

Ašće zabudu tebe, Istrija,
Zabvena budi desnica moja.
(Po ps. 136.)

Glavu dajem, al Istre ne dajem.
(Po Hajduk - Veljku).

Prevratni dani u Puli 1918. godine

(Neka zapamćenja jednog od članova tadašnjeg Narodnog Vijeća u Puli).

Mjeseca oktobra 1918., kad je na solunskoj fronti bila poražena armada centralnih vlasti, ciknula je zora i za Slavenstvo. Ideja Jugoslavenstva konačno se utjelovila.

Trzavice a.-u. carstva, koje se već dugo vremena raspadalo, osjećale su se mnogo ranije. A tajno je rovarenje trajalo cijelo vrijeme rata.

Ali od toga momenta naprijed nastupila je i u unutarnjosti živa, otvorena, pozitivna akcija. Za Pulu bila je konkretizovana u kući Dra Krmpotića, gdje smo imali neprestane dodire sa slavenskim oficirima. Te kuće danas više nema, zapravo ima, ali samo četiri zida,- pocrnjela od požara. Glavne osobe: stari, ali žilavi Josip Krmpotić, njegov sin dr. Marijo, idealista, pun dobrih ideja; dr. Ivo Zuccon, trijezan i praktičan; Lacko Križ, Baselli, neumorni Stari, okretni novinar Mirković i mnogi drugi. Ko se sjeća svih imena?

Mislim da je bilo 21. oktobra, kad smo imali u kući Lacka Križa zaključni sastanak sa nekojim slavenskim oficirima ratne mornarice. S naše strane sâm kućegazda, dr. Krmpotić, dr. Škaljer i ja, a sa strane oficirstva tada fregatni kapetan Koch, liječnik dr. Korenčanin, dr. Jug i još jedan ili dva oficira, čija mi imena nisu više poznata. Unutarnjim otvorenim nastupom trebalo je pospješiti raspadanje monarhije, koja se na drugim frontama još čvrsto držala, trebalo je težnjama iznutra dati konkretni oblik, da podjarmljeni narodi čim prije dodju do zaželjene slobode. Da je pri tome moralo biti i žrtava, razboritijim medju nama bilo je jasno. Pula, ta golema kasarna bila je moguće najtvrdja kost. Ali i ovdje su duge patnje i ideali, koji su svakome lebdili pred očima, učinili svakoga Slavena lavom. Režim Horthyja, komandanta ratnog brodovlja, zagriženog neprijatelja svih Slavena, učinio je svoje i kod onih, koji su bili inače ostali nehajni.

Zaključak tog sastanka bio je, da se silom osvoji vrhovna komanda nad kopnenim i pomorskim silama. Slavenski oficiri bili su s nama, dok su se Nijemci i Madžari bojali. Momčad se takodjer izjavila za nas osim Nijemaca i Madžara, koji su samo jedno tražili: da čim prije odu svojim kućama.

U Narodnom Domu održala se ona velika skupština, moguće najveća, što je Pula pamti. Za dan se više ne sjećam. Bit će da je to bilo 26. ili 28. oktobra. Sve što je bilo jugoslovensko iz grada i iz okolice, taj dan je dohrlilo u Narodni Dom. I pojedini brodovi i vojničke formacije odaslale su svoje delegate. Neopisivim ushićenjem obrazovao se odbor, u kojem su bile porazdijeljene pojedine funkcije: komesarijat za vojničke stvari, za prehranu, za pravosudje, za narodno zdravlje, za školstvo itd. Koji je referat meni dodijeljen, ne znam više; mislim politička uprava. Odbor se proglasio Narodnim Vijećem.

Vlasti su bile nemoćne, paralizovane slabim vijestima, koje su počele dolaziti i sa drugih fronata.

Tada je bio na čelu lučkog admiralata (Hafenadmiralat) admiral Ciccoli, a flotom je komandovao admiral Horthy. Tvrdjavnim komesarom bio je barun Hohenbruck, koji je imao političku upravu u području cijele južne Istre, od Kanfanara dolje, pa i na otocima.

Na zajedničkoj sjednici u općinskoj vijećnici u Puli bio sam ja odredjen, da preuzmem mjesto tvrdjavnog komesara, i time mjesto baruna Hohenbrucka, a kao zamjenik bio mi je dodijeljen pok. sudski savjetnik Petris.

dobar, pošten i ispravan čovjek. Na čelo općine bio je postavljen notar dr. Dominik Stanich, a kao zamjenik mu je bio dodijeljen dr. Ivo Zuccon. Vrhovnim komandantom mornarice bio je postavljen admiral Koch.

30. oktobra pripravljali smo navalu na Hafenadmiralat. Uveče opkolili su naši vojnici — svi Jugoslaveni i Česi — u potpunoj ratnoj opremi Hafenadmiralat, u kojem se je nalazio admiral Ciccoli sa svojim štabom, pa nije nitko više smio da ostavi admiralat. To se je dogodilo već oko 9 sati uveče. Mi smo pošli da pregovaramo o predaji. Kod jednog kraja oko velikog ovalnog stola sjedili su admiral Ciccoli i njegov štab. Kod drugog kraja sjedili su naši delegati, zajedno sa italijanskim. Tamo su bili dr. Skaljer, dr. Stanich, dr. Krmpotić, Talatin, prof. Bonmassar i drugi. Admirala Horthyja nije bilo; on je sjedio na brodu nazvanom »Viribus Unitis«. Pročitao sam izjavu, koju je Ciccoli imao da potpiše, ali on to nije htio da učini. Nato sam konstatovao, da se silom revolucije smatramo gospodarima položaja i da sva vlast predje u naše ruke. Otišli smo, a trupe su još tamo ostale.

One iste noći, bilo je već oko 2 sata, uputio sam se sa dr. Stanichem u stan baruna Hohenbrucka, koji se je bez ikakvog otpora uklonio sa svoje vlasti.

Rano ujutro pošli smo na dreadnought »Viribus Unitis«, na kojem se je nalazio admiral Horthy. Bilo nas je pet, a sa Rijeke bili su došli opet tri, medju njima Bukšeg i Tresić-Pavičić. U velikom salonu nalazio se admiral Horthy sa komandantima pojedinih eskadara (bilo ih je, čini mi se, četiri). Horthy je bio blijed. Potpisao je protokol, što sam ga ja bio sastavio, i koji smo mi u žurbi samo letimice pregledali. Odronile mu se suze niz obraz. On je odmah stao da posprema svoju prtljagu te je već onaj isti dan otputovao. To mu je spasilo život, jer je dvadeset i dva sata nakon toga onaj ponosni brod, koji je nosio kao ime devizu habsburške monarhije, bio na dnu mora. Propao je zajedno sa monarhijom.

Prevratni dani u Puli: Momenat, kad je na kasarni ratne mornarice zavijorila hrvatska zastava.

31. oktobra se je u gradu sve to više širila nervoznost. Uvjerenje, da to neizvjesno stanje ne može dugo da traje, uzrujavalo je narod u očekivanju budućih dogadjaja. U arsenalu i na brodovima su se stvarali sovjeti mornara i radnika. Više nisu komandirali na brodovima samo oficiri, nego s njima i sovjeti. Osim toga je svako naredjenje moralo da bude odobreno sa strane sovjeta. Ista stvar bila je i u arsenalu. Jedini još su bili Jugosloveni i Česi, koji su se na brodovima držali reda i rada i obavljali službu za svu drugu momčad.

Uveče održavala se u Krmpotićevoj kući sjednica. Položaj je bio očajan, u gradu sve manje životnih namirnica. Na željeznicama bi bili pokrali i vagone. a kamoli ne živežne namirnice. A kad nema hrane, kako je moguće držati red u gradu?

Komesar za prehranu je na onoj sjednici izjavio, da ima vrlo malo živeža, možda samo za 10 do 15 dana.

Dana 1. novembra kanio sam baš da legnem, bilo je to oko 6 sati ujutru, kad najedamput velika detonacija. »Viribus Unitis« miniran. S njime je potonulo 600 mornara i sam komandant Janko Vuković, koga smo bili onu istu noć imenovali i koji je samo tri sata prije potonuća nastupio svoju dužnost.

U 11 sati istog dana nastala je nova panika, kakva smo vrlo rijetko doživjeli u Puli. Bio sam baš na prozoru kuće kad vidim, kako sve trči i viče: »Vallelunga gori!« (Vallelunga je velika barutana u neposrednoj blizini Pule, a bilo je u njoj toliko baruta, koliko je dostatno, da se jednom eksplozijom cijeli grad poruši. Godine 1915. imali smo eksploziju jednoga samoga magazina. ali ni onda nije ostala skoro nijedna kuća neoštećena.) U tren oka bile su sve ulice prazne. U kući takodjer nije bilo nikoga, sve je pobjeglo. Ostao sam sâm. Kuću nisam htio da ostavim, nego, čekajući smrt, čitao sam. Prošle dvije i tri ure. eksplozije nema. Poslije podne su se svi polagano vraćali. Atentat se nije bio posrećio.

Ovi su dogadjaji ponukali druge, da još onaj isti dan u popodnevnim urama pošalju radiogram Antanti u Pariz. Oko 6 sati bila je skupna sjednica, na kojoj je baš radi toga došlo do burnih prizora izmedju italijanskog komitea i Narodnog Vijeća.

Osjećao sam sve više i više, kako se uzrujana rulja pripravlja na izgrede. Vojnici su bili otvorili zatvore i ispustili sve uapšenike, medju njima i teške zločince, ubojice i tatove, koji su medjutim slobodno plandovali po gradu. Uveče smo poslali depešu admiralu Thaonu de Revelu, tražeći od njega pogovor. Stigao je odgovor, nek se 2. nadjemo s torpiljarkom usred Jadranskog mora izmedju Pule i Venecije.

Dne 2. rano otišli smo trojica: kapetan Milinković, dr. Krmpotić i ja. Na odredjenom mjestu našli smo italijansku torpiljarku, a na njoj pukovnik Alessandro Ciano, oficir u generalnom štabu Thaona de Revela. Pokazali smo svoje punomoći i srdačno se pozdravili. Pukovnik Ciano nije još ništa znao o prevratu u Puli. Sastavili smo protokol, jedan je pisao on, drugi ja, kojim smo utanačili lokalno primirje. Tražili smo i slobodu kretanja na moru, ali to je ostalo in suspenso.

Vrativši se opet u Pulu, našli smo brzojav potpisan od House-a, Lloyd Georgea, Orlanda i Poincaréa. Bio je to poziv da se ratno brodovlje otpremi na otok Krf. Stvar je bila neizvedjiva, jer više nije bilo toliko mornara po brodovima, da bi se moglo manevrisati.

Dne 5. novembra su italijanske trupe bile pred Pulom. Admiral Umberto Cagni najavio je svoj dolazak sa strane mora. Došao je sa šalupom. Pjesnik Sem Benelli je prvi skočio na kopno i tak-

nuo zemlju Istre. Za njim Cagni i njegov štab. U istoj dvorani, gdje smo 6 dana prije svrgnuli austrijske oficire, okolo istog stola sjedili su sada italijanski oficiri. S naše strane bio je admiral Koch, dr. Krmpotić i ja. Došlo je samo do jednog incidenta, o kojem ne ću da govorim.

Poslije podne istog dana došle su prve italijanske trupe kopnene vojske. Na »Foru« bilo je veliko oduševljenje. I tu sam čuo po zadnji put u Puli sokolsku himnu, zapjevanu od naših vrlih Sokola, a mirno poslušanu od svih.

Dne 6. je admiral Angelo Notarbartolo došao na tvrdjavni komesarijat, gdje sam mu predveo sve činovnike. Kao dosljedni ljudi, su nekoji od njih opet molili za promaknuće.

Daljnji su dogadjaji svima poznati. Treba samo da istaknem dan 9. novembra, veliki praznik Československe republike, što smo ga svi Slaveni slavili u najboljoj harmoniji na velikom vojničkom vježbalištu. Manifestacija bila je impozantna. Govorili su Česi, italijanski pjesnik Sem Benelli i Jugosloven dr. Ivo Zuccon. Sem Benelli iz početka nije htio da govori, jer je padala kiša. Tvrdio je, da on može da govori samo kad »plamti sunce zlatno« (harlekinska posla! Op. ur.) Konačno je udovoljio našim molbama. On je bio poslije dodjeljen civilnom komesarijatu, gdje je vršio povjerljivu službu.

Izostavio sam mnoge epizode, zanimive i značajne. Nisam spomenuo sve ličnosti. Ali da ne bude zamjere sa nikakve strane, moram još jedamput da naglasim, da sam iznio samo ono, što sam ja sâm doživio i gdje sam direktno sudjelovao. Bilo je mnogo drugih, koji su radili na drugim krajevima i u drugim odborima, za koje do danas još ništa ne znam.

STARA CRIKVA.

Crikva stara posrid moga sela,
ča su črna ta tvoja propela,
ča muči zvonik, visoki, bili,
moji su ga didi sagradili.

Stara crikva čuva sva znamenja,
čuva grobe našega imena,
čuva žute, svete knjige prave.
U njih su slovinske riči stare,
To su štili popi glagoljaši,
da bi razumili didi naši.

Tote su se oni svi krstili,
tote su se mladi poženili.
Orali glavice i doline,
ogradili doce i štrnine.
Zemlju punu škalja prikopali,
u nju svoje kosti zapretali.

Crikvo stara, moje grobe brani,
zaš kad dojdu jopet naši dani,
mrtve moje, ja ću pohoditi,
i tvoj prag ću jopet izljubiti.

Mate Balota.

Fašizam i antifašizam prema Jugoslaviji

(Originalan dopis iz Brazilije).

U doba Mussolinijevih ratobornih govora, prijetnja bogu i vragu, okrutnih ekspedicija, prijetećih izjava cijelom svijetu, basnoslovnih planova fašističke vojne sile, industrije, trgovine, rata žita, povratka ljudi na sela, pa zračnih lijetova preko Atlantika odvojeno i skupno, Sjevernog pola, Schneiderovog pehara, blagostanja bu-

duće fašističke Italije i kojega sve ne vraga — mnogo se uzbudjivao italijanski iseljeni narod u prekomorskim zemljama. Fašizam je tada još razbojnički raspolagao sa polupraznim džepom italijanskog naroda u domovini i mogao je plaćati agente »per l'estero«.

Neki vatreni iseljeni Italijani osvjedočeni o reinkarnaciji Cezara Hanibala, Karla Velikoga ili Napoleona u Mussoliniu — slijepo su vjerovali u obećani »sacro impero romano«, koji bi se protezao od Crnog Mora, duž Semeringa, Ticina i Nice te cijele Afrike. Neće trebati dugo čekati, govorili su: Mussolini je odrešit i odlučan.

Za kratko vrijeme bogovanja ovim je agentima »per l'estero« uspjelo primamiti i zaluditi neke vidjenije iseljene Italijane po obim Amerikama (Sjevernoj i Južnoj), jer su im tada italijanska pretstavništva, konzulati i poslanstva pa štampa i telegrafske agencije, za skupe pare stajali na raspolaganje. Svaki se čudio moći i neustrašivosti tih agenata i njihovih fašističkih vodja.

Mraćnjaci po prirodi, poslani na tudje tlo da propagiraju gromovnu moć fašizma medju svojim zemljacima, okupe ih i izmuzu, — dodijali su napokon i samim Italijanima, a tuzemcima i strancima pogotovo! Pa jer su se pokazali svojim metodama ogavni i podli morali su napustiti svoju »spasonosnu« doktrinu božanstvenog Duce-a i vratiti se njemu, da mu kažu kako je svijet »gadan i nepovjerljiv«.

Danas ih još malo ima i sa svojim pristalicama ćute — ćute grobnom tišinom. Čuje se samo glas zavedenih koji viču: »la crisi!«...

Ali antifašistička italijanska organizacija dotle mučena, optuživana, diplomatskim putem progonjena, gnječena i u nemogućnosti boljeg organizovanja — počela se sredjivati i zauzimati svoja brojna intelektualna i propagandistička mjesta, koja su dotle Duce-ovi peoni zauzimali. Mržnja protiv fašizma sazrijeva brzim tempom u prekomorskim krajevima, gdje ima na milijune doseljenih Italijana.

Iako nešto docnije od Sjeverne Amerike, u Južnoj Americi se to sve više opaža. Brzo mijenjanje Mussolini-evog smjera iz ratobornog i antipatičnog lavskog stava u umiljato janjeće propovijedanje moralnog i ratnog razoružanja prikazuje fašizam u još gadnijem svjetlu. Neborbeno, ali bez sažaljenja svijet motri posljednje trzaje fašističke aždaje.

U Braziliji, osobito u državi Sao Paulo, gdje je italijanska kolonija jedna od najbrojnijih, oko 2.5 do 3 miliona Italijana i potomaka, živi dosta naših ljudi iz neoslobodjenih krajeva, osobito iz Gorice i Trsta. I. milo nam je čitati posmrtne »slavopoike« ovdašnje brazilijanske i italijanske antifašističke štampe.

U toj štampi saradjuje i bivši pretsjednik italijanske vlade, gosp. Francesco Nitti, koji je baš i vodio pregovore sa tadanjom jugoslovenskom vladom u pitanju naše raje pod Italijom.

G. Nitti, izagnanik je fašizma i živi u Parizu. Bio je pretsjednik vlade, koju je Mussolini zbacio. Čovjek kulturan, inteligentan, čiji se glas rado sluša i članci čitaju sa interesom koji donekle antipanslavističke ideje.

Svojim je člancima u brazilijanskoj štampi uvrijedio po neko-

liko puta Poljake i Ruse, zbog kojih su uslijedili oštri protesti ovdašnje njihove kolonije — umiješavši gotovo i diplomate. Nu, kako ima malo Italijana koji bi baš voljeli Slovene uopće — moramo se i mi Jugosloveni s njime pomiriti, iako nas ponegdje prikazuje kao »ratoborne« i ljude »niže kulture«, ali nas i »sažaljeva«. Neka mu!

U jednom od najvećih brazilijanskih dnevnika »O Estado de S. Paulo«, koji se publikuje u gradu Sao Paulu (1,200.000 stanovnika) njegovi se poduži članci publikuju skoro svake nedjelje. Tretira najviše italijansku i medjunarodnu politiku.

Evo odlomka dvaju članaka, u kojima govori o »Jugoslavensko-italijanskom savezu«. Dne 21 juna t. g., pod naslovom »ZABRINJAVANJA«, u kome pretresuje opću svjetsku krizu a, koja da **»proizlazi iz pretjeranog naoružanja, političkog medjunarodnog nepovjerenja i carinskog protekcionizma«** — kaže o Jugoslaviji:

»Kada sam postao pretsjednik vlade, našao sam Italiju u sukobu sa Jugoslavijom. Sukob beskoristan, bestidan i bez ikakvog temelja. Rat ili mir; neprijatelj može se uništiti ili stvoriti s njime sporazum. U razgovorima, koje sam imao sa jugoslavenskim pretsednikom vlade Pašićem i ministrom inostranih poslova Trumbićem, predložio sam im stvaranje jednog istinskog mira i jedne carinske i ekonomske unije izmedju Italije i Jugoslavije, sa idejom, da zatim pristupe toj uniji i ostale države nasljednice Austro-Ugarske, koje bi na to pristale. Jugoslavija zapremа površinu od 247 hiljada č. km, sa pučanstvom od tek 12 miliona stanovnika; proizvadja obilato što nedostaje Italiji:' drva, pšenicu, kukuruz, meso i t. d. Uvozi ono, čime je Italija može pretežno snabdjevati: platnom, željeznim preradjevinama, strojevima, rižom itd. Unija bi se obostrano iskoristila i prestalo bi se sa povodima sukoba, valorizirale bi se luke Trst i Rijeka. Pašić i Trumbić prihvatiše program i, kada bi ja bio ostao još šest mjeseci na vladi, oživotvorio bi ga. Medjutim se od dolaska fašizma na vladu radilo samo na pooštrenju razmirica sa Jugoslavijom. Sada je Jugoslavija saveznica Francuske i član Male Antante. Ovaj nesporazum može postati veoma opasan. Fašizam potstrekuje Bugarsku i Madjarsku protiv Jugoslavije i propagira na Balkanu ono vrijenje vječite ratne opasnosti.«

U istom listu od 11. oktobra 1931. pod naslovom »SVRŠETAK DIKTATURA I REŽIM POLITIČKOG OZDRAVLJENJA« i s podnaslovom **»Ekonomska depresija Italije uzrokom fašističke politike«. »Vraćanje Jugoslavije režimu slobode. Odnosi izmedju Jugoslavije i Italije«** kaže:

»Vraćanje Jugoslavije ustavnom režimu jedan je veoma važan fakat, koji će imati na cijelom Balkanu velikih posljedica.

Nije to bio samovoljni akt — to je bila potreba. Jugoslavija je sastavljena država; sa malo manjom površinom Italije i pučanstvom od samo 13 miliona stanovnika. Jugoslavija znači Slavija Juga.«

Tu poduže opisuje malo netačno i pristrano sastav i politički život Jugoslavije, pa nastavlja:

»Za nekoliko godina zavladalo je tu (u Jugoslaviji) kulturno neznanje uz seriju griješaka, koje je italijanski fašizam vješto eksploatisao svojim intrigama u Albaniji i Makedoniji, kako bi time dao povoda sukobima i ratovima«...

Gotovo svi evropski ratovi započeli su na Dunavu, a svršili na Rajni: to su dvije rijeke smrti. Srbija je oduvijek bila centar i začetak pobuna i ratova. Za evropski mir potrebna je jedna mirna i staložena Jugoslavija, koja će u potpunosti živjeti u miru sa susjedima. **Nemoralna** fašistička politika u odnosu prema Jugoslaviji i **nepravedne** italijanske težnje na Dalmaciju, djela su glupog nacionalizma i nabreklog imperijalizma; opasnosti su i za evropski mir.

Poslije rata za ere D'Annunzievih ludovanja, koja su dovela Rijeku do propasti, ja sam tražio poduže dogovore sa jugoslovenskim upravljačima. Tada je bio pretsjednik vlade Pašić, a ministar inostranih poslova Trumbić. Prvi je umro; drugi još živi i može potvrditi istinitost onoga što ovdje iznosim.

Kazao sam im, da bi — mjesto da vodimo medjusobnu borbu — mnogo pametnije bilo tražiti neki trajni i definitivni sporazum, a najbolje bi započeti sa restauracijom Evrope sa jednom carinskom unijom: stvoriti jedan potpuni novčani, ekonomski i carinski savez, kojim bi se, uklonivši zapreke, stvorio ne samo jedan »Zollverein«, već jedna ekonomska teritorija. Ali je bilo potrebno stvoriti i jednu kulturnu uniju: sve bi titule obiju država, Italije i Jugoslavije, bile priposnate; Italija bi stvorila u Bolonji i Padovi specijalne tečajeve za Jugoslovene, a Jugoslavija bi uvela po svim školama italijanski jezik. — Kako sam predvidjao, luke Trst, a osobito Rijeka sada su u potpunoj propasti, a golotinja tih dvaju gradova je strašna; medjutim, bila bi to dva glavna tržišta obiju država, koja bi ostala združena u korist rada produktivnosti i mira. Nemoguć bi bio kakav ekonomski krontrast: Jugoslavija bi nam slala pod unosnim uslovima sve, što manjka Italiji: pšenicu, kukuruz, drvo, meso, kože itd., a Italija sve što najviše treba Jugoslaviji: strojeve, platna, konca, automobile i sve vrsti industrijskih preradjevina. Kazao sam još Pašiću i Trumbiću, da je moja nakana, tako stvoreni sporazum izmedju Italije i Jugoslavije, proširiti i na druge države nasljednice Austro-Ugarske, Austriju, Madjarsku i Čehoslovačku i tako izbjeći onu evropsku krizu koja je napokon došla — i početi sa rekonstrukcijom Evrope.

Kada su Pašić i Trumbić shvatili moj program, prihvatili su ga, a samo moja demisija zapriječila je ostvarenje plana, koji bi toliko doprinio evropskom miru.

Nikada još nisam iznio taj fakat, a sada je prvi put što o njemu govorim.

Ludosti italijanskog fašizma, stvarajući u Italiji antiju-

goslovenski nacionalizam, stvorile su u Jugoslaviji anti-italijanski nacionalizam: ta dva naroda čiji bi ih toliki interesi morali sjediniti, sada trpe od jedne mržnje, koja pretstavlja jedan od najvećih uzroka evropskog nemira. **I, zbog mržnje anektirano pučanstvo Italije, na istočnoj njenoj granici, palo je u jednu strašnu mizeriju, a Rijeka ponajviše. Ti krajevi u drugim vremenima napredni, bogati i ekspanzivni postali su groblje ekonomske propasti.** — Italijanska politika na Rijeci nije bila samo zločin, jer baš zločinstva mogu proizaći i iz velikih strasti, već jedna glupost, stvar mizernije prirode, a koja proizlazi iz neznanja i niske inteligencije.

Fašistička diktatura i njen neizbježni pad.

Situacija fašističke diktature u Italiji je najteža: za malo godina porušena je Italija, koja je pod starim režimom koracala napretku. Iz ankete radne kancelarije proizlazi, da je ona u Evropi država, u kojoj su plate (nadnice) najniže. Porezi su veći nego u ikojoj državi, a mizerija najstrašnije se širi. Nije kriza: to je proces slabokrvnosti. Kredit je potpuno uništen: samo grad Milan ima više protestovanih i neplaćenih mjenica nego cijela Francuska, to jeste, više no jedna zemlja, čije je bogatstvo minimalno triput veće od cijele Italije. Posljednji »Bulletin mensuel de statistique« (br. 7 — strana 307) donosi statistiku stečajeva cijele Evrope. Industrija Italije, kako se iz potrošnje rudnog goriva, električne snage i sirovina vidi, ne pretstavlja ni desetinu njemačke ili engleske potrošnje. Naprotiv, stečajevi su u Italiji više no dvostruki nego u Engleskoj i mnogostrukiji nego u Njemačkoj. Otvarajući italijanske novine opaža se danomice jedna beskrajna lista stečajeva i nadolazi odmah pomisao da se pronadje: tko će manjkati da još padne pod stečaj?

Teška je situacija ovih banaka ,a poljoprivreda, pod težinom poreza i prisilnih naplata, jače je prignječena od industrije. Na berzi, svi papiri danomice padaju i već mnogi nemaju nikakve vrijednosti. »Il Consolidato« i »Rendita«, umjetno uzdržani, imaju nerealnu kotaciju, a prijeti pogibelj iznenadnog i neočekivanog pada. Diktatura živi od »blefova«' i laži. Medju svima tim rušenjima, dok porezi sve to manje doprinose, kredit se gubi, a bilans pretstavlja ogromni nazadak i slabo podržavanje — fašizam predskazuje za buduću zimu 3 628 miliona Lira za javne radove, koji će rezultirati — kako Dante kaže: »a danno delle carte«.

— — —

Ovako gosp. Nitti..

A mi želimo gospodinu Nittiu, bivšem Ministru pretsjedniku, njegovim saradnicima i italijanskom mukotrpnom narodu skoru slobodu i sreću. Ali, previše smo toga prošli, mi neoslobodjeni Jugosloveni pod Italijom, od strane svih vlada »a danno delle carte«, i sumnjamo, da će se g. Nitti sjetiti ovih svojih riječi, kada bude jednom ponovo na upravi svoje zemlje ili uz nju. Nije potrebno za

slobodne Jugoslovene otvarati »specijalne tečajeve« u Padovi i Bologni, već u Istri i Gorici, i to, barem onako kako je »negda bilo«. Dajte slobodu kulturnom i vjerskom napretku Jugoslovenima pod Italijom pa će vam tada cio jugoslovenski narod pružiti dragovoljno i iskreno prijateljski ruku i ne će biti više opasnosti evropskom miru.

Sao Paulo, u oktobru 1931.

— **Potočar** —

Razno

Svim prijateljima, suradnicima i čitateljima javljam, da sam danom 1. prosinca o. g. prestao biti urednikom lista »Istra«.

Opraštajući se ovim putem od svojih prijatelja, suradnika, pretplatnika i čitatelja »ISTRE«, najtoplije im se svima zahvaljujem za pomoć, koju mi bijahu ukazali. Posebnu pak hvalu izričem onima, koji su me onako zdušno, nesebično i bratski poduprli u one najteže dane prvih početaka, kad sam sâm i bez ičije pomoći, skromnim svojim sredstvima »ISTRU« osnovao i pokrenuo, s jednim jedinim velikim ciljem pred očima: da koristim našoj Istri i budim u srcima sviju ljubav prema njoj.

Pouzdano se nadam, da će me i u mom daljnjem radu u korist Istre jednako kao i dosada iskreno podupirati.

Stišćem im bratsku desnicu i od srca ih pozdravljam

ERNEST RADETIĆ.

Pretplatnicima na znanje. List »ISTRA«, koji je isprva bio vlasništvo gosp. Ernesta Radetića, sada je vlasništvom jednoga konzorcija, kome ga je prije izvjesnog vremena g. Radetić predao, kad je pokrenuo list »Mali Istranin«.

Umoljavamo sve pretplatnike »Malog Istranina«, koji su ujedno i pretplatnici »Istre«, da pretplatu za pojedine od ovih listova zasebno doznačuju, kako bi se izbjeglo nepotrebnim nesporazumcima i reklamacijama.

Broj čekovnog računa »Malog Istranina« je 36.855.